DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

KARİKATÜRKİYE

Karikatürlerle Cumhuriyet Tarihi | 1923-2008

Turgut Çeviker

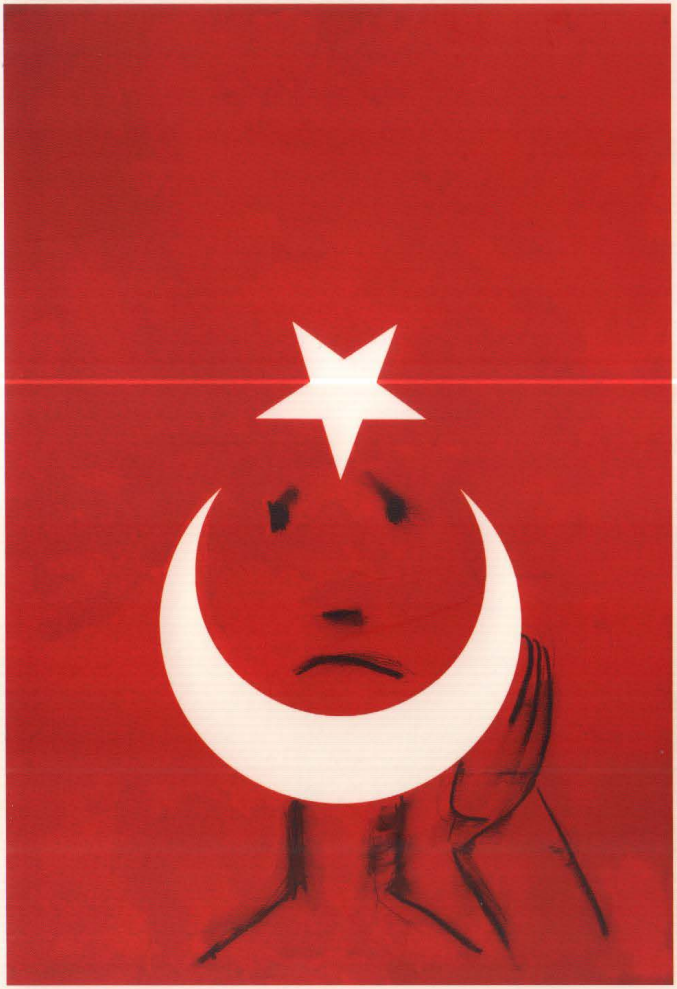

3 Merkezin Çöküşünden Muhafazakar Demokrasiye (1991-2008)

SUNUŞ
Murat Belge

DÖNEM METİNLERİ
Ahmet Kuyaş

NTV

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KARİKATÜRKİYE / 1923-2008

Karikatürlerle Cumhuriyet Tarihi, dört yıllık özverili ve özenli bir çalışmanın ürünü. Ülkemizin tek karikatür tarihçisi Turgut Çeviker, Cumhuriyet'in 85 yıllık tarihi boyunca yayınlanmış bütün önemli gazete ve dergileri taradı. Yüzbinlerce karikatürü elden geçirdi. Seçilenler temizlendi, gereken yerlerde kısa açıklamalarla "desteklendi". Sonunda, 150'den fazla karikatürcünün 1200'den fazla karikatürüyle Türkiye'nin siyasal ve toplumsal tarihi inşa edildi.

Bu üç ciltlik kitap Cumhuriyet tarihinin dönüm noktalarını temel alan 7 dönem/bölümden oluşuyor. Her dönemin ayırdedici özelliklerini belirten, dolayısıyla karikatürleri anlamlandırmamızı kolaylaştıran çerçeve metinleri Dr. Ahmet Kuyaş yazdı.

Murat Belge ise bu tarihle paralellik içinde Türk Karikatürü'nün serüvenini kaleme aldı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Karikatürkiye

Karikatürlerle Cumhuriyet Tarihi

1923-2008

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Turgut Çeviker

Karikatürkiye

Karikatürlerle Cumhuriyet Tarihi

1923-2008

III

Merkezin Çöküşünden

Muhafazakâr Demokrasiye

(1991-2008)

Sunuş: **Murat Belge**

Dönem Metinleri: **Ahmet Kuyaş**

NTV yayınları

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Doğuş Grubu İletişim Yay. ve Tic. A.Ş.
Yönetim Kurulu Başkanı
Erman Yerdelen

Genel Müdür
Cem Aydın

Genel Müdür Yardımcısı
Görkem Yaşayan

NTV Yayınları Editörü
Mustafa Alp Dağıstanlı

Proje Koordinatörü
Sena Uzunoğlu

NTV Yayınları
Karikatür Dizisi – 1

Turgut Çeviker
Karikatürkiye (1923-2008) – 3

Tasarım
Cüneyt Şekerci - Sevgi Aslan

Görsel Restorasyon
İmam Cici

Redaktör
Taner Erdoğan

Ön ve Arka Kapak Karikatürleri
Tan Oral, *Güldiken*, Yaz 1996, S. 10, s. 1
Ferruh Doğan Akdilek, *Dünya*, 20.3.1962, s. 1

© 2010 Doğuş Grubu İletişim Yayıncılık ve Ticaret A.Ş.
Her hakkı saklıdır.

1. Baskı: Ekim 2010

BASKI
Ofset Yapımevi
Şair Sokak No.4 Çağlayan Mahallesi, Kağıthane, 34410 İstanbul
Tel: (212) 295 86 01

ISBN: 978-605-5813-87-1

Sertifika No: 12444

NTV yayınları

Doğuş Grubu İletişim Yay. ve Tic. A.Ş.
Maslak Mah. G-45 Ahi Evran Polaris Cad.
Doğuş Power Center No.4 Maslak-Şişli / İstanbul

Tel: (212) 304 08 92 Faks: (212) 346 30 00

ntvyayinlari.com - info@ntvyayinlari.com

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İçindekiler

I. Cilt

Başlarken 9
Ana Çizgileriyle Türk Karikatür Tarihi 15
Karikatürün Serüveni (Murat Belge) 31
Cumhuriyet ve Tek Parti Dönemi (1923-1946) 49
Çok Partililiğe Dönüş ve Demokrat Parti Dönemi (1946-1960) 195

II. Cilt

Başlarken 281
27 Mayıs ve Yeni Anayasa (1960-1971) 287
12 Mart'tan 12 Eylül'e (1971-1983) 365
Turgut Özal ve Liberalizm (1983-1991) 455

III. Cilt

Başlarken 537
Merkezin Çöküşü (1991-2003) 543
Adalet ve Kalkınma Partisi ve Muhafazakâr Demokrasi (2003-2008) 707

Karikatürcüler Sözlüğü 849
Kaynakça 873
Kısaltmalar 883
Dizin 885

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Tan Oral, *Milliyet Sanat Dergisi*, 20.2.1978, S. 265, s. 6

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ferruh Doğan Akdilek, *Yarın*, Şubat 1982, S. 6, s. 52

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Başlarken

Önsöz

Bir sanat veya edebiyat türü üzerinden bir ülkenin siyasal-toplumsal tarihini kurgulamak sorunlu ve oldukça çetin bir iş. Çalışma öncesi güçlüğün bu denli büyük olabileceğini tahmin bile edemezdim. Uzaktan bakıldığında iş kolay görünüyor.

Karikatür "bağımlı" bir yaratıcılık alanıdır. Çizer, basın organına "ait"tir ve bu nedenle "özgür" değildir. O, istediğini çizmekte "özgür"dür; ancak, yazı işleri karikatürü yayımlarsa "söz"ünü kamuya iletebilir!

Başkent, yayın organlarının; yazı işleri de, karikatürcünün eleştirel sınırlarını belirler.

Evet, hâlâ "kânun dairesinde serbesti"dir, söz konusu olan!

Baskılar altında yaratılmış karikatürlerden yapılacak bir seçme, nasıl bir "tarih" ortaya çıkarabilir?!

Dünden bugüne uzanan seksen beş yıllık bu karikatür destesi, doğduğu siyasal-toplumsal iklimlerin ve aynı zamanda karikatürcü dünyalarının da ürünüdür.

Koşullar ne olursa olsun karikatür, "gerçek"i söylemenin güçlüğünü yenebilen bir sanattır. En etkili sonuçlara, karanlık dönemlerde ulaşmıştır. Ferit Öngören, "Faşizm, mizahın gübresidir" der.[1] Doğru söze ne denir. İklim iyileştikçe karikatür daha da güçlenir. *Karikatürkiye*'de destelenen birikim gelişen, değişen ve tökezleyen Türkiye'yi çok yönlü bir mercekten –kimi zaman neşeli, kimi zaman bir karabasan labirenti olarak– yansıtacaktır size.

Çalışma Biçimi

Karikatürün diliyle bir temayı tanımlayan kitaplar, dünya yayıncılığının eskiden beri yapageldiği seçkiler arasında yer alır. Bu tutum, tarihin yeni arkadaşı –bir XIX. yy. sanatı olan– karikatürün tanıklığının onaylanması olarak da algılanabilir. Paris Komünü, Girit sorunu, II. Abdülhamid ve Hitler üzerine yayımlanmış albümleri, tarih-karikatür ilişkisinin en bilinen örnekleri olarak burada anabiliriz.

Bizde de bu türden telif-çeviri birkaç kitap yayımlandı: *Burun-Abdülhamit Karikatürleri Antolojisi* (1988), *Asi'den Mustafa Kemal'e Karikatürlerle Atatürk* (2003) ve *Osmanlı Karikatüründe Balkan Sorunu / 1908-1914* (2004).

NTV Yayınları'nın yönetmeni Mustafa Alp Dağıstanlı'nın önerisi "Karikatürlerle Türkiye Tarihi"ydi. Hemen kabul ettim. Benim için öncelikli bir çalışma değildi, ancak bu kitap için yapacağım araştırma, önceliklerime yönelme olanağı da verebilecekti. Bu açıdan olağanüstü bir öneriydi... Birkaç gün içinde kitap, kafamda biçimlendi. Sadece siyasal değil, toplumsal olan da içeriğe dahil edilecek ve böylece 1923-2008 tarihleri arasına giren "hayat" kurgulanabilecekti. Kitabın adını hemen koydum: "Karikatürkiye (1923-2008)"[2]

Türkiye'nin en önemli gazete ve dergileri taranacaktı; bu iş için uzun bir zaman gerekiyordu. Bu ağır iş, salt bir kitap için yapılamazdı. Yayınevine bir dizi kitap önerdim, kabul edildi. Böylece Aralık 2006'da yardımcılarım Aziz Gültekin ve aramıza daha sonra katılan Köksal Zerey'le Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde kolları sıvadık. Ayrıca Atatürk Kütüphanesi, Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi ve –Ankara'da Ömer Türkoğlu'nun katkılarıyla– Milli Kütüphane'de taramaları sürdürdük. Kütüphanelerde iki yıl zaman geçirdik.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

• Toplam 500.000 karikatür ve belge, sayısal teknolojiyle kopyalandı. Bunlara kitaplığımdaki mizah ve kültür dergilerindeki karikatürler ile arşivimdeki kesilip saklanmış binlerce karikütür de eklendiğinde kitap için olağanüstü bir birikimden yararlanabildik.

• Kullanılacak karikatürlerin "yüksek" kopyalama işlemlerinde tarama (scanner) ve fotoğraf makineleri kullanıldı.

• Özgün ve kesik karikatürlerin tümü Ofset Yapım'da tarandı.

• Kullanılması kesinleşen karikatürlerin önemli bir bölümünün özgün örneklerine ulaşıldı.

• Mizah dergileri ve kimi çizerlerin karikatürlerinin bilgisayar kayıtları edinildi. Böylece kitapta kullanılan karikatürlerin yarısına yakını, özgün örneklerden oluşturuldu. Bu, albümün görsel seviyesini yükseltti.

Karikatürlerin "Photoshop" İşlemleri

Karikatür tarihinin veya tarihi yansıtan karikatürlerin kaynakları, albümler ve süreli yayınlardır. Bu nedenle, alanda çalışma yapmak isteyenlerin önünde en büyük engel, "tarih"tir. Çünkü zaman, tozlu sayfalarda uyuyan karikatürlerin kullanımını güçleştirir. Bu sorunla ilk kez 1980'lerde *Gelişim Sürecinde Türk Karikatürü*'nü çalışırken karşılaştım. O zamanların sorunları bugünkülerle karşılaştırılamaz bile. Aralarında –kopyalama ve baskıya hazırlık yöntemleri açısından– uçurumlar var. Bilgisayar öncesi, öznesi görsel malzeme olan çalışmalarda bulunmuş bir kişi olarak, bugünün olanakları ancak "cennetin krallığı" olarak tanımlanabilir. Yukarıda anlatmaya çalıştığım süreç bunun kanıtı.

Bilgisayar öncesi bir karikatürü aslına daha uygun bir biçimde yayımlayabilmenin yolları tam bir çileydi. Karikatürlerin yenilenebilmeleri için guaj, aptek, siyanür gibi –bugünkü yeni kuşak yayın elemanları için oldukça yabancı– kavramlar söz konusuydu.

Bilgisayar döneminde photoshop, hayat veren bir sihir gibi imdadımıza yetişti. Özellikle eski karikatürler, eskimiş kâğıtlarda basılı karikatürlerin yayına hazırlanabilmesinde photoshop muhteşem olanaklar sunuyor. Bir karikatür yayıncısı olarak edindiğim deneyimlerin bütününü *Karikatürkiye*'de kullanabildim. Daha fazlasını ise bu çalışma dolayısıyla öğrendim. Kitabın bütün photoshop çalışmasını İmam Cici gerçekleştirdi. Albümün –basından kopyalanmış karikatürlerinin– görsel yüksekliğini, Cici'ye borçluyuz.

Siyasal Bölümleme ve "İşaret"ler

Kitabın, siyasal dönemleri şu başlıklardan oluşuyor: 1) Cumhuriyet ve Tek Parti dönemi (1923-1946); 2) Çok partililiğe dönüş ve Demokrat Parti dönemi (1946-1960); 3) 27 Mayıs ve yeni anayasa (1960-1971); 4) 12 Mart'tan 12 Eylül'e (1971-1980); 5) Turgut Özal ve liberalizm; 6) Merkez'in çöküşü (1991-2003); 7) Adalet ve Kalkınma Partisi ve muhafazakâr demokrasi (2003-2008).

Yaşar Tonguç, *Vatan*, 6.2.1977, s. 1

Bu başlıklar altında, Ahmet Kuyaş'ın Türkiye tarihini özetleyen metinleri yer alıyor. Bu metinleri, dönemleri kurgulayan karikatürlerin alımlanmasına yardımcı olacaktır.

Bölüm başlarındaki metinlerle yetinmeyip, sayfa akışı içinde de "zaman"ı anımsatmak istedik. Bunun için dönemleri yansıtan "işaret"leri (icon) Tan Oral tasarladı. Sayfaların sol üst kenarlarında şu kalıbı içeren bir "başlık (logo)" yer alıyor: "Kitabın adı-İşaret-Yıl". Dönemsel "işaret"ler, karikatürlerin ait olduğu "yıl" bilgisiyle birlikte okur-izleyicilere her sayfada "zaman"ı anımsatacak bir takvim işlevi görecektir.

Ölçütler

Karikatürkiye, Türk karikatür sanatını değil, Türkiye'nin siyasal ve toplumsal tarihini tanımlamayı amaçlayan, bunu denemek isteyen bir seçkidir. Bu nedenle seçme ölçütleri –bir karikatür sanatı seçkisine göre– farklı olmuştur. Bu tutum şöyle de ifade edilebilir: Seçmeye, sanatın ölçütleri denli iletişim de yön verdi:

• Ana çizgileriyle Türkiye tarihini yansıtan karikatürlerden yola çıkıldı,

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

- Hayatı hafife alan çalışmalardan uzak duruldu,
- Çizgi, biçim ve mizah anlayışı açısından çeşitlilik gözetildi,
- Karikatürler, bütünüyle süreli yayınlardan seçildi.[3]

Karikatürcüler

Yapıtlarını kullanmamıza izin veren karikatürcüler ile artık aramızda olmayan karikatürcülerin aileleri, bütün cömertlikleriyle yardımcı oldular; bu nedenle onlara teşekkür borçluyum. *Zaman* gazetesinin çizerlerinden Dağıstan Çetinkaya, –"ortak çalışma"lara katılmak istemediğini belirterek– bu seçkide olmak istemedi. Yıllar yılı yurtdışında yaşayan karikatürcülerimizin kimilerinden de örnekler verme olanağı bulduk.

Her kitabın, son çözümlemede kişisel bir tutumu yansıttığı bilinen bir gerçektir. Bu kitap, "tarih kuran" bir güldestedir. Dolayısıyla, seçilen çizerlerin tümünden eşit sayıda yapıt alınması gibi bir ölçüt söz konusu bile olamaz. Her kitap, –ister istemez– ilgi alanının birçok yaratıcısını dışarıda bırakmak zoruda kalır. Bu, "dışarıda kalma" durumu, karikatür dünyamıza değil, bu kitaba ait bir sıfattır. Dolayısıyla bundan hiçbir çizerin alınması, üzüntü duyması gerekmiyor.

Kurgu

Türkiye'de hayat sürerken, dünyada neler oluyordu? Bunun yanıtları karikatürlerde vardı ve tasarıma uygun bir biçimde yerleştirildi. Bu tutum, küçük de olsa karşılaştırmalı tarih olanağı verdi seçkiye. İstediğimiz sayıda karikatür kullanamamış olsak da, kitabı zenginleştirdiği görülüyor.

Karikatürkiye'nin "dünya çizgisi", "mihver (eksen) devletler"den başlayıp, "küresel devletler"e uzanıyor. "Barış"ı simgeleyen "Sulh Perisi" ile "savaş"ı simgeleyen "Harp İlahı"nın XX. yy.'dan XXI. yy.'a –uzanan alegorik biçimlerinin– nasıl bir değişim süreci geçirdiğini de görme olanağı veriyor bizlere. "Dünya çizgisi", insanlığın, emperyalizmin elinde nasıl çırpındığının kanıtlarını içeriyor. Değişen sadece "oyuncu"lar!

"Türkiye çizgisi"nde ise siyasal ve toplumsal konulu karikatürler tıpkı hayatta olduğu gibi, karmaşık bir biçimde kurgulandı. Karikatürleri yerleştirirken, ait oldukları "yıl" sayfalarında –her zaman– kronolojik davranılmadı. Bu tutum içerik, biçim ve/ya tasarım kaygılarından kaynaklandı.

Kimi karikatürcüler, bazı olayları, henüz kesinleşmeden –sabırsız davranarak– ele almıştır. Bazen de karikatür, yaşanan önemli olayın hemen ardından çizilmemiştir. Okur-izleyici, bu tip "tarih kaymaları"nın ayırdına vardığında, karikatürlerin künye veya açıklamasında bir yanlışlık olduğunu –haklı olarak– düşünebilir. Doğrusu bu tür yanlışlara düşmemek için ince bir çaba gösterildi.

Kısaltmalar

Gerek karikatürlerde, gerekse "açıklamalar"da kurum ve kuruluşların adları genellikle "kasaltma" olarak verildi. Karikatürleri olabildiğince büyük boyutlarda yayımlayabilmek için bu gerekliydi.

Parantezler ve İtalikler

Kitabın "albüm" sayfalarında yer alan karikatürlere bağlı olarak 4 tür metin var:

1) Karikatürlerin "üstyazı"ları, 2) Karikatürlerin "altyazı"ları, 3) Karikatürlerin "açıklama"ları, 4) Karikatürlerin "künye"leri;

- İlk iki metin içinde, bugün artık anlaşılamayan kimi "sözcük"lerin ve/ya "tarih"lerin yanlarına [köşeli parantez] içinde bugünkü karşılıkları yazıldı. Bu iki metindeki köşeli parantezler bu nedenle, yazarı temsil ediyor.
- "Açıklama"lar (aç parantez-kapa parantez) içinde verildi. Ancak, yeniden parantez ihtiyacı doğduğunda [köşeli parantez] kullanıldı. Üçüncü "madde"yle simgelenen metinler-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

deki köşesiz-köşeli parantezler de bu nedenle, yazarı temsil ediyor.

• – "İmzasız" karikatürler, kimin tarafından çizildiği –bir biçimde– biliniyorsa karikatürcünün adı köşeli parantez kullanılmadan verildi.

– "İki imzalı" karikatürlerde öğrenilebilen "Esprici", (parantez) içinde verildi.

• Süreli yayınlar ve yapıtlar *italik* olarak verildi.

Teşekkür

Araştırmalarımızı sürdürdüğümüz TC Kültür Bakanlığı Beyazıt Devlet Kütüphanesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kütüphanesi, Yapı Kredi Kültür Merkezi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, *Cumhuriyet* gazetesi arşivi ve TC Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane'sine; birlikte çalıştığım yardımcı arkadaşlarım: (tarama işinde) Aziz Gültekin, Köksal Zerey, (internet taramalarında) Cüneyt Şekerci, (Ankara'dan) Ömer Türkoğlu'na; fotoğraf çekimlerinde Aziz Gültekin, Mutlu Güneş, Osman Çağlar, Ömer Türkoğlu, Selin Durmuşlar, Mihriban Çumralı, Serhat Keskin'e, fotokopi ve bilgisayar çıkışlar için Kopyacı'ya (Kadıköy) teşekkür ediyorum.

Bilgisayar arşiv kayıtlarından yararlanmamızı sağlayan *Leman* adına Mehmet Çağçağ'a, *Penguen* adına Metin Üstündağ'a, *Uykusuz* adına Yiğit Özgür'e; *Zaman* gazetesinin katkıları için karikatür editorü Yusuf Çağlar'a; photoshop çalışması için İmam Ci-ci'ye (bu konudaki katkıları için ayrıca Cüneyt Şekerci ve Ergün Gündüz'e); tasarımı –askerlik nedeniyle– tamama erdiremeyen Cüneyt Şekerci'ye; tasarımı onun bıraktığı yerden sürdüren Sevgi Aslan'a ve yardımcısı Akın Arısoy'a titiz çalışmaları nedeniyle teşekkür ediyorum.

Bize arşivlerini açarak özgün ve bilgisayar kaydı olarak karikatürlerini seçme ve kullanma olanağı veren Behiç Ak, Ercan Akyol, Erdal Alay, Gülay Batur, Mustafa Bilgin, Selçuk Demirel, Levent Gönenç, İsmail Gülgeç, Kemal Gökhan Gürses, Ergün Gündüz, Turgay Karadağ, Musa Kart, Cem Kızıltuğ, Bedri Koraman, Nuri Kurtcebe, Piyâle Madra, İrvin Mandel, Salih Memecan, Tan Oral, Eray Özbek, Atila Özer, Semih Poroy, İzel Rozental, Turhan Selçuk, Emre Senan, Haslet Soyöz, Ohannes Şaşkal, Osman Turhan, Mehmet Ali Türkmen, Emre Ulaş, Ahmet Aykanat ve Mesut Yavuz'a teşekkür ediyorum.

Semih Balcıoğlu'nun yapıtlarının yayın hakkı sahipleri olan Ferda-Osman Uslu'ya ve kitaba yapıtlarını aldığımız, ancak artık aramazda olmayan değerli karikatür ustalarımızın ailelerine; Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikikatürleri Müzesi'ne; ve birçok nedenle katkılarını aldığımız Hasan Aydın, Musa Dağdeviren, Ferit Edgü, Ülfet Ertel, Atila Ertürk, Hüseyin Gültekin, Alpay Kabacalı, Ferzande Kaya, M. Sabri Koz, Babür Kuzucuoğlu, Ali Olgun, Rasih Nuri İleri, Akdağ Saydut, Ruhan Selçuk, Eftal Sevinçli, Lütfü Seymen, Alp Tamer Ulukılıç, Mihail Vasiliadis, Alpay Kabacalı, 40 Ambar Sahaf, Babil Sahaf, Dağarcık Sahaf, Yaba Sahaf ve Aras Yayıncılık'a teşekkür ediyorum.

Ofset Yapım adına Ceylan Yüceoral'a; yazılarıyla kitaba konuk olan Murat Belge ve Ahmet Kuyaş'a; bana olabilecek en güzel çalışma olanaklarını sağlayan NTV Yayınları'na; NTV Yayınları Editörü Mustafa Alp Dağıstanlı, Yayın Danışmanı Enis Batur, NTV Yayınları Sanat Yönetmenlerinden Budak Akalın'a, Proje Koordinatörü Sena Uzunoğlu'na ve son olarak, yapıtlarını yayımlamama izni veren bütün karikatürcülere teşekkür ediyorum.

İstanbul, 8 Eylül 2009

1) İstanbul'da, Küçük Sahne'de yapılan "Faşizm ve mizah" konulu "açık oturum"da Ferit Öngören'in konuşmasından (15.10.1976). Bu kaynağın daha önceki kullanımı için bkz. Turgut Çeviker, "Tan Oral ile karikatür üzerine bir konuşma", *Doğrultu*, Aralık 1976, S. 6, s. 38-49

2) Bir sözcük olarak "karikatür"den yola çıkarak yeni sözcükler türetmek, bizde –Karikatürcüler Derneği'nin aylık dergisi– *Karikatürk* (1978) ile başladı. Tan Oral'ın önerisiyle kullanılan bu sözcük, neredeyse bir moda yaratmış; "karikatürizm", "karikamimari" gibi "kurgu-sözcük"ler sergi veya albümlere isim olarak verilmiştir. "Karikatürk"ün atası olan "karikatürkiye" sözcüğünü ilk kez Yaşar Tonguç, bir karikatüründe kullanmıştı (*Vatan*, 6.2.1977, s. 2). Ayrıca, "karikatürkiye" sözcüğünü *Karikatürkei von 1946 bis 1981* (1981) adlı seçkide kullanıldığını da biliyoruz.

3) Bizde karikatürde bu kuralın dışına çıkıldı.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Karikatürler

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Merkez'in Çöküşü

1991-2003

Yeni binyılın arifesinde Türkiye toplumu çok değişti. 1990'larda hem kentli nüfus toplam nüfusun yarısını geçip artışını hızla sürdürdü, hem de okuryazarlık % 90'ın üzerine çıktı. Öte yandan, 1970'lerdeki Ermeni terör örgütü ASALA'nın Ermeni sorununu gündeme getirmesi, 12 Eylül rejiminin sertlik politikaları yüzünden Kürt sorununun şiddetlenmesi ve Avrupa Birliği'ne üyelik konusunda ülkede ve ülke dışında dile getirilen görüşler, Türkiye toplumunun nereden gelip nereye gittiği konusunda ciddî tartışmalar yaratmıştı. İslâmî muhafazakârlığın siyaset sahnesinde gittikçe artan görünürlüğü ise bu tartışmaları daha da derinleştirmişti. Özel televizyonların ve radyoların devreye girmesiyle bu tartışmalar, kentli nüfus başta olmak üzere, çok dinamik bir kültür yaşamı başlattı. Hızlı bir kentleşme ve iletişim patlaması, bir yanda geleneksellliğin kırılmasına bağlı bir korunma içgüdüsü ve muhafazakâr tepkiler doğururken, diğer yanda da kişilerin kültürel ufuklarının genişlemesine bağlı bir özgürleşme getirdi.

1991'de Süleyman Demirel'in başbakanlığında kurulan ilk koalisyon hükümetini diğerleri izledi. Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 2002'deki seçim zaferine kadar Türkiye, istikrarsız bir koalisyonlar dönemi yaşadı. Bu arada 1995'te kurulan Refah Partisi ile Doğru Yol Partisi'nin koalisyonu, silâhlı kuvvetlerin 4 Şubat 1997'de yaptığı gövde gösterisine ve ardından bir tür muhtıra olarak değerlendirilen 28 Şubat sürecine yol açtı. Bu süreç, RP'nin zayıflamasına ve kapatılmasına kadar gidecekti. Ancak, RP'nin yerine kurulan Fazilet Partisi içinde daha yenilikçi bir çizgi tutturulmasını isteyen genç bir grup, daha sonra bu süreçten de yararlanarak AKP'yi kurdu ve 2002 seçimlerinde tek başına iktidar olabildi.

1990'lara damgasını vuran belki de en önemli olay, "derin devlet" kuşku ve söylentilerinin de kuruntu olmadığını ispat eden, Susurluk'taki trafik kazası oldu. Ancak, dönemin istikrarsız ortamında bu olayın üzerine neredeyse hiç gidilemedi. Fakat seçmen, hem silâhlı kuvvetlerin vesayetinden sıyrılma yolunda hiçbir şey yapmayan, hem de devlet içinde yuvalanarak kanunsuz işler gören çevreleri koruyan partilere artık rağbet etmediğini göstermeye başladı. Biraz bu ortam, biraz da Avrupa Birliği yönünden gelen istekler sonucunda, 1982 Anayasası'nda bir dizi önemli değişiklikler yapıldı. Bu değişiklikler, 1999'da kurulan ve Cumhuriyet tarihinin en uzun ömürlü koalisyon hükümeti olan Demokratik Sol Parti, Anavatan Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi üçlüsünce gerçekleştirilmişti. Ancak 2001'de yaşanan ekonomik kriz ve 2002 yazında

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

ortaya çıkan siyasal kriz bu koalisyonla birlikte, 27 Mayıs sonrasında ortaya çıkan parti dizgesini de tasfiye edecekti. Nitekim 2002 seçimlerinde, biraz da seçim sistemindeki adaletsizlik nedeniyle, Demokrat Parti-Adalet Partisi çizgisindeki partiler ilk kez Meclis dışında kalırken, parlamentoya ancak iki parti girebildi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

(Terörle Mücadele Kanunu kabul edildi; TCK'nun 141, 142 ve 163. maddeleri kaldırıldı.)

Tan Oral
Cumhuriyet, 13.4.1991, s. 20

Tan Oral
Cumhuriyet, 10.10.1991, s. 20

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

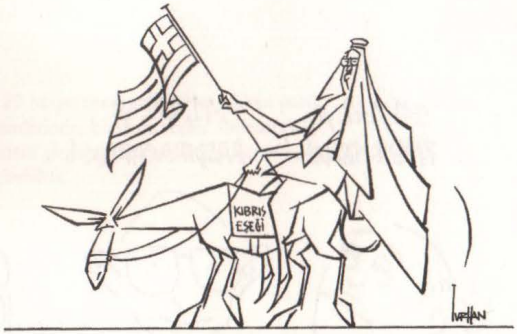

Ortadoğu'nun Lawrence'i, Corc İbni Buş Türkiye'ye geliyor.

Turhan Selçuk, *Milliyet*, 30.6.1991, s. 10

Başbakan hükmünde Cumhurbaşkanı.

(1961 Anayasası'nın ilk halinde bulunmayan KHK müessesesi, 1971'de Anayasa'da yapılan bir değişiklikle ilk kez Türk anayasal sistemine girdi. 1982 Anayasasi'nda, büyük ölçüde 1961'e benzer biçimde düzenlenen KHK müessesesi, günümüzde daha az kullanılmakla birlikte, anayasal sistemimizde varlığını sürdürmektedir.)

Turhan Selçuk, *Milliyet*, 15.4.1991, s. 10

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

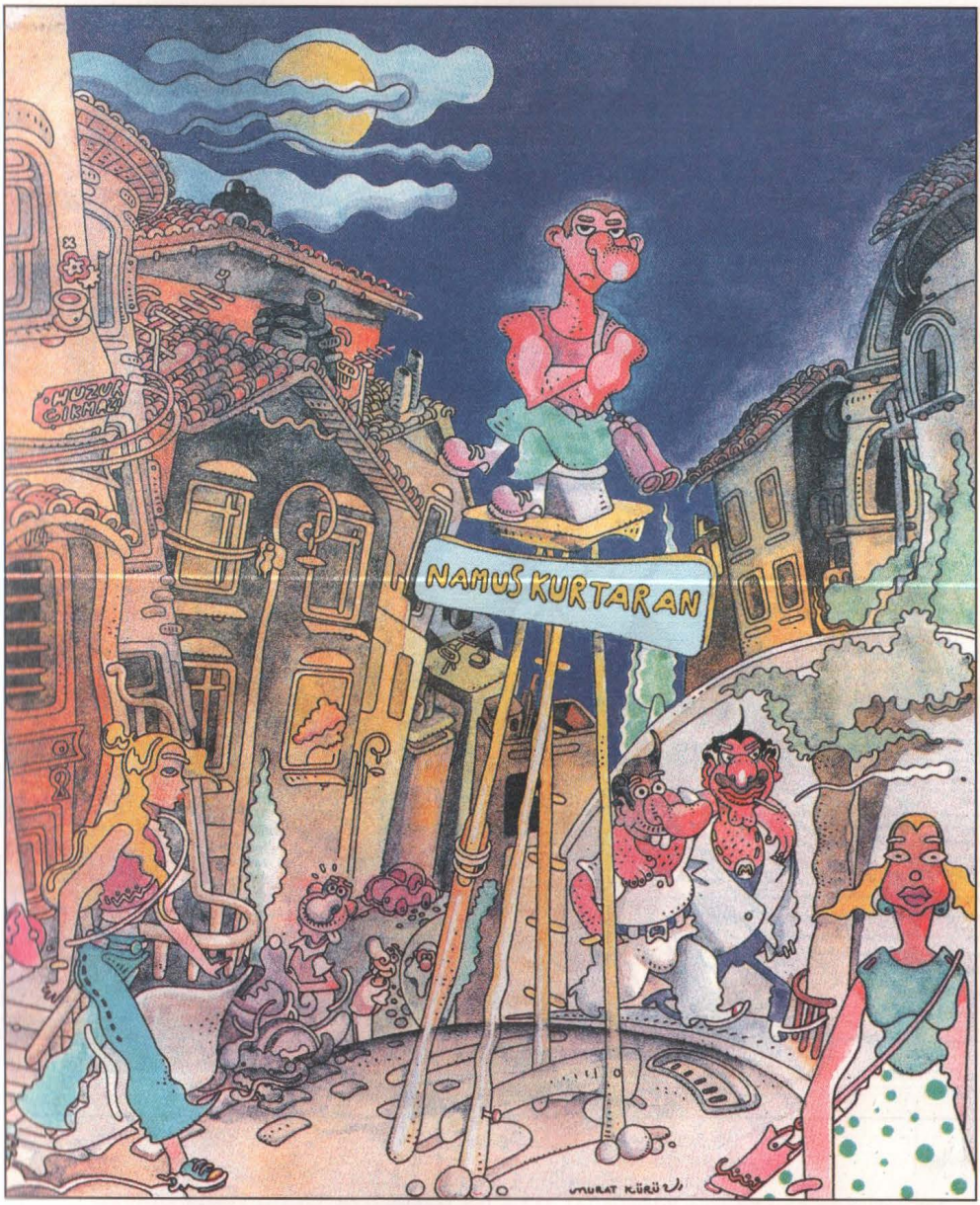

Özellikle kentlerde tecavüz, cinayet ve saldırı olayları gün geçtikçe artarken polisiye önlemler bir işe yaramıyor.

Murat Kürüz, *Dıgıl*, 22.8.1991, S. 121, s. 1

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Anti-terör yasası, Ceza Yasası'nın kaldırılan 141, 142 ve 163. maddelerindeki yasakları katmerli olarak geri getirdi. Bu maddelerin kaldırılmasıyla şeriatçı ve komünist partilerin kurulabileceğini düşünenler çok fena yanıldılar.

Kemal Aratan (Espri: Şükrü Yavuz), *Limon*, 16.4.1991, S. 286, s. 1

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Çöl fırtınası!..

(Irak'ın işgalindenki Kuveyt'i kurtarmak için,
"Çöl Fırtınası" operasyonu ABD tarafından 16 Ocak'ta başlatıldı.)

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 29.1.1991, s. 18

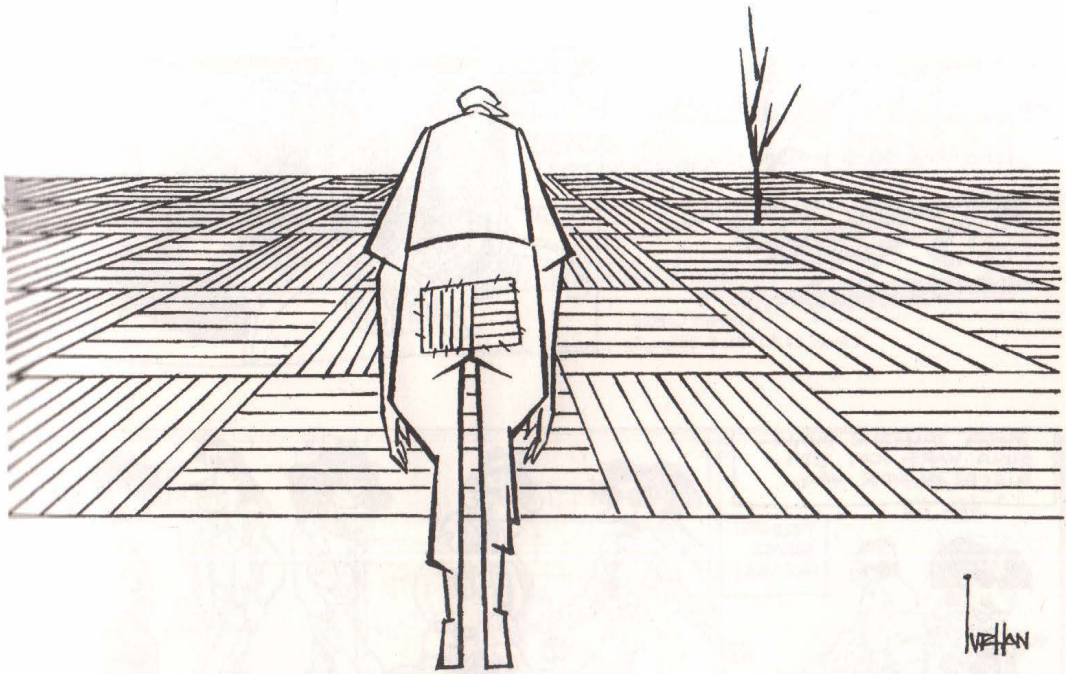

Çiftçi çok zor durumda (Basın).

Turhan Selçuk, *Milliyet*, 10.6.1991, s. 12

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Ercan Akyol
Milliyet, 18.1.1991, s. 1

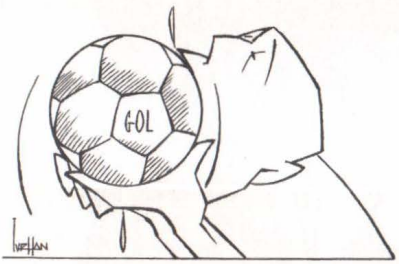

Umut fakirin ekmeği, ye Memet ye!..

Turhan Selçuk, *Milliyet*, 15.11.1991, s. 10

Mehmet Çağçağ
Limon, 14.3.1991, S. 262, s. 3

Kemal Gökhan Gürses, *Cumhuriyet*, 15.4.1991, s. 9

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Derya Sayın, *Nankör*, 31.5.1991, S. 4, s. 21

Kâmil Masaracı, *Cumhuriyet*, 21.3.1991, s. 9

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Yeni bir çağın eşiğinde,
yeni küresel eğilimler."

Tan Oral
Cumhuriyet, 11.4.1991, s. 20

Günün mönüsü.

Ali Ulvi Ersoy, *Cumhireyet*, 29.7.1991, s. 1

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Belçika'da oy patlaması yapan "yeşiller", Batı Avrupa'da güçleniyor (Basın).

(1971'de Kanada'da doğan Greenpeace-Yeşil Barış hareketi, bugün dünyayı sarsan küresel iklim sorunlarını erken gören bir avuç duyarlı insan tarafından oluşturuldu. Yeşil Barış doğayla uyum, sürdürülebilir yaşam için küresel savaşım, yerellik, demokrasi, özgür yaşam ve çeşitliliğin korunması gibi ana ilkeler etrafında birleşilen bir gönüllülük eylemidir. Hareket, hızla bütün dünyaya yayıldı ve sonraki bir aşama olarak "yeşil parti"ler süreci başladı. Türkiye'de ilk Yeşiller Partisi, 1988'de kuruldu. Greenpeace Türkiye ise 1992'de etkin konuma geçti.)

Turhan Selçuk, *Milliyet* 27.11.1991, s. 10

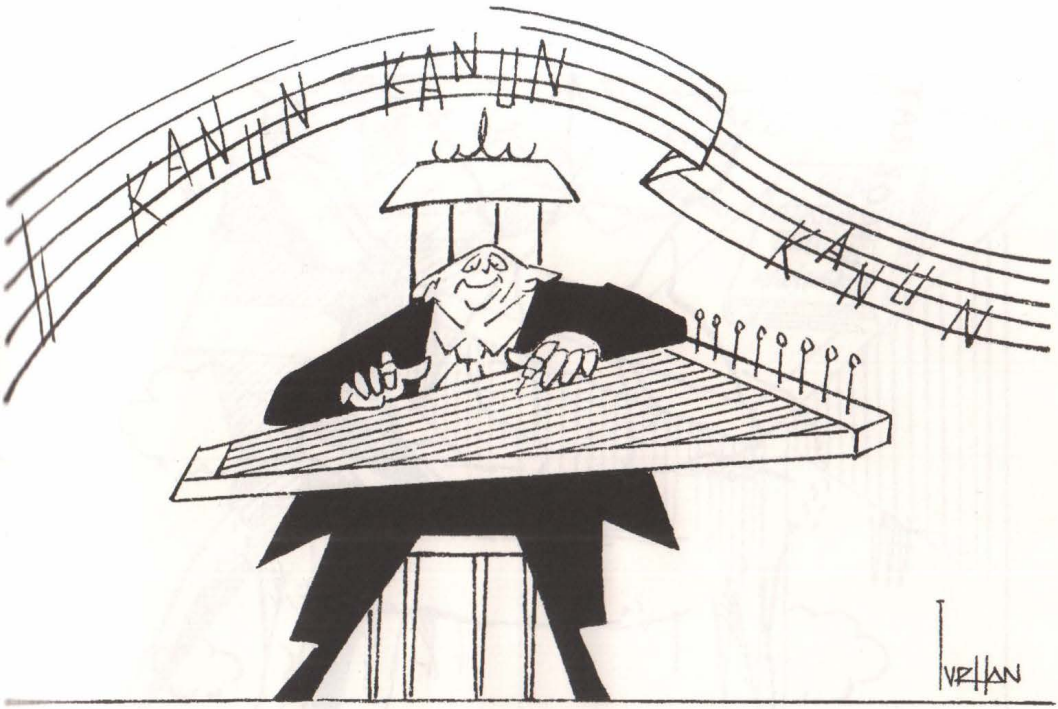

(DYP-SHP koalisyon hükümeti kuruldu ve Süleyman Demirel, başbakan oldu.)

Turhan Selçuk, *Milliyet*, 14.11.1991, s. 2

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 28.12.1991, s. 18

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi-https://rantey.org

İşçiler 3 Ocak'ta genel grevde.
Forsunda 16 yıldız bulunan 16. Türk devleti, vatandaşlarının demokratik taleplerine
her zamanki gibi bir kez daha
"aba altından olağanüstü hal" gösteriyor.

Suat Gönülay (Espri: Şükrü Yavuz)
Limon, 3.1.1991, S. 252, s. 1

Turhan Selçuk, *Milliyet*, 22.8.1991, s. 10

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

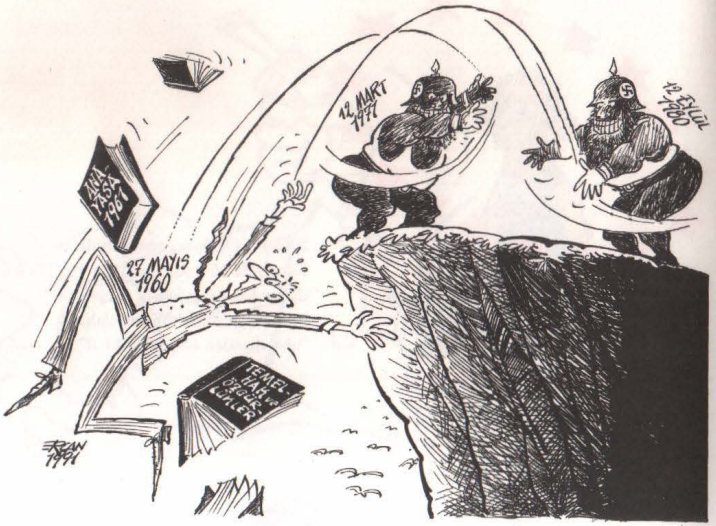

Ercan Akyol
Milliyet, 28.5.1991, s. 13

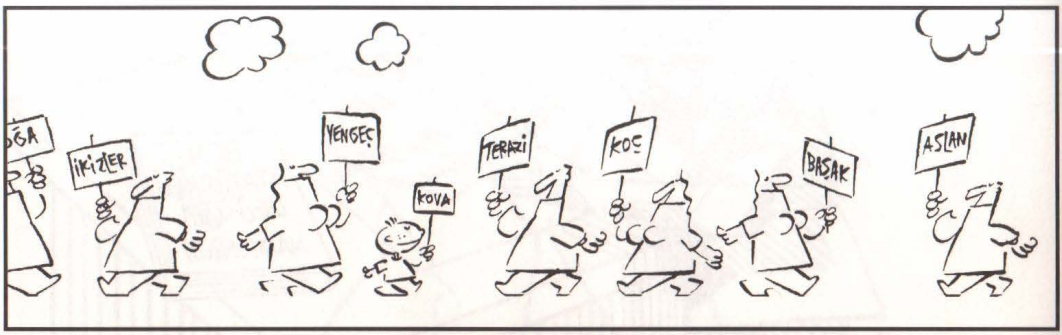

Kâmil Masaracı, *Cumhuriyet*, 6.4.1991, s. 9

Kemal Gökhan Gürses, *Cumhuriyet*, 10.3.1991, s. 9

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

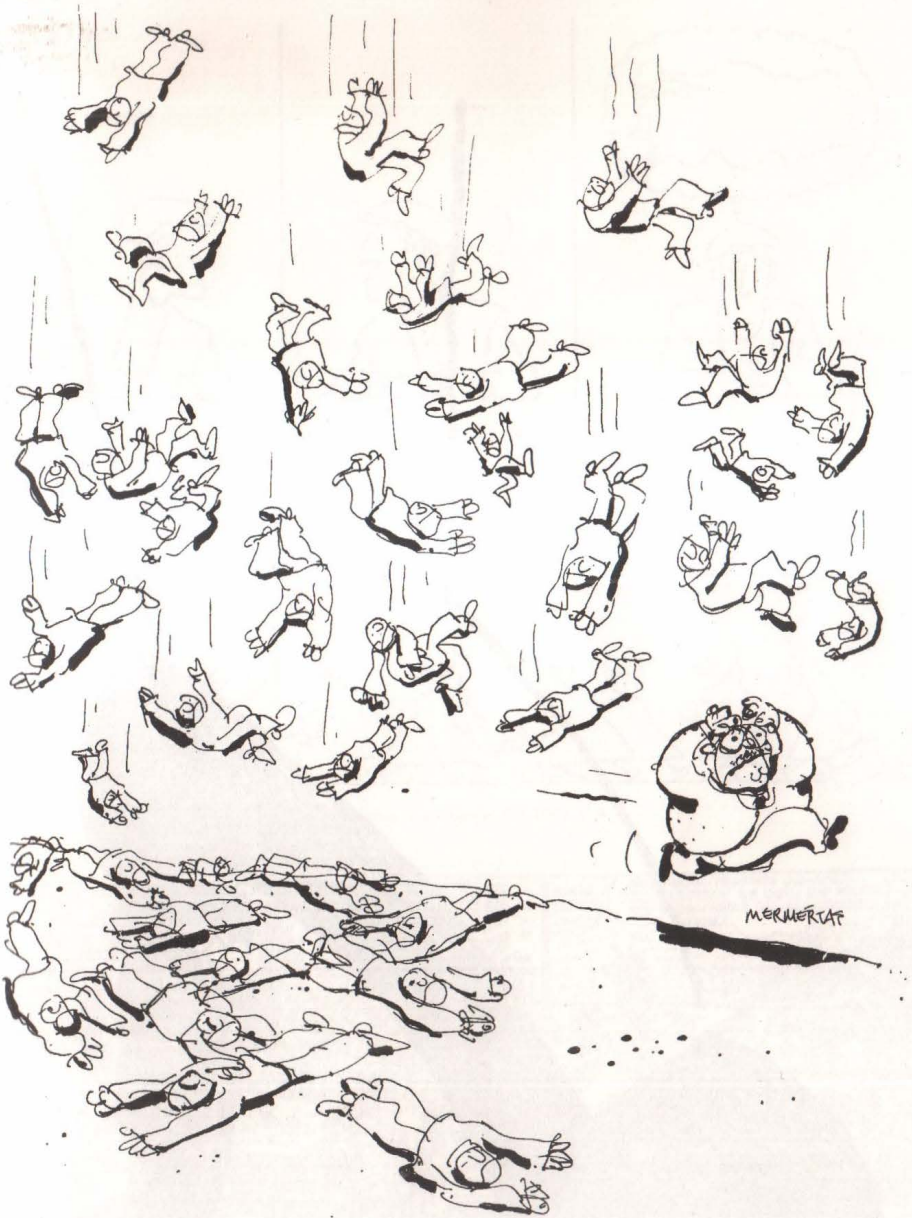

"İşten atılan işçilerin sayısı 250 bini buldu" (Basın).

Fethi Gürcan Mermertaş, *Yüzyıl*, 3.3.1991, S. 4, s. 6

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 20.2.1991, s. 18

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Ali Ulvi Ersoy, *Cumhuriyet*, 21.9.1991, s. 1

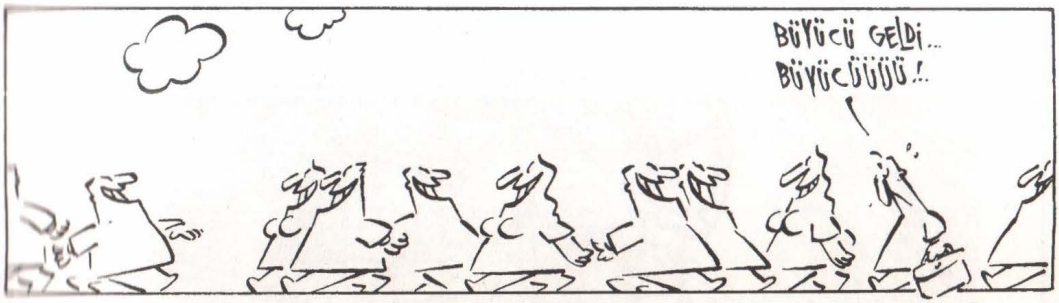

Kâmil Masaracı, *Cumhuriyet*, 6.5.1991, s. 9

Derya Sayın, *Nankör*, 31.5.1991, S. 4, s. 21

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Cypris."

Tan Oral
Cumhuriyet, 19.7.1991, s. 20

Sosyolog İsmail Beşikçi, Kürtler arasındaki adıyla "Sarı Hoca" yine tutuklandı. *Ortadoğu*'da *Devlet Terörü* adlı kitabı toplattırılan Beşikçi, daha sonra tutuklanarak bir kez daha cezaevine konuldu. Cunta ve ANAP iktidarı döneminde ömrünün çoğunu mahkeme koridorları ve cezaevlerinde geçiren bu olağanüstü bilim adamını, çektiği hiçbir eziyet yolundan döndür[e]medi.

Cem Uygun, *Limon*, 6.8.1991, S. 283, s. 2

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Glasnost.

Turhan Selçuk
Milliyet, 28.8.1991, s. 2

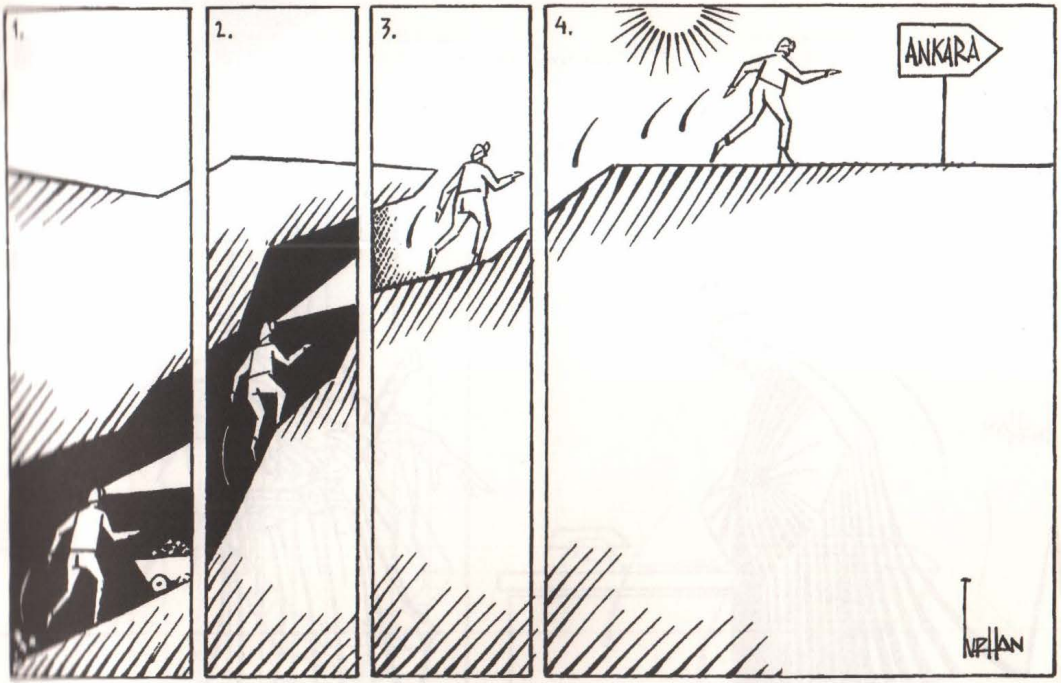

(Zonguldak'ta, 30 bin maden işçisi grev kararı aldı ve 30 Kasım 1990'da Ankara'ya yürüdü.)

Turhan Selçuk, *Milliyet*, 5.1.1991, s. 10

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Canlı yayın.

Tan Oral
Cumhuriyet, 18.1.1991, s. 18

Alevilik, Diyanet İşleri'nde (Basın).

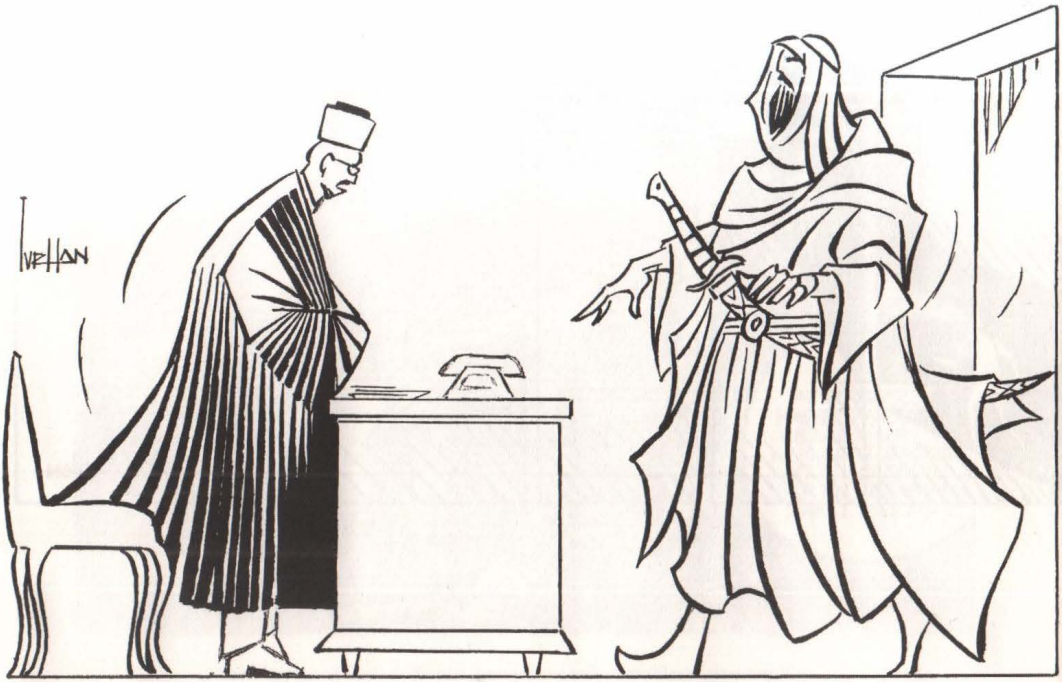

– Hoş geldin ya Hazreti Ali...

Turhan Selçuk, *Milliyet*, 27.12.1991, s. 10

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

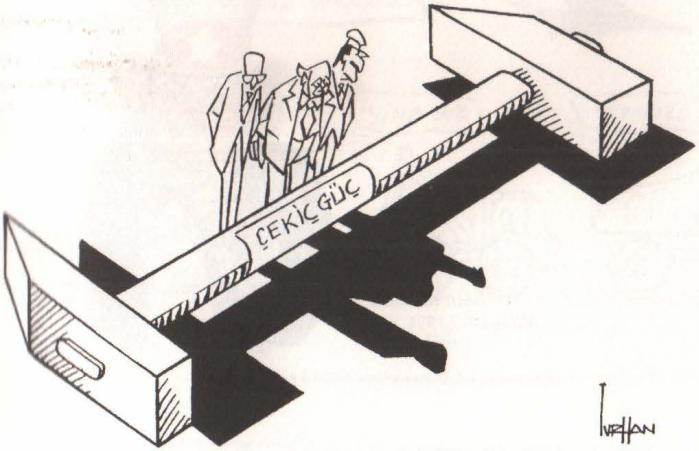

(Amerika, İngiltere, Fransa ve Türk askerlerinden oluşan Çekiç Güç'ün resmi oluşturulma gerekçesi Kuzey Irak'ta yaşayan Kürtleri, Saddam yönetiminin saldırılarından korumak olarak açıklandı!)

Turhan Selçuk
Milliyet, 22.7.1991, s. 10

ANAP iktidarının çıkardığı af yasası: Sağcılar serbest, solcular içerde (Basın).

Yarım adalet.

Turhan Selçuk, *Milliyet*, 2.5.1991, s. 20

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bedri Koraman
Milliyet, 6.2.1991, s. 1

Sarkis Paçacı (Espri: Heike Paçacı), *Hıbır*, 10.1.1991, S. 89, s. 16

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

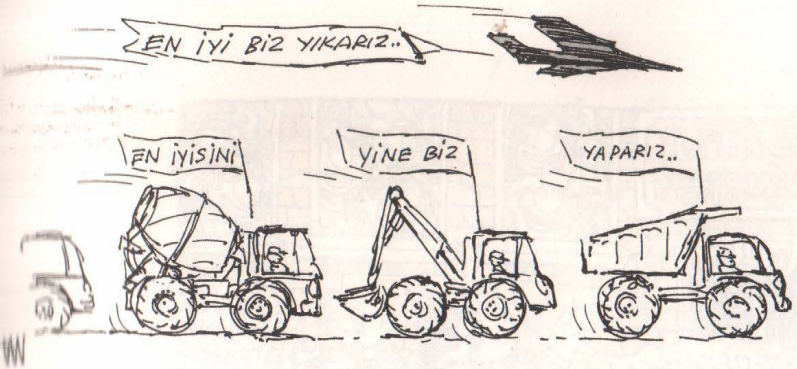

Harp ve sulh.

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 6.3.1991, s. 18

Derya Sayın, *Deli*, 13.12.1991, S. 20, s. 12

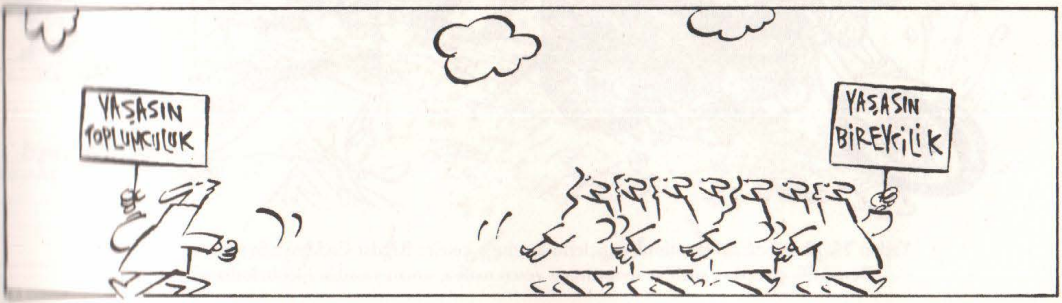

Kâmil Masaracı, *Cumhuriyet*, 13.5.1991, s. 9

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

(Türk feminist harketi, erkeğin kadın üzerindeki şiddetiyle savaşmanın yollarından biri olarak Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nı kurdu.)

Metin Üstündağ, *Limon*, 21.2.1991, S. 259, s. 9

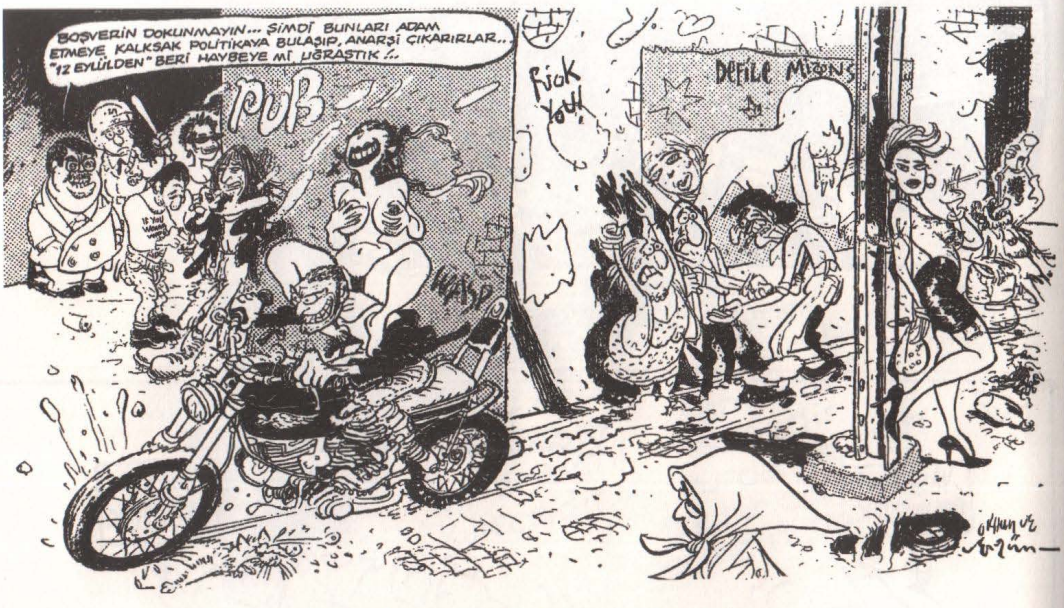

Yaşları 15-12 arasındaki bunalımlı gençlerin kurduğu çeteler Bağdat Caddesi'nde terör estiriyor. Bunalımlı çetecilere silah ve uyuşturucu veren mafya, onları yasadışı işlerde kullanıyor.

Ergün Gündüz (Espri: Orhan Alev), *Hıbır*, 26.9.1991, S. 126, s. 3

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Mehmet Ali Türkmen, *"Yani şey..."*, 1991, s. 6

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

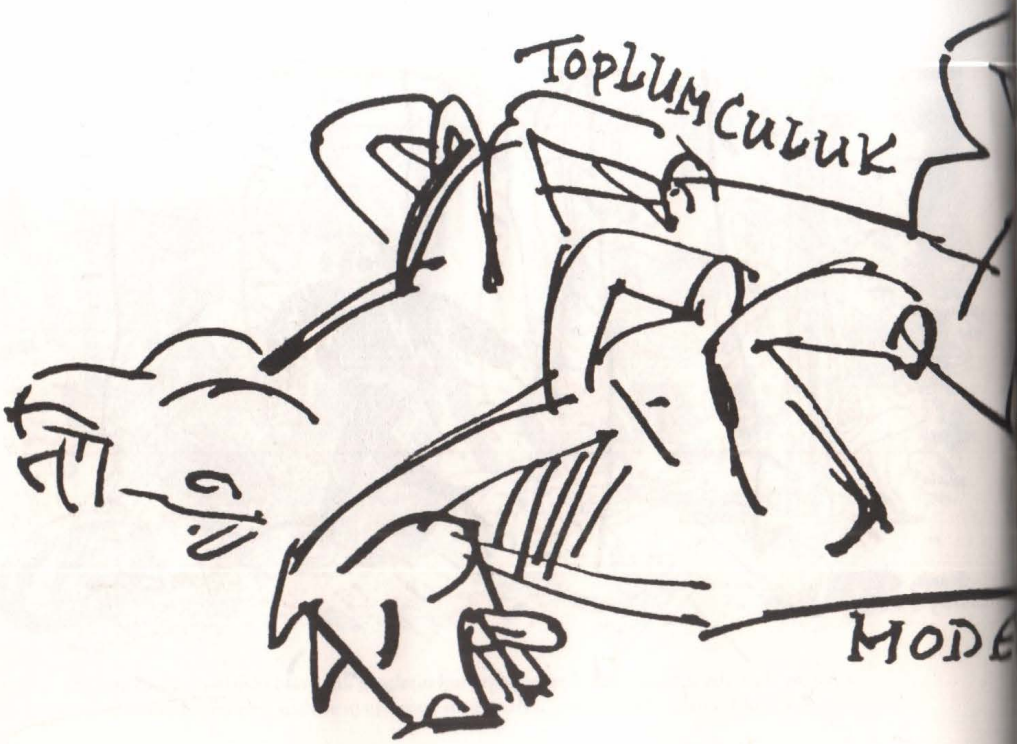

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi https://rantey.org

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 4.7.1992, s. 18

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

(Türkiye –cinsellikten, çocuklara masal anlatmaya değin uzanan birçok alanda hizmet veren– "900'lü hatlar"la tanıştı.)

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 13.7.1992, s. 20

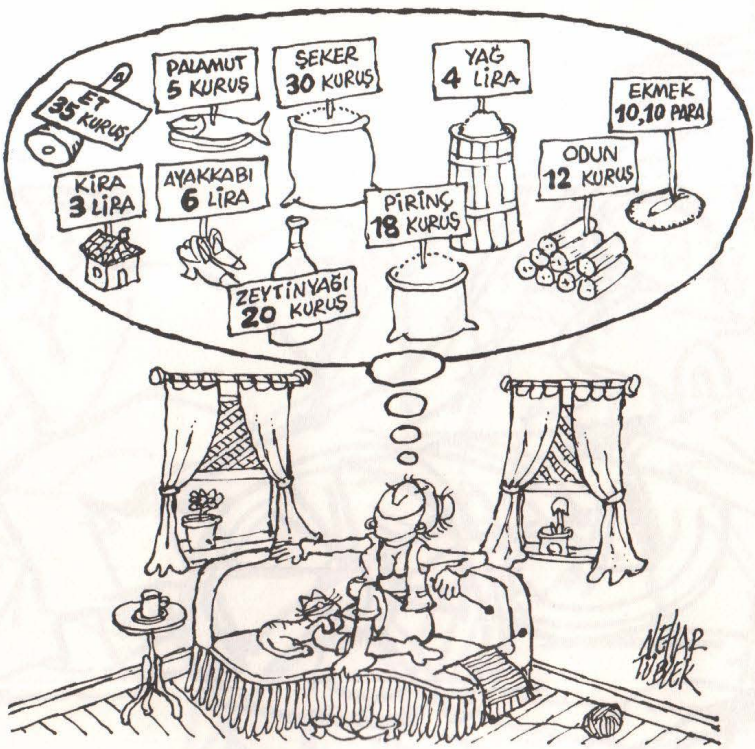

*Cazibe Hanım'ın Gündüz Düşleri**!..

(* Macit Koper'in senaryosundan İrfan Tözüm'ün yönettiği -1992'de gösterime giren- filminin adı.)

Nehar Tüblek, *Yeni Günaydın*, 25.10.1992, s. 3

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

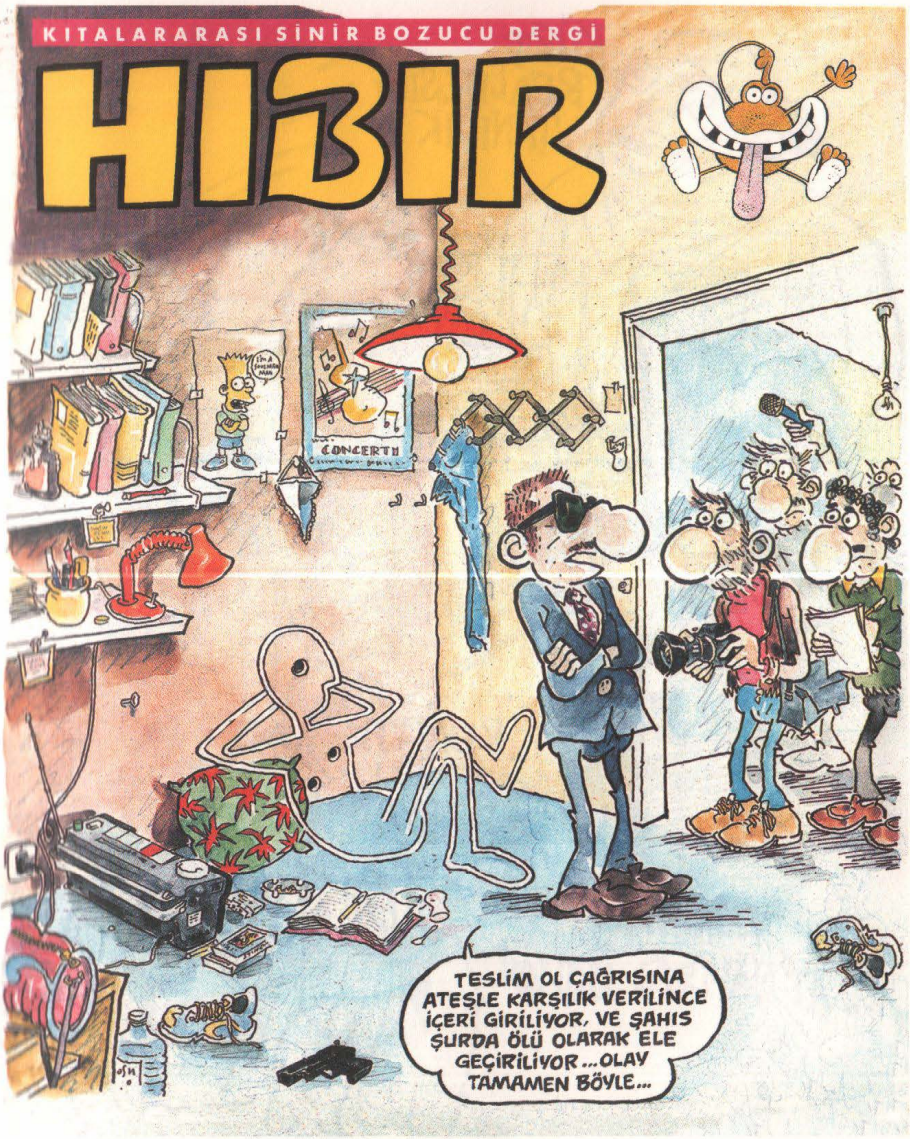

"Yargılamadan infazlar!" karşılığında misilleme, "Hain pusular!" Terörün çarpık mantığı birbirini pusuya düşürdüğü yerde öldürüyor... Terörle mücadelede devlet soğukkanlılığını kaybederse ortaya "devlet terörü"ne karşı koyduklarını ileri süren çeteler çıkıp katliam yapıyor... Sonuç: Şehit olan polisler, suçu sabit olmayan "ölü ele geçirilmiş, zanlı" gençler.

Latif Demirci, *Hıbır*, 6.2.1992, No. 145, s. 1

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

(Başbakan Süleyman Demirel)

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 26.8.1992, s. 16

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

(Şırnak'a giren PKK militanları, kamu ve askeri kuruluşlara ağır silahlarla saldırdı; kent merkezini harebeye çevirdi. Olayların sonucunda 3 er, 1 polis, 100 PKK militanı öldü.)

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 27.8.1992, s. 16

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 19.10.1992, s. 16

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 29.8.1992, s. 13

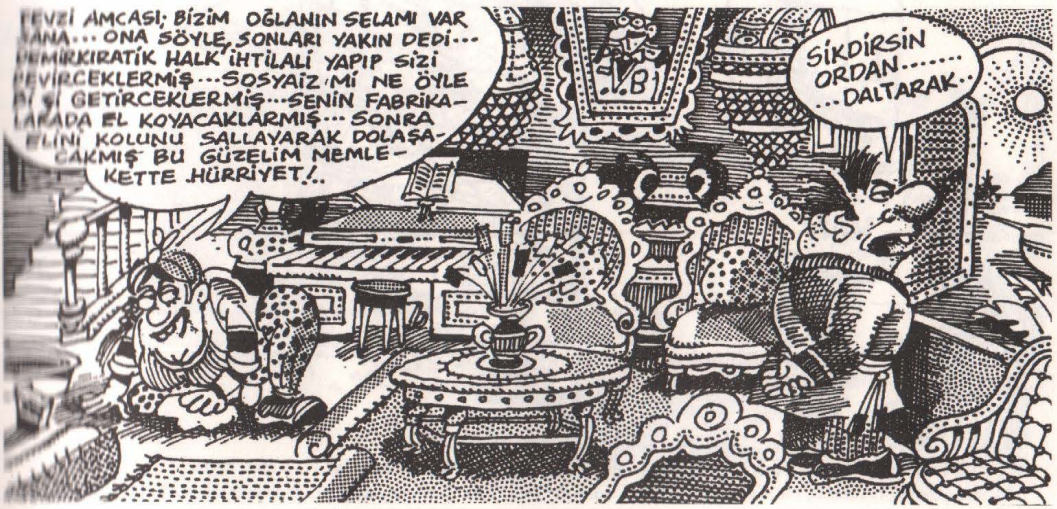

Derya Sayın, *Deli*, 23.9.1992, S. 61, s. 14

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Batılılaşma!..

(Almanya'da yaşayan Türk işçilerinin yaşadığı bölgelerde evler yakıldı. Sivas'ta ise, Pir Sultan Abdal Şenliği için kente giden şair, yazar ve müzisyenlerin kaldığı Madımak Oteli, 2 Temmuz'da aşırı dinci gruplar tarafından ateşe verildi. 37 kişi öldü, 3 kişi yaralandı.)

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 6.7.1993, s. 16

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

GÖZLEM
25 Ağustos 1975
UĞUR MUMCU
Sesleniş...
Dağ gibi karayağız birer delikanlıydık. Babamız, sırtında yük taşıyarak getirdi aşımızı, ekmeğimizi. Arabalar sırıl sırıl ışıklarıyla caddelerden geçerken bizler bir mumun ışığında bitirdik kitaplarımızı. Kendimiz gibi yaşayan binlerce yoksulun yüreğini yüreğimizde yaşayarak
yak kahdık o büyük kavgaya. Ecelsiz öldürüldük. Dövüldük yürüdük, asıldık.
Yoksulluğun bükemediği bileklerimize çelik kelepçe
Yürüdük ey halkım, unutma bizi.
ler takıldı. İşkence
polisi, diplomatların, hücrelerde
kullanırdık. Mi
Yazlık kışlık kan
birlikte atıldı, kövüğe
ni, birer taze çiçek gibi verdik
diler hep. Öldürüldük ey halkım, unutma bizi.
gene kızdık, hayat sakındayan bir selale
darbeleklerimizden. Yirmi yaşında
ürmi iki yaşında, işkencecilerin
yürüdük, asıldık, öldürüldük, ecelsiz öldürüldük. Dövüldük ey halkım, unutma bizi.

(*Cumhuriyet* gazetesi yazarı Uğur Mumcu 24 Ocak'ta öldürüldü.)

Ercan Akyol, *Milliyet*, 30.1.1993, s. 13

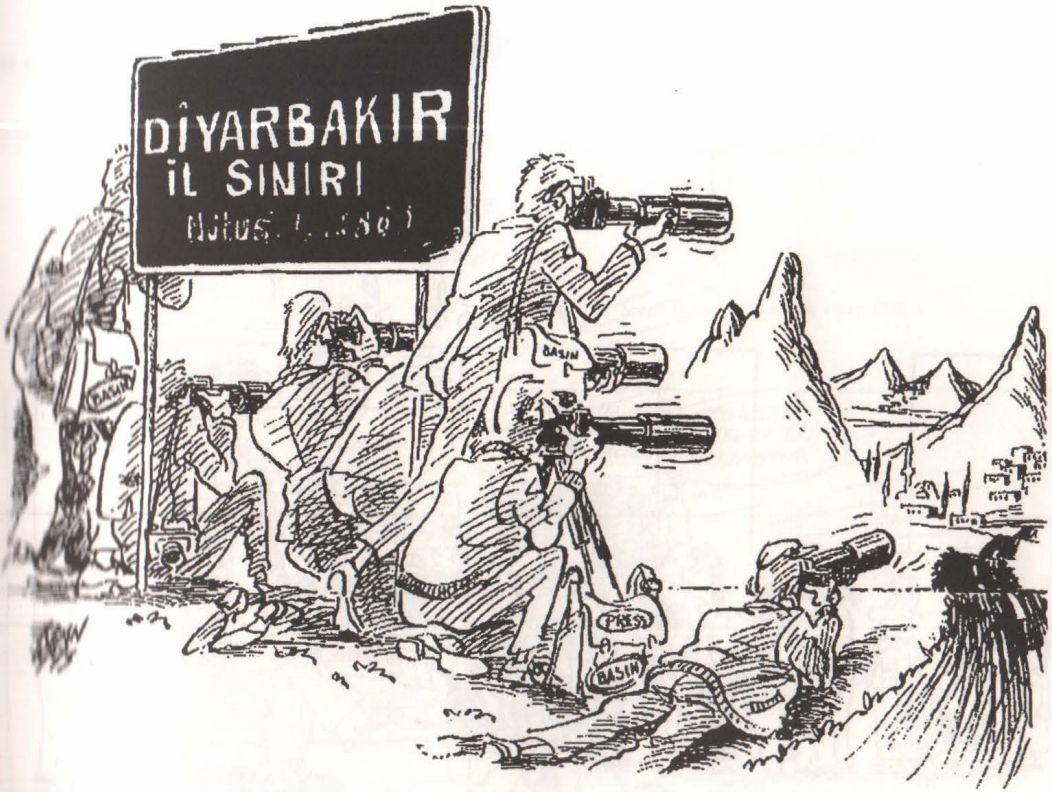

Ercan Akyol, *Milliyet*, 20.10.1993, s. 15

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

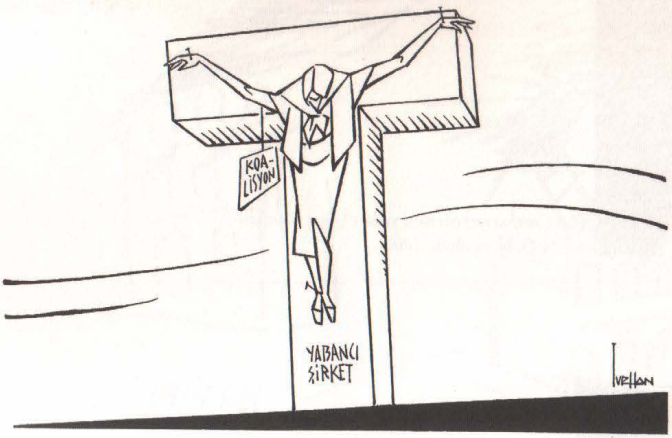

PTT'nin T'si...

Turhan Selçuk, *Milliyet*, 22.10.1993, s. 12

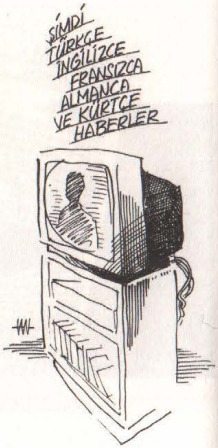

Mesela dedik!

Tan Oral
Cumhuriyet, 23.7.1993, s. 16

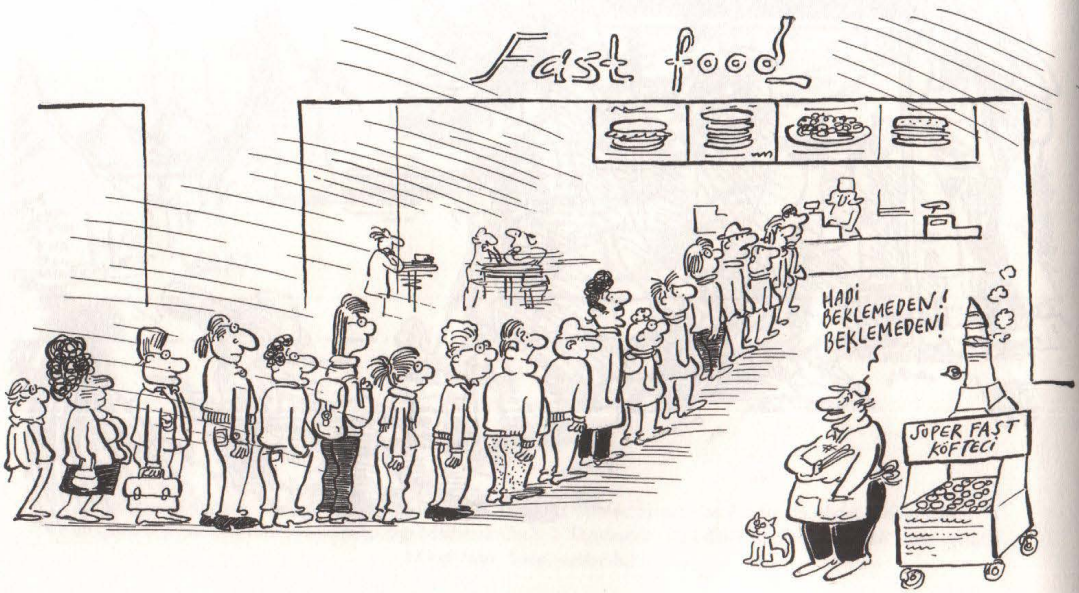

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 13.11.1993, s. 13

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Ümit Kartoğlu
1993 - *Hayatın Kılıfı*
[Takvim], İst., 1993, s. 8

(ABD gezisine çıkan DYP Genel Başkanı
ve Başbakan Tansu Çiller,
15 Ekim'de ABD Başkanı Clinton'la görüştü.)

Semih Balcıoğlu, *Aydınlık*, 18.10.1993, s. 1

İrvin Mandel, *Şalom*, 9.6.1993, S. 2285, s. 4

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Koalisyon!..

(İSKİ Genel Müdürü Ergun Göknel, yolsuzluk yaptığı gerekçesiyle tutuklandı. Yargılama sonunda 10 yıldan fazla cezaya çarptırıldı. İLKSAN kaynaklarının kullanımında yolsuzluk yapıldığı anlaşıldı.)

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 5.9.1993, s. 18

Piyâle Madra, *Cumhuriyet*, 5.10.1993, s. 2

Engin Ergönültaş, *Pişmiş Kelle*, 9.7.1993, S. 176, s. 1

Refah Partisi, İstanbul ve Ankara'da yerel seçimleri kazandı.
Refah Partisi ile Doğruyol Partisi, REFAHYOL koalisyonu kurdu.

Oğuz Aral-Şevket Yalaz, *Avni*, 23.4.1994, S. 231, s. 1

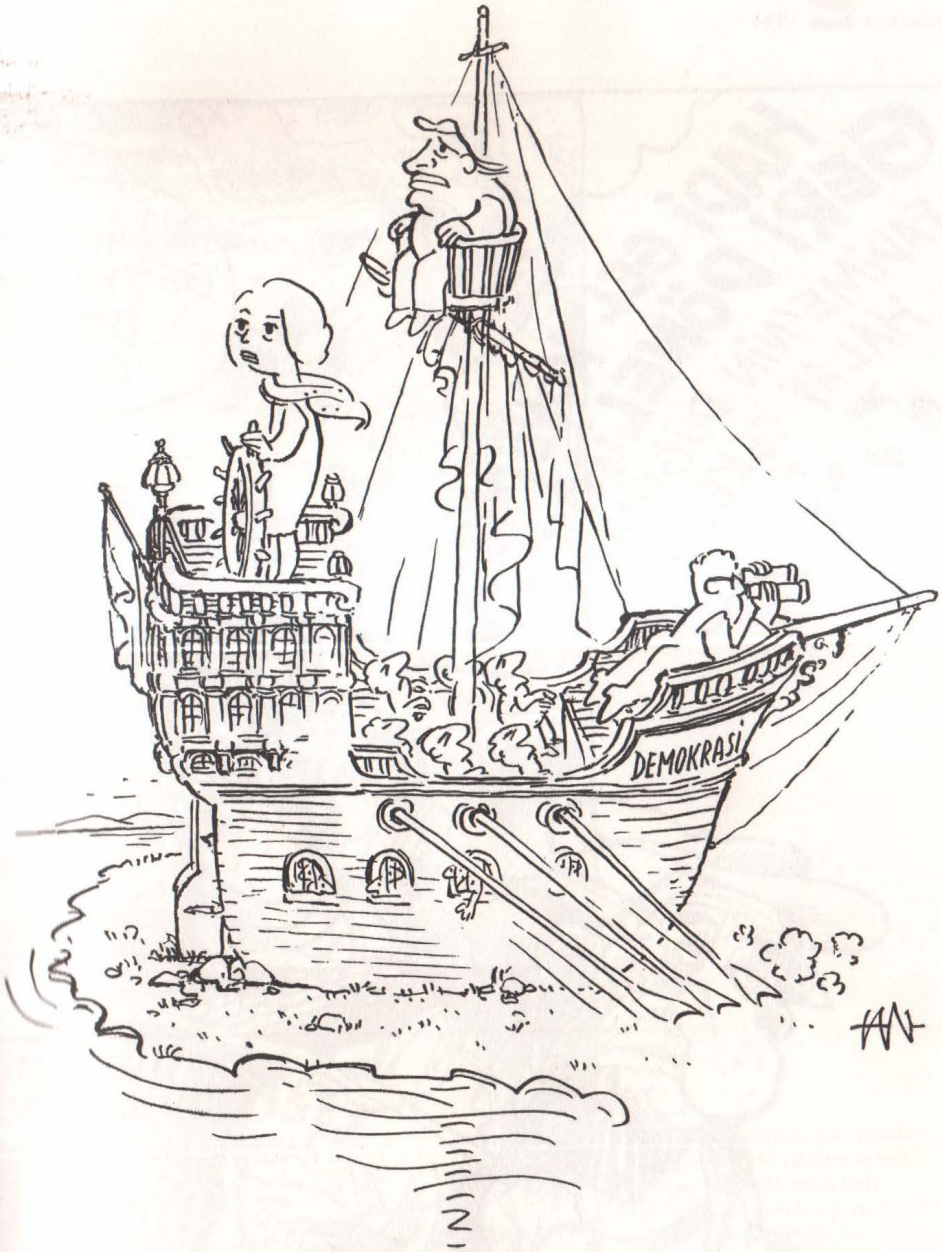

Batı'ya gidiyoruz çocuklar, Batı'ya!..

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 30.6.1994, s. 18

Kemal Göktan
HADİ GEL KÖYÜMÜZE GERİ DÖNELİM... ♪♪
FADİME'NİN DÜĞÜNÜNÜ... HALAY ÇEKELİM... ♪♪
ŞALGA MI GEÇİYOR BUNLAR BİZİMLEN GURBAN!..

(Güneydoğu illerinde Kürt yerleşim bölgelerinde evler yakılıyor ve halk –doğup büyüdüğü topraklardan– göç etmek zorunda bırakılıyordu. Radyodan fırlayan nağmeler, Ferdi Tayfur'un ünlü şarkısından.)

Kemal Gökhan Gürses
Cumhuriyet, 1.11.1994, s. 13

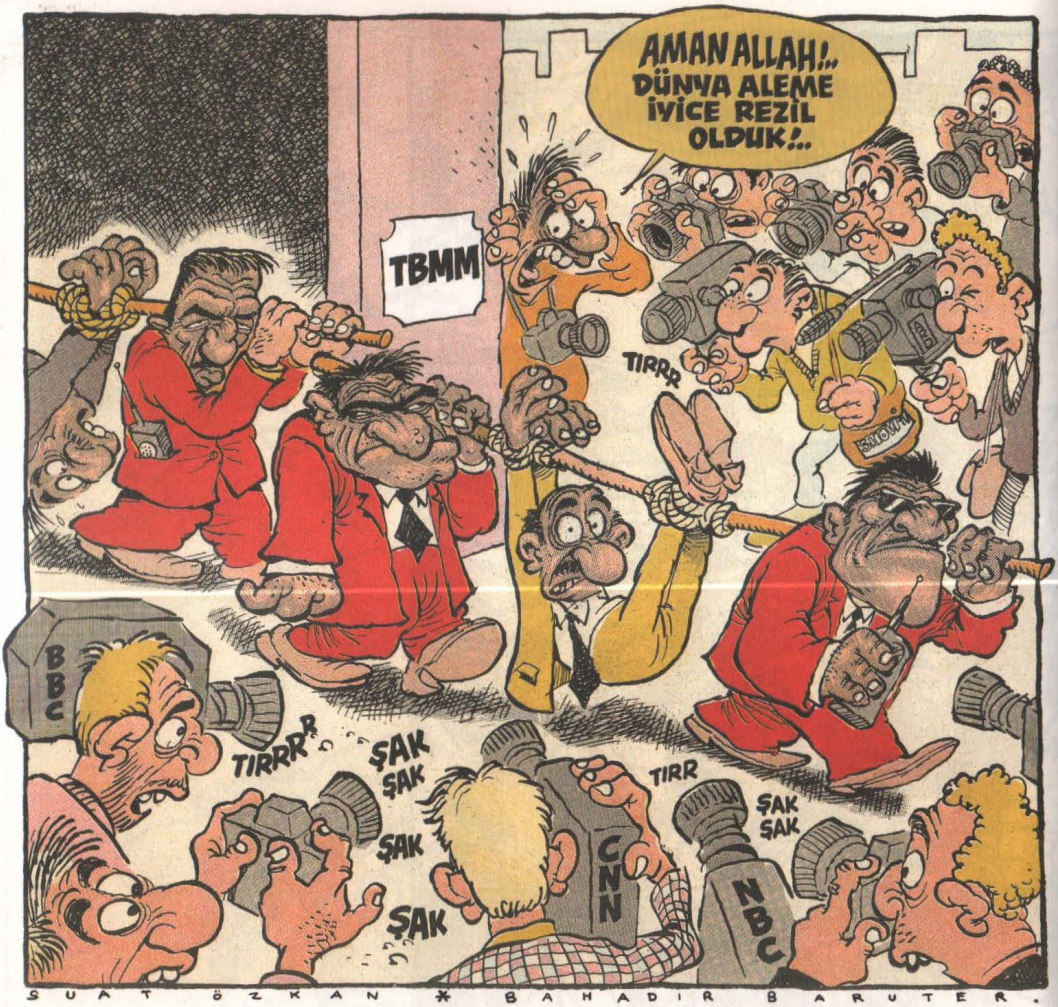

Türkiye nereye?..

(DEP milletvekillerinin dokunulmazlıkları, MGK'nın kararı üzerine TBMM'de kaldırıldı. Milletvekilleri Hatip Dicle ile Orhan Doğan, Meclis kapısında emniyet güçleri tarafından karga tulumba gözaltına alındı.)

Bahadır Baruter (Espri: Suat Özkan), *Leman*, 7.3.1994, S. 121, s. 1

Cumhurbaşkanlığı Köşkü'ndeki bazı satın alma işlemlerinde trilyonluk yolsuzluk yaptığı iddia edilen Mali İşler Daire Başkanı Gülizar Baysal kayıplara karıştı.

Not: Demirel'in aile görüntüsü için, 16 Ağustos tarihli gazetelerde yayınlanan [Kâmran] Çörtük'lü, [Cavit] Çağlar'lı fotoğraf esas alınmıştır.

Zafer Temoçin, *Cumhuriyet*, 18.9.1994, s. 4

Haslet Soyöz, *Milliyet*, 10.3.1994, s. 15

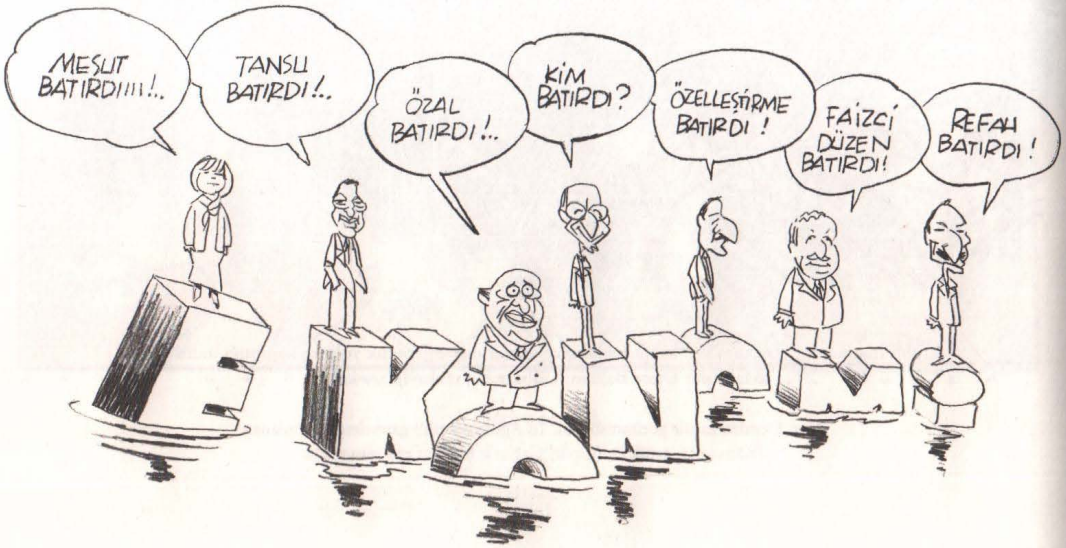

(Soldan sağa: Başbakan Tansu Çiller, Mesut Yılmaz, AP ile DYP eski Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, SHP eski Genel Başkanı Erdal İnönü, SHP Genel Başkanı Murat Karayalçın, RP Genel Başkanı Necmettin Erbakan ve DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit.)

Haslet Soyöz, *Milliyet*, 23.3.1994, s. 15

Ercan Akyol, *Milliyet*, 17.6.1994, s. 15

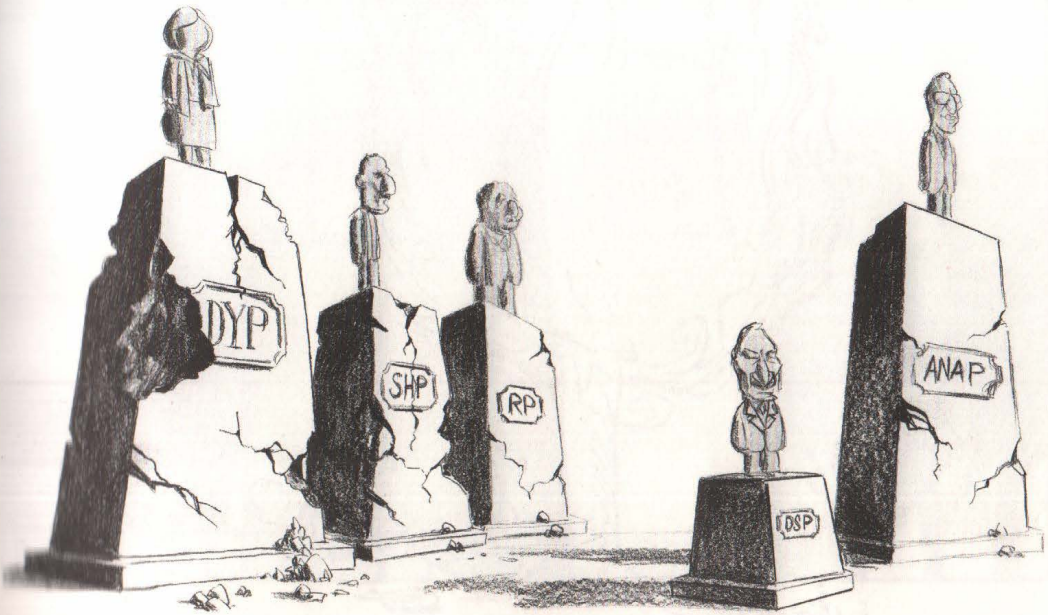

(Soldan sağa: Başbakan Tansu Çiller, Murat Karayalçın, Necmettin Erbakan, Bülent Ecevit ve Mesut Yılmaz.)

Haslet Soyöz, *Milliyet*, 17.11.1994, s. 22

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 29.7.1994, s. 18

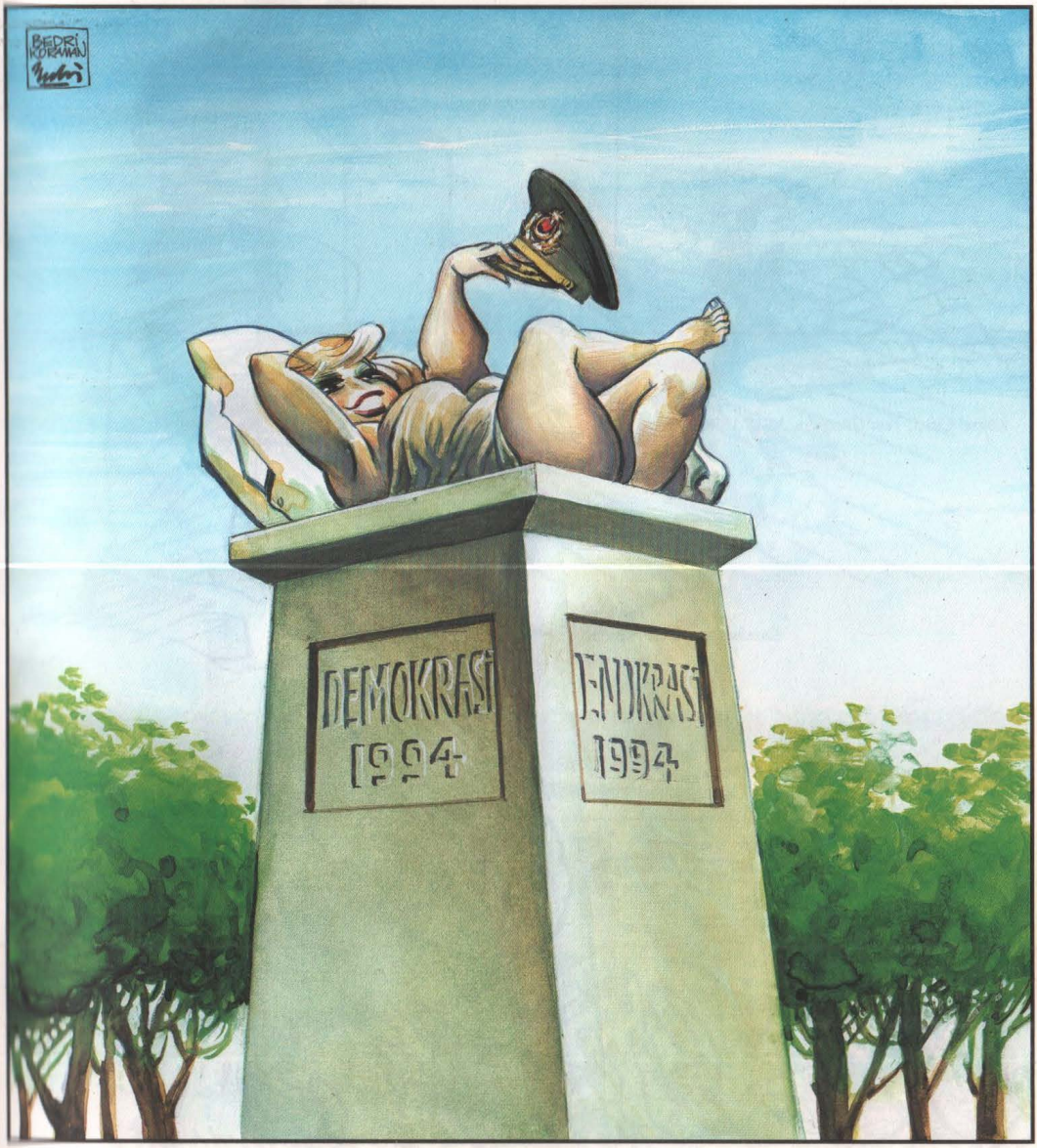

Bedri Koraman, *Milliyet*, 14.8.1994, s. 1

Köksal Çiftçi, *Yeni Günaydın*, 16.12.1994, s. 9

Tan Oral
Cumhuriyet, 9.6.1994, s. 18

Ali Ulvi Ersoy, *Cumhuriyet*, 29.9.1994, s. 1

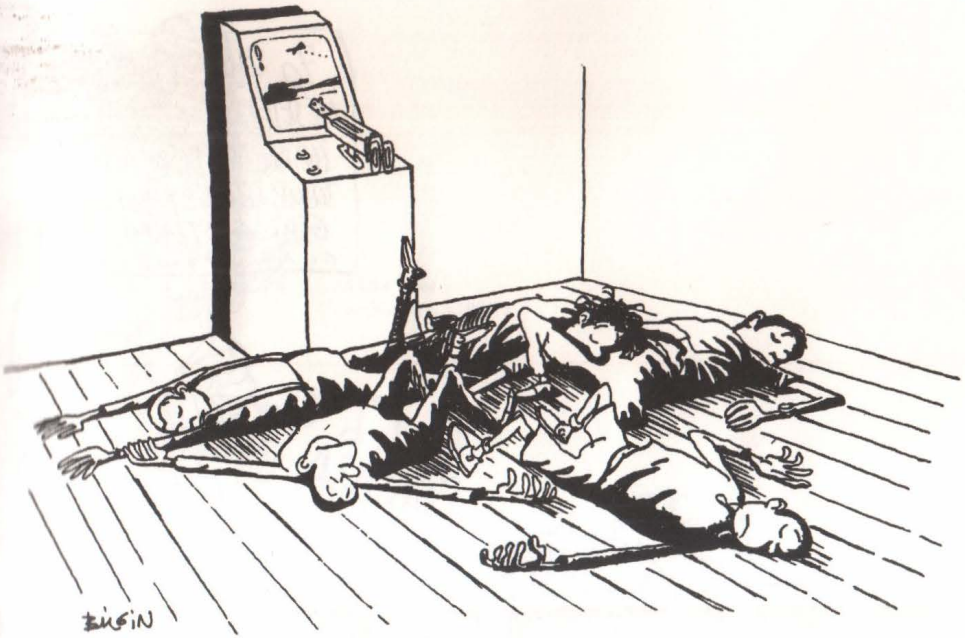

Mustafa Bilgin, *Karikatür*, Mart 1994, S. 12, s. 17

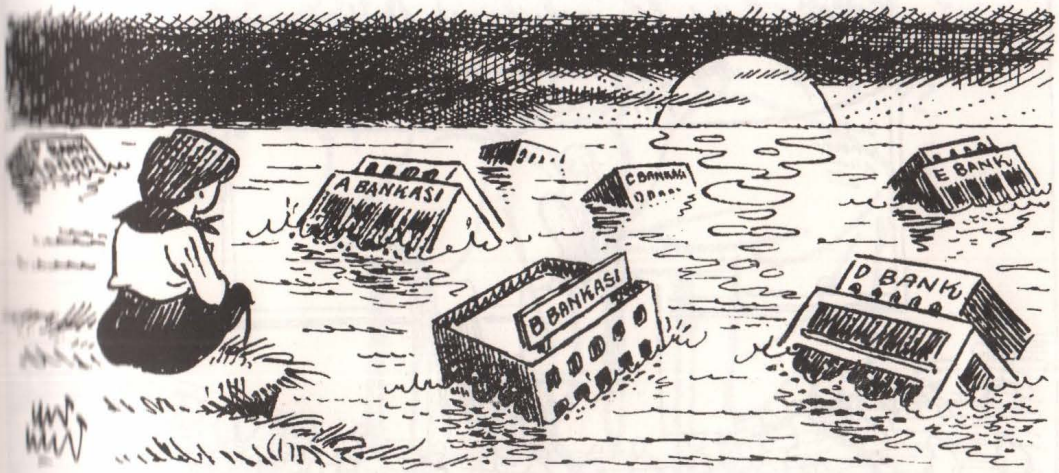

(Başbakan Tansu Çiller'in, "Çürük bankalar ayıklansın" talimatıyla tasfiye edilen 3 bankanın ardından, geriye kalan bankalara devlet teminat getirdi.)

Ali Ulvi Ersoy, *Cumhuriyet*, 22.4.1994, s. 1

(Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel)

Tan Oral
Cumhuriyet, 19.3.1995, s. 20

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 5.2.1995, s. 13

Ali Ulvi Ersoy
Cumhuriyet, 8.3.1995, s. 1

Ali Ulvi Ersoy, *Cumhuriyet*, 16.3.1995, s. 1

Karanlık Güçler provakosyan yaptı. Lacivert Güçler halka ateş açtı.

(İstanbul'da, Gaziosmanpaşa'nın Gazi Mahallesi'nde 12 Mart gecesi Alevilerin gittiği 3 kıraathane otomatik silahlarla tarandı. Ardından çıkan olaylar kısa sürede büyüdü. Alevilerin çoğunlukta olduğu Ümraniye'ye de sıçrayan olaylarda 22 kişi öldü.)

Bahadır Baruter (Espri: Suat Özkan), *Leman*, 19.3.1995, S. 175, s. 1

Ercan Akyol, *Milliyet*, 21.4.1995, s. 15

Haslet Soyöz, *Milliyet*, 1.3.1995, s. 17

(Suudi Arabistan'da şeriat gereği
kafaları kesilen Türklerin cenazeleri verilmiyor.
"Asmayalım da besleyelim mi?" sözü,
12 Eylül döneminde
Kenan Evren tarafından söylenmişti.)

Tan Oral
Cumhuriyet, 20.8.1995, s. 20

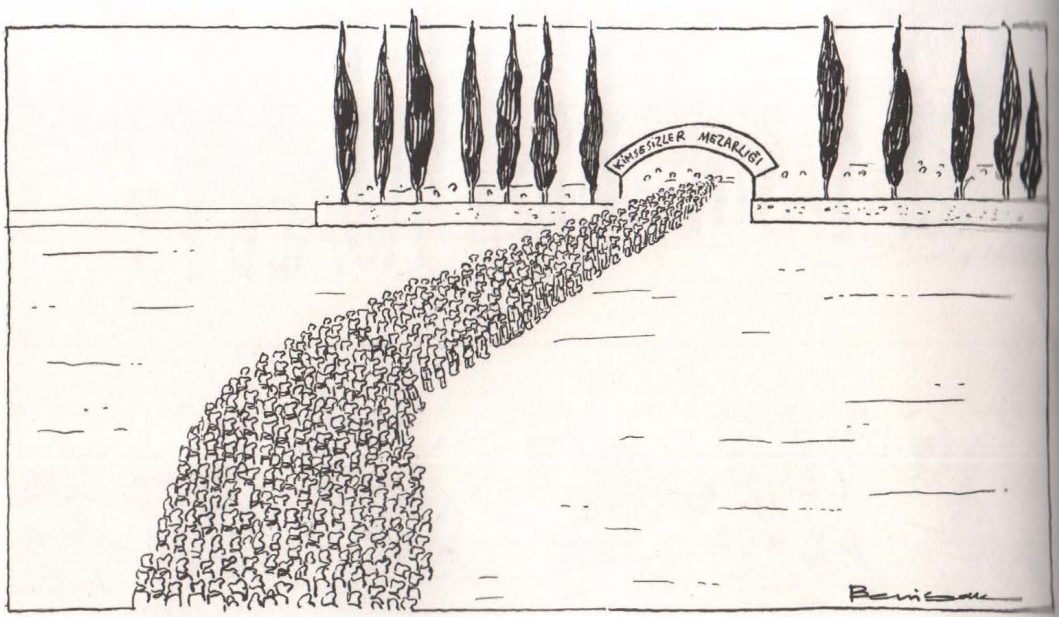

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 12.6.1995, s. 11

Haslet Soyöz
Milliyet, 16.6.1995, s. 14

Ali Ulvi Ersoy, *Cumhuriyet*, 6.8.1995, s. 1

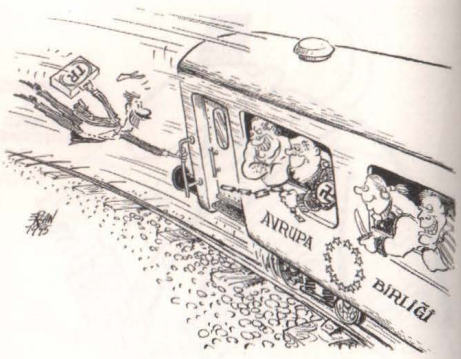

Ercan Akyol, *Milliyet*, 8.3.1995, s. 11

(Gazeteci ve romancı Ahmet Altan'ın, "Atakürt" [*Milliyet*, 17.4.1995] başlıklı yazısı dolayısıyla işine son verildi ve DGM tarafından 20 ay hapse mahkûm edildi.)

Musa Kart, *Cumhuriyet*, 20.10.1995, s. 5

(ABD Başkanı Bill Clinton.)

Ali Ulvi Ersoy
Cumhuriyet, 27.10.1995, s. 1

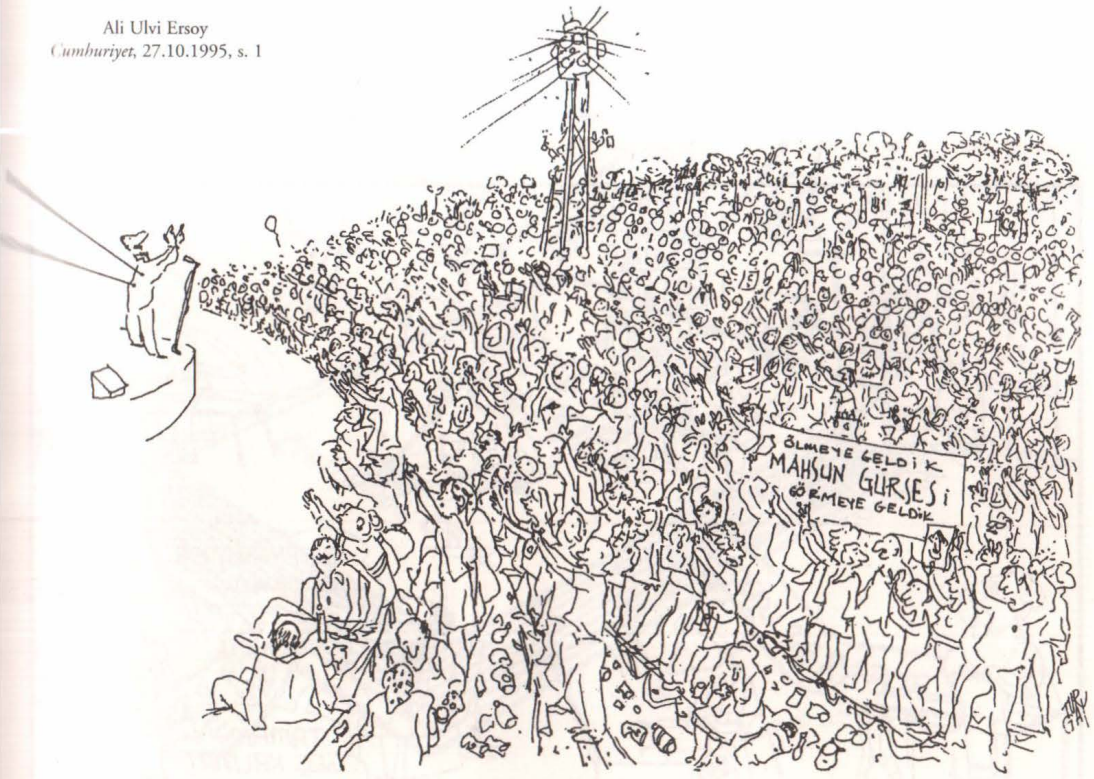

Hayal perdesi.

Turgay Karadağ, *Karikatür*, Ekim 1995, S. 31, s. 25

Güle güle...

(Mizah yazarı ve eylem adamı Aziz Nesin öldü.)

Tan Oral
Cumhuriyet, 7.7.1995, s. 20

Piyâle Madra, *Yeni Yüzyıl*, 18.2.1995, s. 18

(BM Başkanı Butros Gali.)

Bedri Koraman
Milliyet, 22.7.1995, s. 1

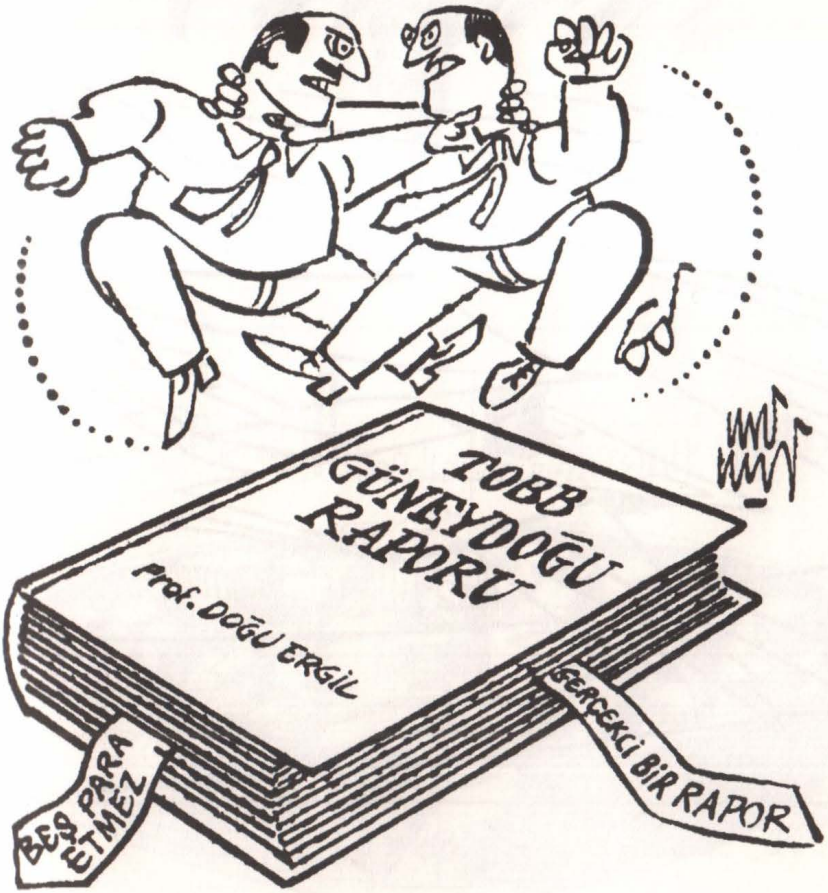

Bir rapor okuduk, hayatımız değişti.

Ali Ulvi Ersoy, *Cumhuriyet*, 10.8.1995, s. 1

Tan Oral
Cumhuriyet, 7.3.1996, s. 20

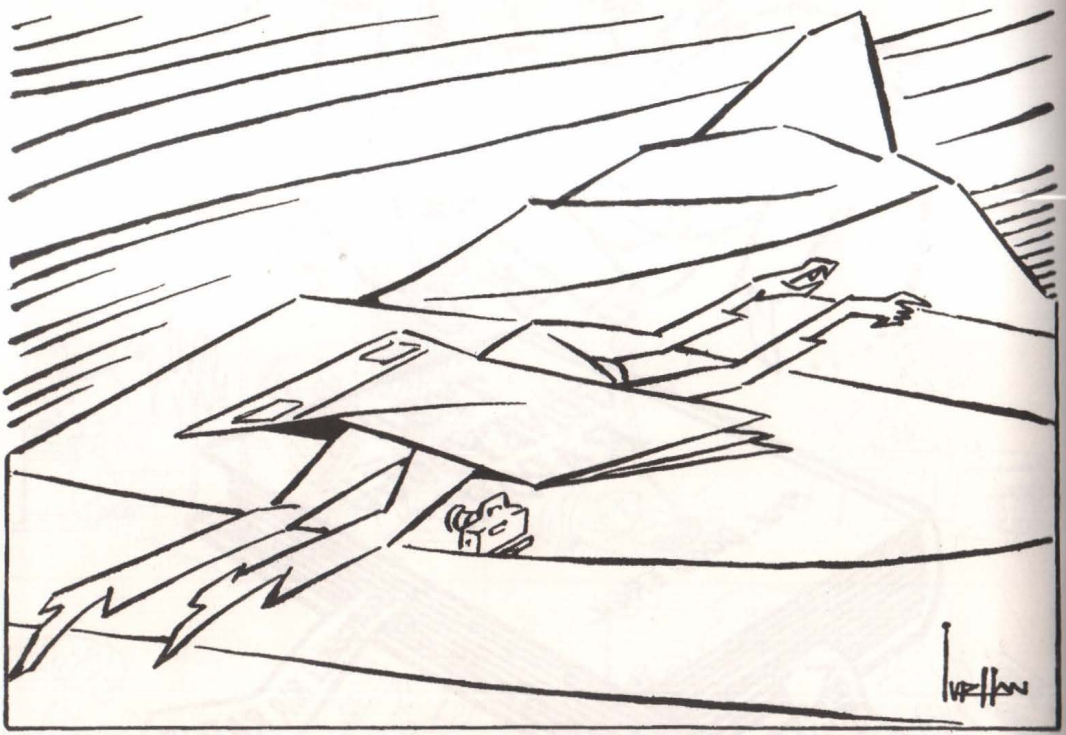

Göktepe...

(İstanbul'daki Ümraniye E Tipi Cezaevi'nde çıkan olaylarda ölenlerin cenaze töreninde Çevik Kuvvet tarafından gözaltına alınan *Evrensel* gazetesinin foto muhabiri Metin Göktepe, –Eyüp'te bir parkta– ölü bulundu.)

Turhan Selçuk, *Milliyet*, 11.1.1996, s. 12

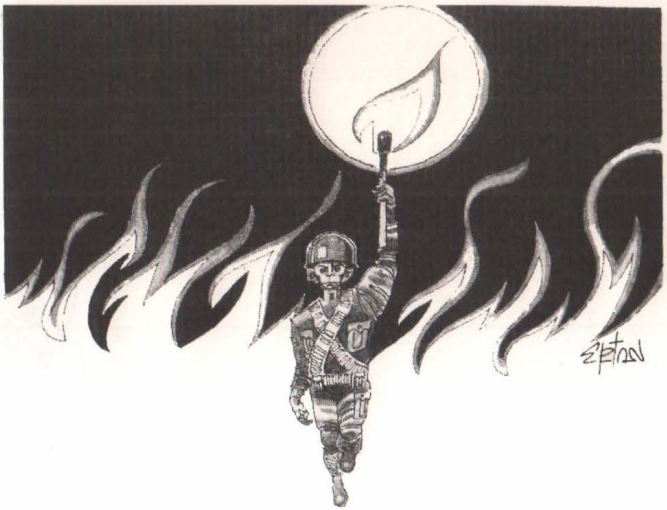

Ertan Aydın
Evrensel, 16.2.1996, s. 3

"Polispolis!"

Ertan Aydın, *Evrensel*, 12.3.1996, s. 1

(REFAHYOL Başbakanı Necmettin Erbakan'ın 148 kg. altını olduğu ileri sürülüyor.)

Tan Oral
Cumhuriyet, 20.9.1996, s. 20

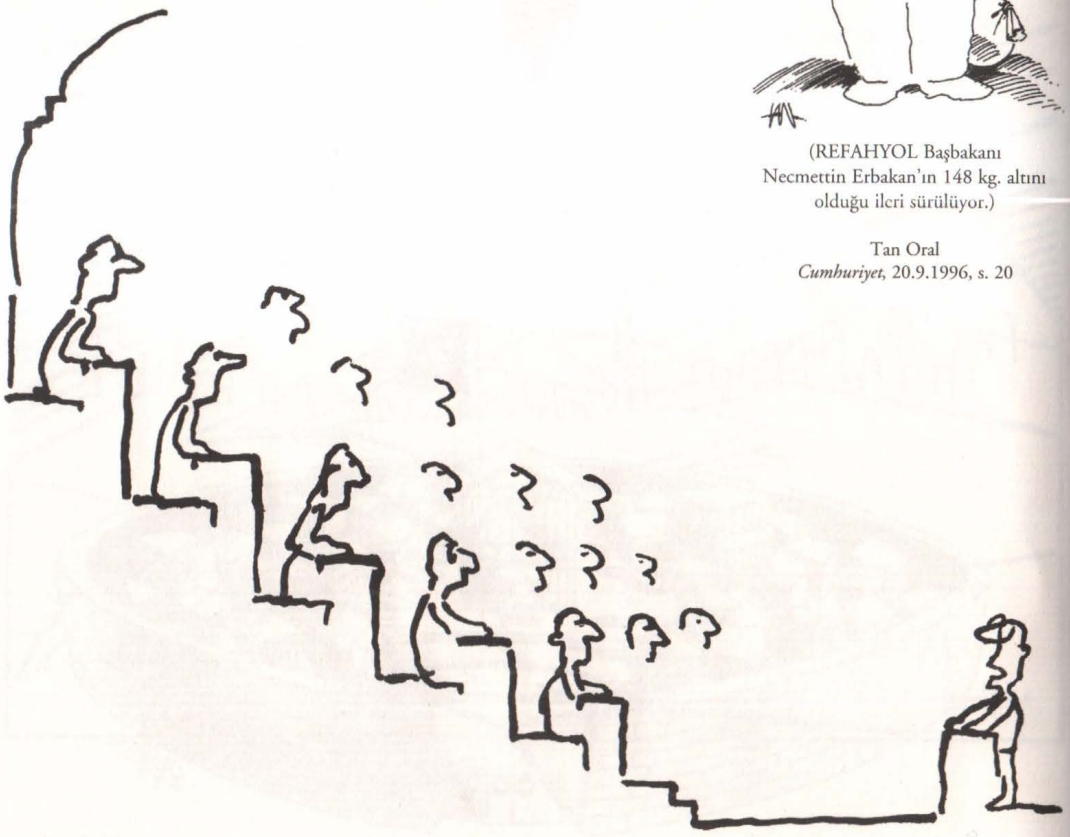

Dünya parlamentoları.

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 24.3.1996, s. 20

Halk ve demokrasi.

Tan Oral
Cumhuriyet, 26.6.1996, s. 20

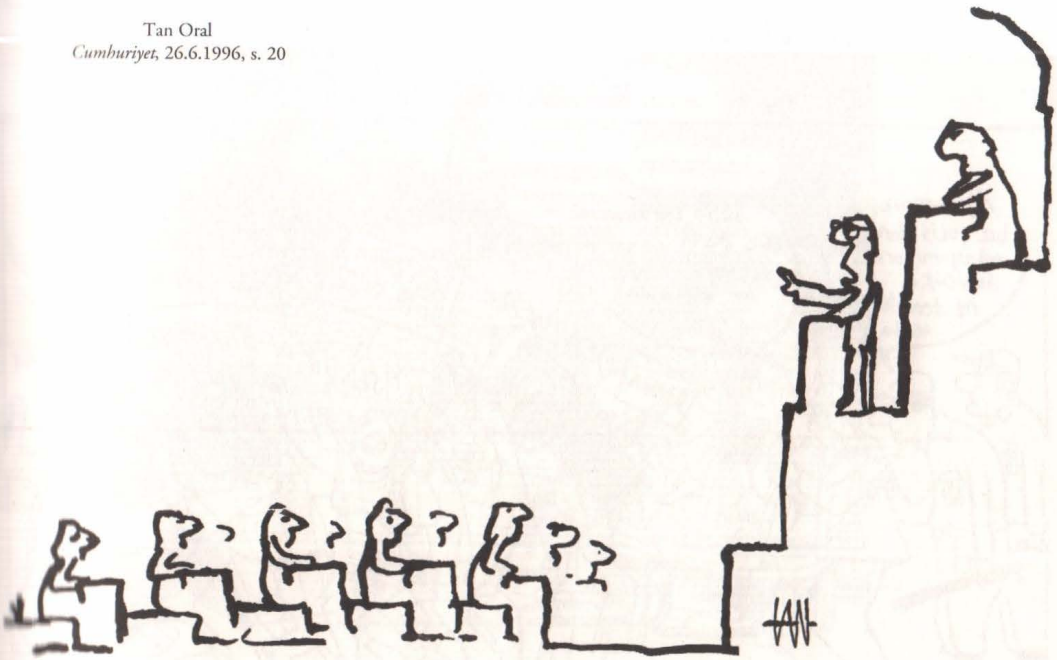

TC Parlamentosu.

(*İcho, Agos, Şalom*
İstanbul Rum,
Ermeni ve Yahudi
cemaatlerinin gazeteleri.)

İzel Rozental, *Şalom*, 27.11.1996, s. 1

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 21.3.1996, s. 13

(ANAYOL hükümetinin iki üyesi: Başbakan Mesut Yılmaz [ANAP] ile Başbakan Yardımcısı Tansu Çiller [DYP]. Başbakanlığı döneminde [1993-1996] Tansu Çiller'in, örtülü ödenekten kendisine 5,5 milyar lira ödemesini sağlayan Selçuk Parsadan yakalandı.)

Ali Ulvi Ersoy, *Cumhuriyet*, 24.5.1996, s. 1

10 tutuklunun dövülerek öldürüldüğü Diyarbakır Cezaevi'nde, sağ kalan mahkûmlara, "Devlet malına zarar vermek"ten dava açılacak.

Soner Günday (Espri: Berkin Atayman), *Leman*, 15.12.1996, S. 266, s. 3

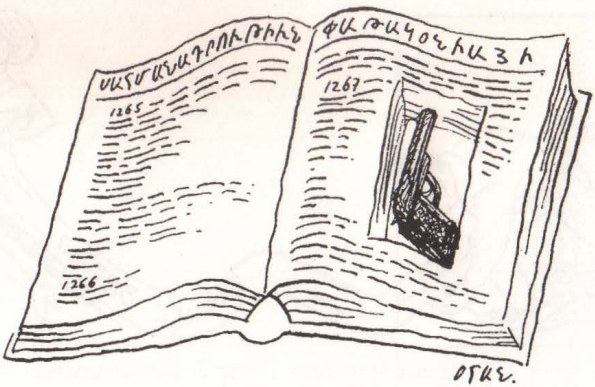

Patagonya Anayasası.

(3 Kasım'da gerçekleşen "Susurluk kazası" sonrasında İçişleri Bakanı Mehmet Ağar, "çete" iddiaları nedeniyle suçlandı. Bunun üzerine DYP Genel Başkanı Tansu Çillller, bakanın istifasını sağladı. 11 Kasım'da ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz, "Devlet, Emniyet içinde MİT'te alternatif bir örgüt yarattı. Bugünden sonra, devlet can güvenliğimizi sağlar diye güvenmeyin" dedi.)

Ohannes Şaşkal, *Marmara*, 12.11.1996, s. 1

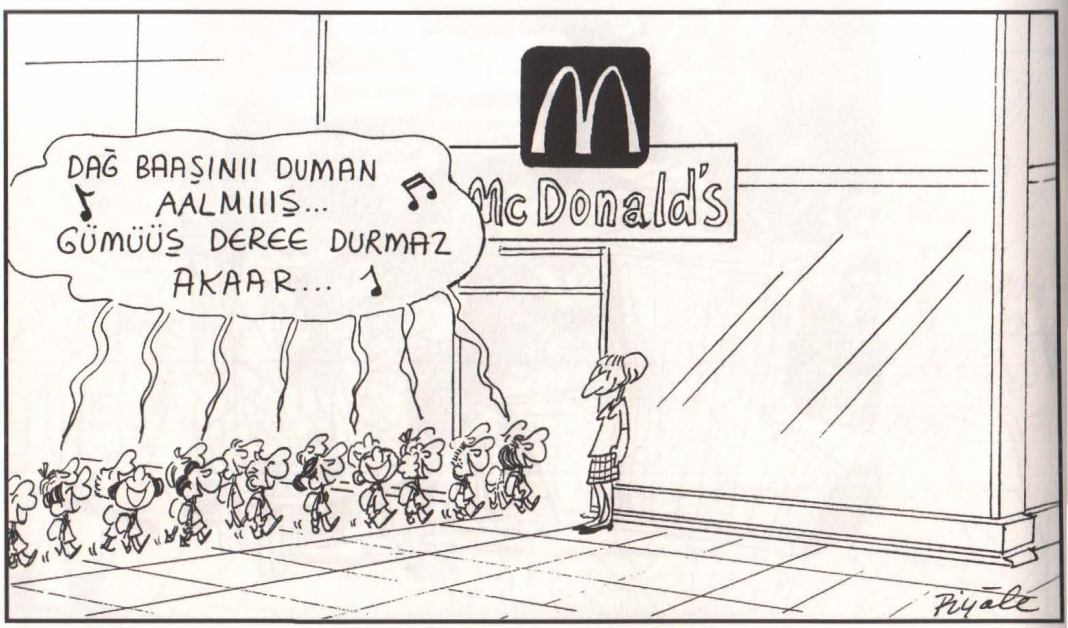

Piyâle Madra, *Yeni Yüzyıl*, 23.7.1996, s. 18

Bahadır Boysal, *Leman*, 25.2.1996, S. 224, s. 3

Şerefli vatandaş... Şerefsiz vatandaş...

(Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı
Tansu Çiller, Susurluk kazasından söz ederken
"Devlet uğruna kurşun atan da, yiyen de şereflidir" dedi.)

Ali Ulvi Ersoy, *Cumhuriyet*, 30.11.1996, s. 1

Hava ağar'ıyor.

(Susurluk'ta [Balıkesir] gerçekleşen bir trafik kazası, yasadışı "polis-mafya-aşiret" ilişkilerini ortaya çıkardı.
Bir kamyon ile bir özel otomobilin çarpışması sonucu "derin devlet"e ya da "kontrgerilla"ya ilişkin ipuçları belirginleşmeye başladı.
Polis müdürü Hüyeyin Kocadağ, kırmızı bültenle aranan eski MHP'li, Ülkü Ocakları Genel Başkanı Abdullah Çatlı ve
Gonca Us öldü; DYP Şanlıurfa milletvekili Sedat Bucak yaralı olarak kurtuldu.)

Galip Tekin (Espri: Tuncay Akgün), *Leman*, 10.11.1996, S. 261, s. 1

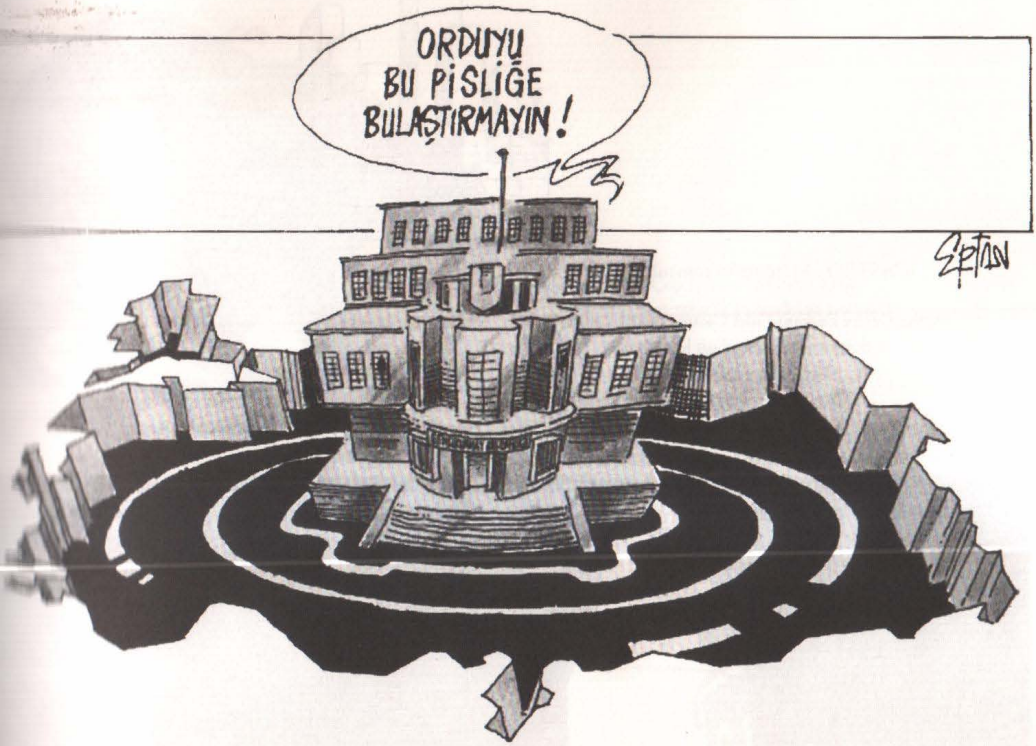

"Devlet çetesi"-Ordu bağlantısı iddialarına Genelkurmay'dan yazılı tepki...

(Çizer, "Susurluk kazası"nın ardından yayımladığı bu karikatürden dolayı, "devletin emniyet ve muhafaza kuvvetlerine hakaret" fiilini, TCK'nın 159. Maddesi'nin "TSK'nın tamamına alenen hakaret" fiilini tanımlayan 1. fıkrası gerekçe gösterilerek suçlu bulundu. TSK, "Susurluk kazası" üzerine basında yapılan yorumlara karşı, "orduyu bu pisliğe bulaştırmayın" demişti. Çizer, 2-6 yıla kadar ağır hapis istemiyle açılan dava sonucunda 11 ay 20 gün hapis cezasına çarptırıldı. Çizer savunmasında, "sivil bir hukuk devletine yakışmayan imtiyazlarla donatılmış, politikaya doğrudan müdahale edebilecek kadar politikleşmiş bir yapının politik eleştiri konusu olmasını mesleki misyonum olarak görüyorum" görüşlerine de yer verdi. Yüksek Mahkeme, kararı "sanığın savunması dikkate alınmadığı" gerekçesiyle, "esastan" bozarak yerel mahkemeye geri dönderdi ve İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi, beraat kararı vererek davayı hukuki olarak kapattı. Özellikle basın ve ifade özgürlüğü açısından bu davanın en önemli yanı, TSK'nin eleştirilebilirliğinin Yargıtay tarafından karar altına alınmasıydı.)

Ertan Aydın, *Evrensel*, 22.12.1996, s. 12

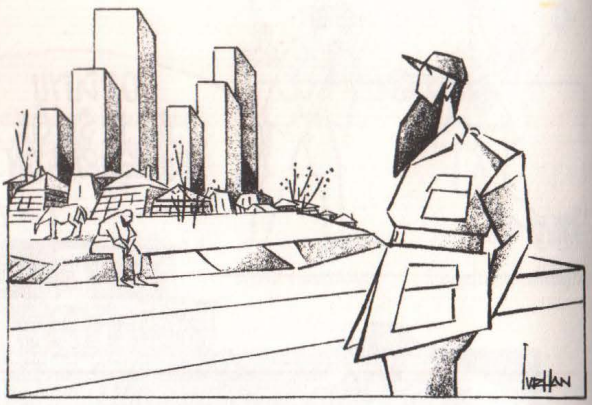

CASTRO– Marquez'in romanları gibi...

(Küba Devlet Başkanı Fidel Castro, HABİTAT dolayısıyla İstanbul'un konuğu oldu.)

Turhan Selçuk, *Milliyet*, 17.6.1996, s. 14

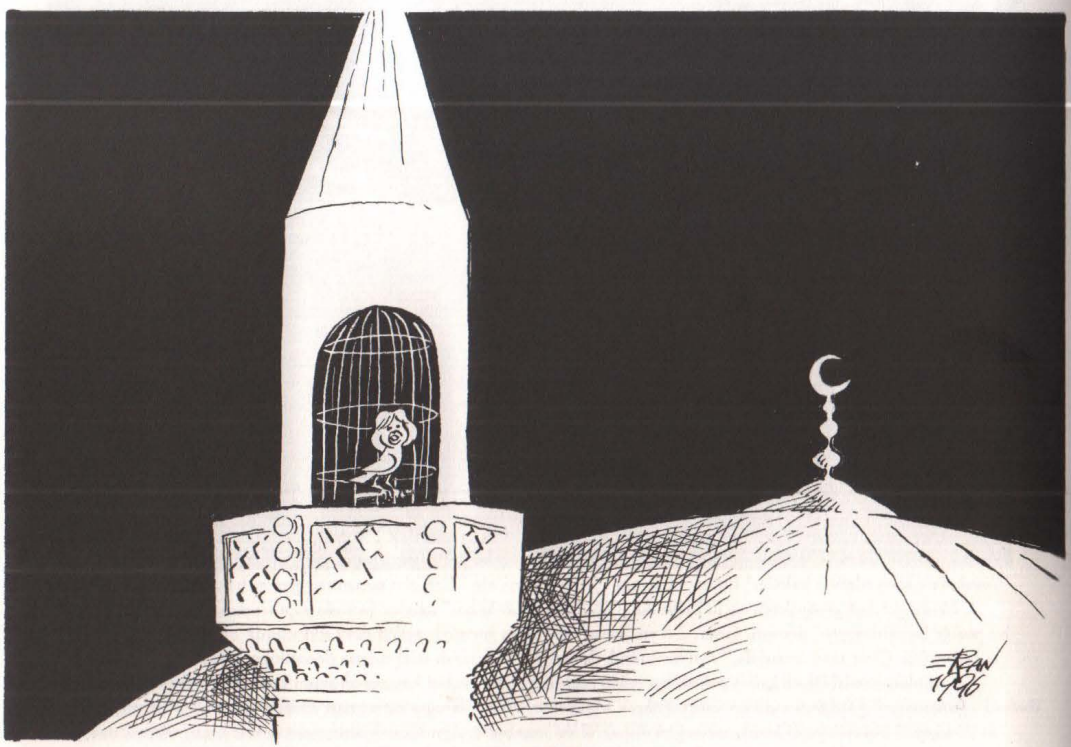

(Başbakanlığını Necmettin Erbakan'ın yaptığı REFAHYOL hükümetinin Başbakan Yardımcısı Tansu Çiller.)

Ercan Akyol, *Milliyet*, 25.10.1996, s. 15

(Çeçenistan, Rusya'ya karşı bağımsızlık mücadelesi veriyor.)

Haslet Soyöz
Milliyet, 31.5.1996, s. 18

Haslet Soyöz, *Milliyet*, 31.5.1996, s. 18

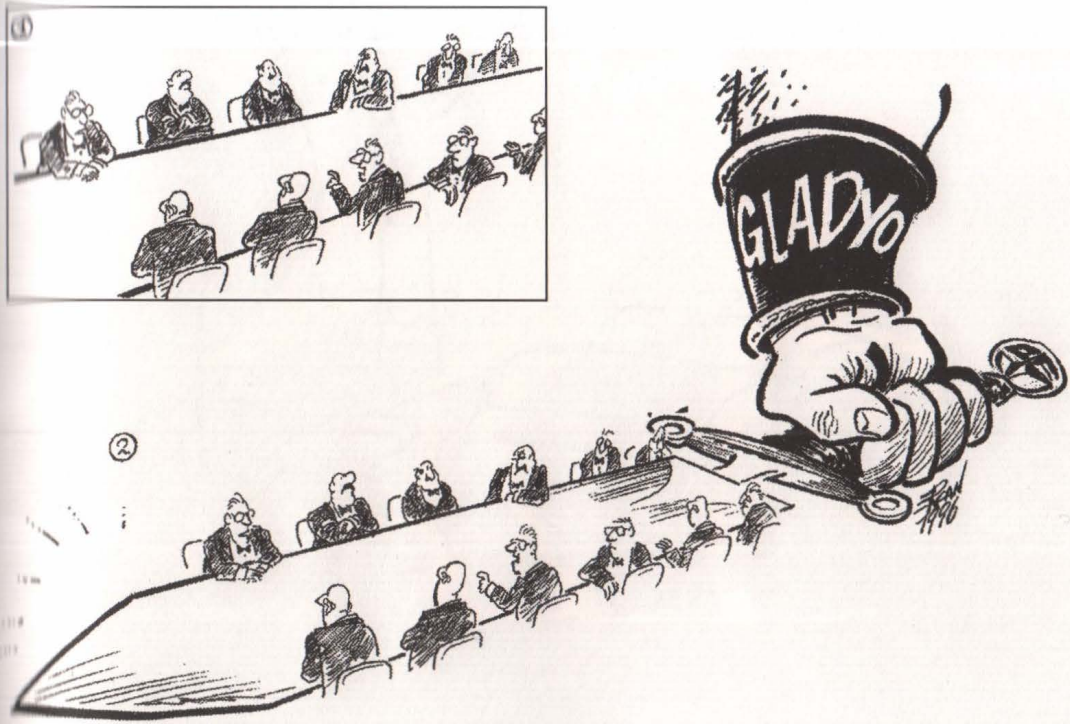

Ercan Akyol, *Milliyet*, 7.12.1996, s. 17

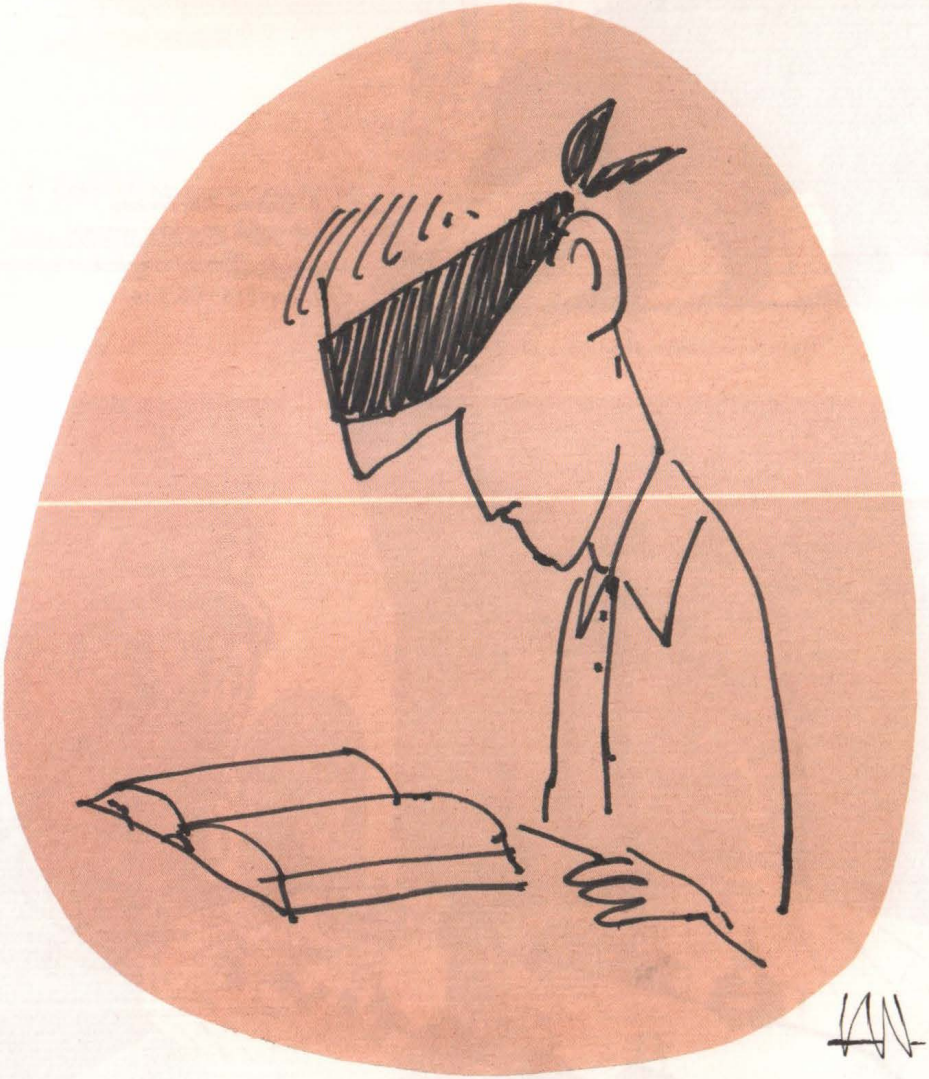

Suspusurluk!..

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 13.1.1997, s. 18

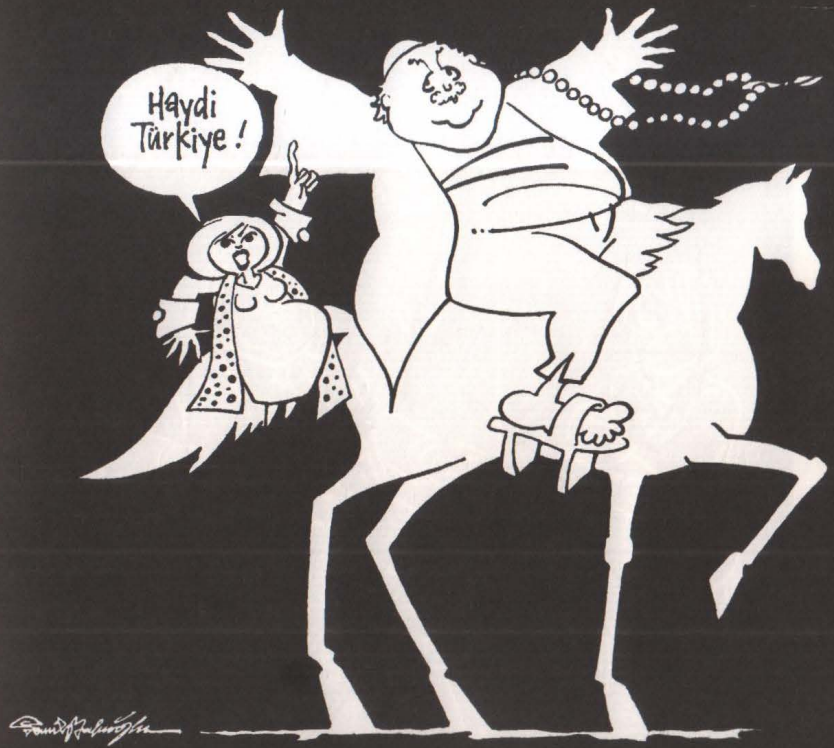

(REFAHYOL hükümeti Başbakanı Necmettin Erbakan ile Başbakan Yardımcısı DYP Genel Başkanı Tansu Çiller.)

Semih Balcıoğlu, *Yeni Yüzyıl*, 17.1.1997, s. 7

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 21.1.1997, s. 17

("Susurluk kazası"yla ortaya çıkan karanlık ilişkileri protesto etmek ve "temiz toplum, temiz siyaset" özlemini duyurmak amacıyla düzenlenen "Sürekli aydınlık için 1 dakika karanlık" eylemi, 1 Şubat'ta başladı.)

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 15.2.1997, s. 20

Ali Ulvi Ersoy Ersoy, *Cumhuriyet*, 1.2.1997, s. 1

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 29.4.1997, s. 20

Ramize Erer, *Radikal*, 28.11.1997, s. 8

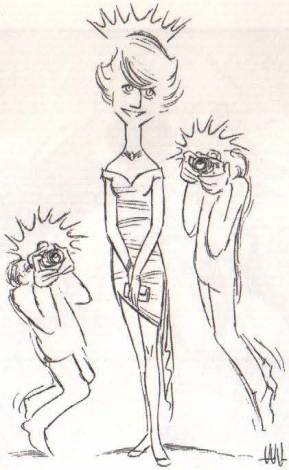

(İngiliz veliahtı Prens Charles'ın eski eşi Prenses Diana, –sevgilisiyle birlikte magazin gazetecilerinden kaçarken– bir trafik kazası sonucunda öldü.)

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 3.9.1997, s. 16

Semih Balcıoğlu, *Yeni Yüzyıl*, 2.9.1997, s. 7

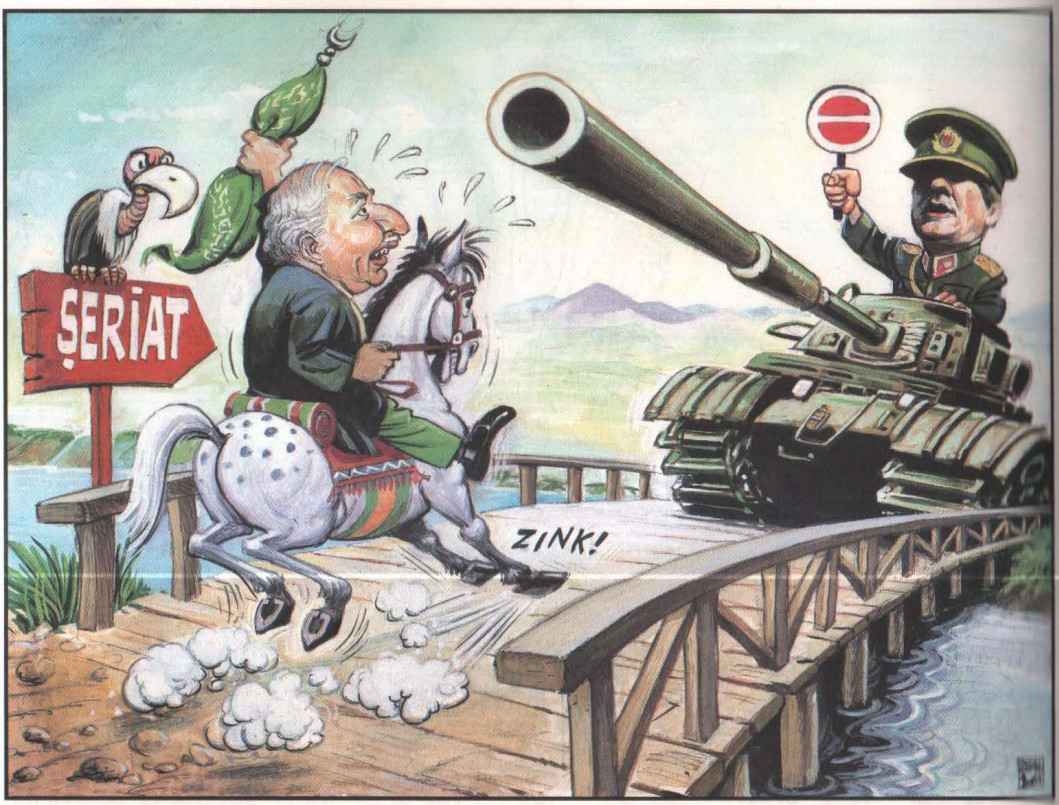

(Atlı adam: REFAHYOL hükümetinin Başbakanı Necmettin Erbakan.
Sincan Belediyesi'nin [Ankara] düzenlediği "Kudüs Gecesi"nde sahnelenen gerici gösteriler, ülkede büyük bir tepki yarattı.
MGK, gericilik hareketlerinin artışına dikkat çekerek 28 Şubat'ta bir önlemler paketi önerdi.
Ve Sincan'da tanklar yürüdü... Dönemin Genelkurmay 2. Başkanı Çevik Bir, Türk-Amerikan Dostluk Konseyi balosunda,
"Sincan'da demokrasiye balans ayarı yaptık" dedi.)

Bedri Koraman, *Milliyet*, 4.3.1997, s. 1

Ali Ulvi Ersoy, *Cumhuriyet*, 2.8.1997, s. 1

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 17.3.1997, s. 11

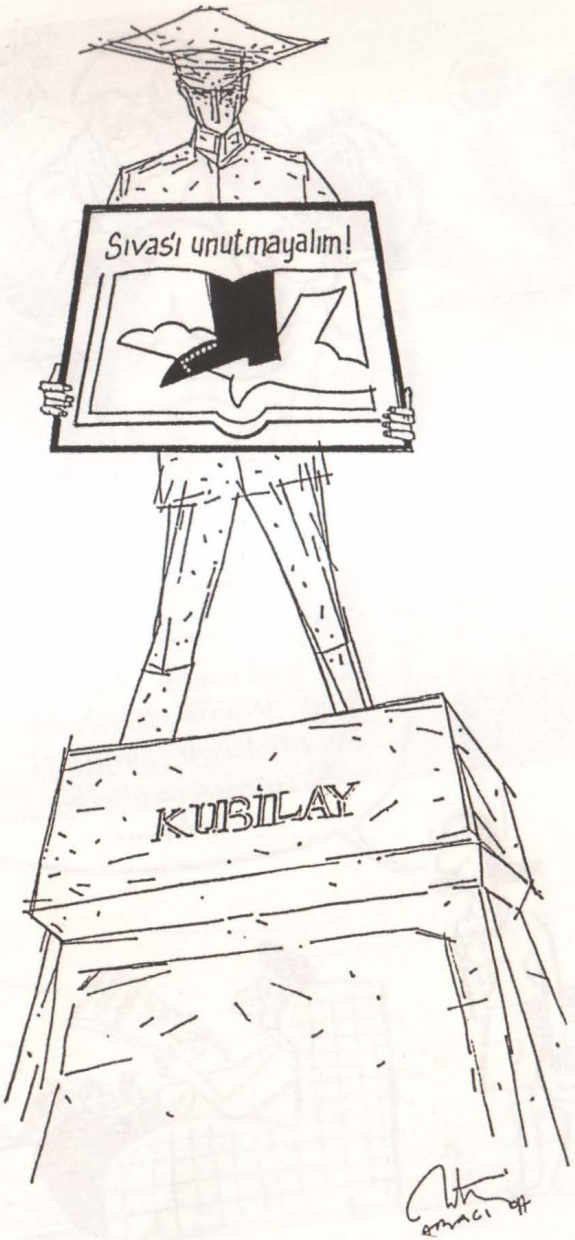

Necati Abacı, *Karikatür*, Temmuz 1997, S. 52, s. 7

[Eşber Yağmurdereli]

(Hakkında kesinleşmiş hüküm bulunan âmâ avukat, insan hakları savunucusu Eşber Yağmurdereli cezaevine konulmak üzere tutuklandı.)

Semih Balcıoğlu, *Yeni Yüzyıl*, 28.10.1997, s. 6

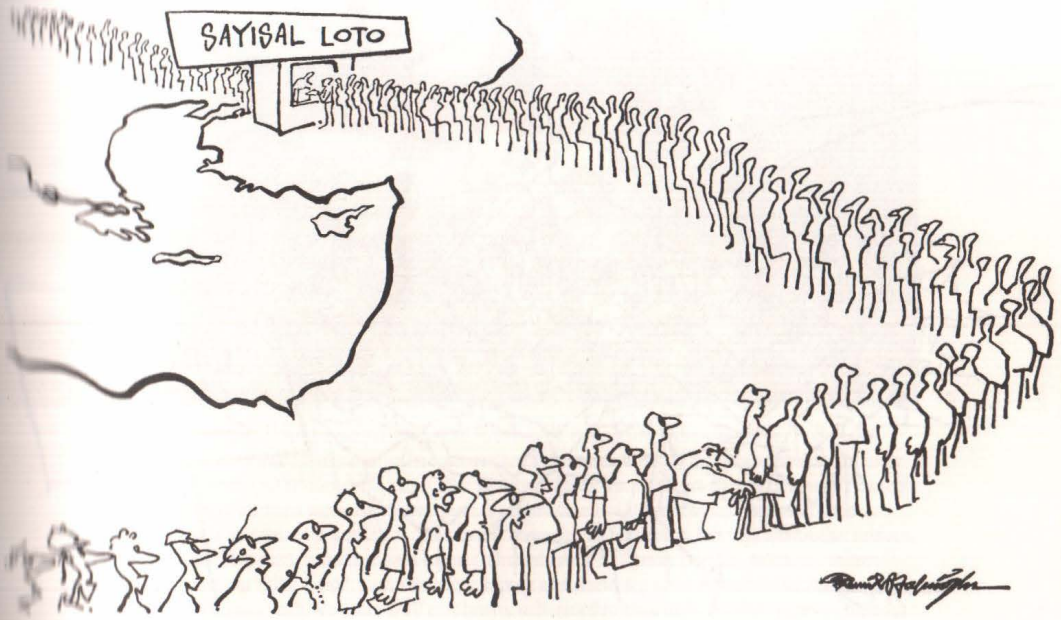

Semih Balcıoğlu, *Yeni Yüzyıl*, 10.10.1997, s. 6

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 10.5.1997, s. 20

Semih Balcıoğlu, *Yeni Yüzyıl*, 8.2.1997, s. 6

(REFAHYOL'un kurucuları Başbakan Erbakan ile Başbakan Yardımcısı Çiller, 28 Şubat'ın bir sonucu olarak hükümetin istifasına karar verdi. Bununla birlikte, Başbakan Erbakan istifasını sunmadan önce, DYP Genel Başkanı Çiller ve Büyük Birlik Partisi Genel Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu ile ortak bir basın toplantısı düzenleyerek, yeni hükümetin Çiller'in başbakanlığında kurulması konusunda üç partinin anlaştıklarını kamuoyuna duyurdu. 18 Haziran'da Erbakan hükümetin istifasını sundu. Üç partinin açıklamasına karşın Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, hükümeti kurma görevini Çiller'e değil, parti liderleriyle yaptığı görüşmelerden sonra ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz'a verdi. Ve sonra DYP çözülmeye, milletvekilleri hızla başka partilere geçmeye başladı.)

Bedri Koraman, *Milliyet*, 17.8.1997, s. 1

Tan Oral
Cumhuriyet, 16.1.1997, s. 18

(*200 Yıldır Neden Bocalıyoruz?* [1964], Niyazi Berkes'in yapıtıdır.)

Tan Oral
Cumhuriyet, 29.9.1997, s. 16

(Bu karikatür, Gazeteciler Cemiyeti, Gazetecilik Başarı Armağanı Yarışması'nda Başarı Ödülü'ne değer görüldü.)

Ercan Akyol, *Milliyet*, 25.1.1997, s. 15

Mesut Yavuz
MESS Kısa Bilgi Bülteni, 23.6.1997, s. 1

(İngiltere Başbakanı Tony Blair.)

Tan Oral
Cumhuriyet, 15.12.1997, s. 16

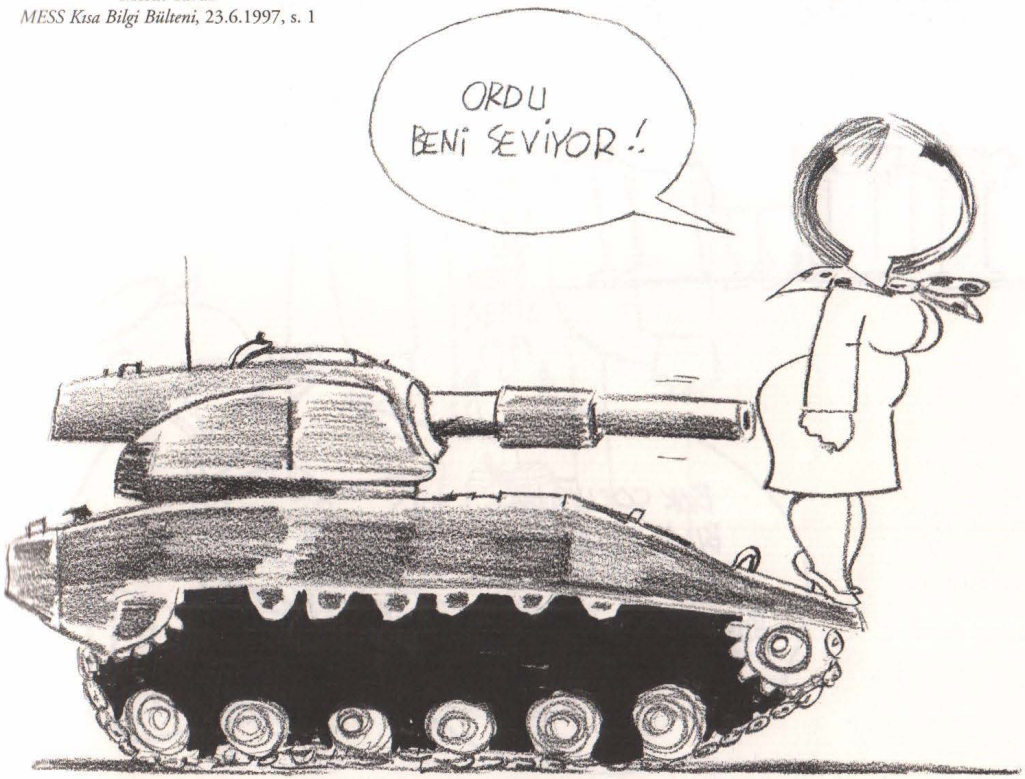

(REFAHYOL koalisyon hühümetinin Başbakan Yardımcısı Tansu Çiller.)

Haslet Soyöz, *Milliyet*, 2.5.1997, s. 16

(Eski DP Genel Başkanı ve eski başbakanlardan Adnan Menderes, "Her mahallede bir milyoner yaratacağız" demişti.)

Kâmil Masaracı
Cumhuriyet, 24.12.1997, s. 10

(Soldan sağa: Mesut Yılmaz [ANAP], Bülent Ecevit [DSP], Tansu Çiller [DYP], Necmettin Erbakan [RP].)

Haslet Soyöz, *Milliyet*, 11.3.1997, s. 17

Kesintisiz eğitim.

(28 Şubat'ta yapılan MGK toplantısı sonucunda alınan kararların en önemlisi, ilköğretimin 5 yıldan, kesintisiz olarak 8 yıla çıkarılması doğrultusundaydı. Bu, imam-hatip okullarının orta bölümlerinin kapatılması anlamına geliyordu.)

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 12.8.1997, s. 16

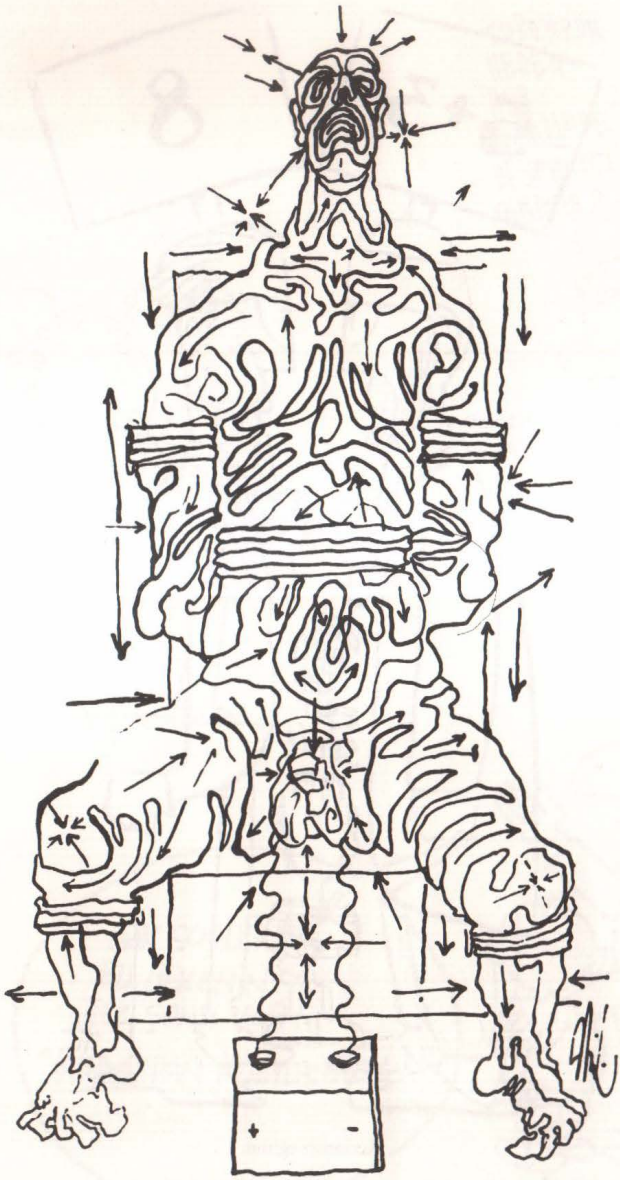

Elektrik neye yarar?

Abidin Dino, *Diyojen*, 21.3.1998, S. 3, s. 16

(Refah Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan.
Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın RP hakkında "laiklik ilkesine aykırı eylemlerin odağı haline geldi"ği gerekçesiyle açtığı dava, aynı gün 21 Mayıs'ta Anayasa Mahkemesi tarafından işleme konuldu. Ve partinin 16 Ocak'ta kapatılmasına karar verildi.)

Erdal Alay, *Radikal*, 7.3.1998, s. 17

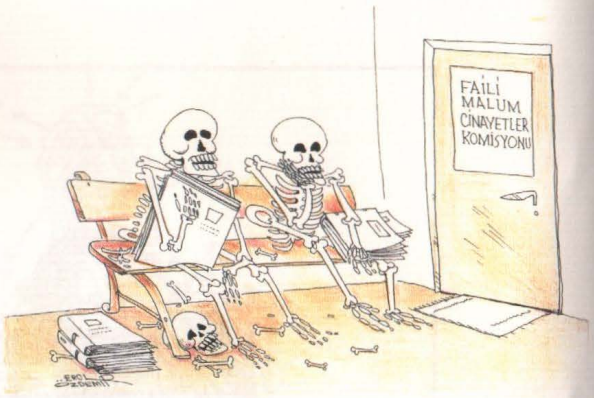

Erol Özdemir
Diyojen, 14.3.1998, S. 2, s. 5

Fikri Sağlar: "Meclis büyük bir çamaşır makinesi gibi..."

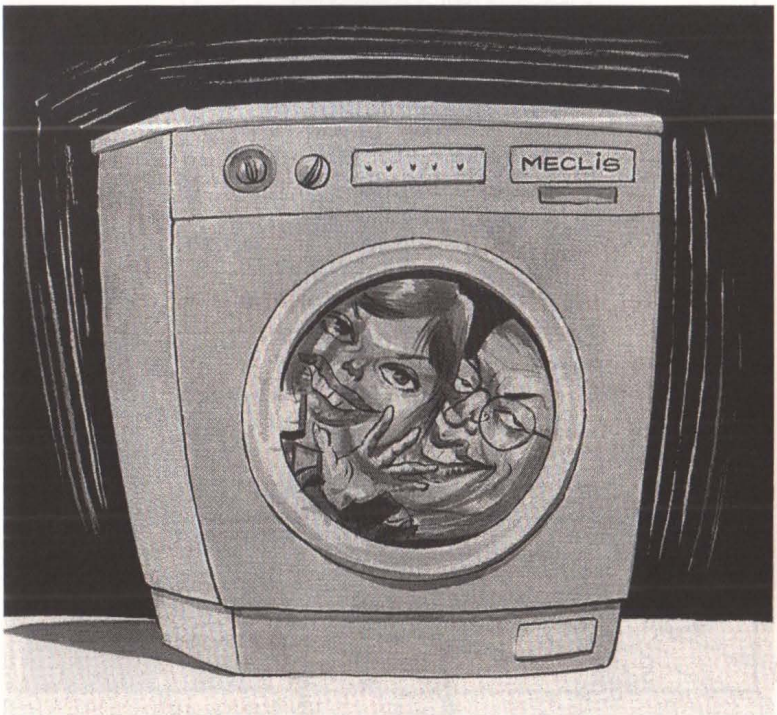

(ANASOL-D hükümetinin Başbakanı Mesut Yılmaz'ın ve DYP Genel Başkanı Tansu Çiller'in mal varlıklarını soruşturan komisyonlarda ANAP ve DYP sürpriz bir uzlaşma gerçekleştirerek genel başkanlarını Yüce Divan'a gitmekten kurtardılar.)

Musa Kart, *Cumhuriyet*, 27.11.1998, s. 5

Ferruh Doğan Akdilek, *Dünya*, 18.9.1998, s. 9

Askerden Gülen uyarısı (Basın).

"Sessiz ve derinden git..."

(Said-i Nursi'nin kurucusu olduğu Nur Tarikatı'nın liderlerinden Fethullah Gülen.)

Turhan Selçuk, *Milliyet*, 26.3.1998, s. 14

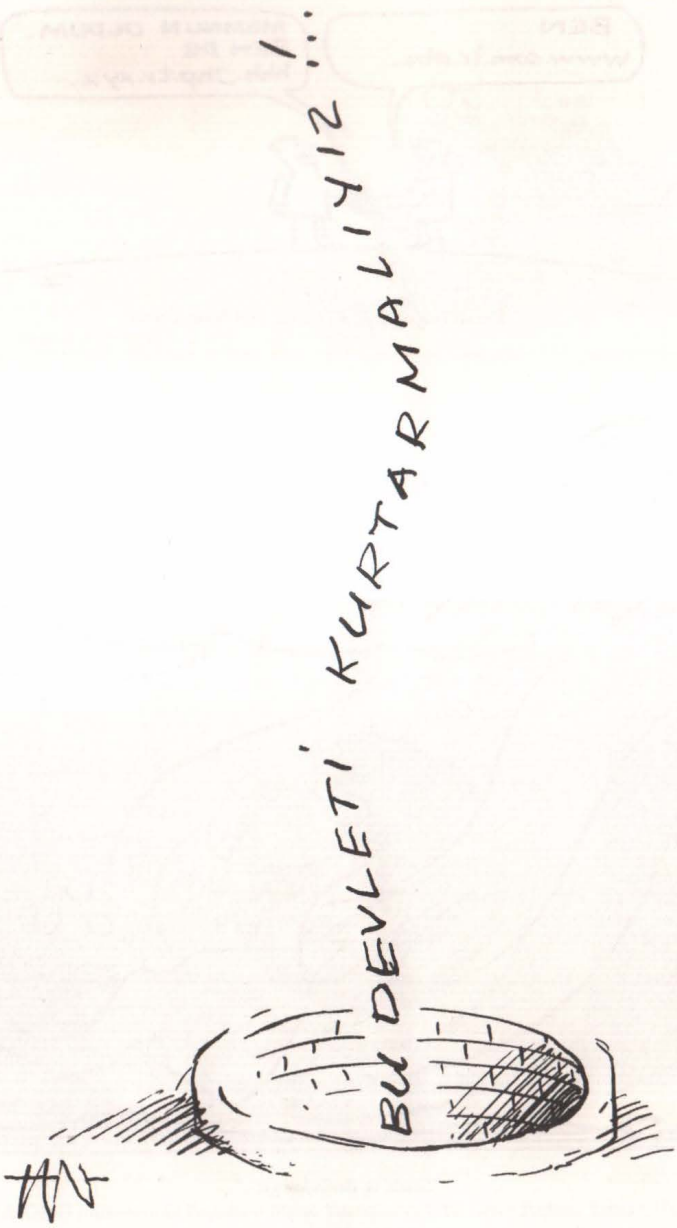

Derin devlet.

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 25.8.1998, s. 18

Cumhuriyet 75 yaşında.

Ercan Akyol, *Milliyet Sanat Dergisi*, 15.10.1998, S. 442, s. 1

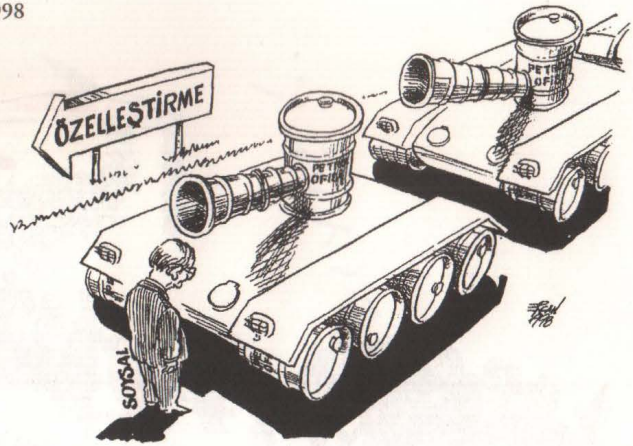

(ANAPSOL-D hükümetinin Dışişleri Bakanı Mümtaz Soysal, özelleştirmeler konusunda yetki yasalarına ilişkin yaptığı başvurular sonucunda Anayasa Mahkemesi, –tarihinde ilk kez– yürütmeyi durdurdu.)

Ercan Akyol, *Milliyet*, 3.7.1998, s. 17

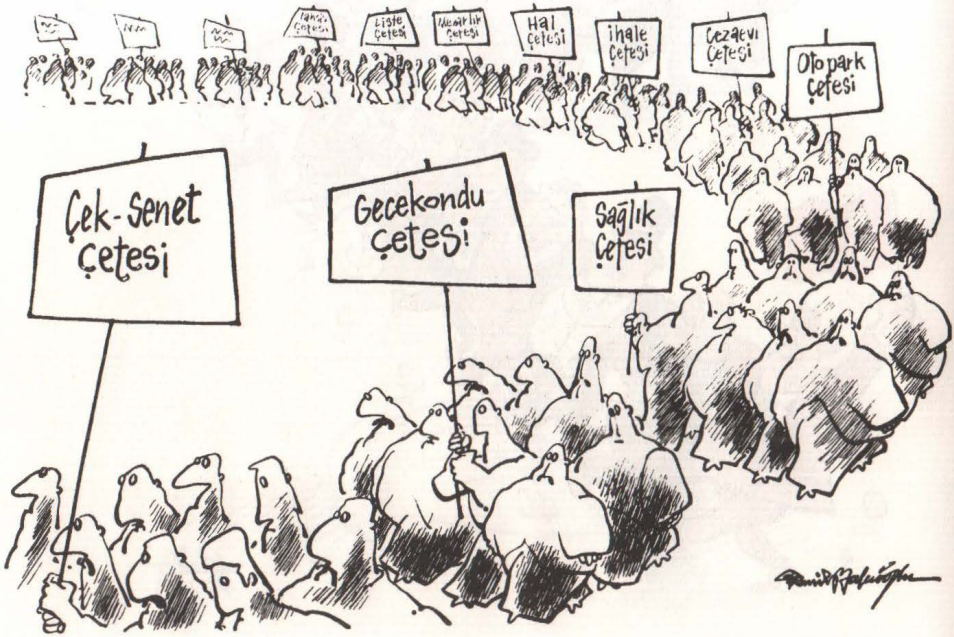

Semih Balcıoğlu, *Yeni Yüzyıl*, 18.9.1998, s. 7

Gürbüz Doğan Ekşioğlu, *Diyojen*, 28.3.1998, S. 4, s. 4

(DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit.
"Bu kış komünizm gelebilir" sözü, 12 Eylül 1980 öncesi Celâl Bayar tarafından söylenmişti.)

Sait Munzur, *Diyojen*, 11.4.1998, S. 16, s. 12

Tan Oral
Cumhuriyet, 21.2.1998, s. 18

(Türkiye, 1998'de büyük yolsuzluklarla sarsıldı. Rüşvet, kara para aklama, ihaleye fesat karıştırma, görevi kötüye kullanma, zimmet ve dolandırıcılık gibi bütün kötü yollar kullanılarak gerçek bir iktidar savaşımı yaşandı. Bankalar, iş dünyası, basın, medya, mafya ve politikacıların da rol aldığı bu şiddet dolu karmaşada milyonlarca dolar döndü.
TBMM Başkanı'nı Mustafa Kalemli'den İstanbul Şişli Belediye Başkanı Gülay Aslıtürk'e; Tansu-Özer Çiller'den Mesut Yılmaz'a; Selçuk Parsadan'dan Cavit Çağlar'a; Murat Demirel'den Korkmaz Yiğit'e; Alaattin Çakıcı'dan Dinç Bilgin'e uzanan kişilerin adları bu olaylara karıştı. Bu savaş sırasında "ses" ve "görüntü" kasetleri, kimi kez "savunma", daha çok da bir "tehdit" unsuru olarak kullanıldı.)

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 12.11.1998, s. 20

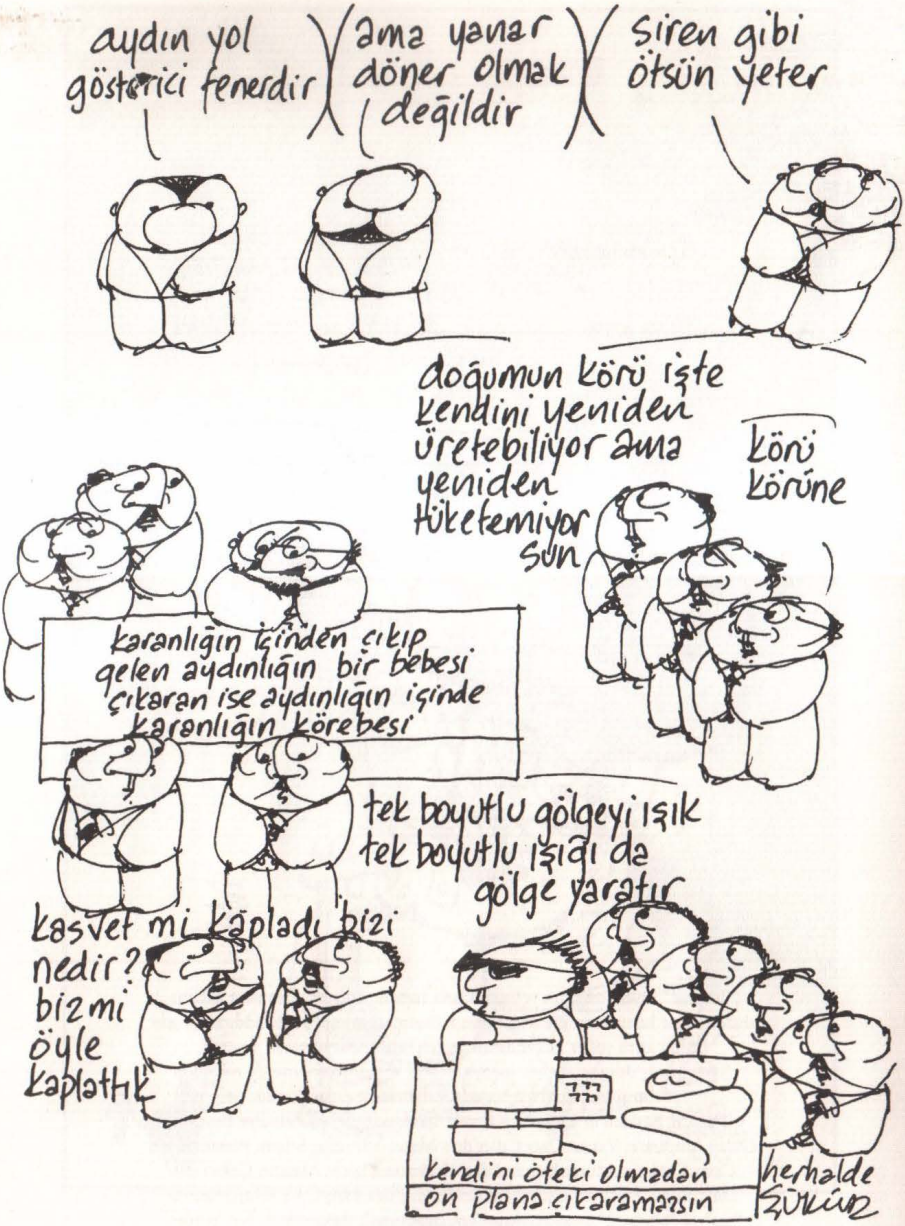

Mehmet Şüküroğlu, *Diyojen*, 4.4.1998, S. 5, s. 7

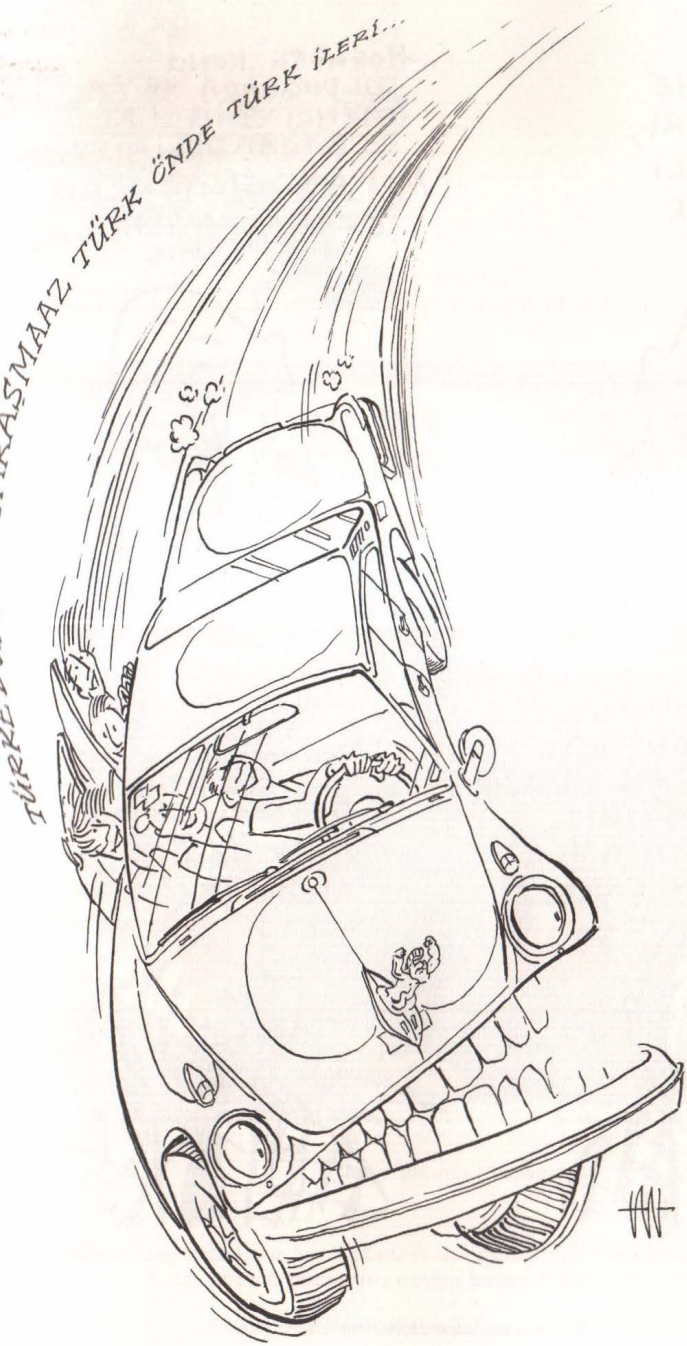

Tan Oral
Diyojen, 28.3.1998, S. 4, s. 20

İzel Rozental, *Şalom*, 28.10.1998, s. 1

Erdal Alay
Radikal, 15.3.1998, s. 17

İnsan haklarına 13 kurşun!

(İnsan Hakları Derneği Başkanı Akın Birdal, çalışma yerinde uğradığı silahlı saldırı sonucu ağır bir biçimde yaralandı. Birdal, uzun tedavilerden sonra sağlığına kavuştu. Bugün BDP milletvekilidir.)

Bahadır Boysal (Espri: Sefer Selvi), *Leman*, 16.5.1998, S. 340, s. 1

Tan Oral
Cumhuriyet, 8.6.1999, s. 20

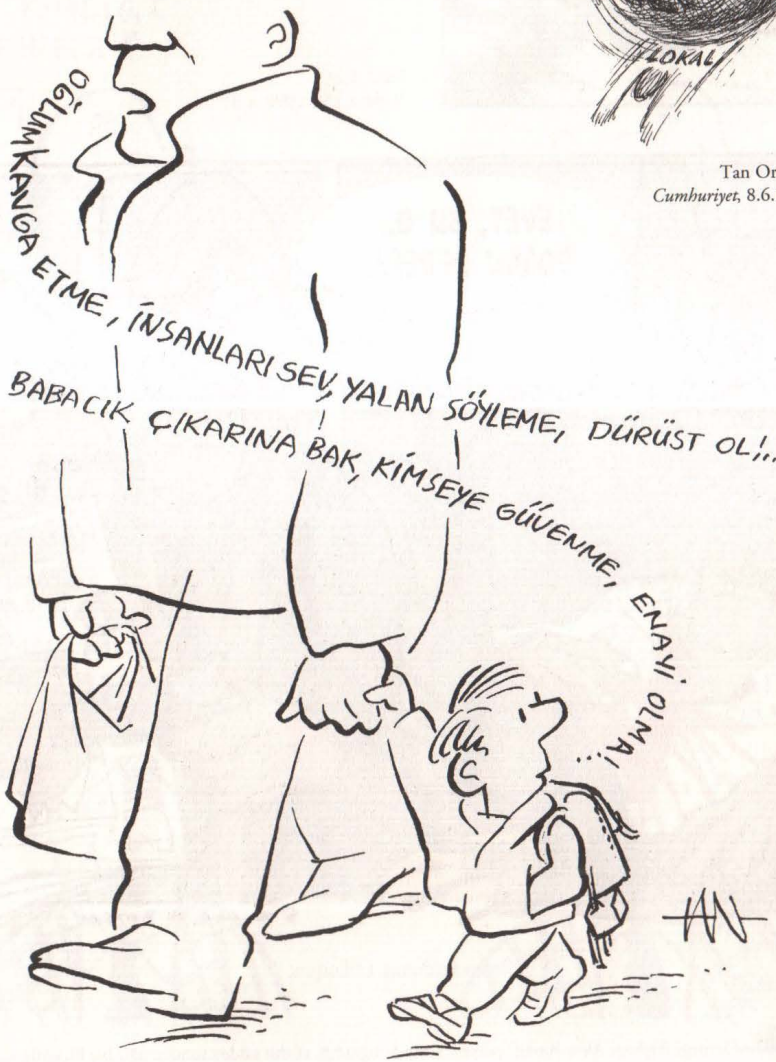

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 11.4.1999, s. 20

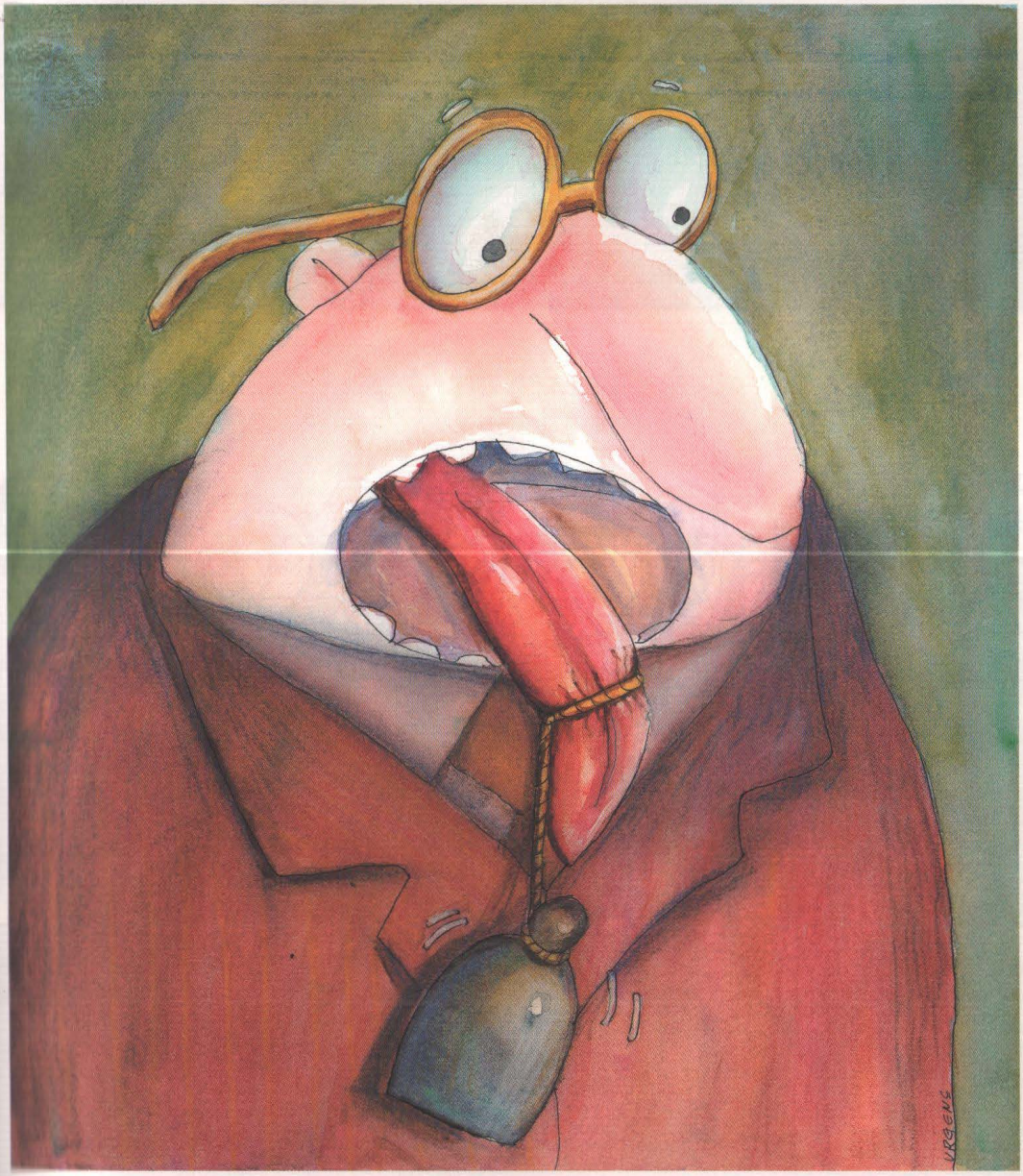

Kemal Urgenç, *Radikal İki*, 31.1.1999, S. 121, s. 2

(Siyasi nedenlerle gözaltına alınıp kaybolan kişilerin yakınlarınca başlatılan "Cumartesi anneleri" hareketi İstanbul'da, Galatasaray Lisesi önünde oturma eylemi olarak yıllarca sürdürüldü. Neredeyse her cumartesi eylemi, emniyet güçleriyle bir boğuşmaya da sahne oldu.)

Semih Poroy, *Cumhuriyet*, 19.6.1999, s. 17

(17 Ağustos'ta Marmara bölgesinde 7.4 büyüklüğünde bir deprem oldu. Resmi açıklamalara göre 18.000 kişi yaşamını yitirdi.)

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 7.9.1999, s. 20

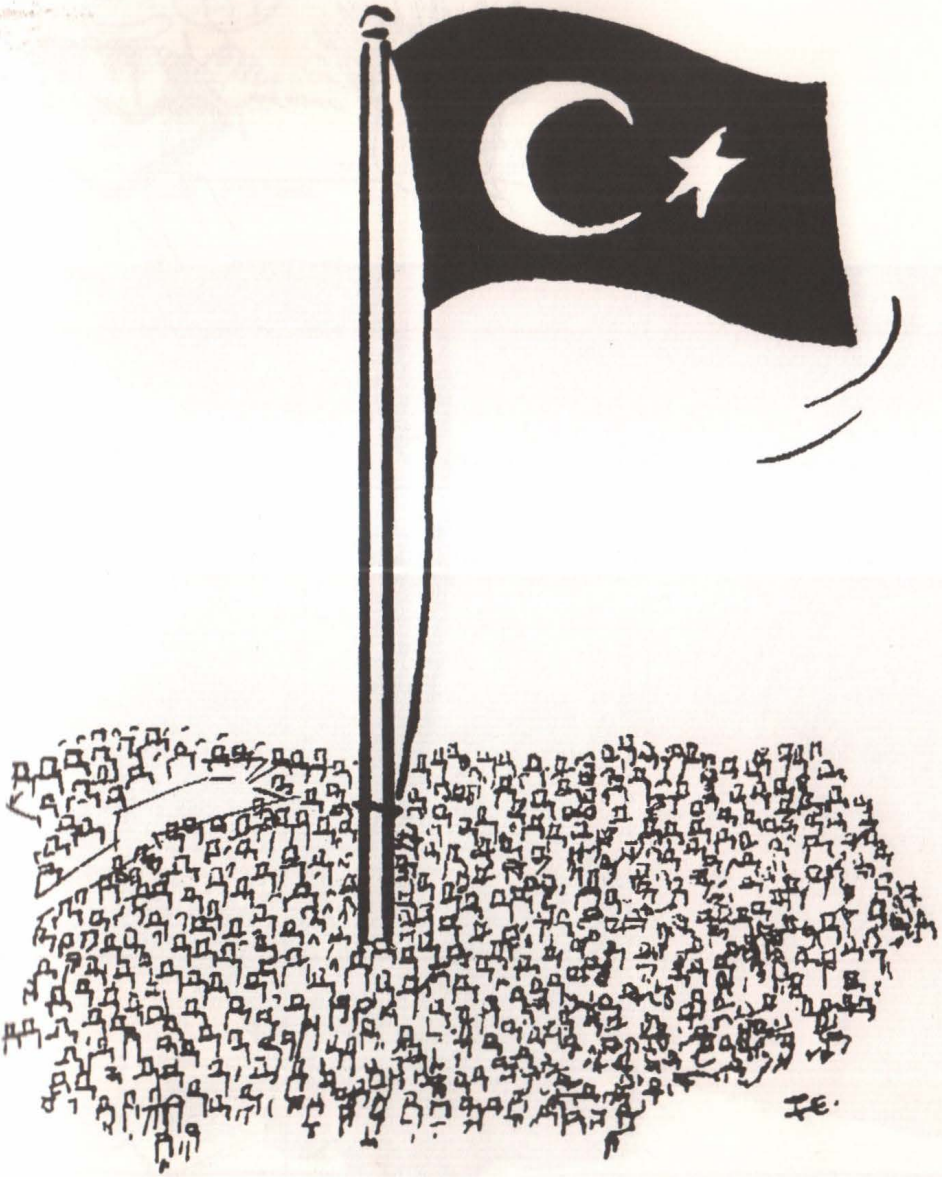

Devlet.

Ferruh Doğan Akdilek, *Dünya*, 2.6.1999, s. 3

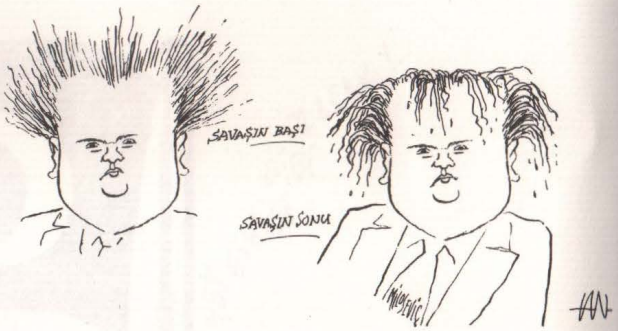

(Sırbistan Başbakanı Slobodan Miloseviç.)

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 12.6.1999, s. 20

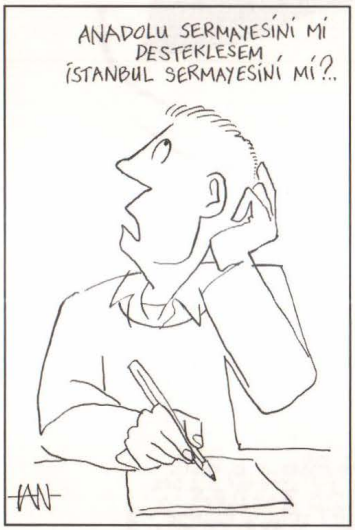

"Kapitalsiz kapitalist"-I

Tan Oral
Cumhuriyet, 11.1.1999, s. 18

"Kapitalsiz kapitalist"-II

Tan Oral
Cumhuriyet, 12.1.1999, s. 20

"Kapitalsiz kapitalist"-III

Tan Oral
Cumhuriyet, 13.1.1999, s. 20

Küreselleşme.

Ferruh Doğan Akdilek
Dünya, 12.5.1999, s. 3

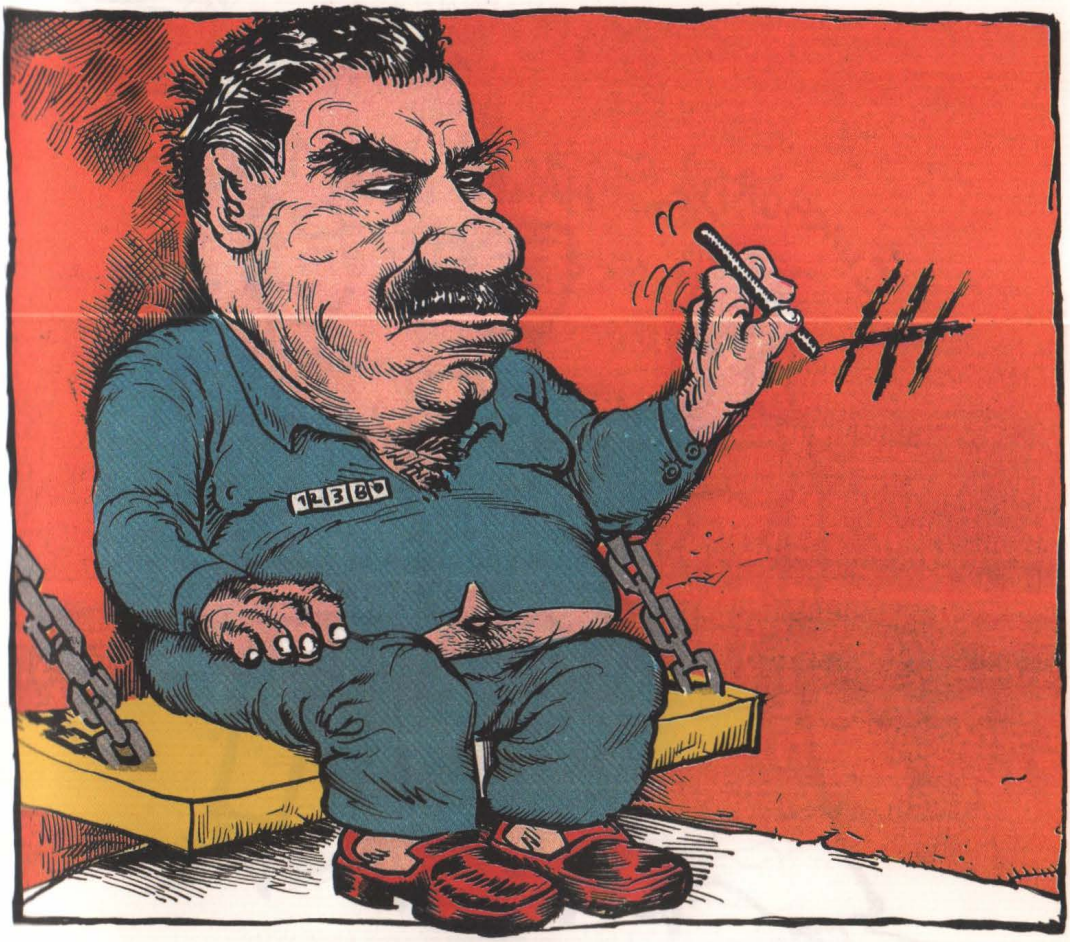

(Kenya'da bir operasyonla yakalanan PKK lideri Abdullah Öcalan, Türkiye'ye getirildi ve cezaevine konuldu.)

Bahadır Boysal, *Leman*, 20.2.1999, S. 380, s. 1

Tan Oral
Cumhuriyet, 21.10.1999, s. 20

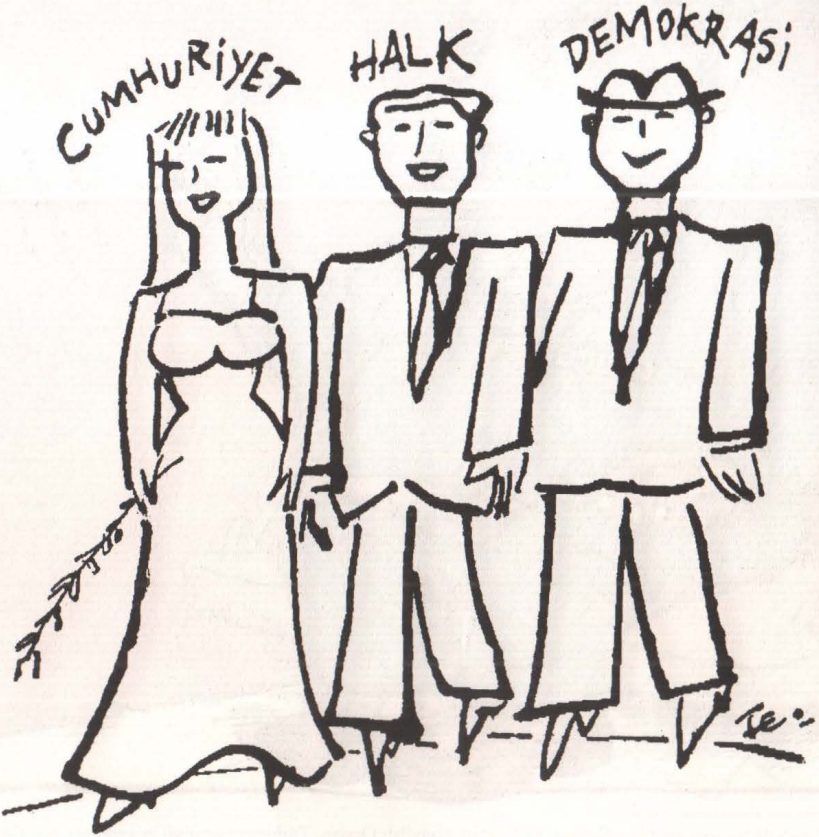

Uygun adım, ileri!

Ferruh Doğan Akdilek, *Dünya*, 8.9.1999, s. 3

Kâmil Masaracı
Cumhuriyet, 13.10.1999, s. 14

(1942'de "Varlık Vergisi"ni veremeyen sorumlular, bedenen çalışarak borçlarını ödemek üzere Aşkale [Erzurum] ve Sivrihisar'a [Eskişehir] yollandılar. Bu cezaya çarptırılanların önemli bir bölümü azınlıklara mensuptu.)

İzel Rozental, *Şalom*, 15.12.1999, s. 1

Tan Oral
Cumhuriyet, 8.8.1999, s. 20

Diyanet İşleri Başkanlığı, 2000 bütçesinde 257 trilyonluk payla 28 bakanlık ve kuruluşun önüne geçti.

Zafer Temoçin, *Cumhuriyet*, 20.10.1999, s. 4

Tan Oral
Cumhuriyet, 9.6.1999, s. 20

(Fazilet Partisi milletvekili Merve Kavakçı,
2 Mayıs 1999'da TBMM'ye türbanlı olarak girdi.
DYP, ANAP ve MHP bu durumu "sessiz"likle karşıladı.
DSP milletvekilleri ise salonu terk etti. Ara verildi.
Oturum yeniden açıldığında Kavakçı salona girmedi.
Ankara DGM Savcısı Kavakçı hakkında soruşturma açtı.
Daha sonra bir televizyon kanalında
ABD vatandaşı olduğunu söyleyen Kavakçı,
Türk vatandaşlığından çıkartıldı.)

Özlem!..

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 12.5.1999, s. 20

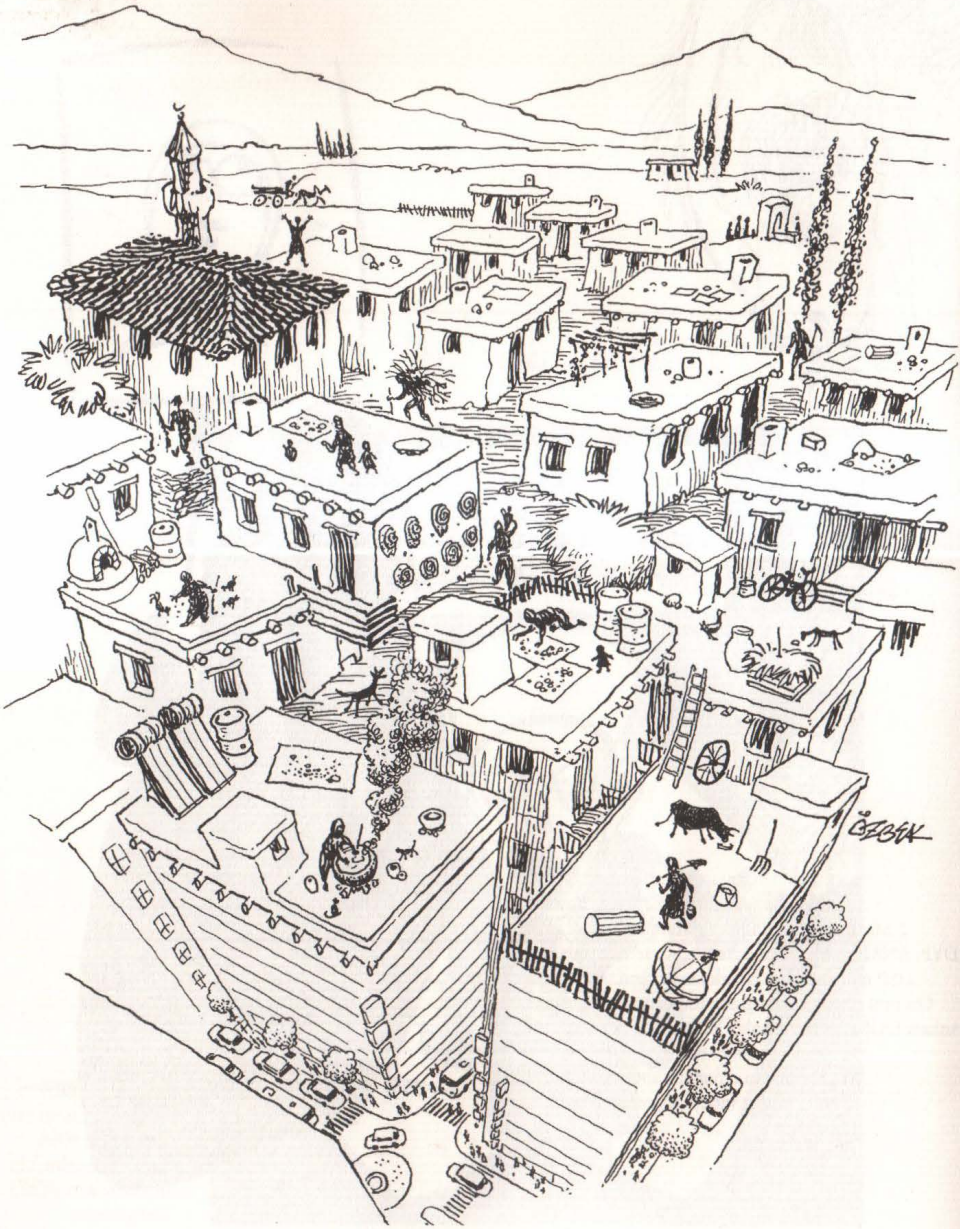

Eray Özbek, *Karaltılar*, 1999, s. [30]

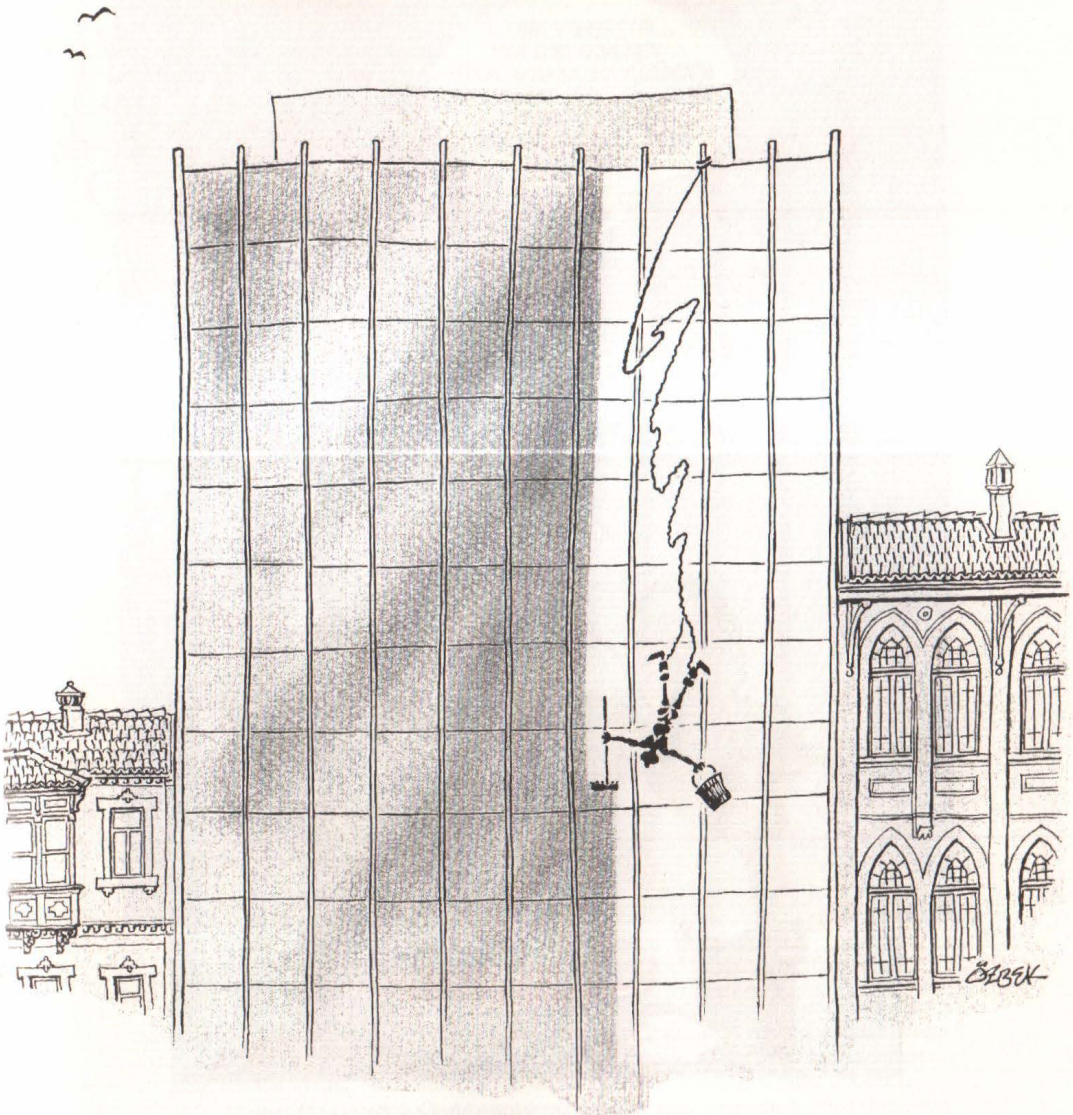

Eray Özbek, *Karaltılar*, 1999, s. [38]

Kâmil Masaracı
Cumhuriyet, 23.1.2000, s. 17

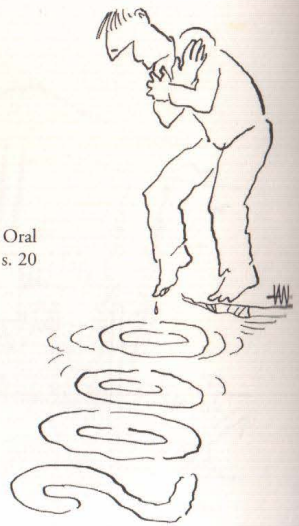

Tan Oral
Cumhuriyet, 1.1.2000, s. 20

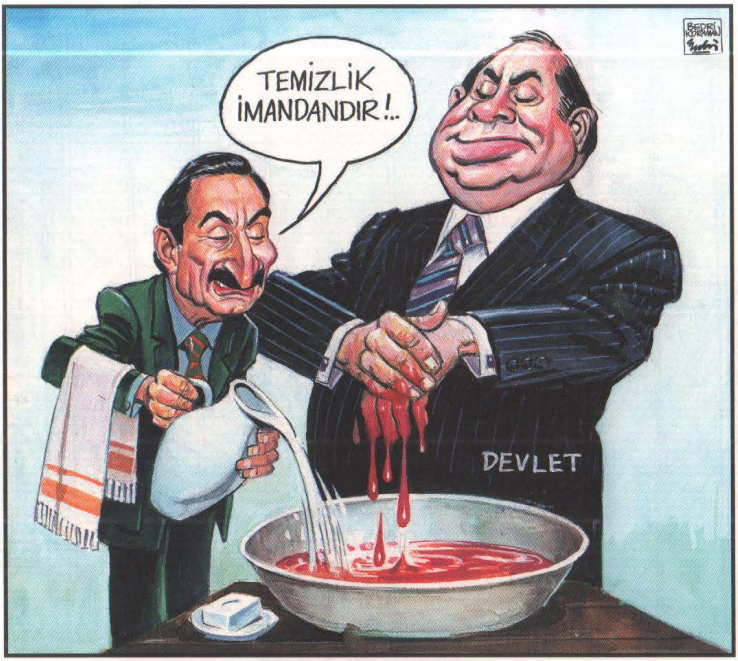

(Bu karikatürün özgün çiziminde çizerin, yazı işlerine şu notu var: "Dostlar, 'Devlet' lafı ağır geliyorsa onu siyahla kapatıverin!.." Sözcük, kapatılarak yayımlandı.)

Bedri Koraman, *Milliyet*, 30.1.2000, s. 1

Hizbullah dehşetinin ardından İslami kesimde değişim(!) rüzgârları.

(1979'da Diyarbakır'da kurulan ve mollaların İran'ından etkilenen Hizbullah'ın amacı, Türkiye'de bir İslam devleti kurmaktı. Polise ve askere karşı saldırmayışı, Hizbullah'ın devlet tarafından kurulduğu iddialarını güçlendiriyordu. Özellikle PKK'ye karşı koydukları eylemlerde güvenlik güçlerinin yardımını aldığı ileri sürülüyordu. Yetkili makamlar, bu iddiaları yalanladı. Hizbullahın lideri, 17 Ocak'ta İstanbul'da hücre evinde öldürüldü. Örgütün arşivi de ele geçirildi ve bu sayede Hizbullah cinayetlerinin gömüldüğü "mezar ev"ler ortaya çıkarılabildi.)

Birol Bayram, *Tempo*, 10-16.2.2000, S. 6/635, s. 18

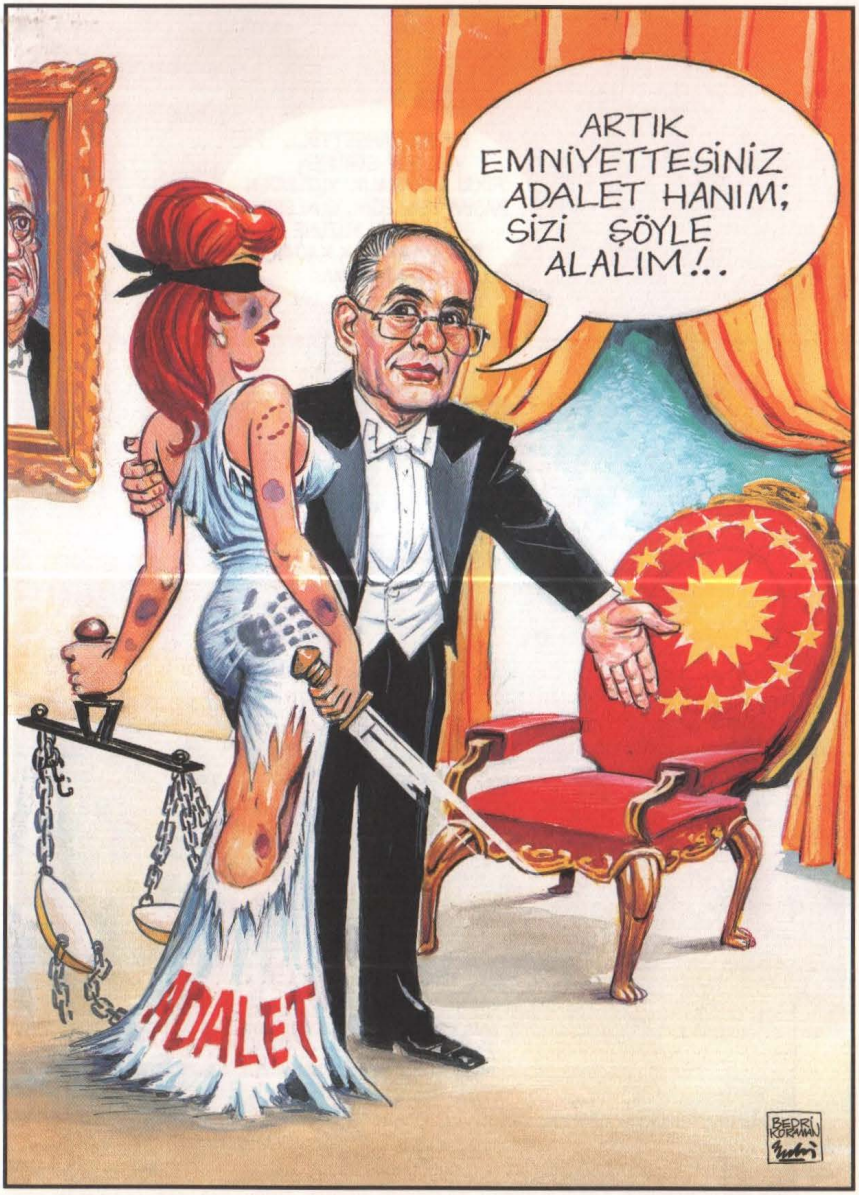

(Anayasa Mahkemesi Başkanı Ahmet Necdet Sezer, Türkiye'nin 10. Cumhurbaşkanı seçildi. Duvardaki portre: 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel.)

Bedri Koraman, *Milliyet*, 8.5.2000, s. 1

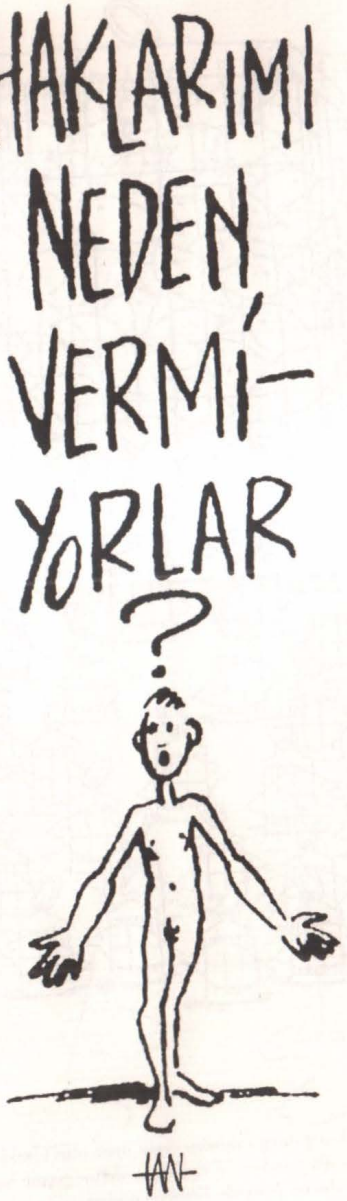

İnsan.

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 4.3.2000, s. 20

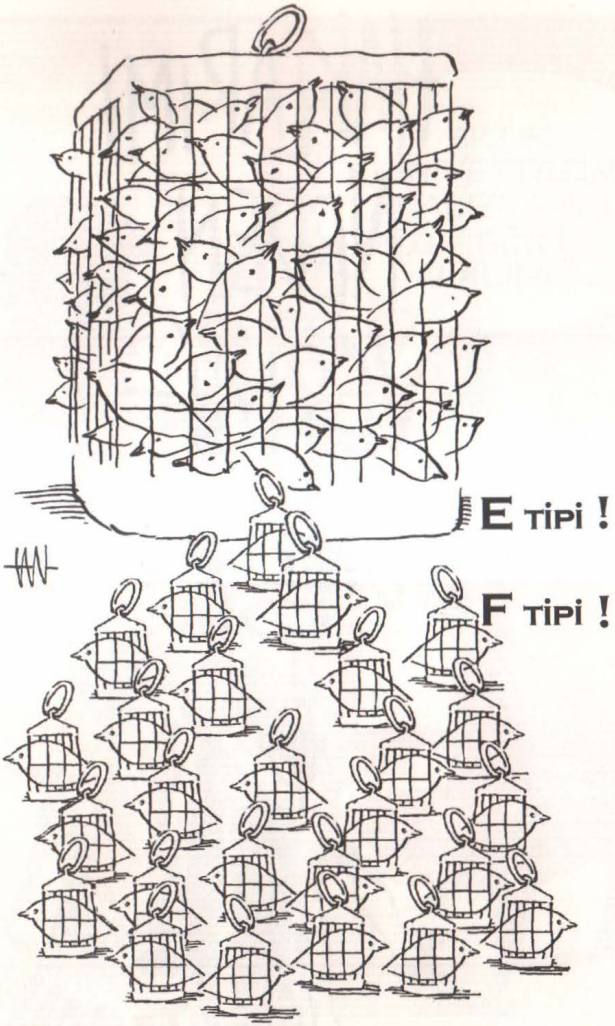

– E tipi mi, F tipi mi?..

(Büyük çoğunluğu yasadışı örgüt üyesi olan tutuklular, geleneksel koğuş sisteminden, "F tipi" cezaevlerine geçme hareketine karşı ölümcül bir direniş gösterdi. Emniyet güçleri, yurt çapında çeşitli cezaevlerine duvarları yıkarak girdiler; uzun ve kanlı çarpışmalar sonucu, canlara kıyılarak cezaevleri teslim alındı.)

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 19.7.2000, s. 20

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 8.5.2000, s. 20

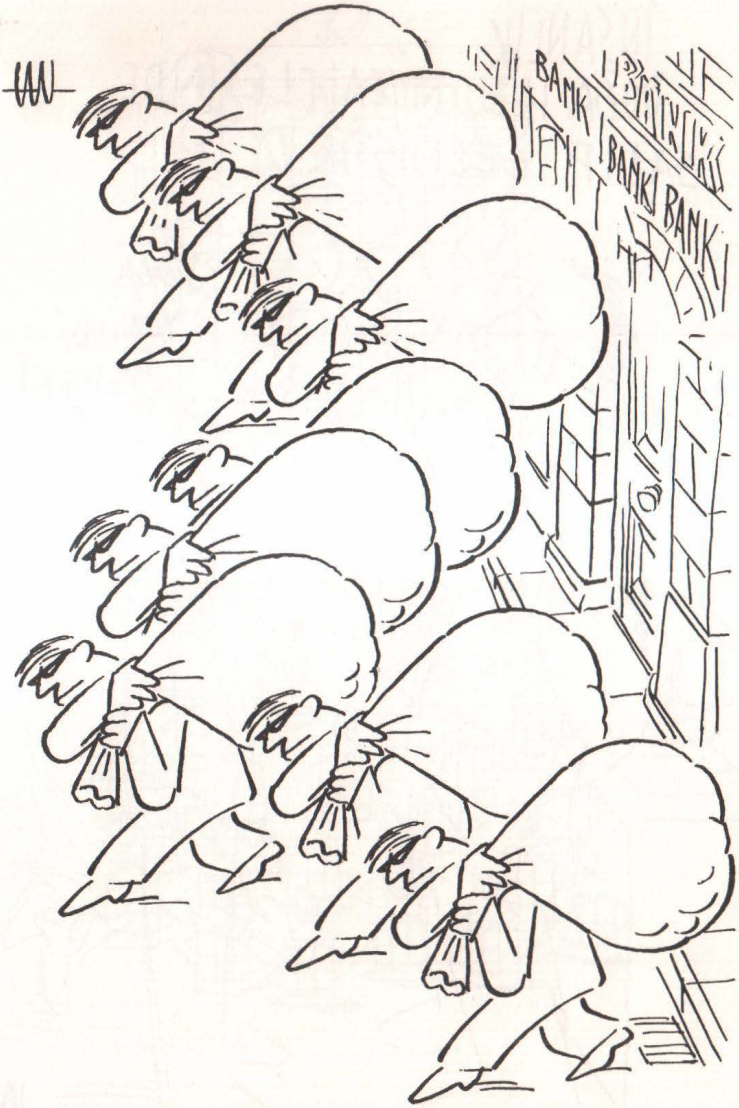

Bankalar Caddesi.

(Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, Sabah Grubu'na ait Etibank ile BankKapital'e el koyarak Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devretti. Böylece fona devredilen banka sayısı 10'a ulaştı.)

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 30.10.2000, s. 20

(Camp David'de,
Filistin-İsrail barışı için buluşma: Ehud Barak,
Bill Clinton ve Yaser Arafat.)

Tan Oral
Cumhuriyet, 13.7.2000, s. 20

Kâmil Masaracı
Cumhuriyet, 1.12.2000, s. 17

Ahmet Erkanlı, *Karikatür*, Şubat 2000, S. 82, s. 23

Latif Demirci, *Hürriyet*, 4.8.2000, s. 1

Semih Poroy, *Cumhuriyet*, 25.11.2000, s. 17

Latif Demirci, *Hürriyet*, 18.2.2000, s. 1

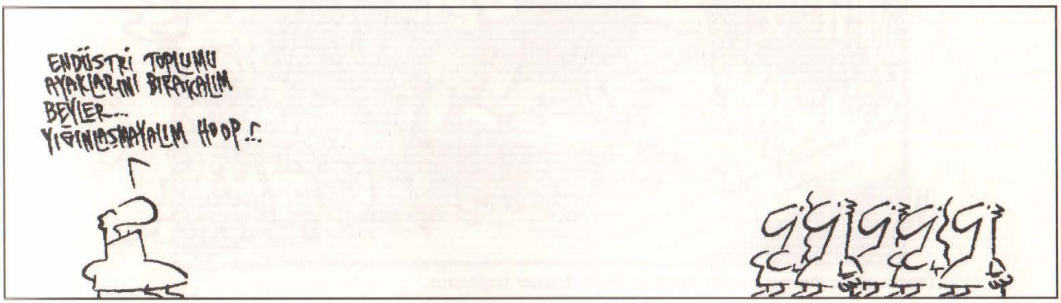

Kâmil Masaracı, *Cumhuriyet*, 13.1.2000, s. 17

– Yangın söner sönmez hemen harekete geçin. İnşaata başlıyoruz.

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 23.6.2000, s. 20

Nuri Kurtcebe
Cumhuriyet, 28.6.2000, s. 17

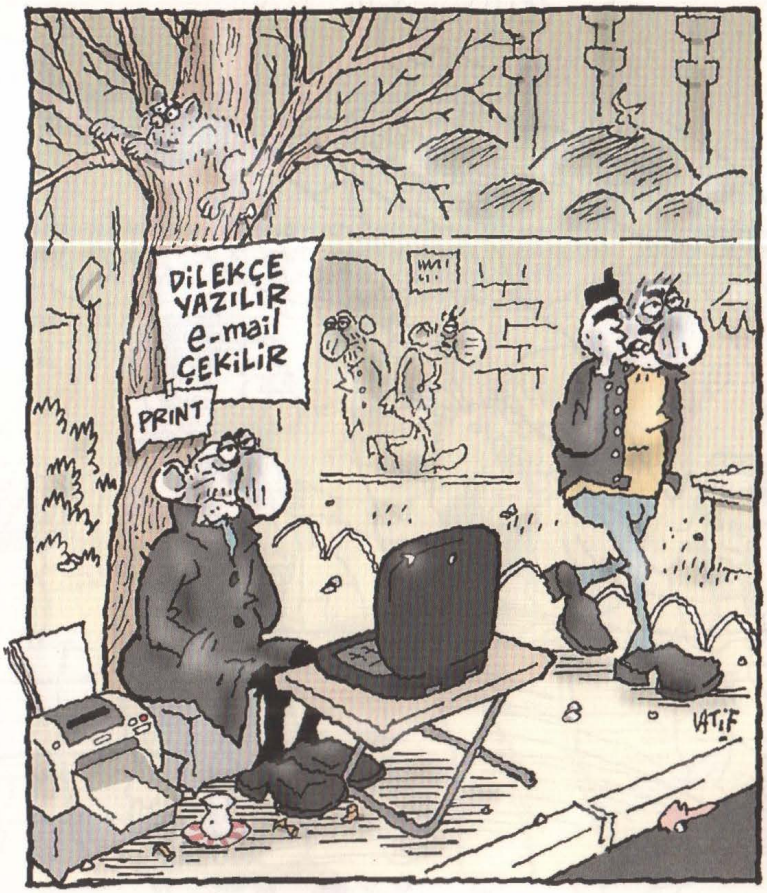

Latif Demirci, *Hürriyet*, 21.2.2000, s. 1

Tan Oral
Cumhuriyet, 20.4.2000, s. 20

Adım atma zamanı.

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 19.7.2000, s. 20

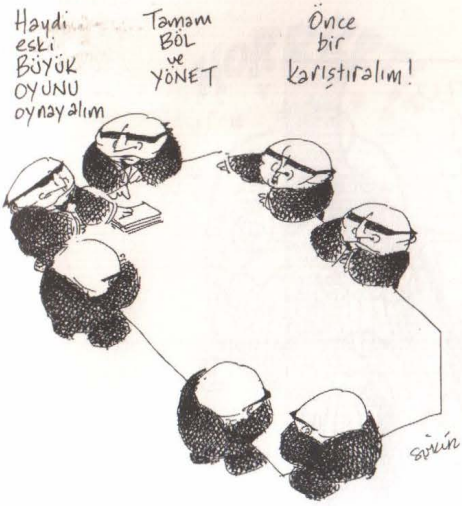

Mehmet Şüküroğlu
Stratejik Analiz, Kasım 2000, S. 7, s. 47

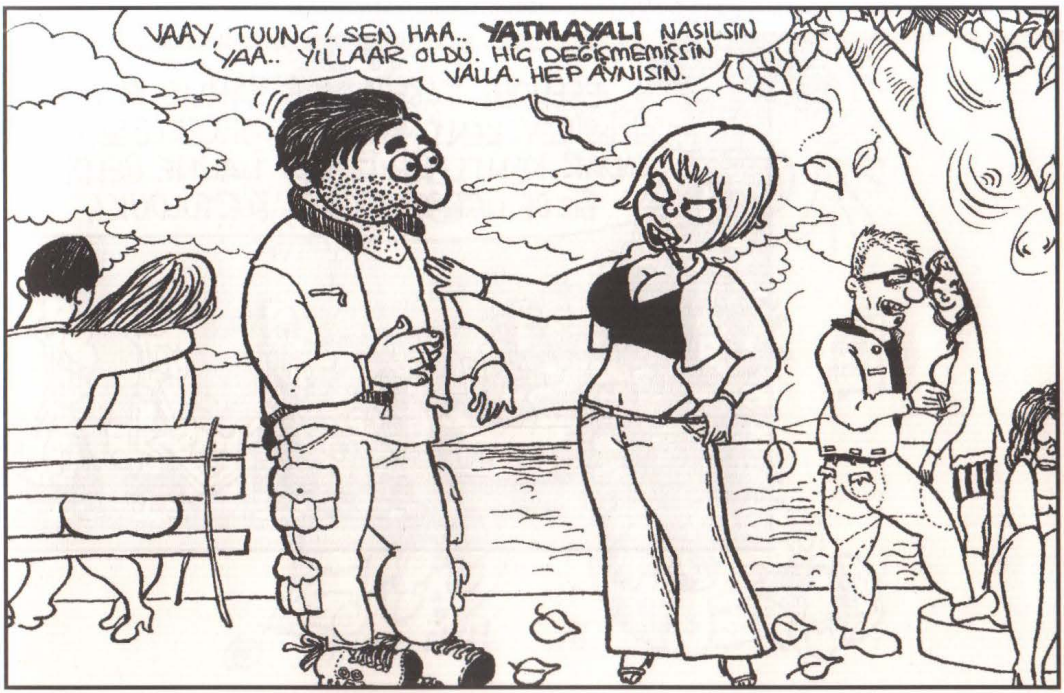

Ramize Erer, *Radikal*, 10.9.2000, s. 9

Ecevit'in 25 yıllık "Kent-Köy" rüyası!...

Emre Ulaş, *Radikal*, 3.9.2000, s. 8

Oğuz Aral, *Hürriyet*, 24.10.2000, s. 2

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 13.5.2000, s. 20

Tan Oral
Cumhuriyet, 18.7.2000, s. 20

Tan Oral
Cumhuriyet, 19.9.2000, s. 20

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 13.12.2000, s. 17

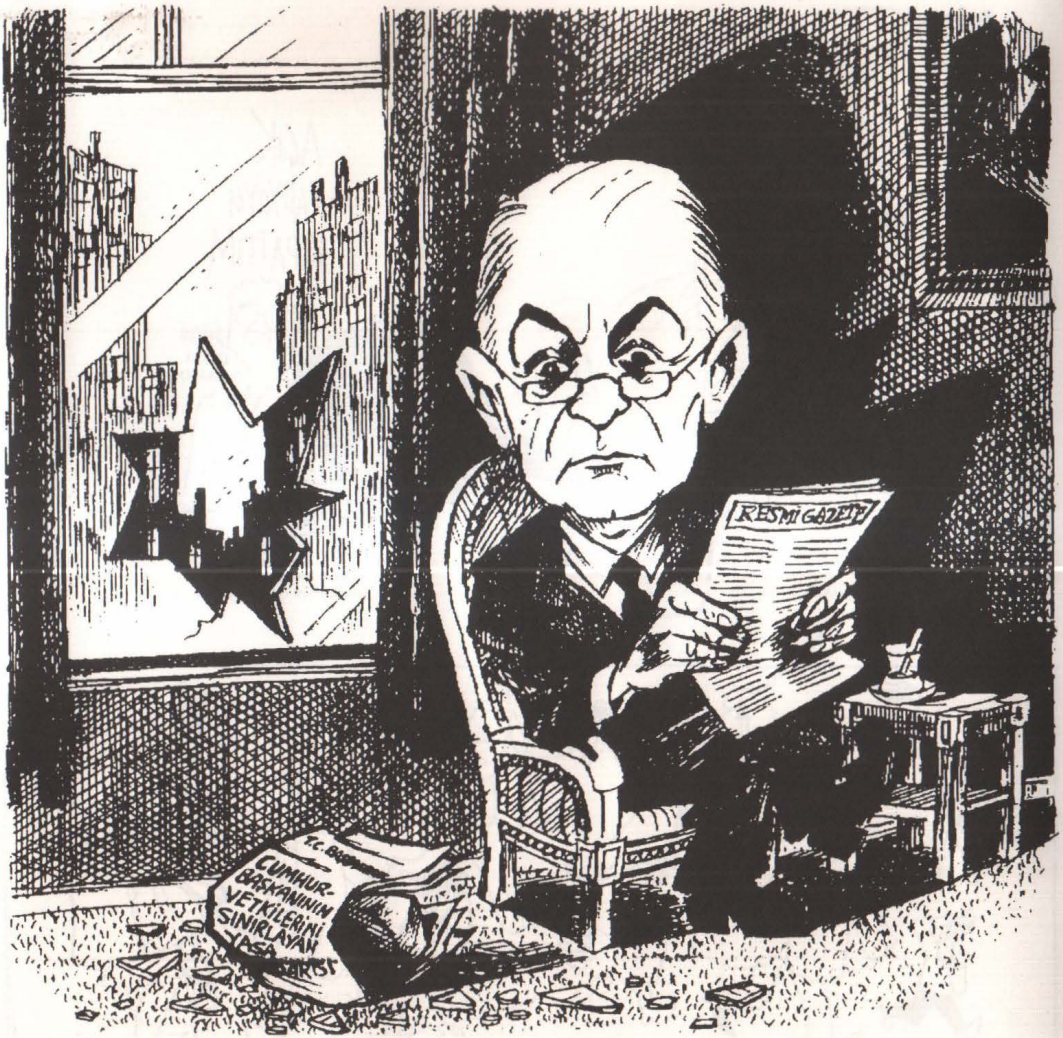

(Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer.)

Zafer Temoçin, *Cumhuriyet*, 21.2.2001, s. 4

(Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, MGK toplantı halindeyken Başbakan Bülent Ecevit'e Anayasa'yı fırlattı ve bunun sonucunda Cumhuriyet tarihinin en kritik siyasi ve mali krizi yaşandı.)

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 22.2.2001, s. 20

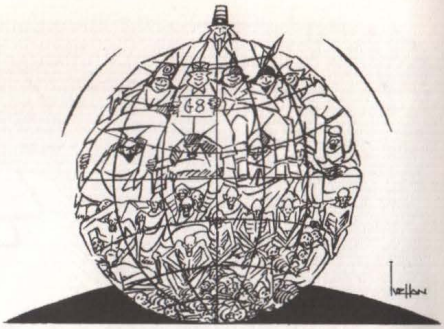

Küreselleşme.

Turhan Selçuk
Milliyet, 29.7.2001, s. 3

DERVİŞ– Devleti de özelleştirirsek, düzlüğe çıkarız...

(Soldan sağa: Mesut Yılmaz [ANAP], Başbakan Bülent Ecevit [DSP], Hüsamettin Özkan [DSP], Devlet Bahçeli [MHP], Kemal Derviş [DSP] ve IMF Türkiye Masası Şefi Carlo Cotorelli.
Ecevit Başkanlığındaki DSP-MHP-ANAP hükümeti, ekonomik krizin patlak vermesi üzerine Dünya Bankası'nda görevli Kemal Derviş'i Türkiye'ye getirdi.)

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 21.2.2001, s. 4

(Fransız Ulusal Meclisi, –Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin "sözde" olarak tanımladığı, "1915 Ermeni soykırımı" iddiaları konusunda bir yasayı kabul etti. Cumhurbaşkanı Chirac, yasayı onayladı. Bu tasarıya göre soykırımı reddedenler, suç işlemiş olacaklar.)

Haslet Soyöz
Milliyet, 31.1.2001, s. 1

Musa Kart, *Cumhuriyet*, 9.2.2001, s. 5

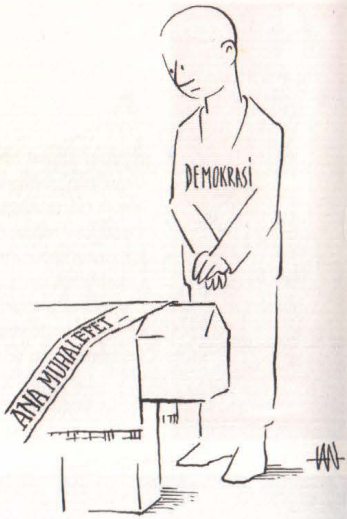

Öksüz.

Tan Oral
Cumhuriyet, 25.6.2001, s. 20

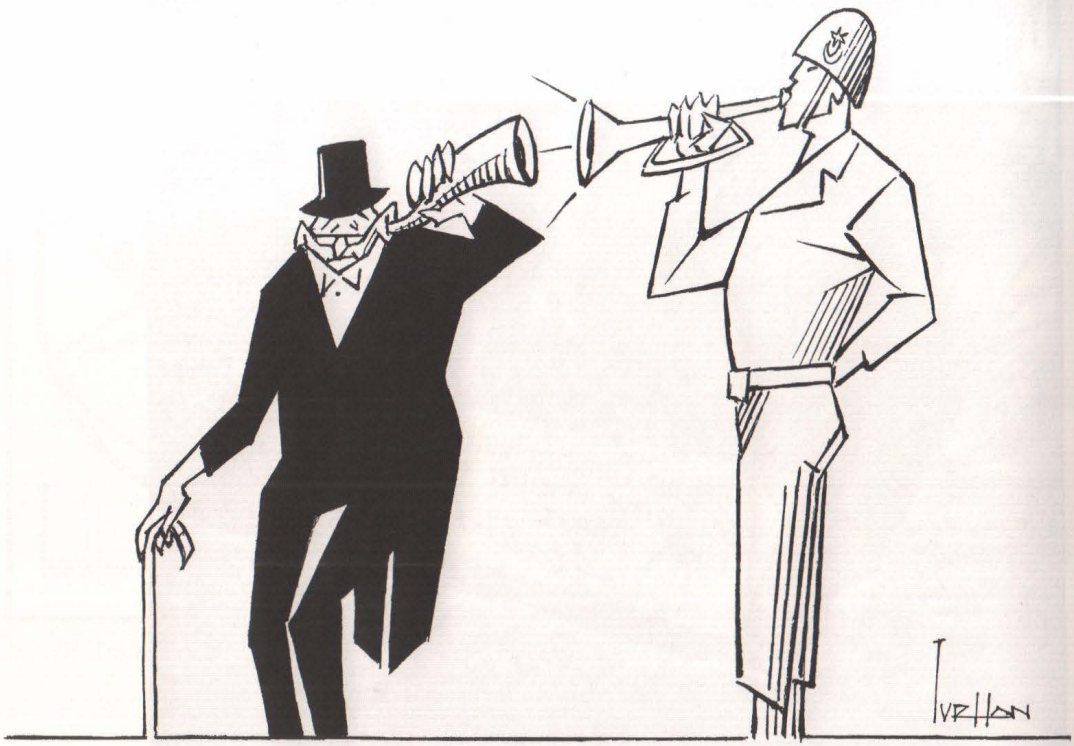

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 9.5.2001, s. 3

Tan Oral
Cumhuriyet, 19.9.2001, s. 20

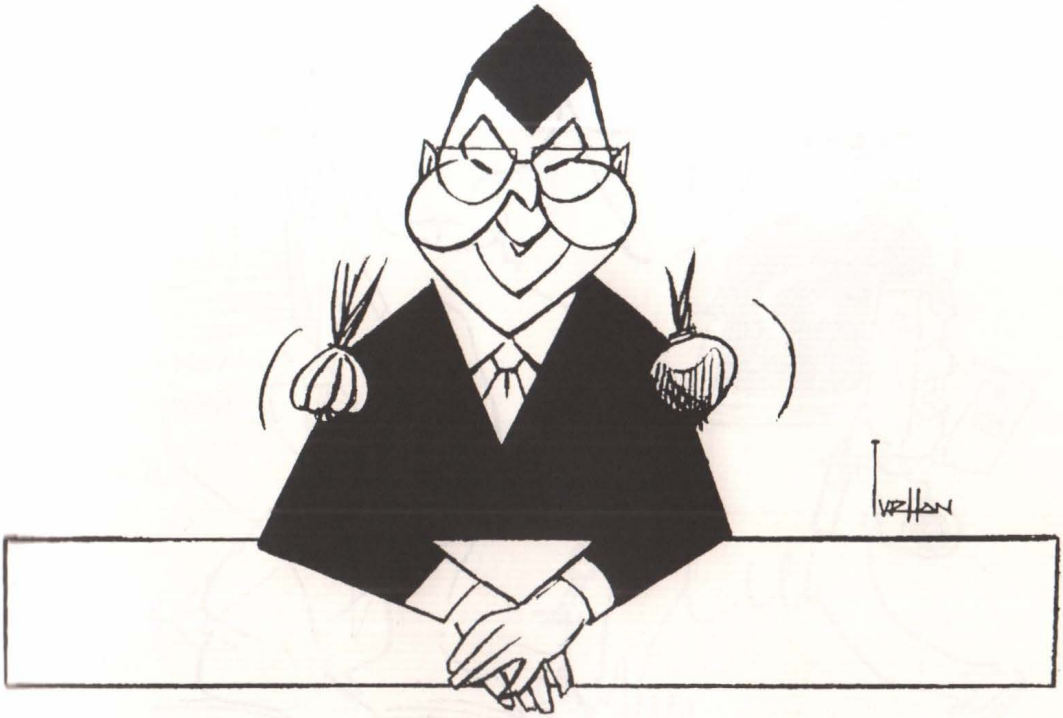

– Tanıyamadınız mı?.. Ben CHP...

(Ana muhalefet lideri ve CHP Genel Başkanı Deniz Baykal.)

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 17.3, 2001, s. 3

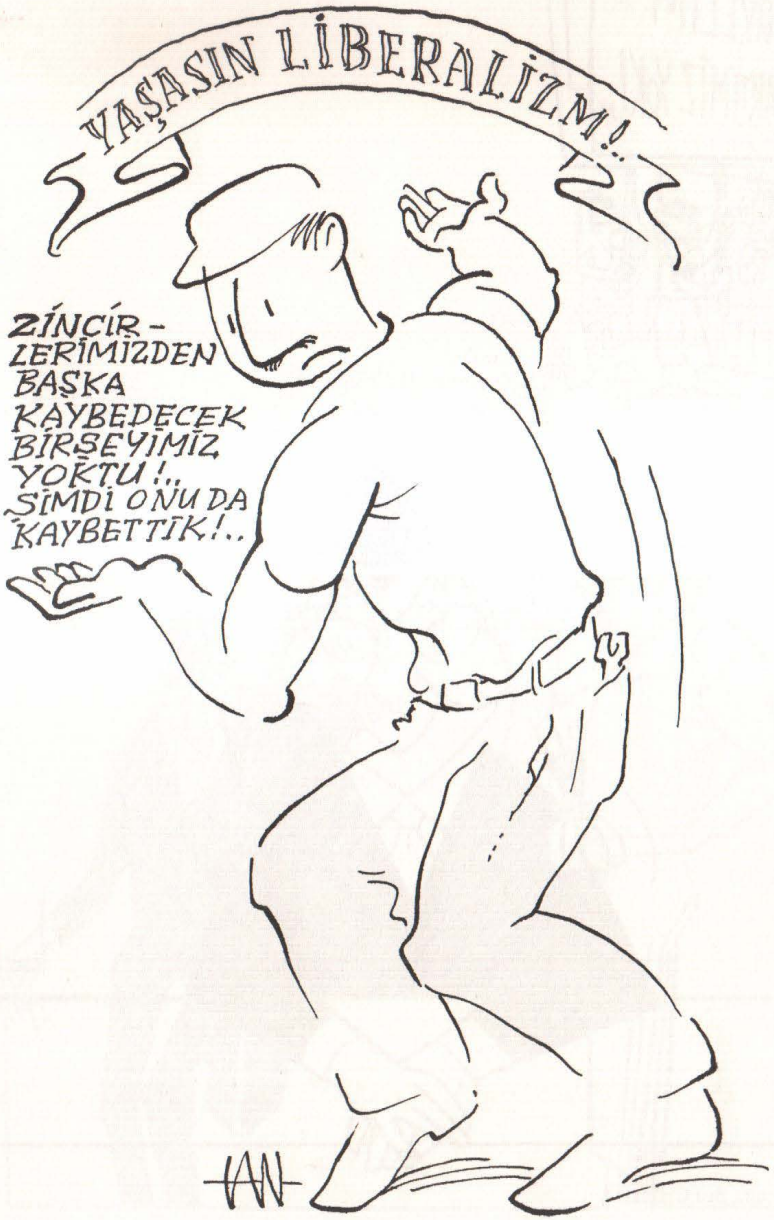

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 13.8.2001, s. 20

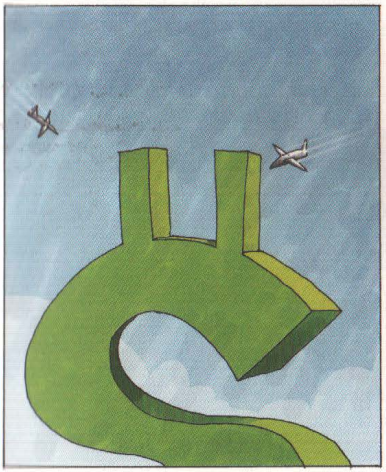

(New York'ta [ABD] ünlü "İkiz Kuleler",
uçak saldırılarıyla yerle bir edildi.)

Salih Memecan
Aktüel, 27.9-3.10.2001, S. 532, s. 98

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 1.7.2001, s. 17

Mutluluk.

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 21.11.2001, s, 3

Nuri Kurtcebe, *Cumhuriyet*, 29.7.2001, s. 17

"Dersteki kızlardan biri türbanlı, diğeri mini etekliydi, arkadaştılar. Türkiye böyle olmalı" (Kemal Derviş).

DERVİŞ– Politika bir sanattır...

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 28.4.2001, 3

(FP'den ayrılan "yenilikçiler"in lideri;
İstanbul Büyükşehir Belediyesi eski başkanlarından ve
AKP'nin kurucularından Recep Tayyip Erdoğan ve eşi Emine Erdoğan.)

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 24.8.2001, s. 20

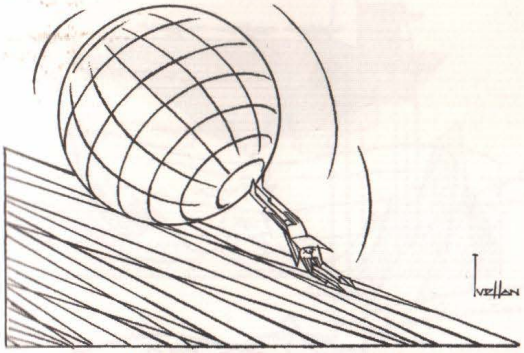

Küreselleşme.

Turhan Selçuk, *Milliyet*, 5.5.2001, s. 3

FETHULLAH GÜLEN– Sabredecek, açık vermeyecek, yargı kademeleride en üst seviyelere yükselmek için çalışacaksınız...

(Nur Tarikatı'nın günümüzdeki en önemli lideri.)

Turhan Selçuk, *Milliyet*, 4.9.2000, s. 18

3. Dünya Savaşı...

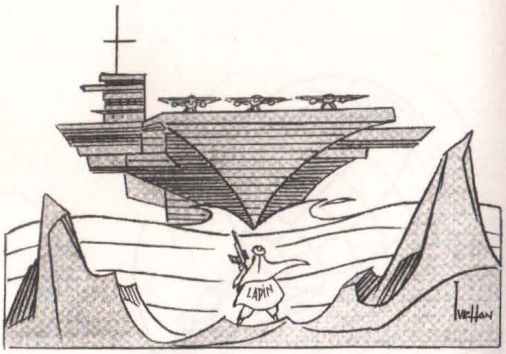

("İkiz Kuleler" saldırısını, El Kaide üstlendi. ABD'nin Afganistan'da SSCB'ne karşı yetiştirip kullandığı müslüman militanların lideri Usame Bin Ladin, El Kaide'nin kurucusudur.)

Turhan Selçuk
Cumhuriyet, 26.9.2001, s. 3

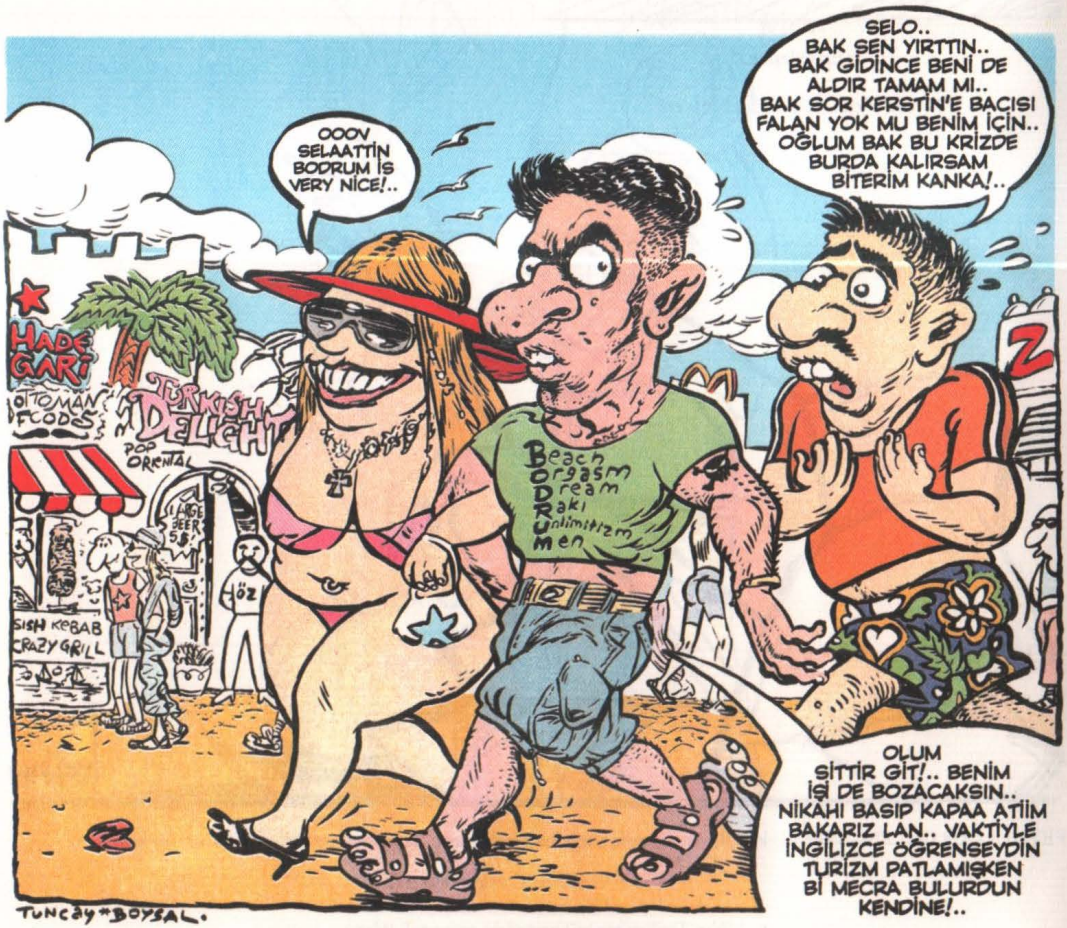

Bahadır Boysal (Espri: Tuncay Akgün), *Leman*, 23.6.2001, s. 1

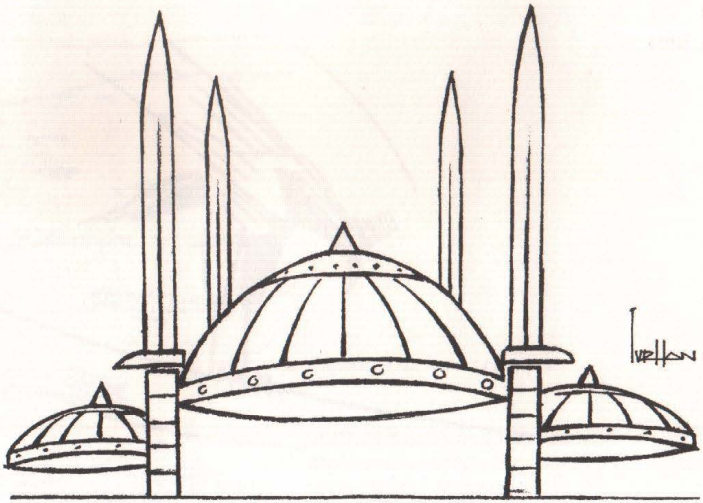

"Yenilikçiler"in amblemi: Yeni Cami.

(Yenilikçiler: Genel Başkanı Necmettin Erbakan olan Refah Partisi içindeki –daha sonra Adalet ve Kalkınma Partisi'ni kuracak olan– genç politikacılar.)

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 17.7.2001, s. 3

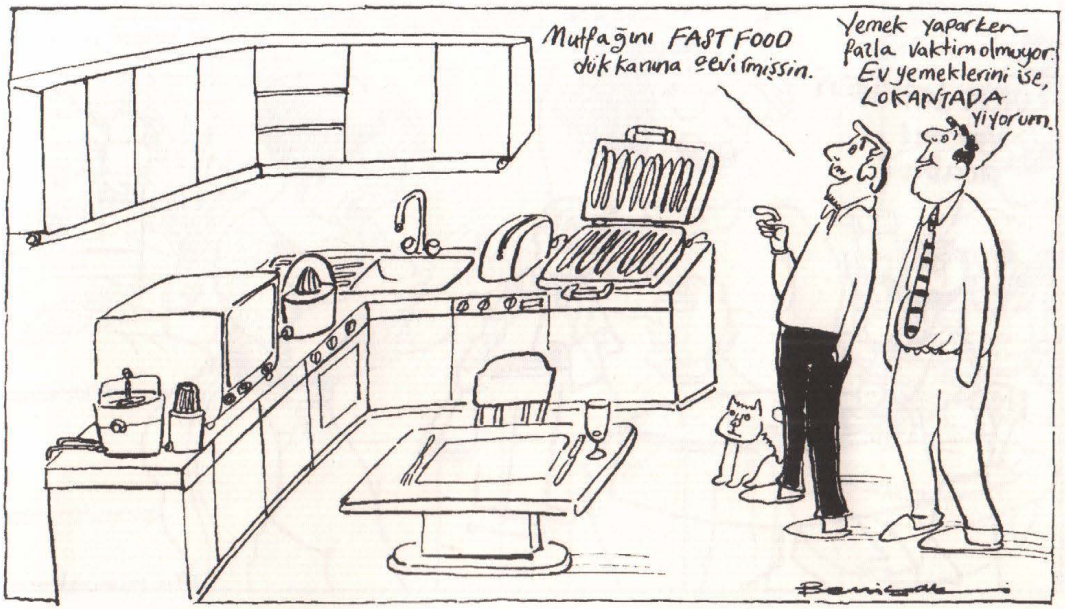

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 8.12.2001, s. 15

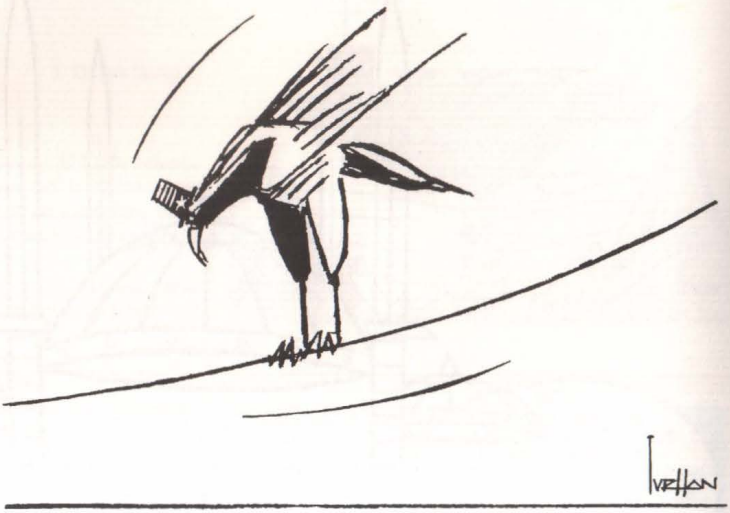

Telekon!

(Meclis, Türktelekom'u özelleştirecek olan yasa tasarısını kabul etti.)

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 14.7.2001, s. 3

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 5.7.2001, s. 17

Afganistan'da sonsuz özgürlük!..

(ABD, El Kaide'yi temizlemek üzere Afganistan'da harekete geçti; steplerini ve yalçın dağlarını delik deşik etti.)

Tan Oral
Cumhuriyet, 28.11.2001, s. 18

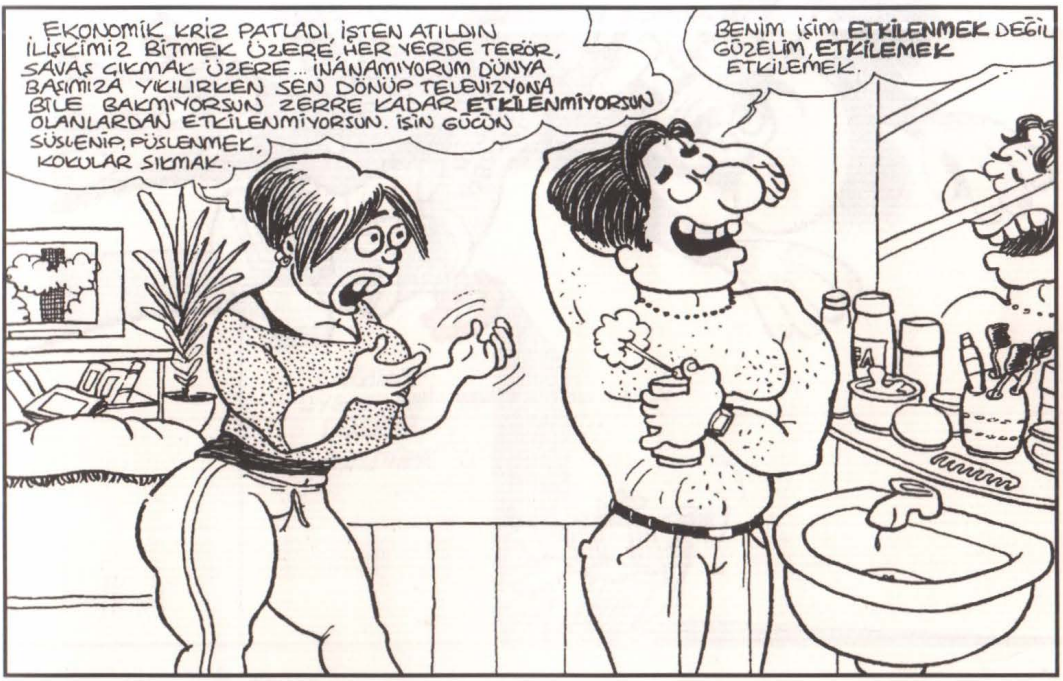

Ramize Erer, *Radikal*, 19.9. 2001, s. 11

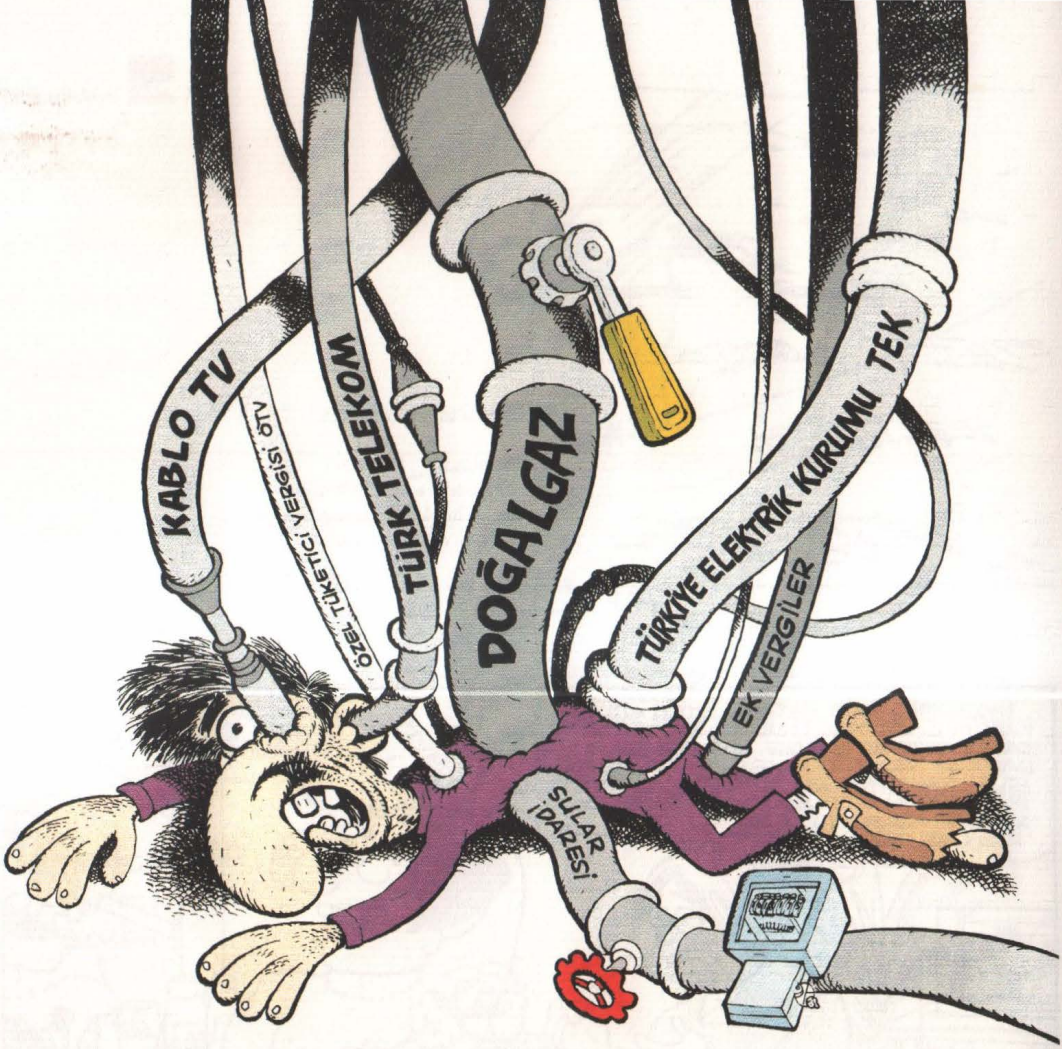

Varlığım varlığına armağan olsun...

Kemal Aratan (Espri: Mehmet Çağçağ), *Leman*, 12.1.2002, S. 531, s. 1

(ABD'li barış gönüllüsü Rachel Corrie, İsrail buldozeri
Gazze'de Filistinlilerin evlerini yıkmak için herekete geçtiğinde,
makineyi durdurmak için önüne geçti. Buldozer,
Rachel'in tepkisini hiçe saydı ve onu ezerek öldürdü.)

Tan Oral
Cumhuriyet, 19.4.2002, s. 18

– 80 yıldan beri, aynı yerde duruyor...

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 5.3.2002, s. 3

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 17.6.2002, s. 20

(*Star TV*'nin 2002 Türkiye Güzeli Yarışması'nda "Kraliçe" seçilen Azra Akın, Miss World Dünya Güzellik Yarışması'na katılma hakkı kazandı. Akın, bu yarışmada "Dünya Güzeli" seçildi.)

Bahadır Baruter (Espri: Erdil Yaşaroğlu), *Penguen*, 11.12.2002, S. 12, s. 3

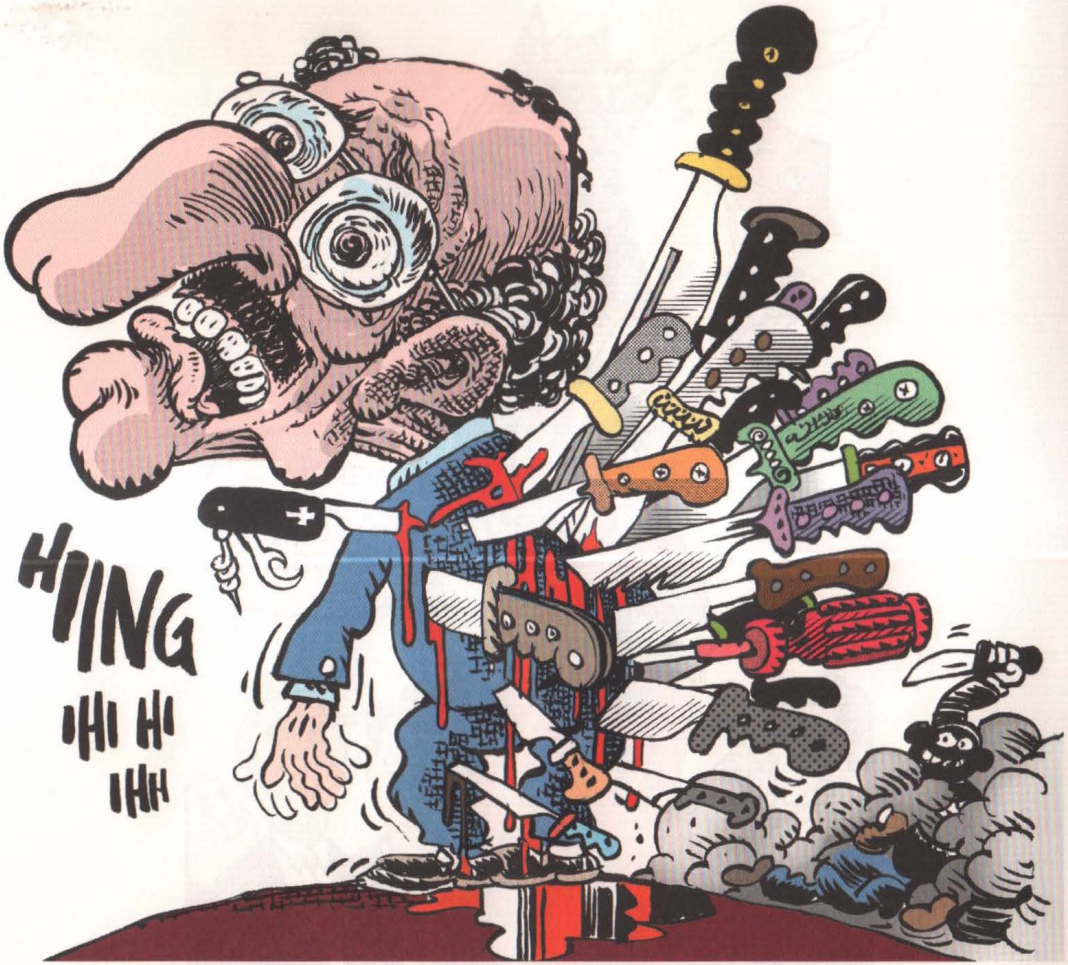

Brütüsler...

(Başbakan Bülent Ecevit, –parti içi muhalefete karşın– ABD'nin Irak'a yapmak istediği saldırıya karşı direndi ve iş birliği yapmaktan kaçındı. Bu süreçte en yakın çalışma arkadaşları olan Hüsamettin Özkan, İsmail Cem ve Kemal Derviş, DSP'den ayrılıp Yeni Türkiye Partisi'ni kurdu. Ecevit'in, Dünya Bankası'ndaki görevinden alıp –ekonomiyi düzeltsin diye– Meclis'e soktuğu Kemal Derviş, kısa bir süre sonra CHP'ye geçti. Böylece YTP, neredeyse doğmadan öldü.)

Mehmet Çağçağ, *Leman*, 13.07.2002, S. 557, s. 1

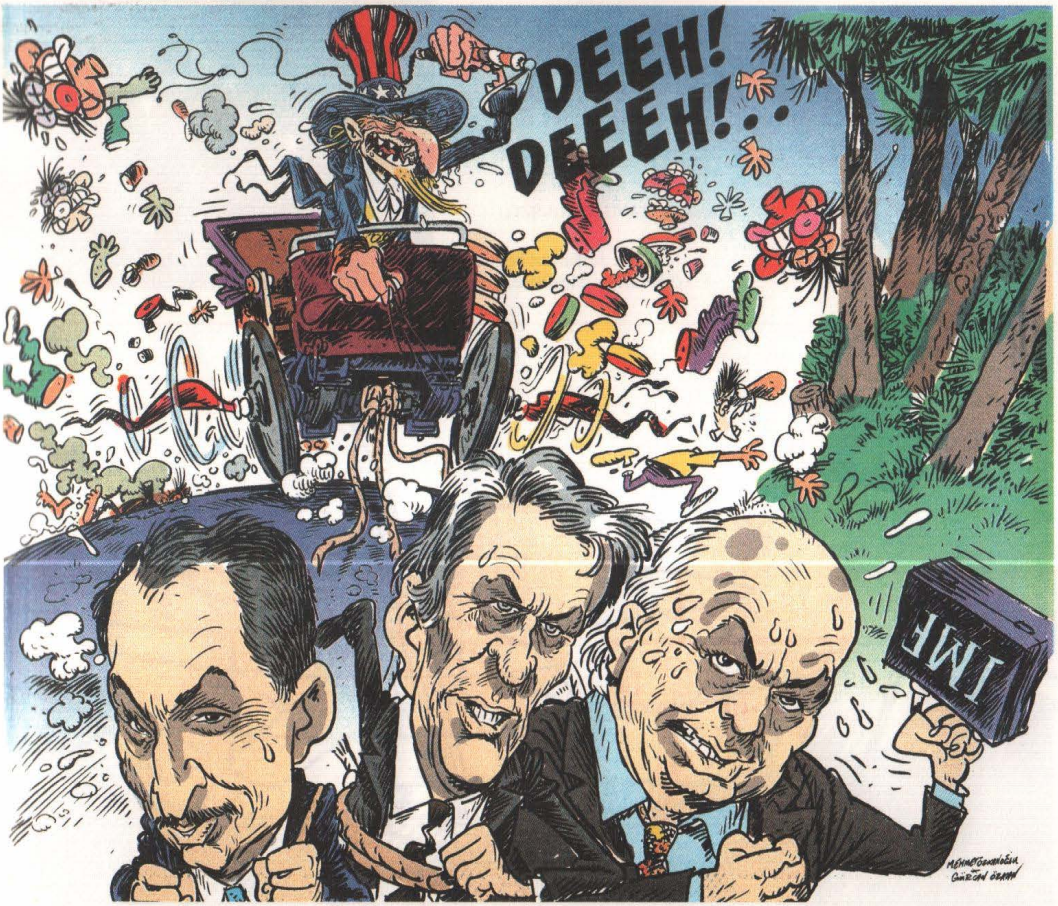

Haydi bastır troyka!
Yeni oluşuma isim bulundu:
Rusların üç at tarafından çekilen arabalarının adı, "troyka."

(Yeni Türkiye Partisi'nin üç kurucusu Hüsamettin Özkan, İsmail Cem ve Kemal Derviş.)

Gürcan Özkan (Espri: Mehmet Özkanoğlu), *Leman*, 27.7.2002, S. 559, s. 1

Turhan Selçuk
Cumhuriyet, 30.5.2002, s. 3

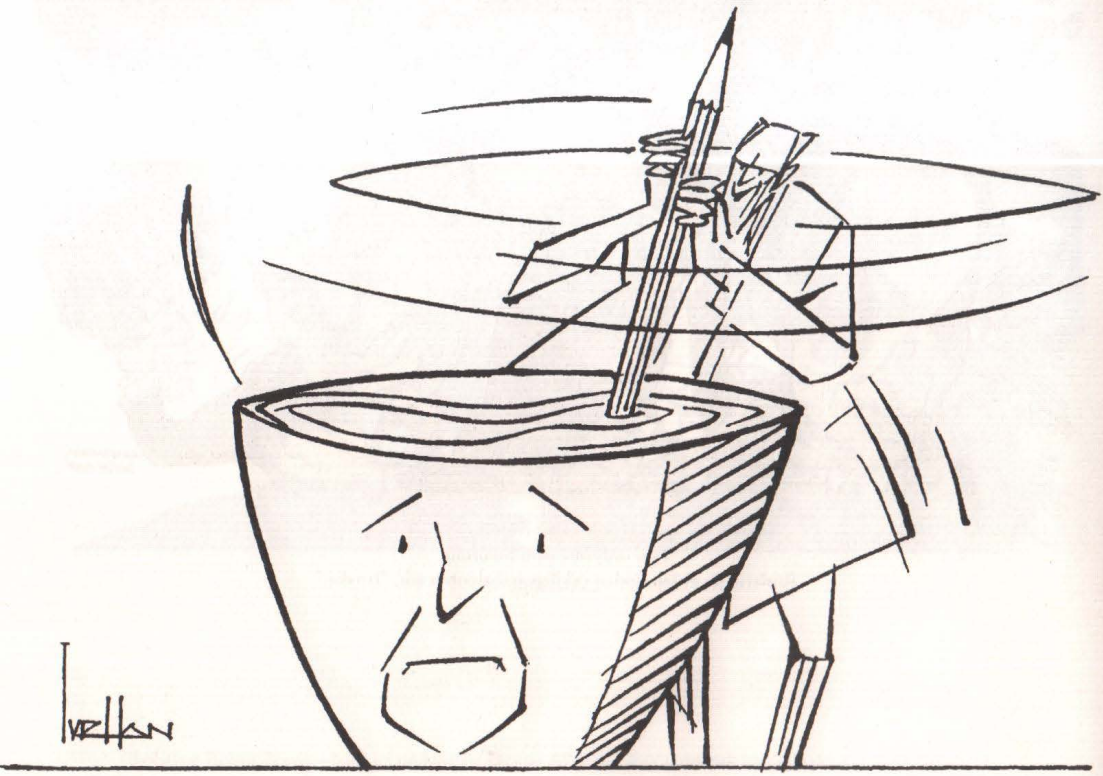

Kafa karıştırolog.

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 12.3.2002, s. 3

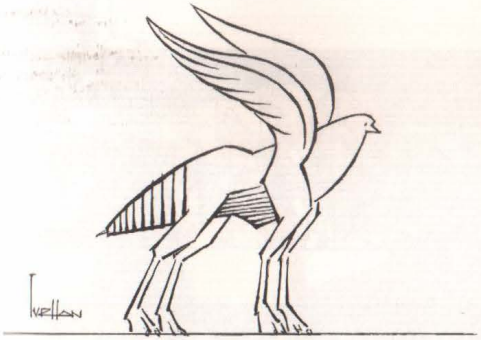

Koalisyon.

(DSP-MHP-ANAP hükümeti.)

Turhan Selçuk
Cumhuriyet, 12.9.2002, s. 3

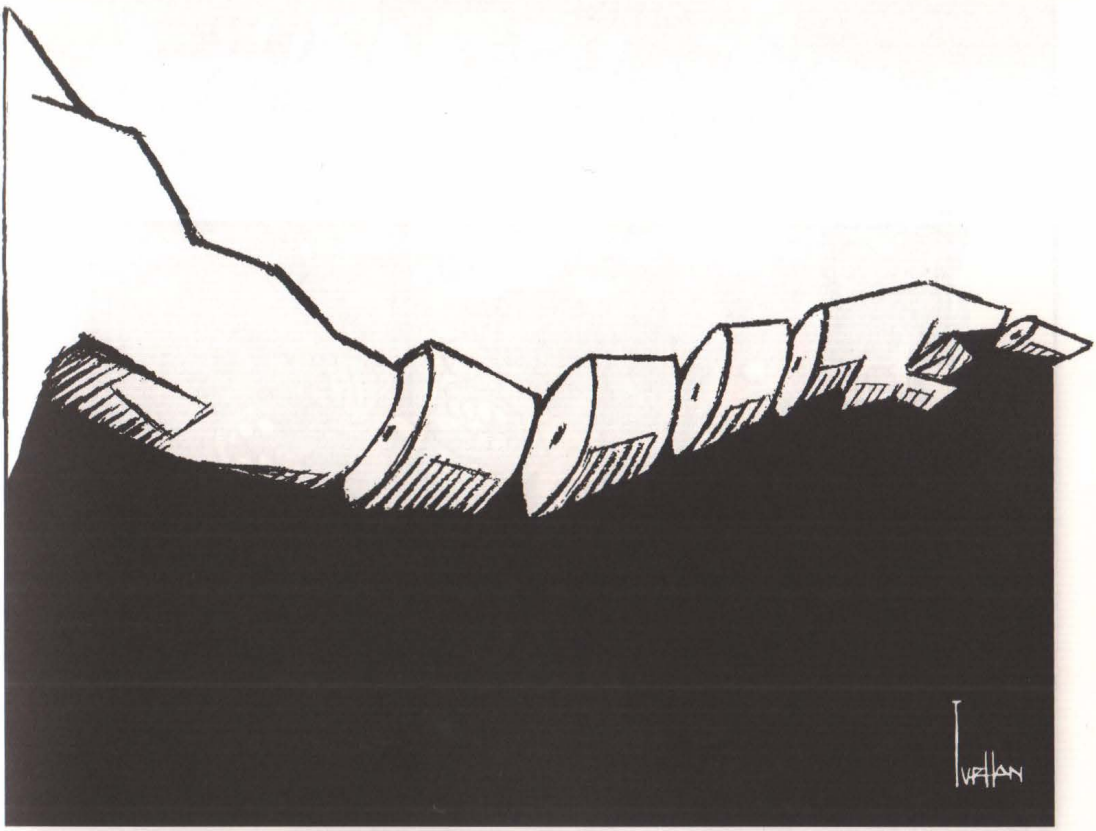

Sol elim.

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 9.10.2002, s. 3

Turhan Selçuk
Cumhuriyet, 18.12.2002, s. 3

Metin Üstündağ, *Penguen*, 13.11.2002, S. 8, s. 1

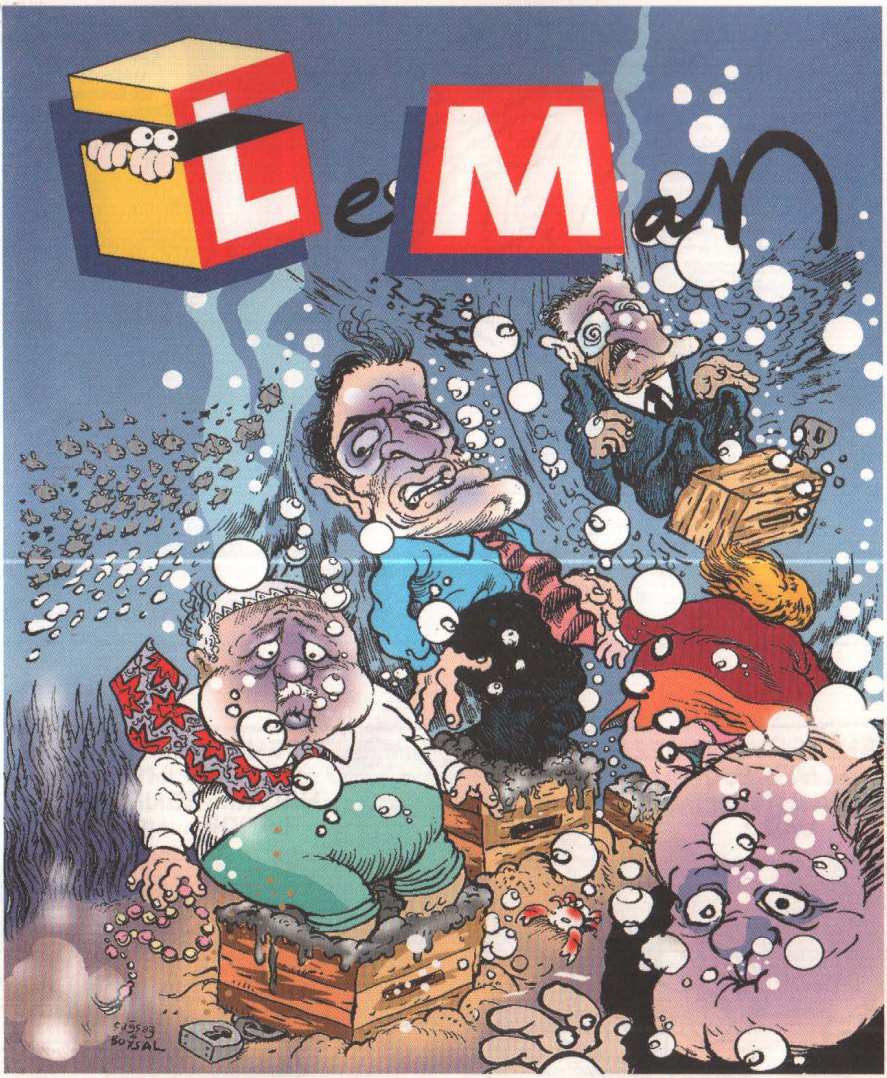

Cumhuriyet tarihinin en büyük siyasi infazı.

(Genel seçimlerde Saadet Partisi [Necmettin Erbakan], Anavatan Partisi [Mesut Yılmaz], Demokratik Sol Parti [Bülent Ecevit], Milliyetçi Hareket Partisi [Devlet Bahçeli] Meclis'e giremedi.)

İzgi Boysal (Espri: Mehmet Çağçağ), *Leman*, 7.11.2002, S. 574, s. 1

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 26.7.2002, s. 20

Salih Memecan
Aktüel, 19-25.12.2002, S. 596, s. 114

Feyhan Güver, *Leman*, 20.7.2002, S. 29, s. 2

Doğu-Batı buluşmasına, "İstanbul ruhu" adı verildi.

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 16.2.2002, s. 3

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 17.6.2002, s. 17

Çarlığın simgesi Monomakh Taç,
eski KGB ajanı Putin'e verildi.

Çar Putin.

(Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin.)

Turhan Selçuk
Cumhuriyet, 10.10.2002, s. 3

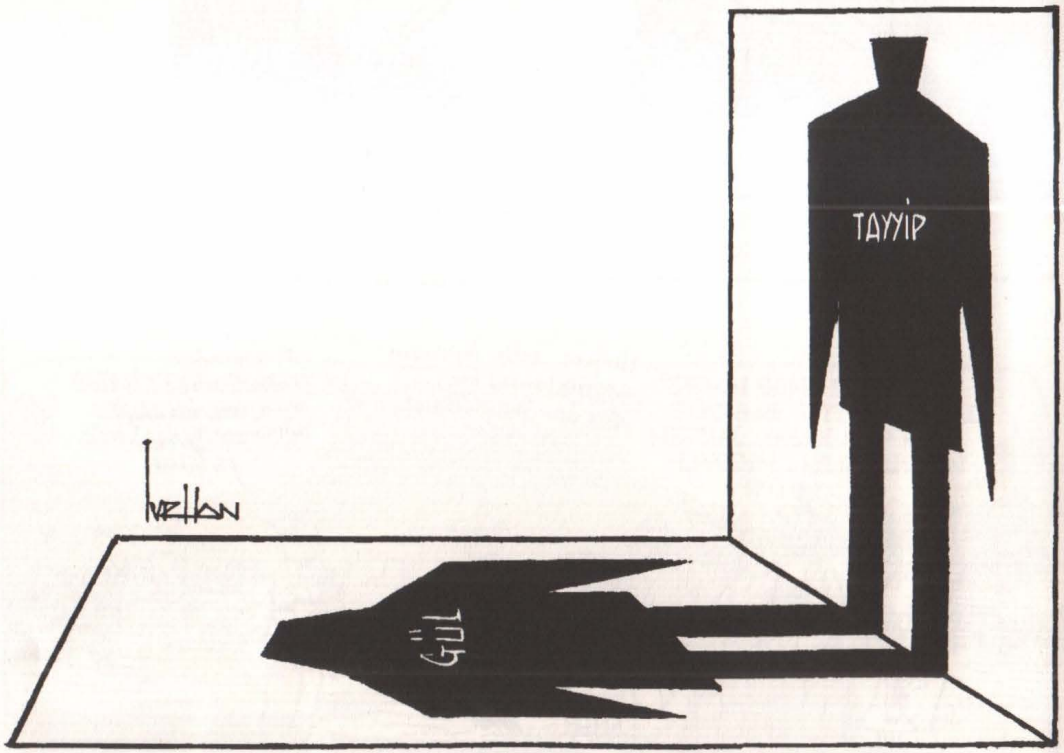

Gölgenin gölgesi.

(AKP, 2001'de kurulduğunda R. Tayyip Erdoğan siyasi yasaklıydı; bu nedenle parti başkanlığına Abdullah Gül getirildi. AKP katıldığı ilk seçimde tek başına iktidara geldi. Gül, başbakanlığı üstlendi. 9.3.2003'te Erdoğan'ın siyasi yasağı kalkacak ve AKP'nin genel başkanlığını üstlenecektir.)

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 28.11.2002, s. 3

Adalet ve Kalkınma Partisi ve Muhafazakâr Demokrasi

2003-2008

Türkiye'de 1990'larda başlayan toplumsal dönüşümün en belirgin dışavurumu siyaset sahnesinde görüldü. Toplum, daha yeni kurulmuş bir partiyi 2002'de iktidara getirmekle kalmadı, Irak krizinde savaş karşıtı tutumuyla, adetâ ulusal bir gurur meselesi haline getirilmiş olan Kıbrıs'ta çözüm arayışlarına verdiği destekle, son olarak da Kürt ve Ermeni sorunlarının üzerine gidişte barışçıl yöntemleri, bir tür kan davası arayışında olanların tutumlarına tercih etmesiyle, sorunlarını çağdaşlık çerçevesinde ve olgunlukla ele alabildiğini gösterdi. Türkiye toplumunun bu olgunluğa erişebilmesinde etkin olan önemli bir faktör de, ekonomik büyümenin ortaya çıkardığı bazı olguların verdiği psikolojik rahatlık ve özgüven oldu. Türkiye, dünyanın en gelişmiş yirmi ekonomisi arasına girmesi, 1970 ve 1980'lerde televizyondan imrenerek izlediği uluslararası spor karşılaşmalarına başarılı bir biçimde katılıyor olması, komşu ülkelerle olan ilişkilerinin gözle görülür bir biçimde iyileşmesi gibi gelişmelerle birlikte rahatladı. Eğitim dizgesinin on yıllardır aşıladığı ve 12 Eylül rejiminin ulusal güvenlik ideolojisinin iyice koyulttuğu, dört bir yanı düşmanlarla çevrili, ezelden beri her giriştiği işte gadre uğrayan, zavallı günah keçisi imgesinden kurtulma yolunda önemli adımlar attı. Her seferinde başarılı olamasa da, son yıllarda dünya siyasetinde önemlice bir rol oynamak istemesi, bu adımların bir sonucudur.

Bütün bu gelişmelere karşın Türkiye, Turgut Özal'ın 1980'lerde söylediği gibi, "çağ atlamış" bir ülke değil henüz. Karşısında bulunan en önemli sorunlardan biri, eğitim düzeyinin en gelişmiş ülkelerinkilerden bir hayli düşük olması. Eğitim dizgesi, ülkenin son yirmi yılda gösterdiği gelişmeden ciddî bir pay almış olmadığı gibi, günümüzde verilen eğitimin toplumsal ve siyasal yönelimlerle çelişik olduğu da ileri sürülebilir. Domuz gribi aşısına ilişkin tartışmalar veya genetik mühendisliğinin sürekli ilerlemeler kaydettiği bir dünyada hâlâ Darwin'in tartışılabiliyor olması, Türkiye açısından olumlu göstergeler oluşturmuyor. Aynı biçimde, insan hakları konusunda, özellikle de kadınların toplumda maruz kaldıkları ayrımcılık ve şiddet göz önüne alındığında, Türkiye'nin tam anlamıyla çağdaş dünyada yer aldığı pek söylenemez. Zaten pek geliş-

kin olmayan ve son yılların siyasal gelişmeleri sonucunda iyice yaralanan adalet mekanizmasının ve hukuk dizgesinin ciddî bir reforma ihtiyacı olduğu da kesin gibi gözüküyor. Ancak bu, tıpkı seçim sisteminde olduğu gibi, siyasal çevrelerin yalnızca kendi işlerine yarayan reformlarla ilgilenmeleri biçiminde dışa vuran zihniyetle gerçekleştirilebilecek bir şey değil. Yani Türkiye'nin, kanun yaparken, yakın bir geçmişte Anayasa Mahkemesi Başkanı'nın dediği gibi, özenli bir dil kullanması gerektiği gibi, kaymakamlarının kitap yaktırmasına, savcılarının olur olmadık gerekçelerle soruşturma açmasına ve milletvekillerinin Büyük Millet Meclisi çoğunluklarını ulusal irade sanmasına engel olacak bir zihniyet benimsemesi de gerekiyor.

Ercan Akyol
Hürriyet Yeni Yıl İlâvesi, 1.1.2003, s. 1

Tüccar başbakan.

(Siyasi yasağı kalktıktan sonra önce AKP Genel Başkanlığını üstlenen, sonra başbakan olan Recep Tayyip Erdoğan.)

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 31.3.2003, s. 20

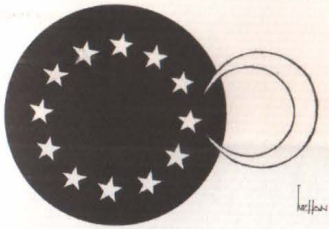

Dışardan AB.

Turhan Selçuk
Cumhuriyet, 10.11.2003, s. 3

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 27.2.2003, s. 20

80 yıllık mücadele.

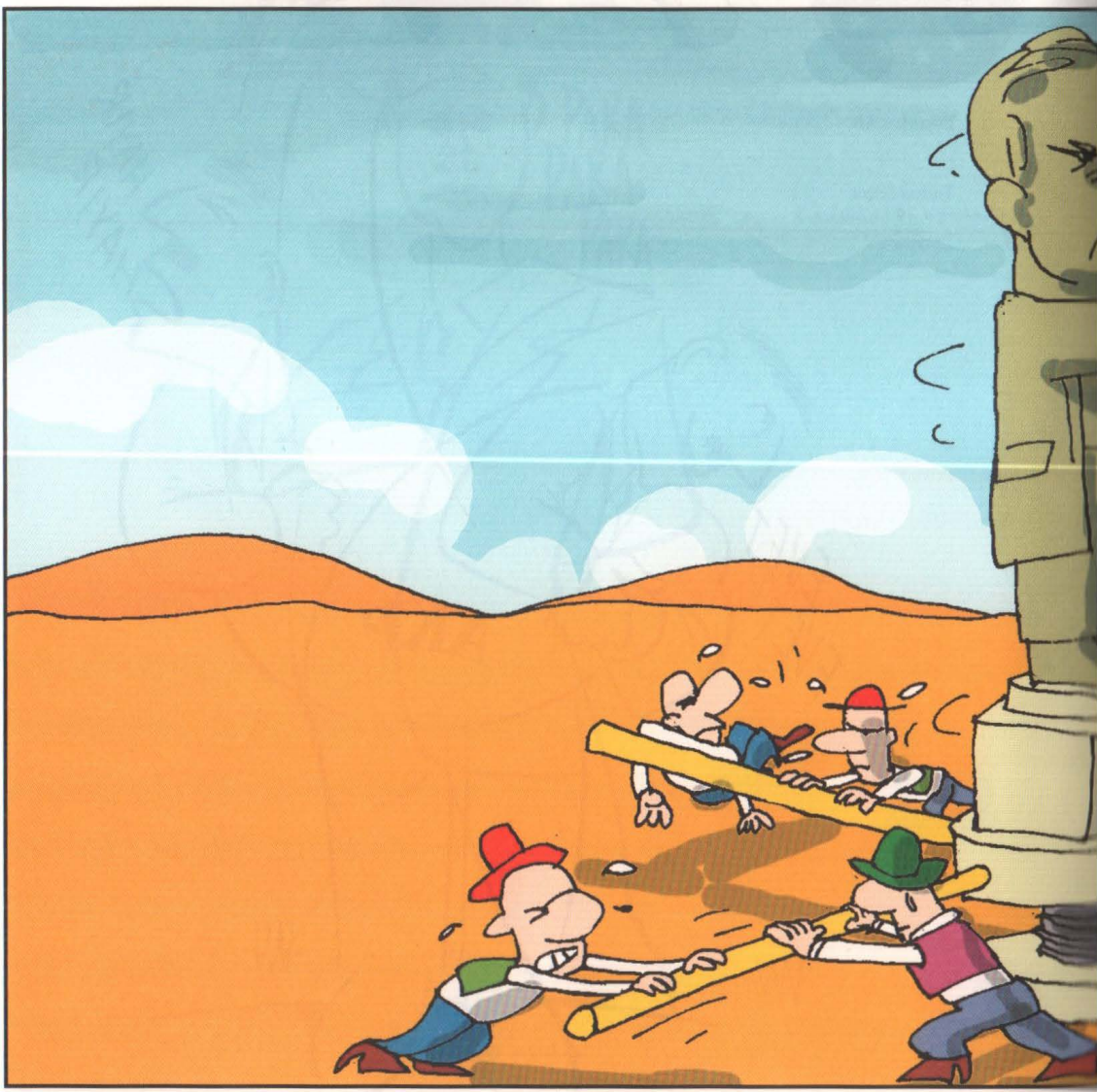

(TC'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk.)

Salih Memecan, *Sabah*, 6.11.2003, s. 1

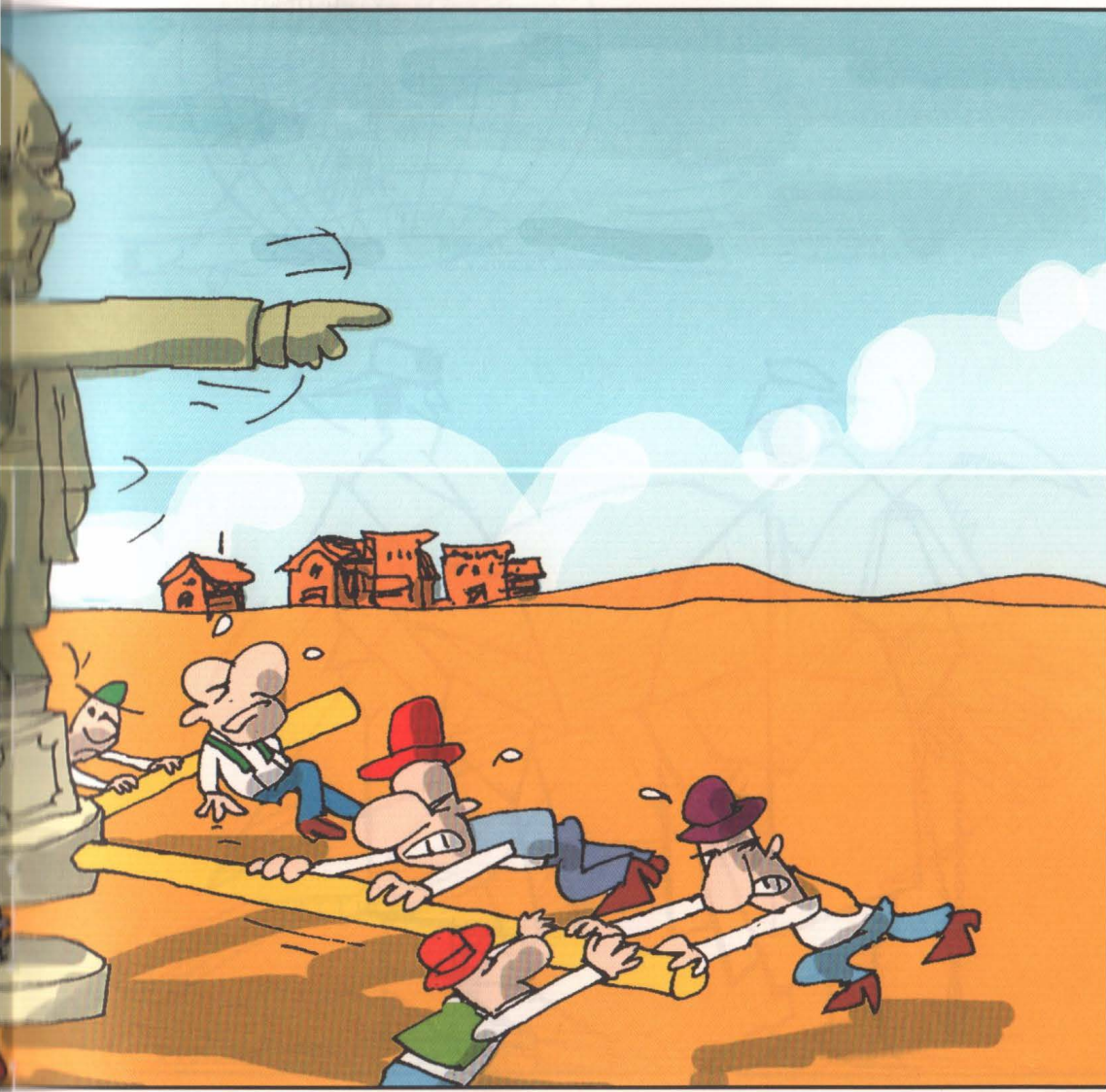

Tan Oral
Cumhuriyet, 7.2.2003, s. 20

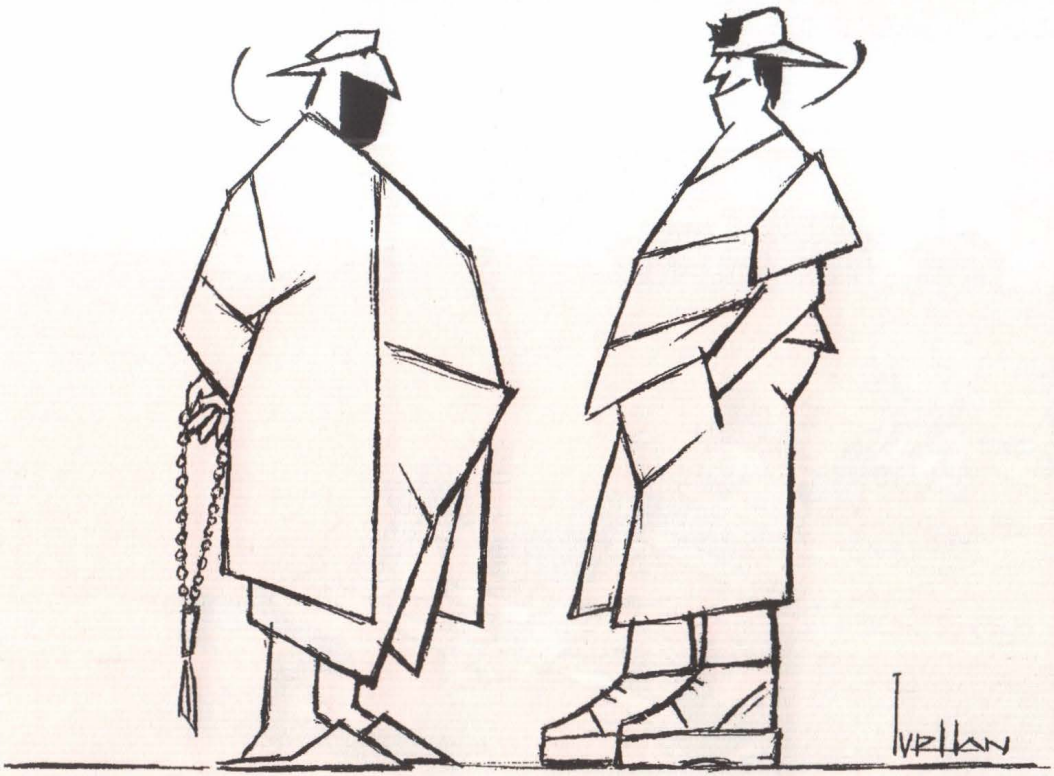

İlki Türkiye...

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 27.9.2003, s. 3

Küreselleşme.

Turhan Selçuk
Cumhuriyet, 24.3.2003, s. 3

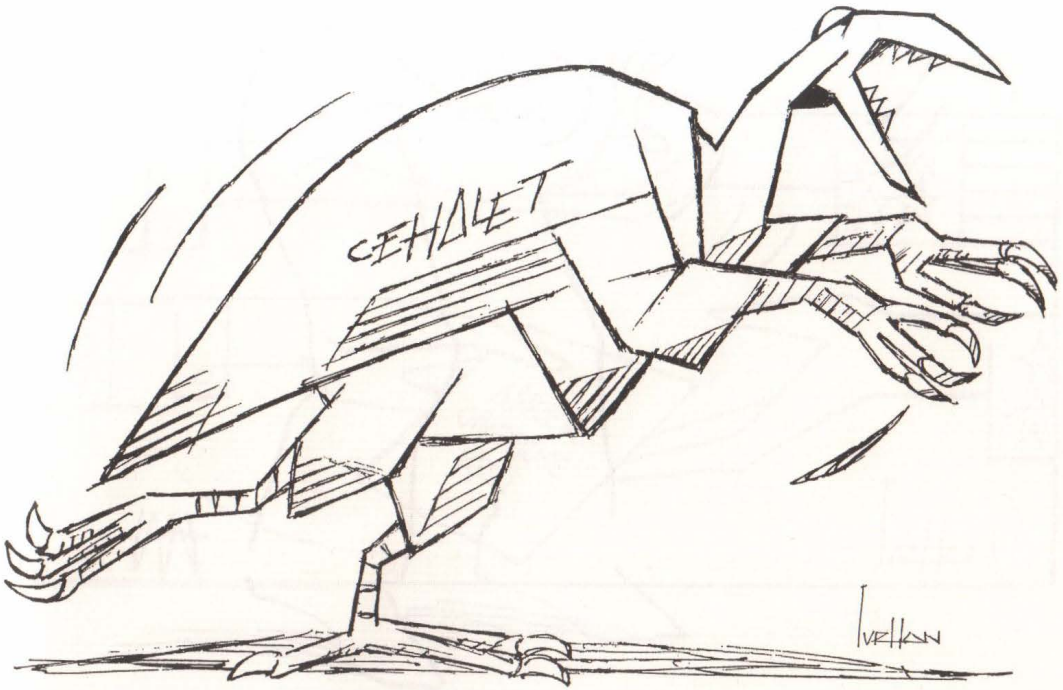

En büyük canavar, bu canavar; başka büyük yok...

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 5.11.2003, s. 3

(Irak'taki ABD kuvvetleri, Türk askerlerini yakaladı ve başlarına çuval geçirdi.)

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 18.7.2003, s. 20

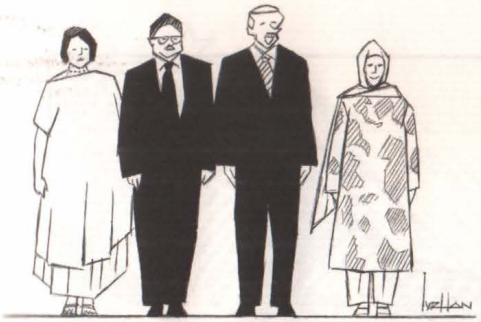

TC'nin Pakistan İslam Cumhuriyeti'ndeki tesettür defilesi.

(Soldan sağa: Begüm Rukhsana Aziz, eşi Pakistan İslam Cumhuriyeti Başbakanı Şevket Aziz; TC Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan ve eşi Emine Erdoğan.)

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 18.6.2003, s. 3

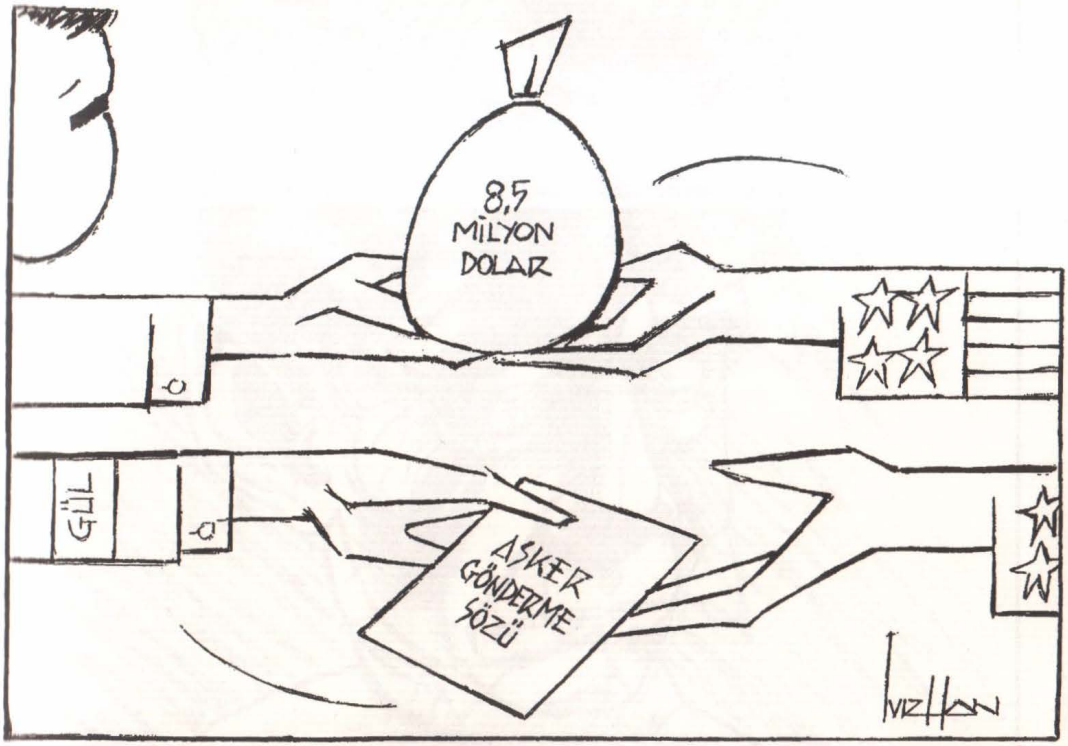

Al gülüm, ver gülüm...

(AKP hükümetinin Dışişleri Bakanı Abdullah Gül ile ABD'nin eli.)

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 27.9.2003, s. 3

Semih Poroy, *Cumhuriyet*, 14.2.2003, s. 7

Nuri Kurtcebe
Cumhuriyet, 17.7.2003, s. 17

"Altı kaval, üstü şişhane"

(Başbakan Recep Tayyip Erdoğan.)

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 27.10.2003, s. 3

(Bu karikatür, XII. Medunarodni Salon Antirante Karikatüre Yarışması'nda Altın Plaket Ödülü'ne değer gürülmüştür.)

Eray Özbek, *XII. Medunarodni Salon Antiratne Karikatüre* [Albümü], 2003, s. 13

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 25.4.2003, s. 17

Tesettür!..

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 9.8.2003, s. 20

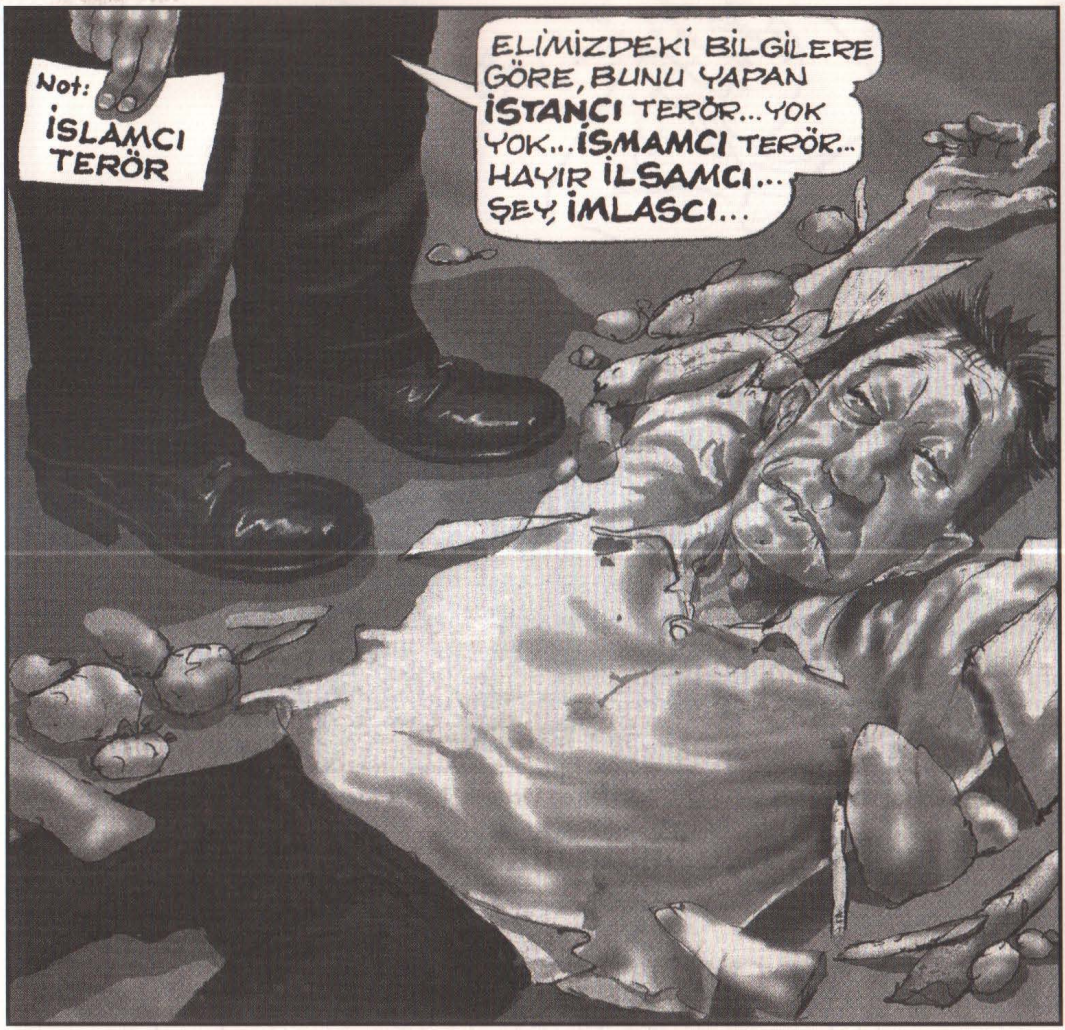

(İstanbul'da Neve Şalom Sinagogu ile Beth İsrail Sinagogu önünde iki ayrı patlama oldu ve çok sayıda insan öldü, yaralandı.)

Musa Kart, *Cumhuriyet*, 23.11.2003, s. 5

Metin Üstündağ, *Penguen*, 16.7.2003, S. 43, s. 1

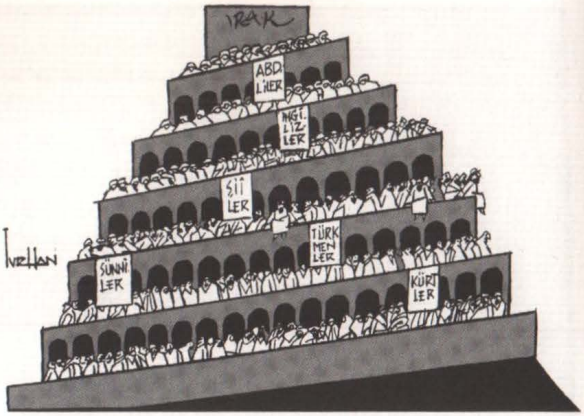

Yeni Babil Kulesi.

Turhan Selçuk,
Cumhuriyet, 19.4.2003, s. 3

(Başbakan Recep Tayyip Erdoğan.)

Musa Kart, *Cumhuriyet*, 7.12.2003, s. 5

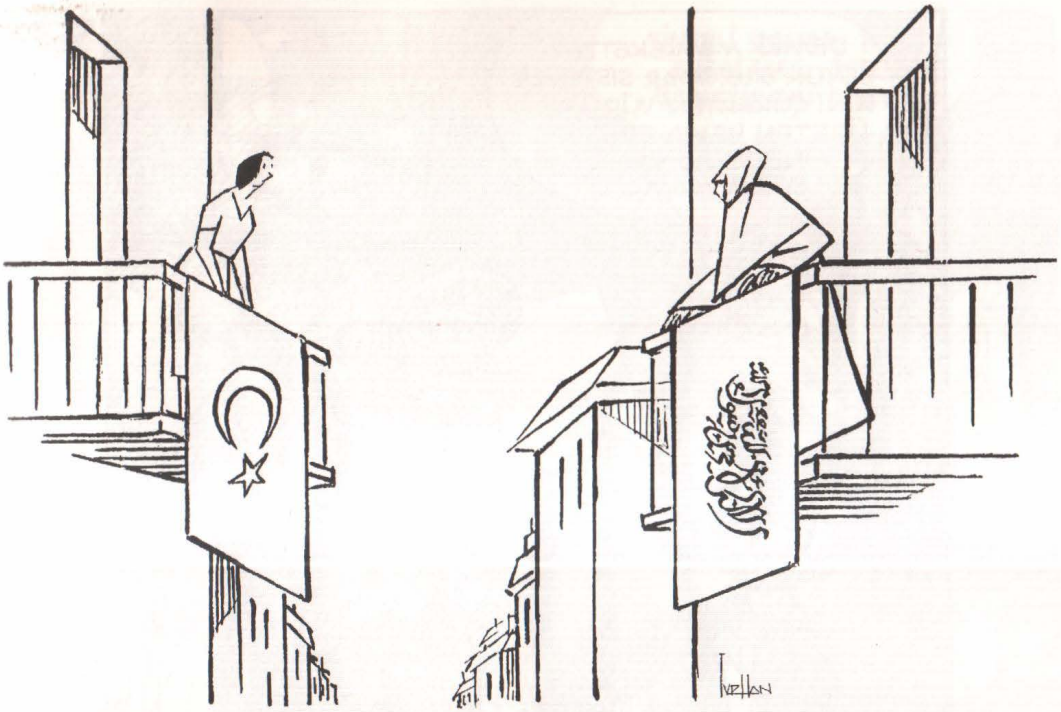

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 27.11.2003, s. 3

Emre Ulaş, *Radikal*, 24.10.2003, s. 7

Kemal Aratan (Espri: Tuncay Akgün), *Leman*, 13.2.2003, S. 589, s. 5

Tinercileri evlendirelim bir şeyleri kalmaz...

Kemal Aratan (Espri: Tuncay Akgün), *Leman*, 16.5.2003, S. 601, s. 1

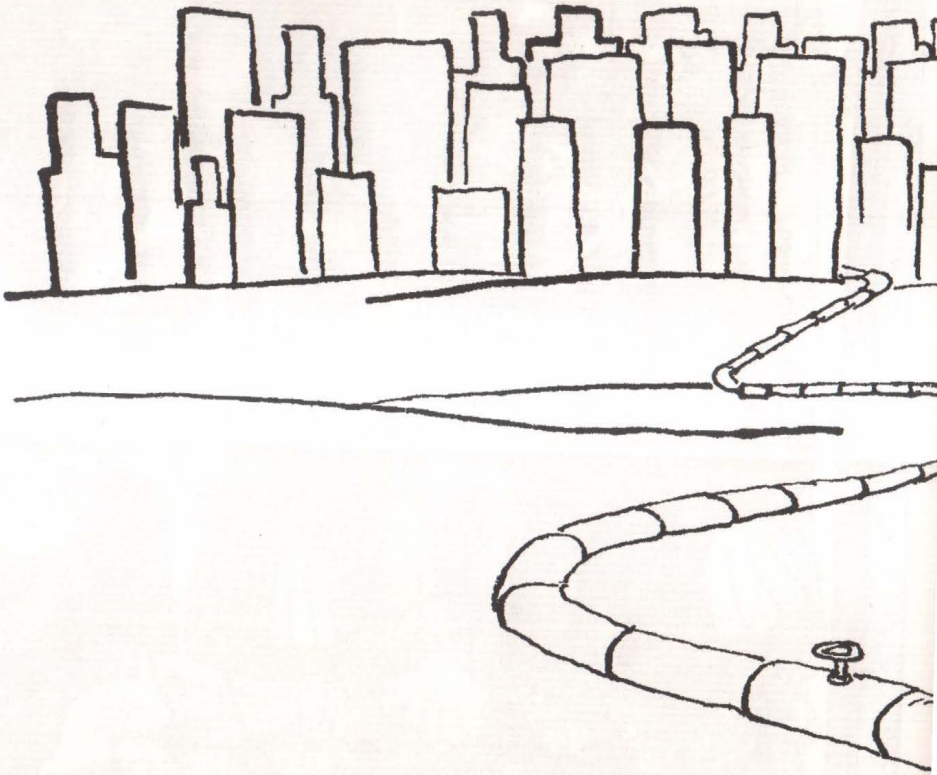

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 8.12.2004, s. 17

Afedersiniz
soyunuza
alabilir
miyiz ?

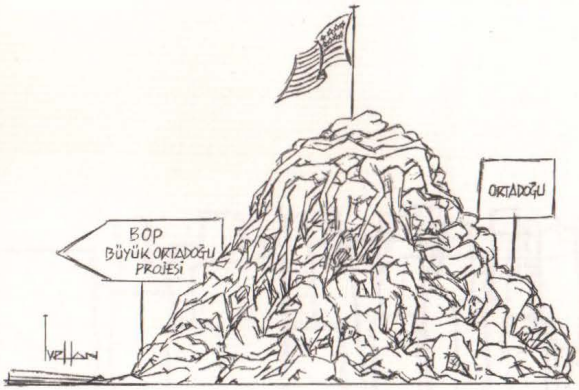

Turhan Selçuk
Cumhuriyet, 2.6.2004, s. 3

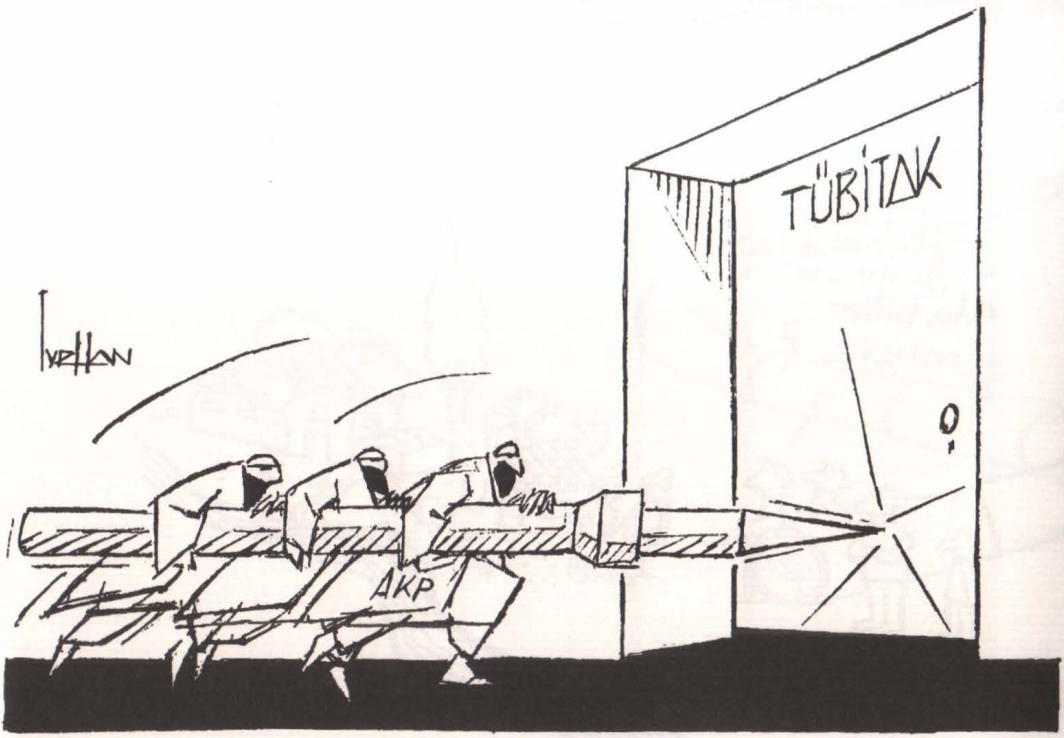

(AKP ile TÜBİTAK arasındaki gerginlik, Başbakan R. Tayyip Erdoğan'ın, başkanı ve bilim kurulu üyelerini bir defaya mahsus olarak atamak üzere yasa çıkarmasıyla başladı. Sonra çalışanların ücretleri düşürüldü. Bunu, birçok önemli bilim insanının kurumdaki görevinden istifa etmesi izledi. Başkan vekili ve yardımcısı ayrıldığında şöyle diyordu: "TÜBİTAK'a siyaset eli değdi.")

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 23.1.2004, s. 3

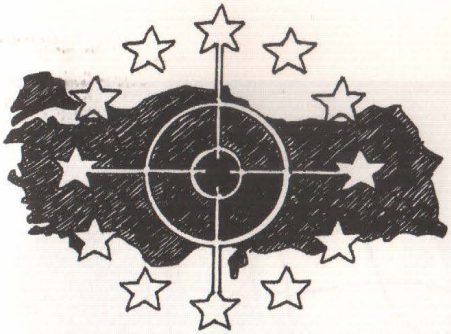

Nuri Kurtcebe
Cumhuriyet, 23.9.2004, s. 17

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 13.12.2004, s. 20

(Kedi: Başbakan Recep Tayyip Erdoğan. İHL: İmam Hatip Liseleri.
Ankara 8. Asliye Hukuk Mahkemesi, bu karikatürden dolayı çizeri ve gazeteyi tazminata mahkûm etti; ancak Yargıtay cezayı reddetti. Dava yeniden ilk mahkemeye döndü. Yargıç, Yargıtay gerekçesini dikkate alarak R.T. Erdoğan'ın tazminat istemini reddetti. Aynı karikatür, Eskişehir *Sakarya* gazetesinde iktibas edildiğinde yeniden dava açıldı; ancak bu kez dava zaman aşımı nedeniyle düştü. Bu karikatür, 2005'te Cartoonists Rights'ın, Cesar Ödülü ile 2006'da Gazeteciler Cemiyeti'nin Basın Özgürlüğü Ödülü'ne değer görüldü.)

Musa Kart, *Cumhuriyet*, 9.5.2004, s. 5

Cem Kızıltuğ, *Zaman*, 26.6.2004, s. 17

Sait Munzur, *Birgün*, 1.5.2004, s. 3

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 20.5.2004, s. 17

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 17.6.2004, s. 20

(ABD Başkanı George W. Bush,
Türkiye'yi ziyaret etti.)

Tan Oral
Cumhuriyet, 27.6.2004, s. 20

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 12.2.2004, s. 3

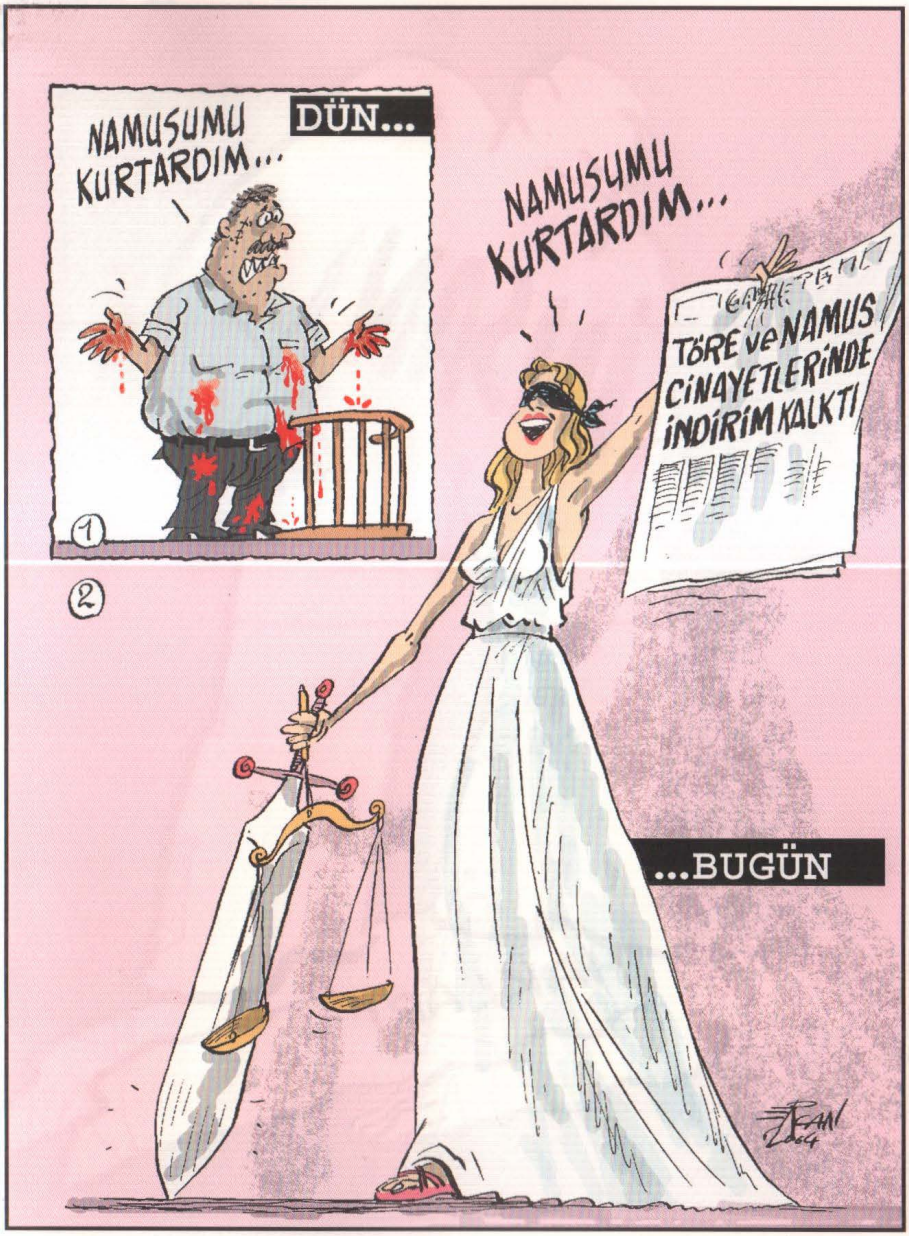

Ercan Akyol, *Milliyet*, 2.7.2004, s. 1

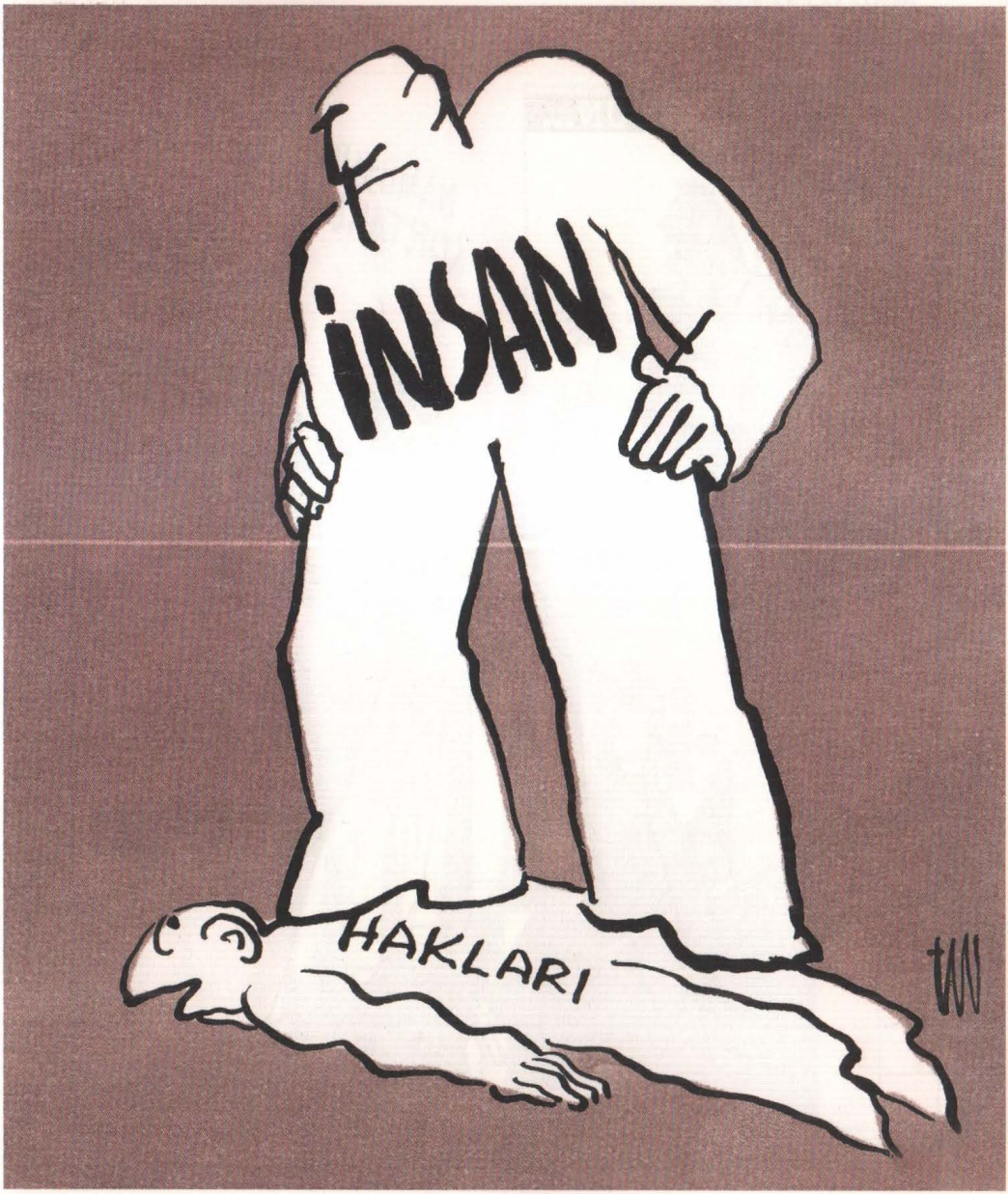

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 24.11.2004, s. 20

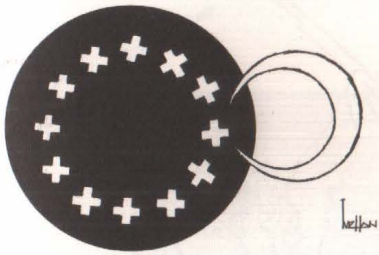

"Hıristiyan Kulübü" mü?

Turhan Selçuk
Cumhuriyet, 16.12.2004, s. 3

Emre Ulaş, *Radikal*, 29.1.2004, s. 7

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 24.4.2004, s. 17

Tan Oral
Cumhuriyet, 13.11.2004, s. 20

Gülay Batur, *Birgün*, 2.7.2004, s. 5

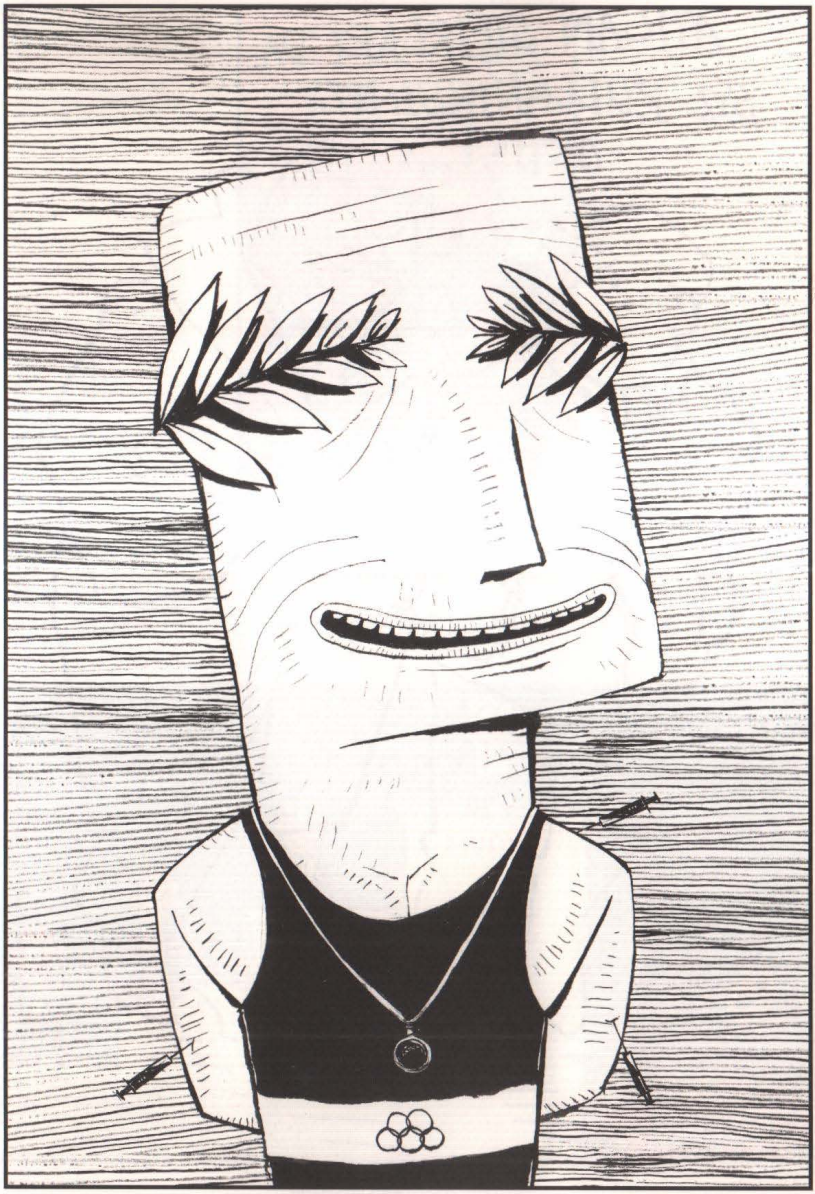

(Atina 28. Yaz Olimpiyatları'nda halterde, doping olayları skandallara dönüştü.
Türkiye'yi temsil eden bir bayan halterci, doping nedeniyle oyunlardan uzaklaştırıldı.)

Osman Turhan, *Zaman*, 1.9.2004, s. 17

(Türk Lirası'ndan altı sıfır atıldı.)

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 28.12.2004, s. 20

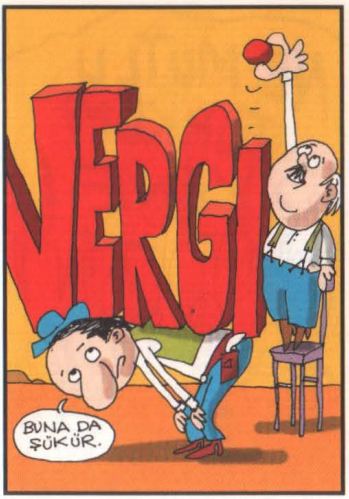

Vergi yükü azaltılacakmış.

(Maliye Bakanı Kemal Unakıtan)

Salih Memecan, *Sabah*, 1.2.2004, s. 1

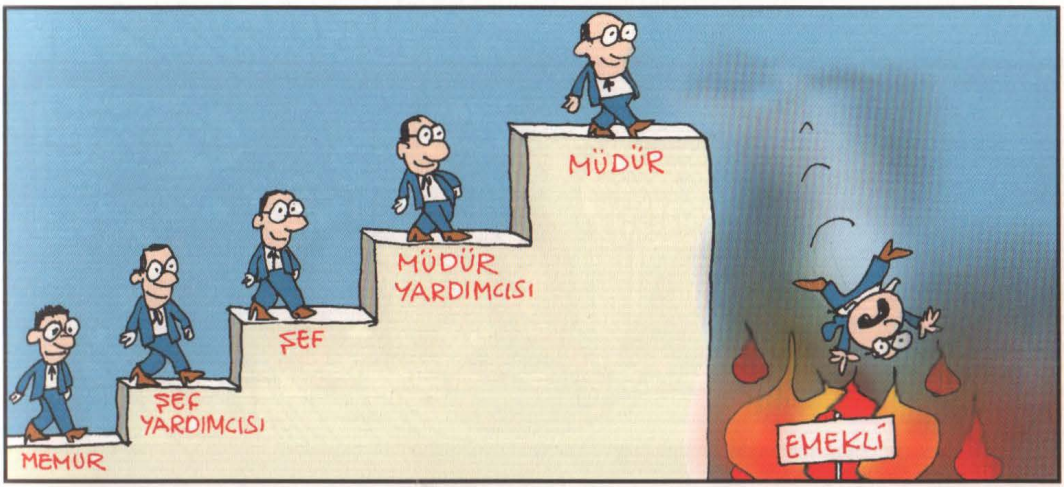

Bizimcity'de mesleki yükseliş.

("Bizimcity", çizerin karikatürlerini yayımladığı "köşe"nin adıdır.)

Salih Memecan, *Sabah*, 1.1.2004, s. 1

DİE açıkladı: Türk halkı mutlu...

İzel Rozental, *Şalom*, 16.2.2005, s. 1

("Son yemek", Leonardo da Vinci'nin ünlü ve önemli yapıtı. "İsa" rolünde yemek masasının sahibi, Türkiye Başbakanı R.T. Erdoğan.)

Salih Memecan, *Sabah*, 2.1.2005, s. 1

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 17.11.2005, s. 20

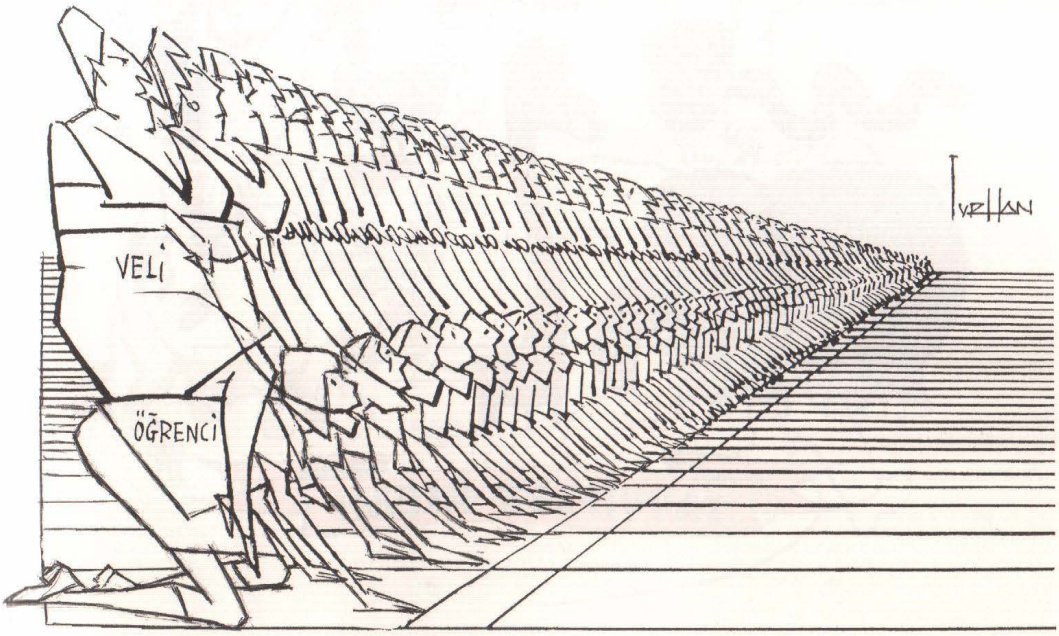

ÖSS yarışmaları...

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 8.6.2005, s. 3

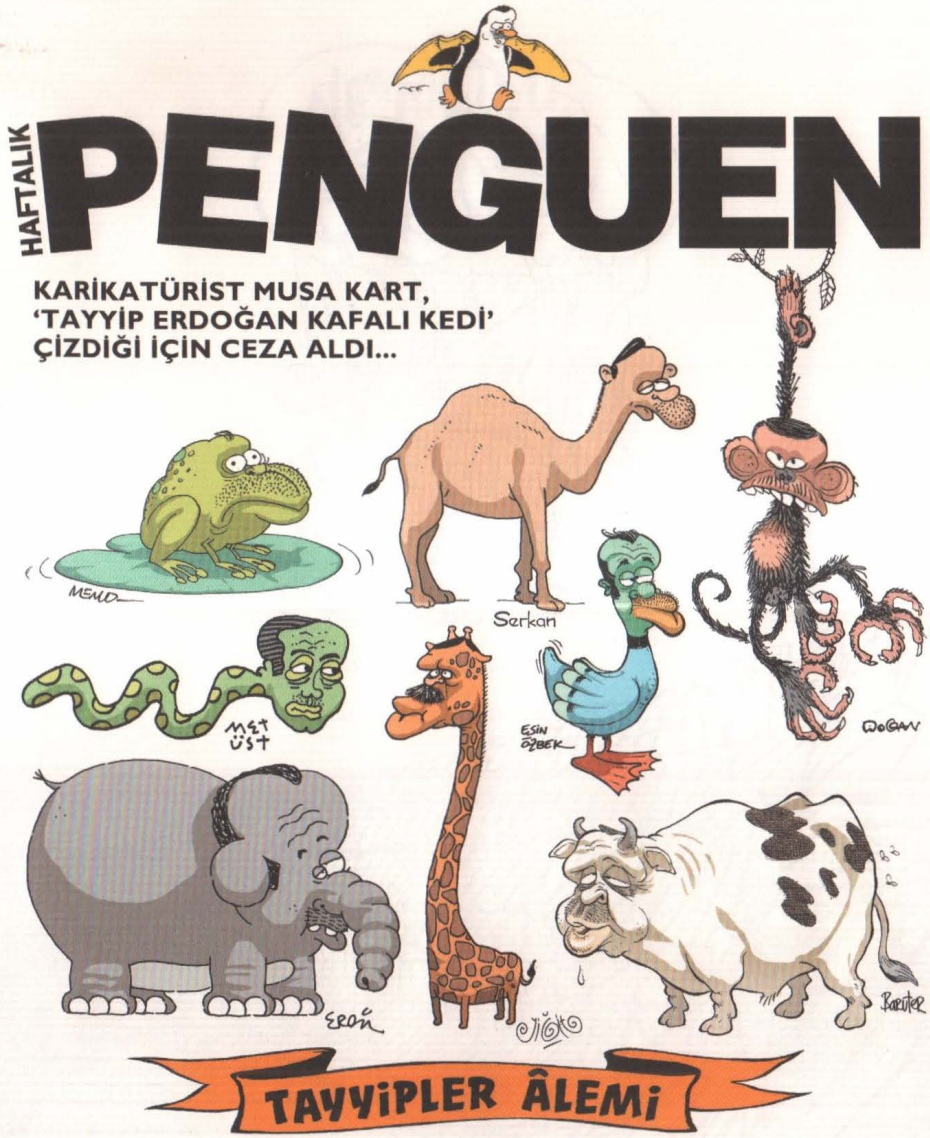

(Başbakan R.T. Erdoğan, bu karikatürden dolayı dergiye 40.000 YTL'lik manevi tazminat davası açtı. Ankara 1. Asliye Hukuk Mahkemesi davayı reddetti.)

Memo-Serkan-E. Özbek-D. Güneş-M. Üstündağ-E. Yaşaroğlu-Y. Özgür-B. Baruter, *Penguen*, 24.2.2005, S. 127, s. 1

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 9.6.2005, s. 20

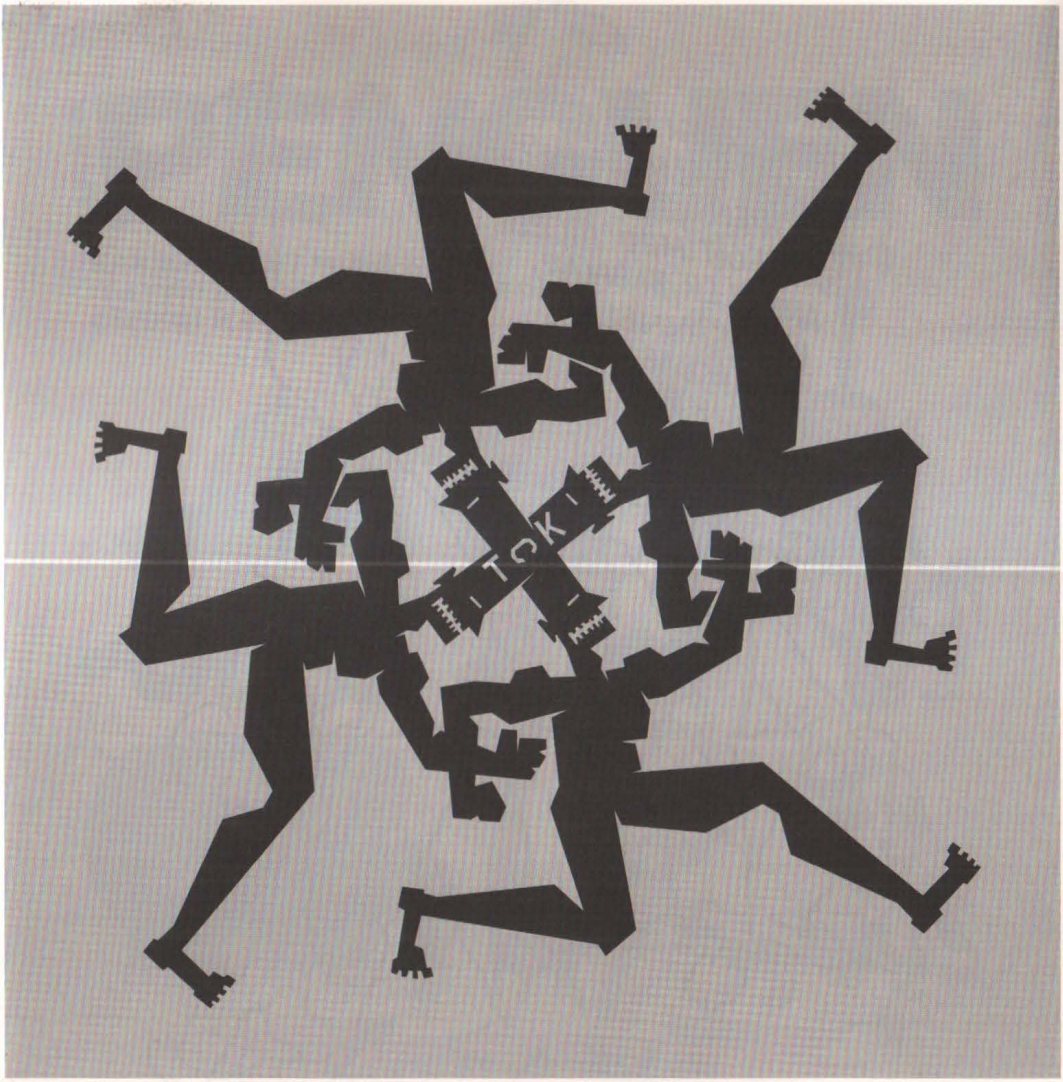

(Yeni TCK, 2004 yılında kabul edildi; 2005'te yürürlüğe girdi. Yeni TCK'nın en çok eleştirilen yanlarından biri, eski TCK'daki bazı kurumları kaldırıp, yerine yenilerini [daha iyilerini] getiriyormuş gibi görünse de bazı noktalarda eski TCK'nin bile gerisine düşmüş olmasıydı.)

Cem Kızıltuğ, *Zaman*, 5.6.2005, s. 17

Doğan Güneş
Penguen, 28.4.2005, S. 136, s. 3

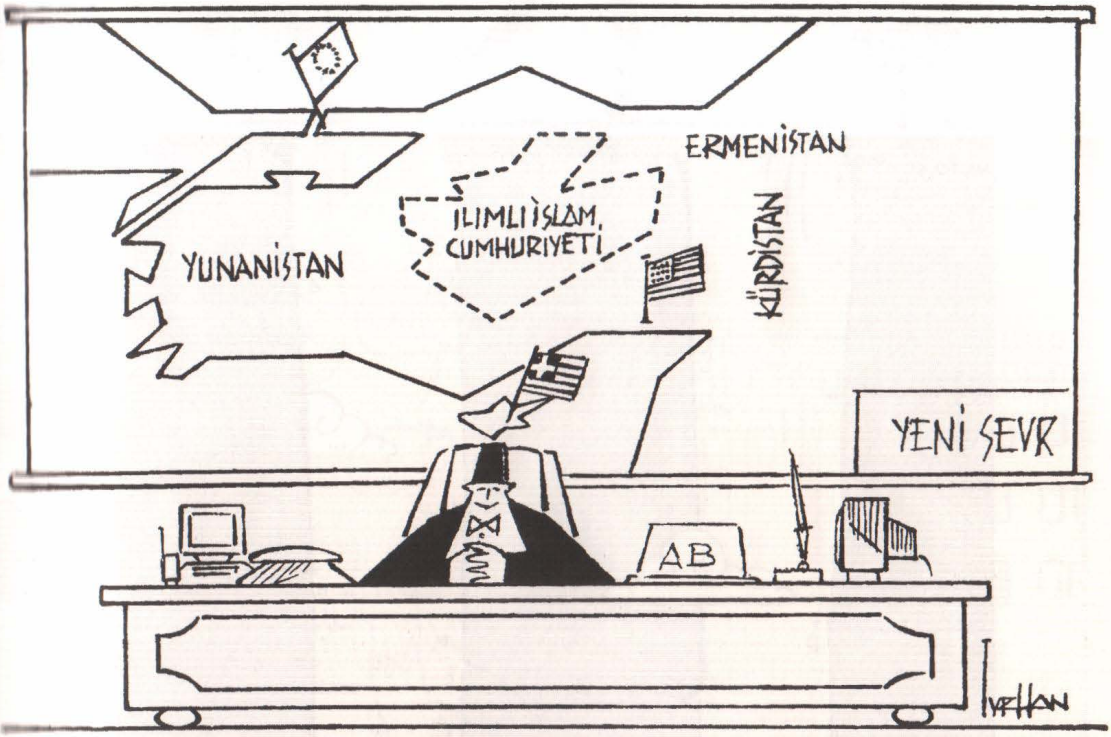

(10.8.1920'de imzalanan Sevr Antlaşması, I. Dünya Savaşı sonunda, İtilaf Devletleri'yle Osmanlı hükümeti arasında imzalandı. Mustafa Kemal ve arkadaşlarının kabul etmediği bu antlaşmaya göre Türkiye, Orta Anadolu'da bir avuç toprağa sıkıştırılmıştı. Kurtuluş Savaşı kazanıldığında, Lozan Antlaşması'yla –Hatay dışında– bugünkü sınırlar belirlendi.)

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 8.1.2005, s. 3

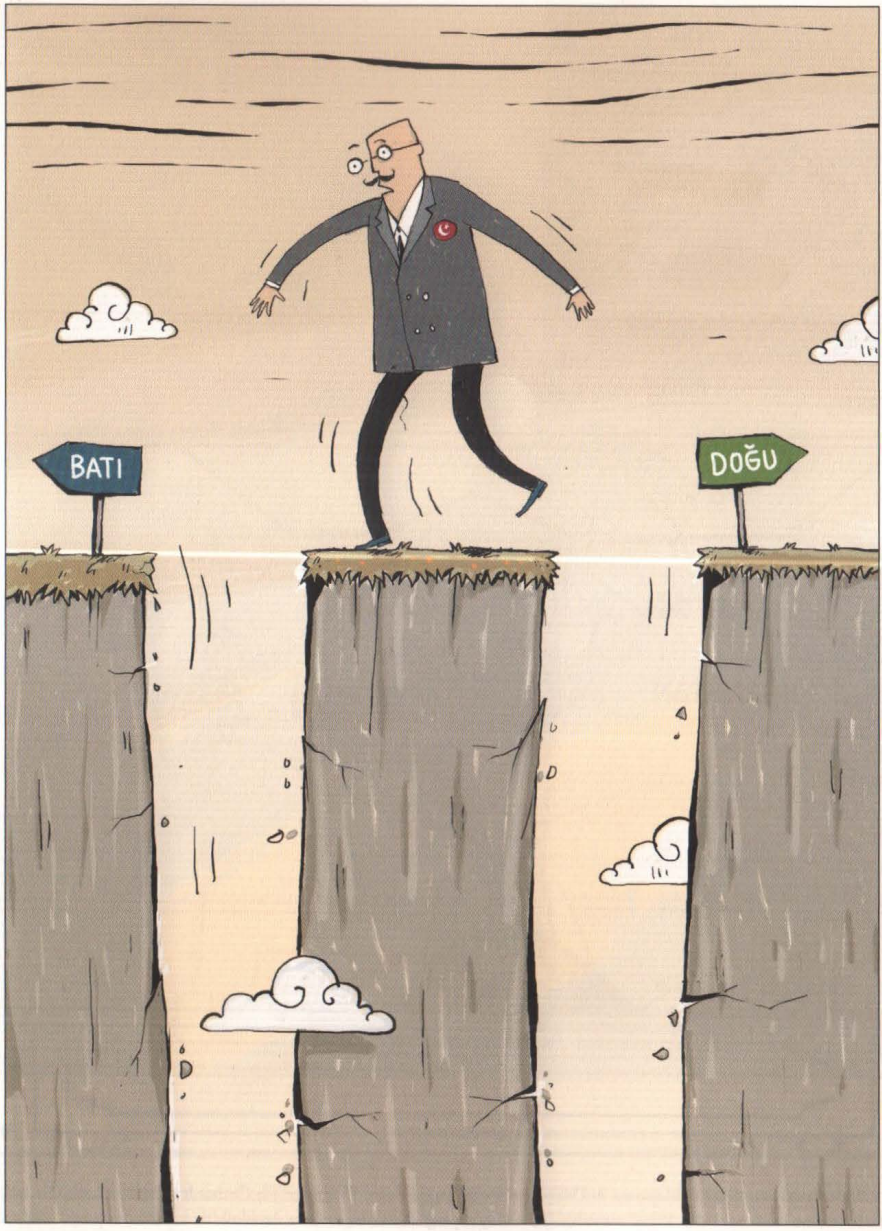

Osman Turhan, *Zaman*, 9.12.2005, s. 17

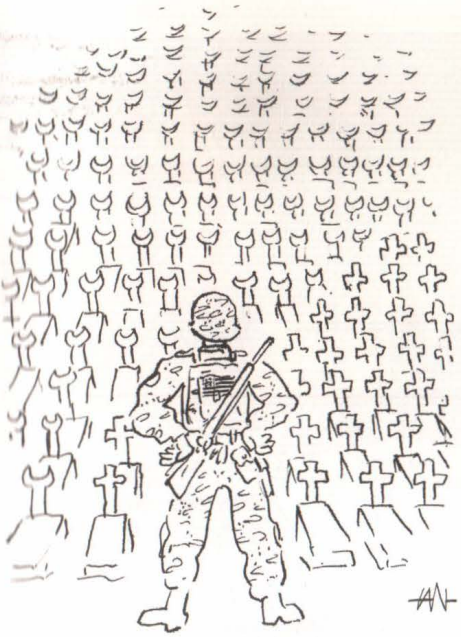

– Böylece, Irak'ta kitle imha silahı olmadığını öğrendik!..

Tan Oral
Cumhuriyet, 14.1.2005, s. 20

Piyâle Madra, *Radikal*, 11.2.2005, s. 2

(Başbakan R. Tayyip Erdoğan.)

Salih Memecan
Sabah, 6.9.2005, s. 1

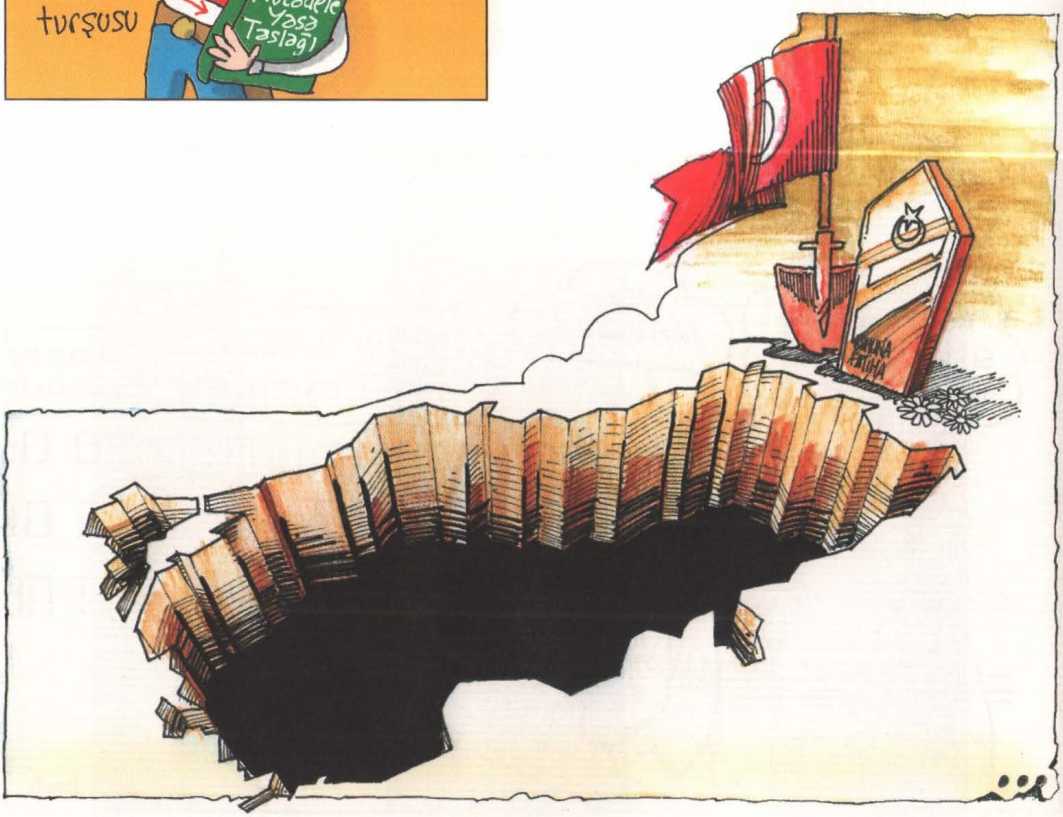

Ertan Aydın, *Birgün Pazar*, 10.4.2005, S. 52, s. 12

Papa, Haçlı Seferleri için özür diledi...

(Papa XVI. Benedictus.)

Bahadır Baruter (Espri: Erdal Belenlioğlu)
Penguen, 25.8.2005, s. 153, s. 1

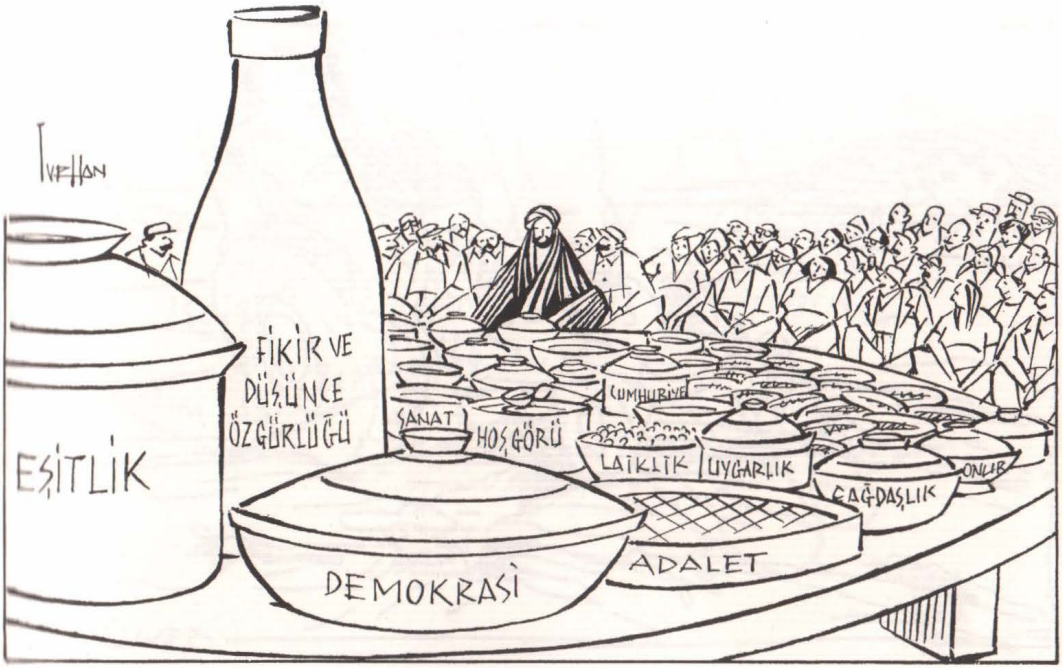

Hacıbektaş'ta Hz. Ali sofrası.

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 24.8.2005, s. 3

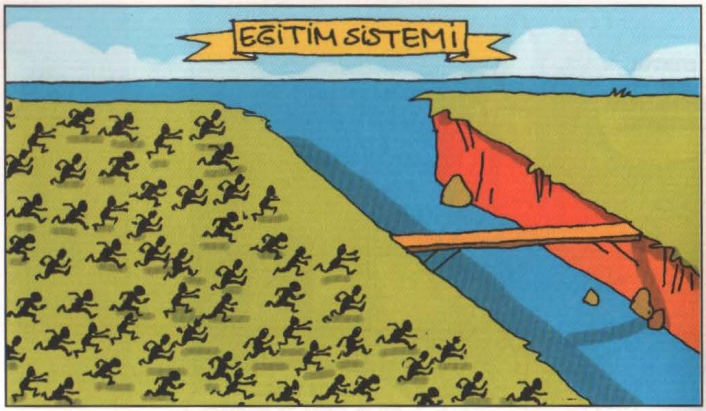

Salih Memecan
Sabah, 4.1.2005, s. 1

Dünya Çiftçiler Günü kutlandı.

(Başbakan Recep Tayyip Erdoğan.)

Muhammet Şengöz, *Demokrat İzmit*, 17.5.2005, s. 3

İş!..

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 8.5.2005, s. 20

(Ege Bölgesi'nde Kaz Dağı çevresinde, doğayı ve insan sağlığını hiçe sayarcasına uluslararası şirketlere siyanürle altın arama izinleri veriliyor. Yöre halkı ve yurt düzeyinde aydınlar, gerek iktidarlara ve gerekse arama şirketlerine karşı sivil itaatsizlik eylemlerini sürdürüyor.)

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 14.7.2005, s. 20

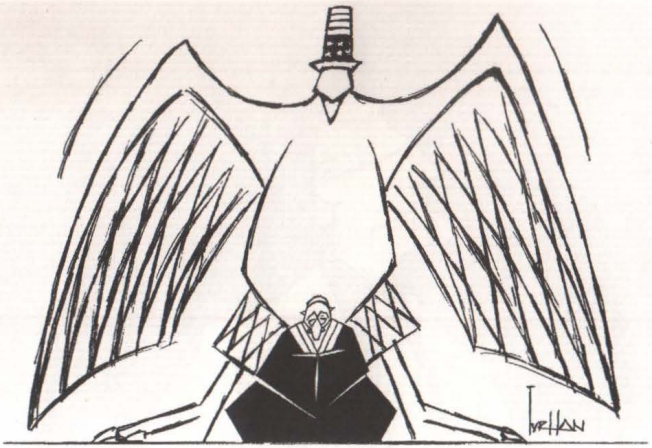

Fethullah, Amerika'nın kanatları altında.

(1999'da sağlık nedenleriyle ABD'ye giden ve –hakkında açılan davalar nedeniyle– dönmeyen, Nur Tarikatı liderlerinden Fethullah Gülen.)

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 21.3.2005, s. 3

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 7.10.2005, s. 17

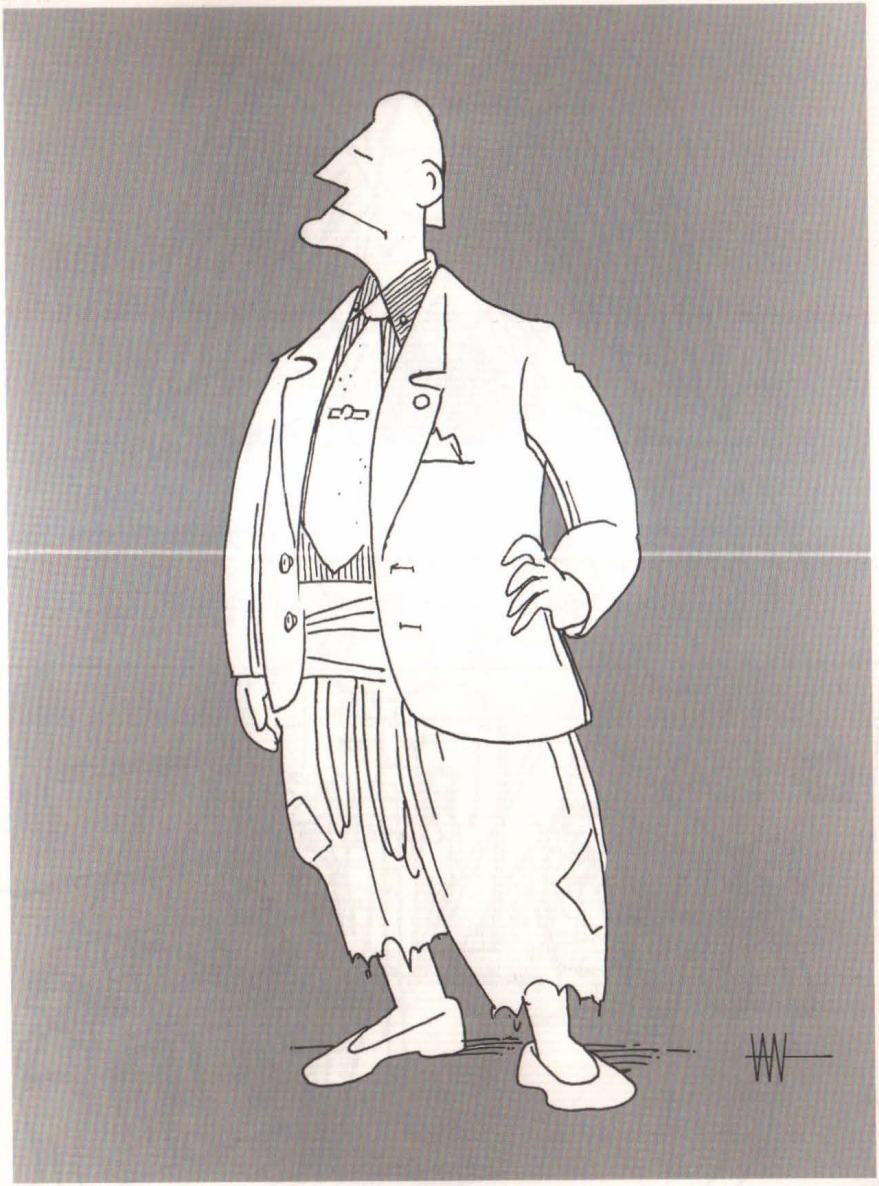

Alt üst kimlik!..

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 10.12.2005, s. 20

(Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Türkiye'nin çeşitli kentlerinde bir muhalefet eylemi olarak "Cumhuriyet mitingleri" düzenliyor.)

Osman Turhan, *Zaman*, 7.9.2005, s. 17

Tok açın halinden anlarsa...

(Kemal Derviş, BM'de yeni bir göreve atandı.)

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 30.4.2005, s. 20

("World Tribunal on Iraq [Irak Dünya Mahkemesi]", İstanbul'da kuruldu ve 24-27 Haziran tarihlerinde yapılan duruşmalarda ABD ile Başkan Bush mahkûm edildi.)

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 25.6.2005, s. 20

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 15.12.2005, s. 17

Osman Turhan, *Zaman*, 24.6.2005, s. 17

"Formula 1" İstanbul'da...

Muhammet Şengöz, *Demokrat İzmit*, 20.8.2005, s. 3

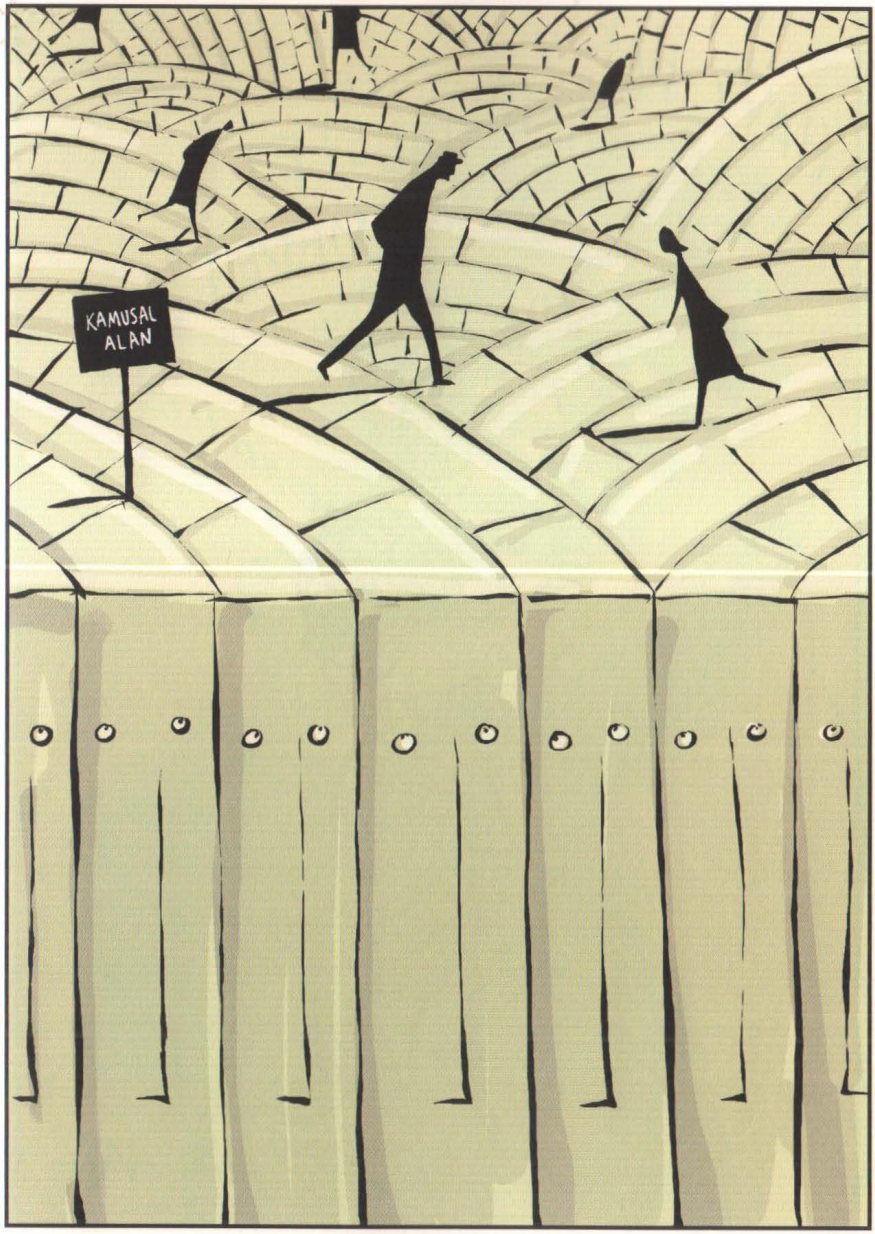

Osman Turhan, *Zaman*, 10.2.2006, s. 17

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 16.2.2006, s. 20

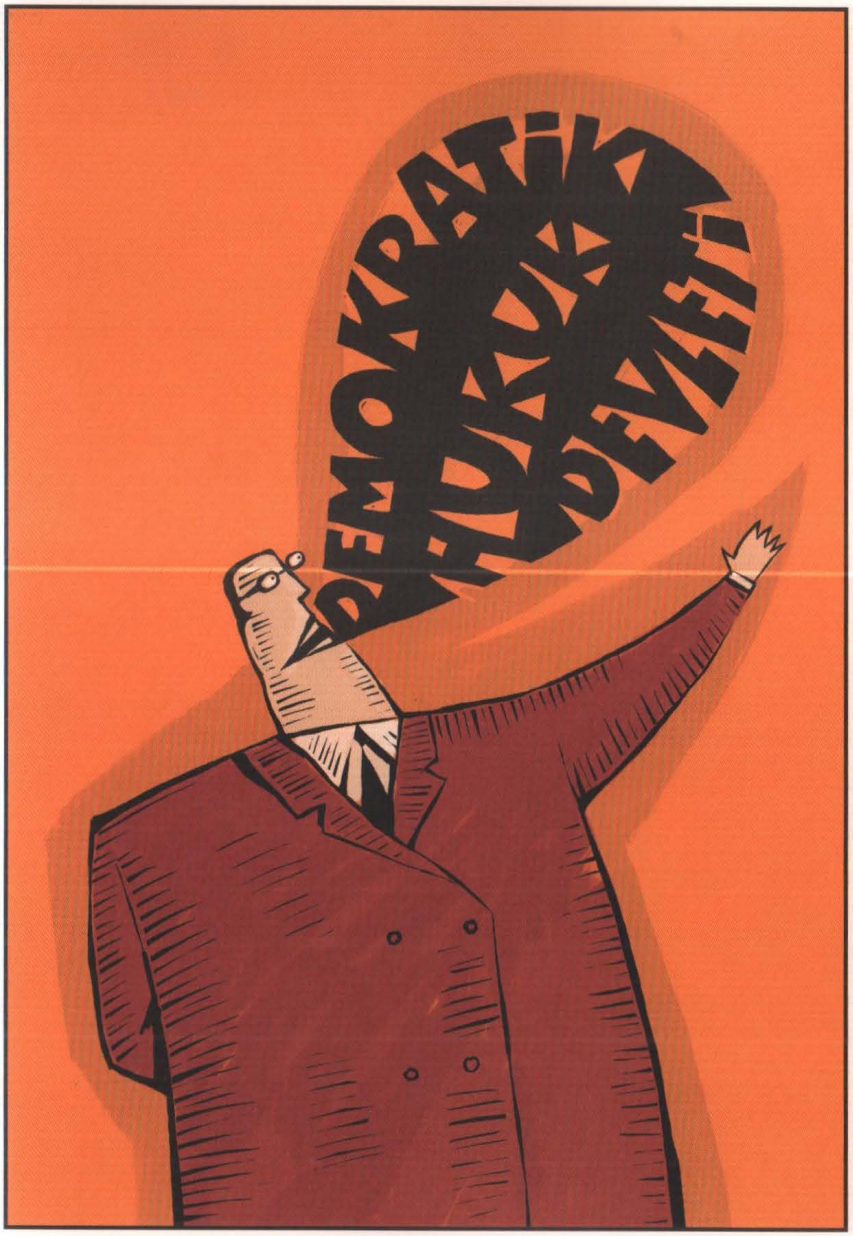

Osman Turhan, *Zaman*, 15.3.2006, s. 17

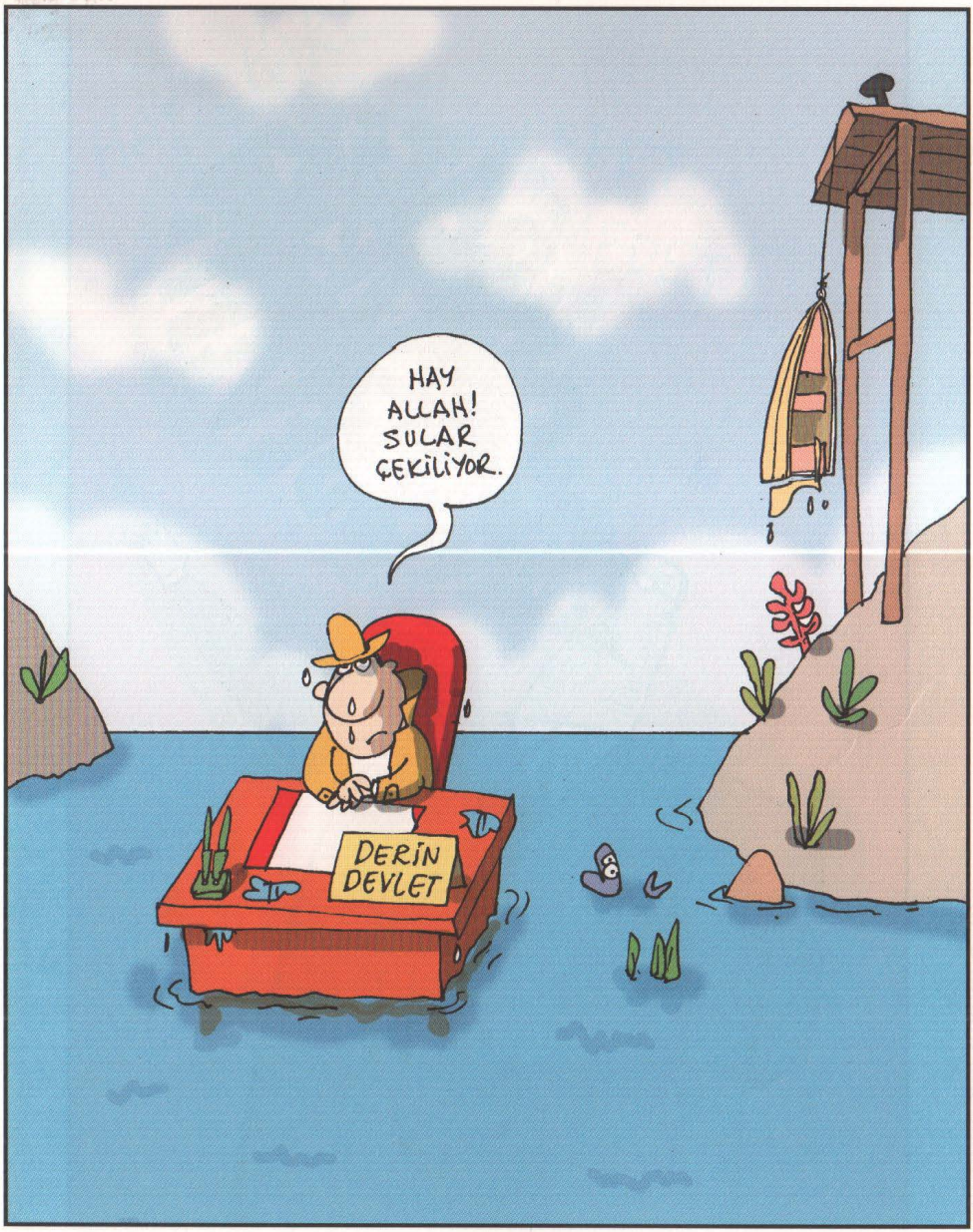

Salih Memecan, *Aktüel*, 16-22.3.2006, S. 36, s. 98

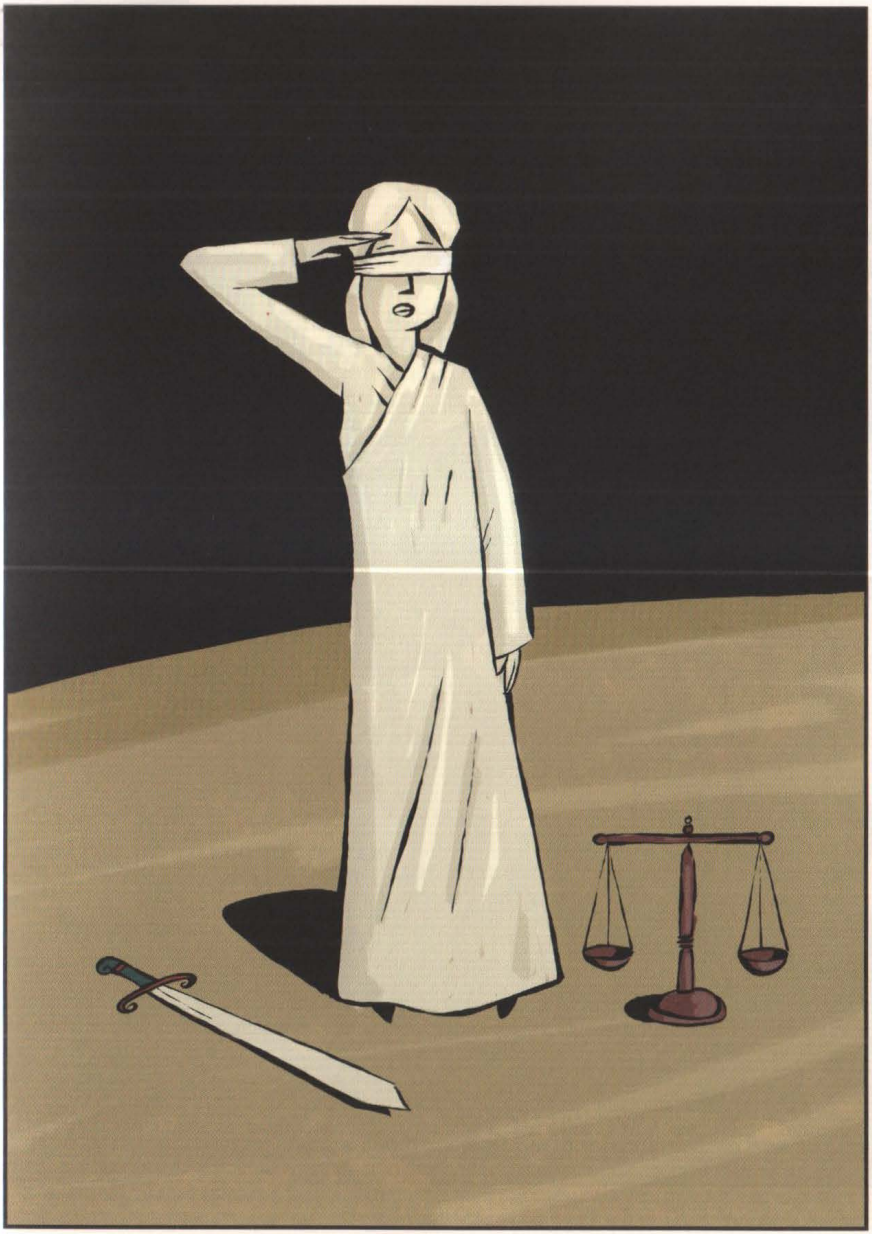

Osman Turhan, *Zaman*, 12.4.2006, s. 17

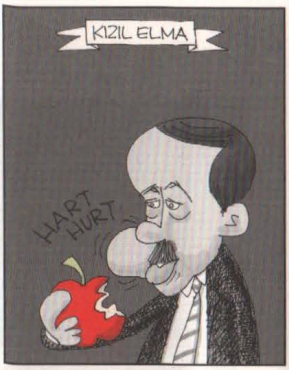

(Başbakan R. Tayyip Erdoğan.)

Salih Memecan
Aktüel, 1-7.6.2006, S. 47, s. 98

(Maliye Bakanı Kemal Unakıtan ile oğlu işadamı Abdullah Unakıtan.)

Musa Kart, *Cumhuriyet*, 2.3.2006, s. 5

Global dünya.

Tan Oral
Cumhuriyet, 25.11.2006, s. 20

Perihan Mağden'e soğutma davası.

Genelkurmay, yazar Perihan Mağden'e vicdani redçi Mehmet Tarhan hakkında yazdığı yazı nedeniyle "Halkı askerlikten soğutma" davası açtı... Mağden, mahkûm olursa 3 yıl hapis yatacak... Yazarlara, çizerlere, aydınlara açılan bu davaların da bizim bu kapaklarımızın da arkası gelecek gibi değil...

Kemal Aratan (Espri: Mehmet Çağçağ), *Leman*, 8.6.2006, S. 761, s. 1

(17 Mayıs'ta, Danıştay'a silahlı bir saldırı düzenlendi. Saldırgan hareketini, Danıştay'ın türban konusunda aldığı kararlara bir tepki olarak gerçekleştirdiğini söyledi. Saldırı sırasında Danıştay, II. Daire üyesi Yücel Özbilgin öldü, dört üye ise yaralandı. Ergenekon İddianamesi'nde bu saldırının, Ergenekon örgütü tarafından planlandığı ve emekli general Veli Küçük'ün azmettirici olduğu ileri sürüldü.)

Ercan Akyol, *Milliyet*, 27.5.2006, s. 19

Turgay Karadağ, *Referans*, 8.2.2006, s. 15

(2006 Nobel Edebiyat Ödülü, Orhan Pamuk'a verildi.)

Haslet Soyöz, *Milliyet*, 15.10.2006, s. 24

(Danimarka'da bir gazete
İslam peygamberi Hz. Muhammed'in
ahlak dışı karikatürlerini yayımladı.
Bu, bütün İslam dünyasında
ölümcül tepkilere yol açtı.)

İzel Rozental
Güldiken, Kış-Yaz 2006, S. 35-36, s. 1

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 18.10.2006, s.17

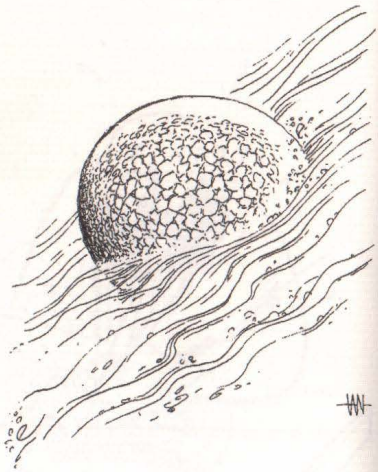

Dünyayı sel götürüyor ve kuraklık!..

Tan Oral
Cumhuriyet, 25.11.2006, s. 20

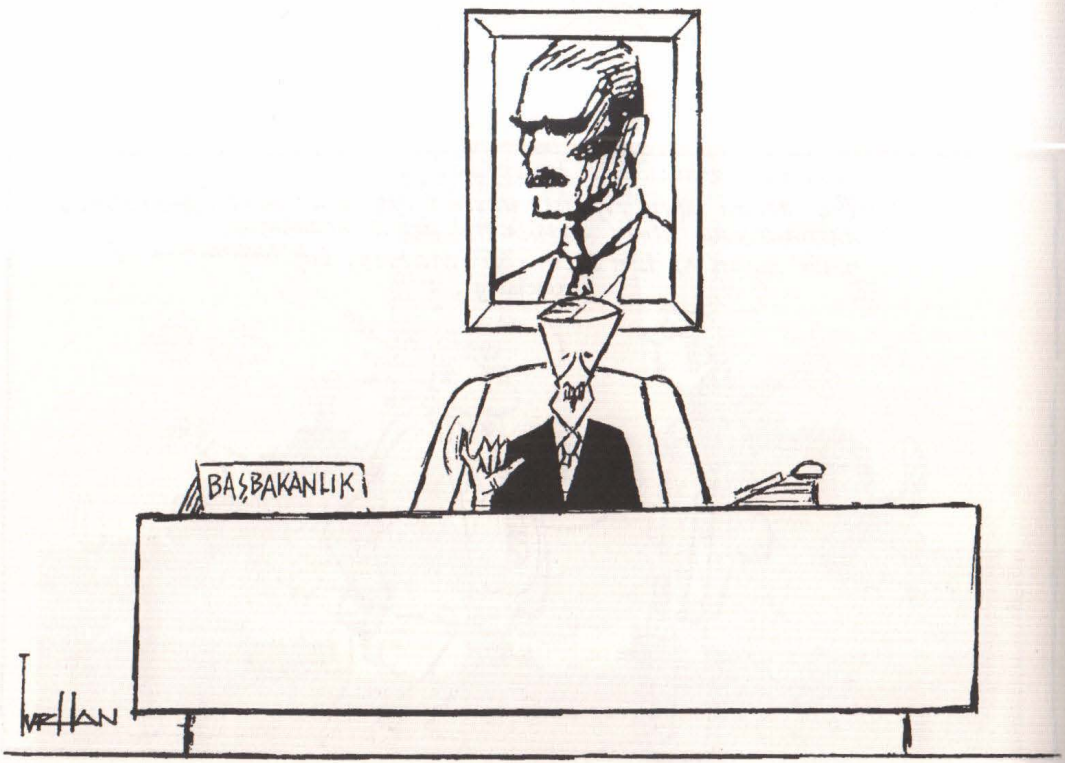

RTE– Bir gün gelecek, milli egemenlik duvarda değil, milletin kendisinde olacak.

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 29.4.2006, s. 3

(Ana muhalefet lideri ve CHP Genel Başkanı Deniz Baykal.)

Haslet Soyöz
Milliyet, 1.6.2006, s. 24

(Enflasyon, ilk kez ikili rakamlara düşürüldü.)

Haslet Soyöz, *Milliyet*, 5.1.2006, s. 20

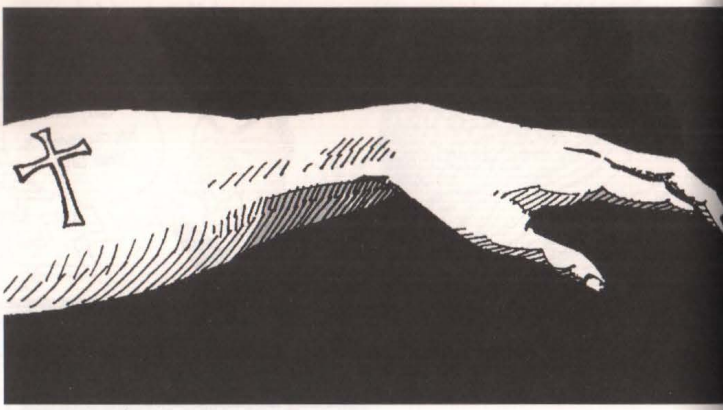

("Kurtlar Vadisi", ülke ve insanlık adına bir kötülük imparatorluğu olan mafyayı çökertmek için, devlet destekli temiz ve mümin bir mafyanın şiddet dolu mücadele hikâyeleri anlatılıyor! Yüksek bir izlenme oranı yakalayan dizi, RTÜK tarafından

Emre Ulaş, *Radikal*, 24.4.2006, s. 9

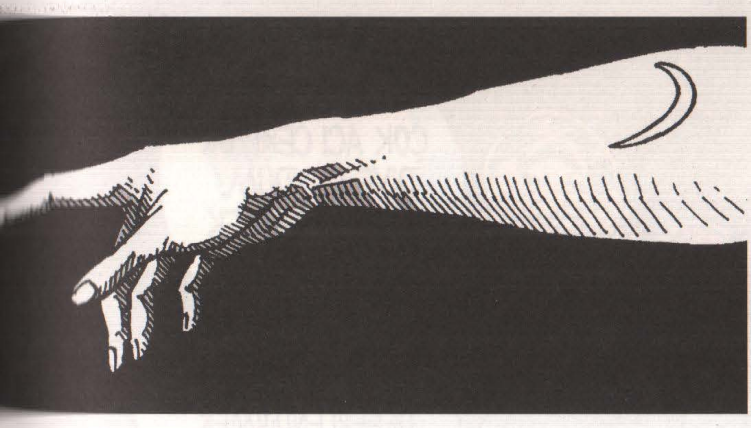

Semih Poroy
Cumhuriyet, 15.8.2006, s. 17

yayın yasağı aldı. Ancak, "daha az şiddet" "sözü"yle yeniden yayına girme başarısını gösterdi!
"Kurtlar Vadisi"nde, kullanılan bir "çakı bıçağı", yaygın bir satışa ulaştı ve –özellikle öğrenciler arasında– taşıma tutkusuna dönüştü. Okullarda çıkan öğrenci kavgalarında suç aleti olarak sık sık kullanıldığı kayıtlara geçti. Bir anımsama: Nazi Almanyası'nda, belirli bir yaşa gelen her çocuğa, "gamalı haç" taşıyan bir bıçak armağan ediliyordu.)

Revhat Aslan, *Esmer*, Mayıs, 2006, S. 17, s. 25

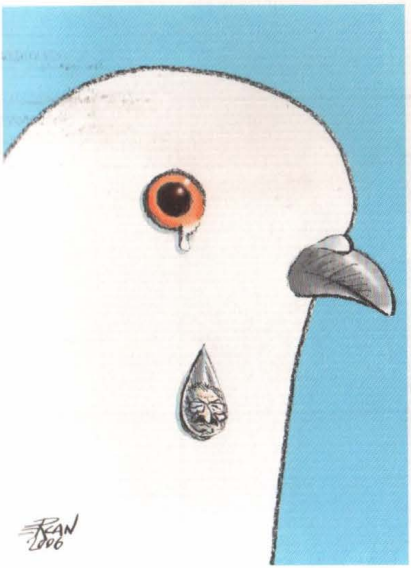

(DSP lideri Bülent Ecevit öldü.)

Ercan Akyol, *Milliyet*, 11.11.2006, s. 17

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 14.3.2006, s. 20

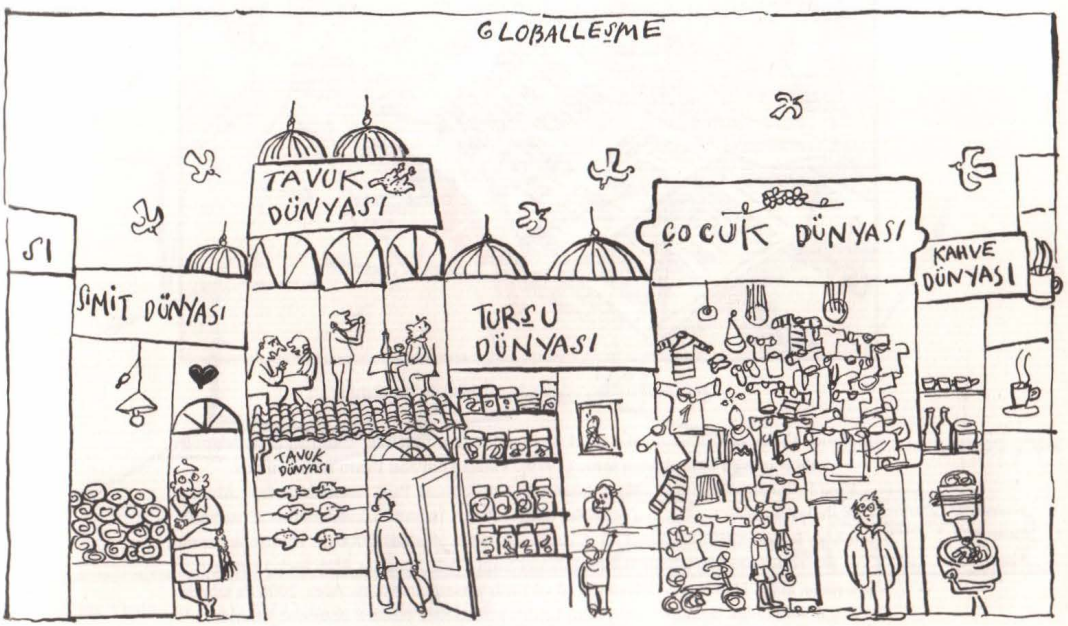

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 1.4.2006, s. 17

Ağca cezaevinden çıkışında tezahüratla karşılandı.

(Mehmet Ali Ağca, *Milliyet* gazetesi genel yayın müdürü ve başyazarı Abdi İpekçi'yi silahlı bir saldırı sonucu öldürdükten sonra [1979], Vatikan'nın San Pietro Meydanı'nda Papa II. Johannes Paulus'a suikast düzenledi [1981]; ancak Papa yaralı olarak kurtuldu. Ağca, İtalya'da ömür boyu hapse mahkûm oldu. 1996'da İtalyan makamlarından af isteğinde bulundu ve İtalya Cumhurbaşkanı C.A. Ciampi tarafından affedildi. 2000'de Türkiye'ye getirildi ve cezaevine konuldu. Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk, Ağca'nın Abdi İpekçi cinayeti davasından aldığı idam cezası dolayısıyla 10 yıl hapis yatacağını söyledi. Ağca, 2006'da salındı, ancak tutukluluk süresinin yanlış hesaplandığı gerekçesiyle yeniden cezaevine konuldu. 2010'da ceza süresi doldu ve serbest bırakıldı.)

Ercan Akyol, *Milliyet*, 18.1.2006, s. 17

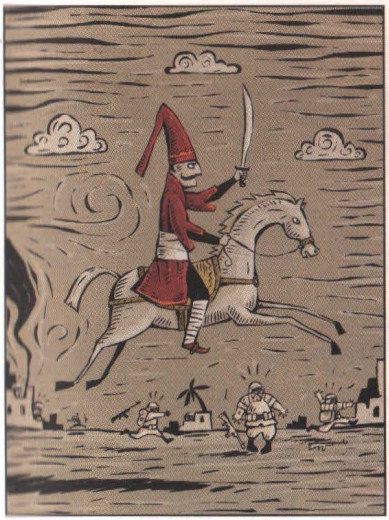

(Irak'ta ABD işgaline karşı direniş sürüyor.)

Osman Turhan
Zaman, 7.9.2006, s. 21

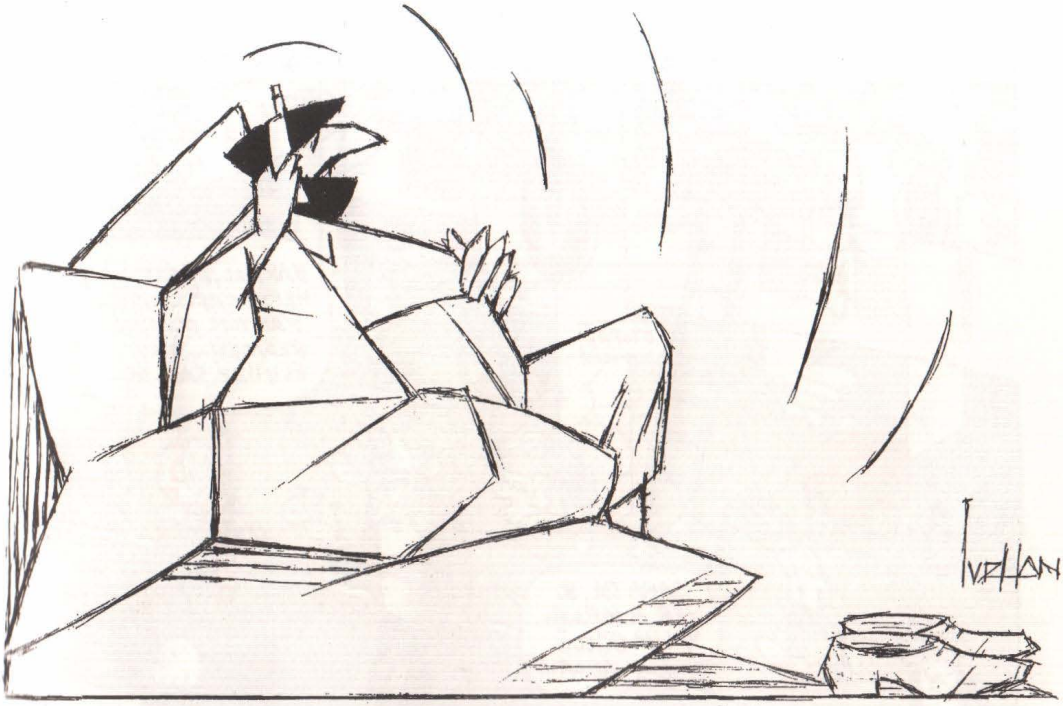

– Fındık mı, Ordu mu, Ordu ha? Öyleyse eleştirin, eleştirin...

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 9.8.2006, s. 3

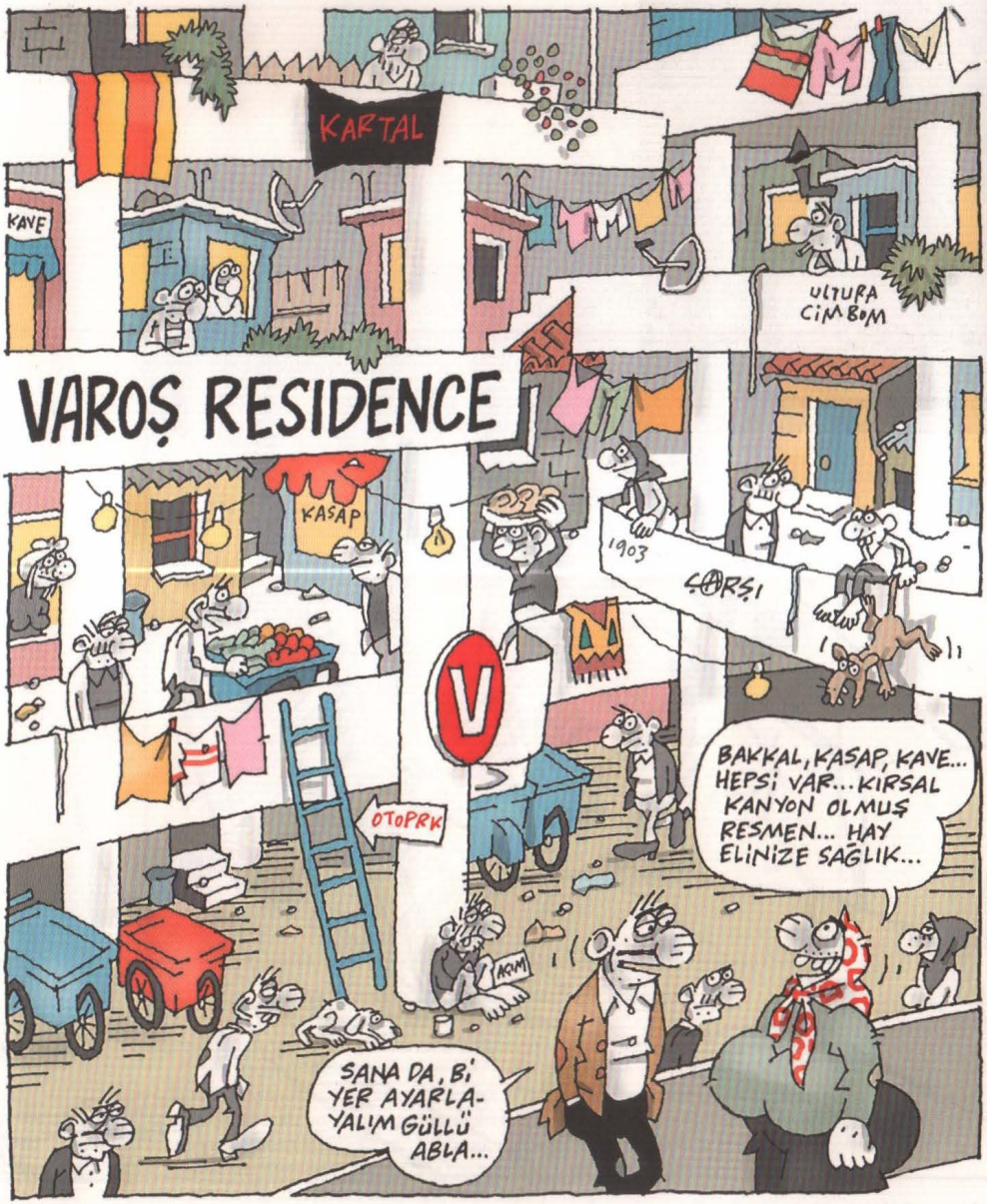

Latif Demirci, *Hürriyet*, 12.11.2006, s. 1

(ABD ile İran Başkanları.)

Tan Oral
Cumhuriyet, 12.9.2006, 20

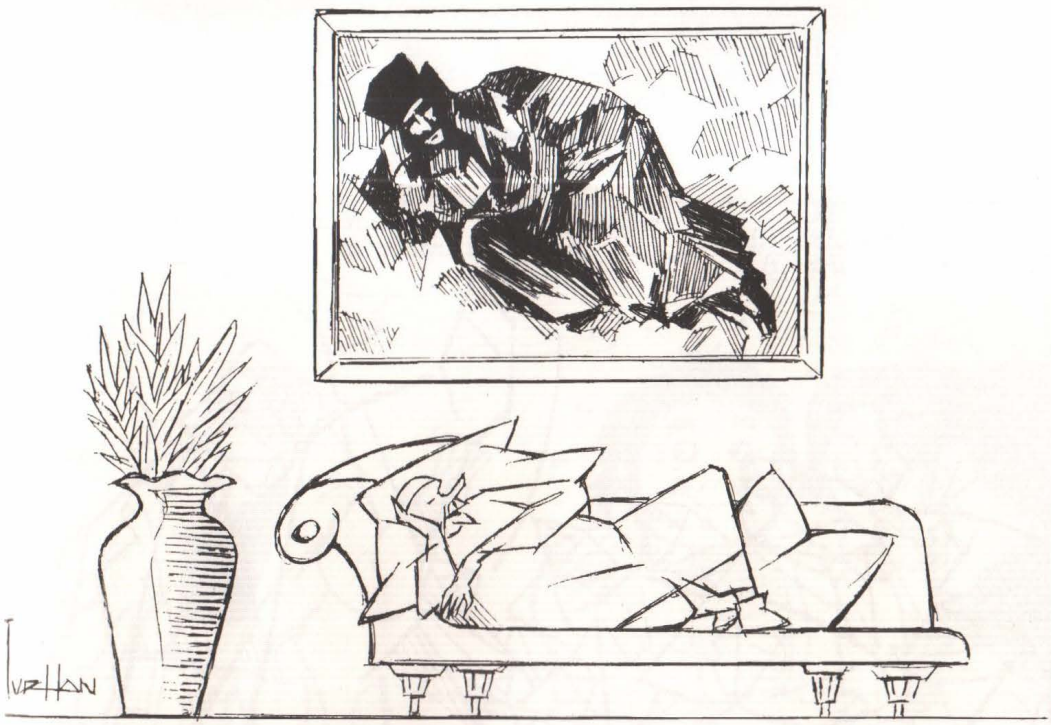

RTE– Askerlik yan gelip yatma yeri değildir...

(AKP hükümeti, ABD'nin isteğiyle Lübnan'a asker göndermek istiyordu.
TBMM'de gelişen "teskere" muhalefeti sırasında "Artık şehit cenazeleri görmek istemiyoruz" diyen bir vatandaşı, Başbakan R.T. Erdoğan, "Askerlik yan gelip yatma yeri değildir" diye azarladı.)

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 13.9.2006, s. 3

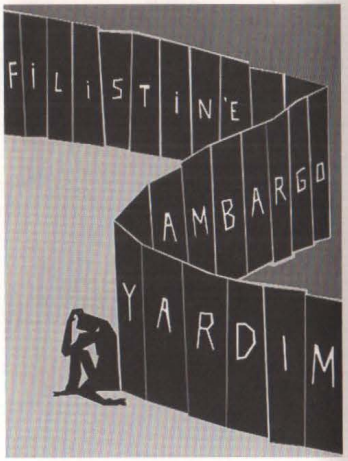

(İsrail, Filistin sınırına duvar ördü.)

Cem Kızıltuğ
Zaman, 1.7.2006, s. 17

DEMİREL– Hanımlar, buna şapka denir.

(Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel.)

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 18.6.2006, s. 3

Sefer Selvi, *Evrensel*, 16.4.2006, s. 1

Ramize Erer, *Radikal*, 27.9.2006, s. 11

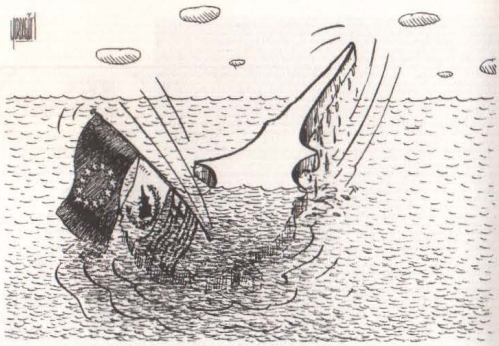

(Güney Kıbrıs, 2004'te AB'ye kabul edildi.)

Yurdagün Göker
Cumhuriyet, 6.4.2006, s. 10

Emre Ulaş, *Radikal*, 23.8.2006, s. 24

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 28.5.2006, s. 17

İsmet Sungurbey Hoca'ya veda...

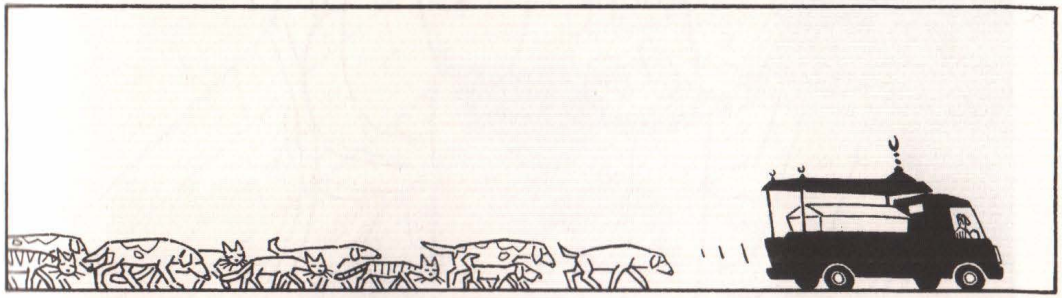

(Prof.Dr. İsmet Sungurbey, Türkiye'de hayvan hakları mücadelesini başlatmış; "Hayvan hakları yasa tasarısı"nı hazırlamış ve *Hayvan Hakları* adlı benzersiz bir kitap yazmıştır.)

Semih Poroy, *Cumhuriyet*, 26.9.2006, s. 17

Çağcıl vicdan.

Tan Oral
Cumhuriyet, 3.6.2006, s. 20

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 9.12.2006, s. 20

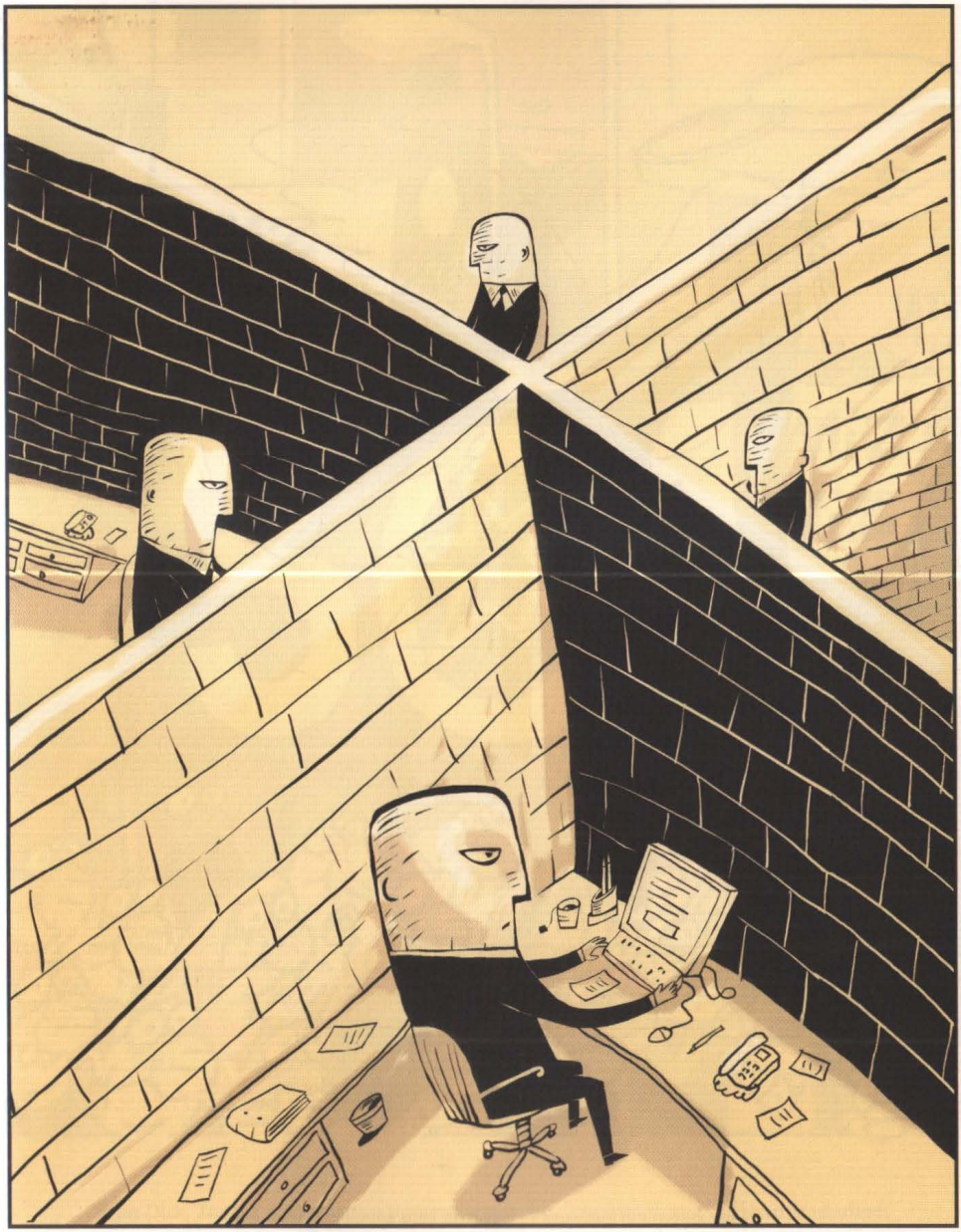

Osman Turhan, *Zaman*, 11.7.2006, s. 17

Cesuryürek Hrant için...

(*Agos* gazetesinin kurucusu ve başyazarı, barış gönüllüsü Hrant Dink, 19 Ocak'ta silahlı bir saldırı sonucu öldürüldü.)

Ohannes Şaşkal, *Agos*, 26.1.2007, S. 565, s. 6

(Hrant Dink, Türkiye'yi yansıtan tam bir mozaik tarafından, "Hepimiz Hrantız" çığlıklarıyla uğurlandı. Cenaze merasimi barışçı, "öteki"leştirmeyi reddeden ve "301. madde" karşıtı muhteşem bir gösteriye dönüştü.)

Latif Demirci, *Hürriyet*, 24.1.2007, s. 1

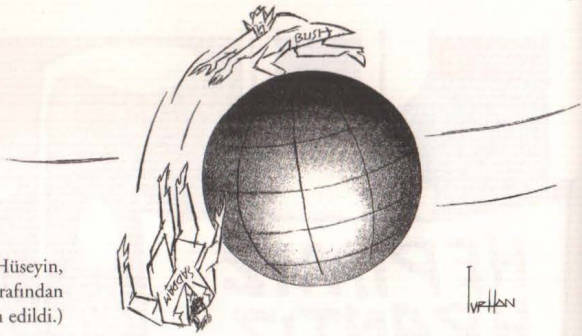

(Irak lideri Saddam Hüseyin, Şii'lerden seçilmiş infaz görevlileri tarafından asılarak idam edildi.)

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 5.1.2007, s. 3

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 4.4.2007, s. 17

Mahşerin üç atlısı...

Turhan Selçuk
Cumhuriyet, 16.2.2007, s. 3

(Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ile oğlu Burak.
Başbakanın oğlu, ortağıyla birlikte gıda dağıtımı alanında çalışmak üzere adını "Safran 1" koydukları bir gemi satın aldı.)

Musa Kart, *Cumhuriyet*, 23.3.2007, s. 5

Cem Kızıltuğ, *Zaman*, 10.2.2007, 19

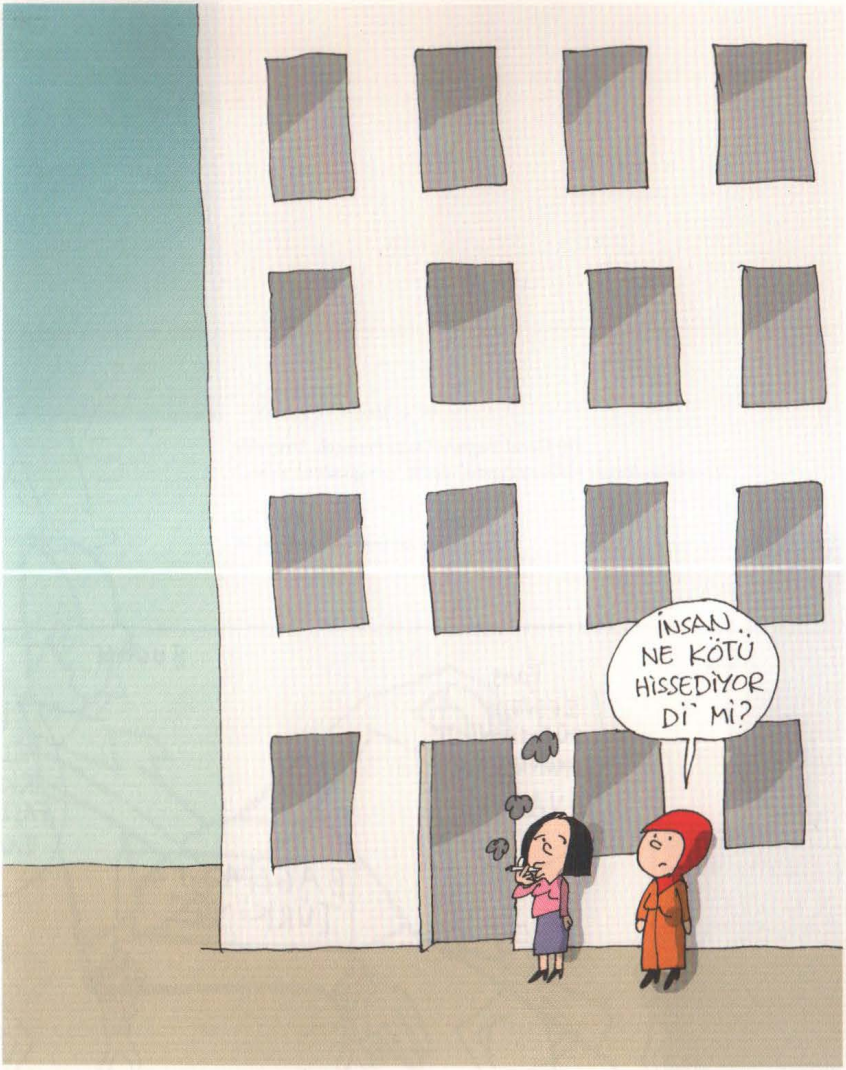

İçerde sigara yasağı.

(Kamu ve özel kuruluşlara "sigara içme yasağı" getirildi, ancak ertelendi.
2008'de "sigara içme yasağı"nın kapsamını genişleten öneri kabul edildi. Sinir rahatsızlıkları hastaneleri, tutukevleri ve turistik oteller gibi bazı yerlerde hazırlanacak özel mekânlar dışında taksi, toplu taşıma araçları dahil kamuya açık her yerde 19.5.2009'dan başlayarak sigara içme yasağı yürürlüğe girecek.)

Salih Memecan, *Aktüel*, 15-21.2007, S. 123, s. 98

(İP Genel Başkanı Doğu Perinçek, İsviçre'de "Ermeni soykırımı iddiası yalandır" dediği için gözaltına alındı.)

Tan Oral
Cumhuriyet, 12.3.2007, s. 20

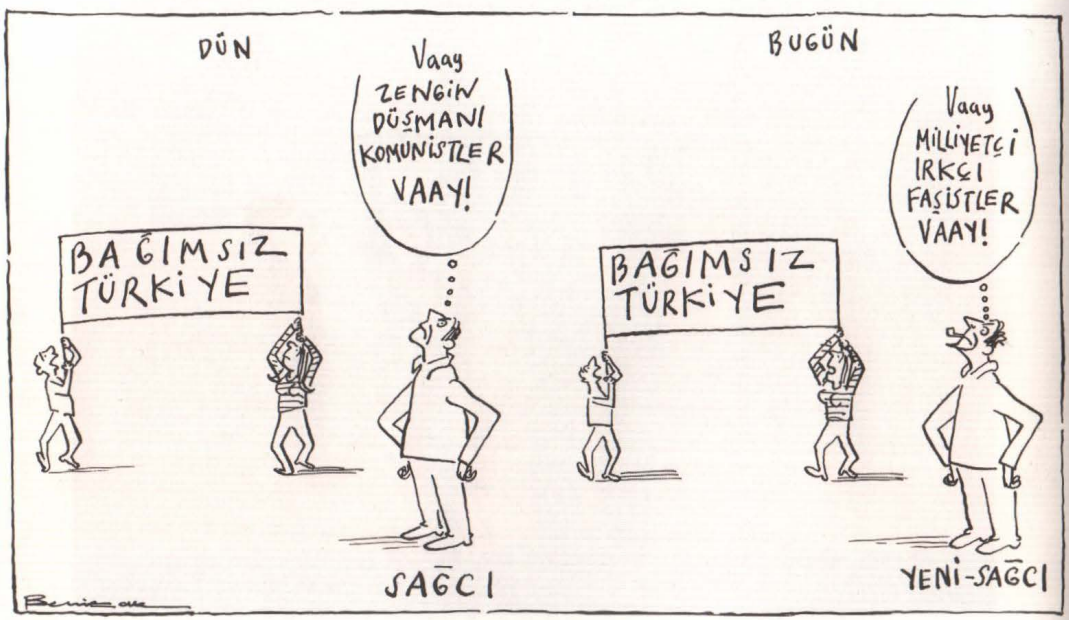

Behiç Ak *Cumhuriyet*, 26.4.2007, s. 17

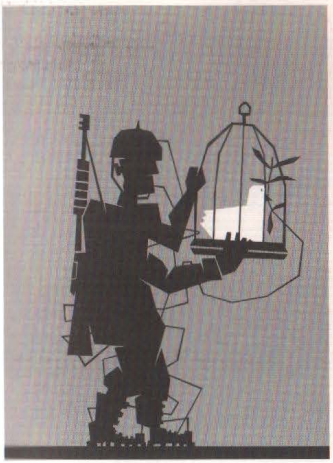

Cem Kızıltuğ
Zaman, 21.1.2007, s. 19

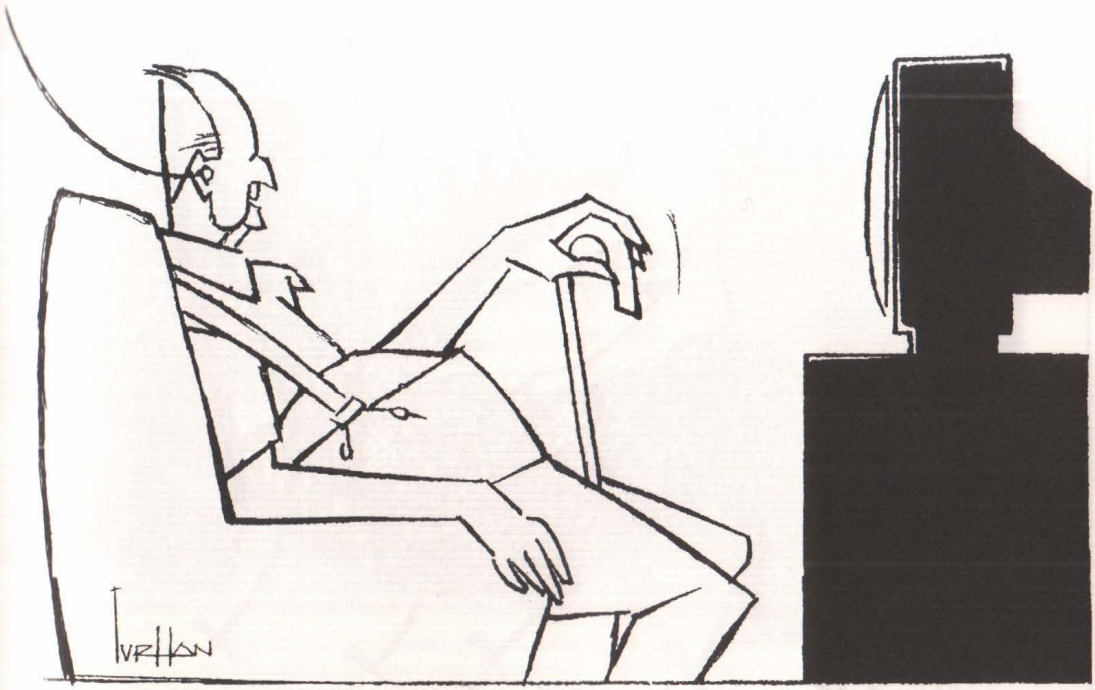

– Evet evet, Türkiye eyaletlere bölünmeli. Sonra, sonra da ne diyecektim?..

(12 Eylül askeri derbesinin mimarı; eski devlet başkanı ve 7. Cumhurbaşkanı emekli Org. Kenan Evren.)

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 4.3.2007, s. 3

Küresel ısınma.

Muhammet Şengöz
Demokrat İzmit, 27.2.2007, s. 3

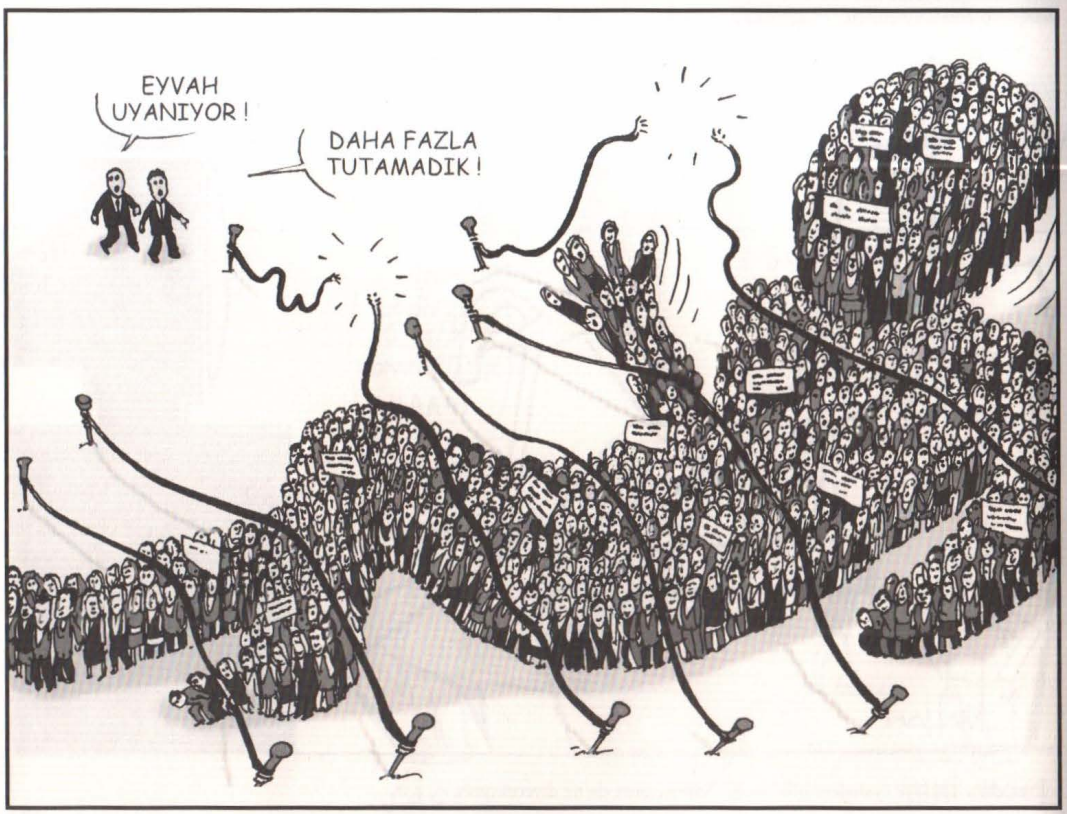

(Bir AKP muhalefeti olarak, "Cumhuriyet mitingleri" devam ediyor.)

Musa Kart, *Cumhuriyet*, 16.4.2007, s. 5

(GKB, 12 Nisan'da yapılacak cumhurbaşkanlığı seçimlerinden önce basının davetli olduğu bir "bilgilendirme toplantısı" yaptı. Bu toplantıda TSK, beklentisinin "Atatürkçülüğe, laikliğe ve Cumhuriyetin temel ilkelerine sözde değil özde bağlı" bir cumhurbaşkanı adayı olduğu dile getirildi. Bu toplantı sonrasında cumhurbaşkanı adaylık süreci, TC'nin rejim sorununun tartışıldığı bir sürece dönüştü. Birçok gazete ve gazeteci, GKB'nın bu açıklamasını "muhtıra" olarak değerlendirdi; bunu internet sitesinden yaptığı için de "e-muhtıra" olarak adlandırıldı.)

Mehmet Çağçağ, *Leman*, 3.5.2007, S. 808, s. 1

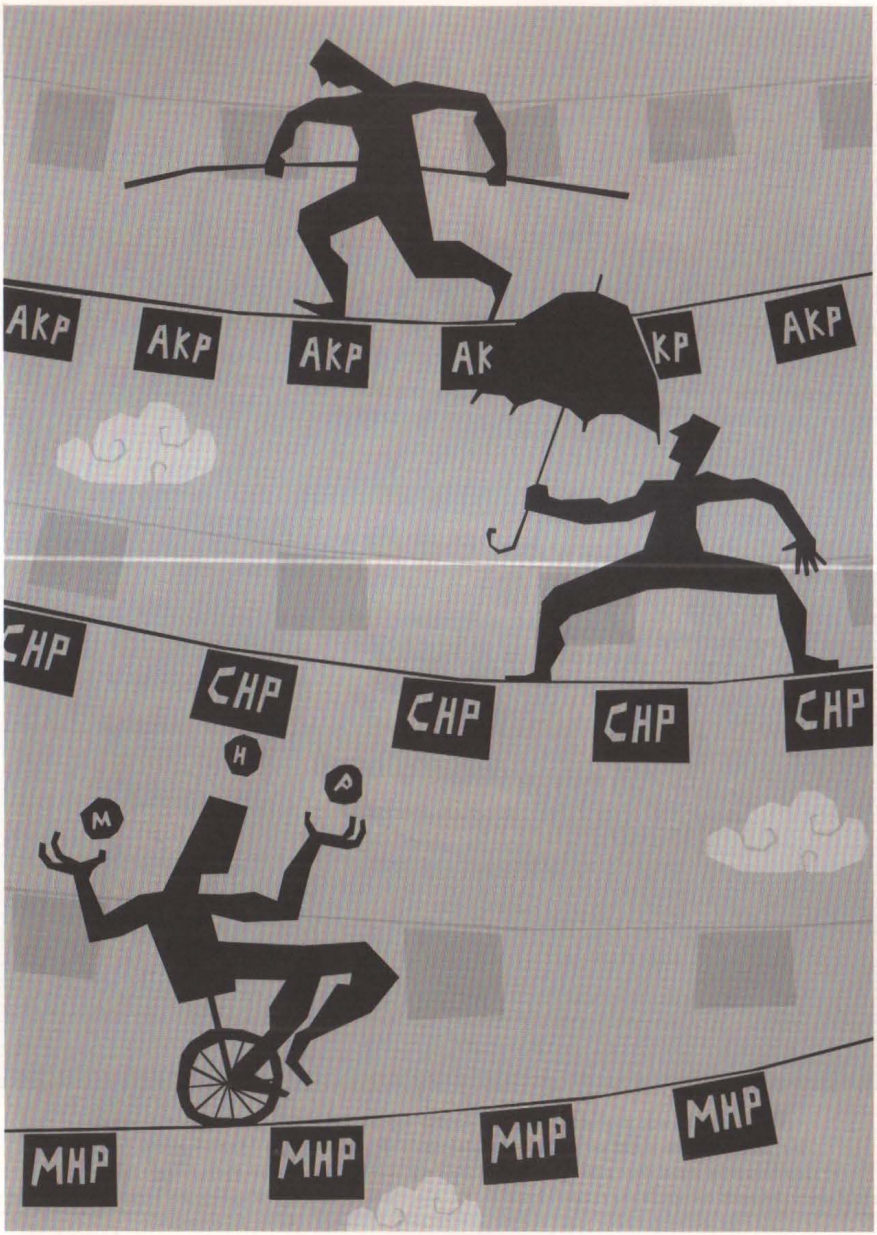

Cem Kızıltuğ, *Zaman*, 6.5.2007, s. 21

(Soldan ikinci kişi Başbakan Recep Tayyip Erdoğan.)

Emre Ulaş, *Radikal*, 17.2.2007, s. 6

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 21.6.2007, s. 17

DABILYU– Çabuk kaynadı.

(ABD Başkanı W. Bush.)

Turhan Selçuk
Cumhuriyet, 17.3.2007, s. 3

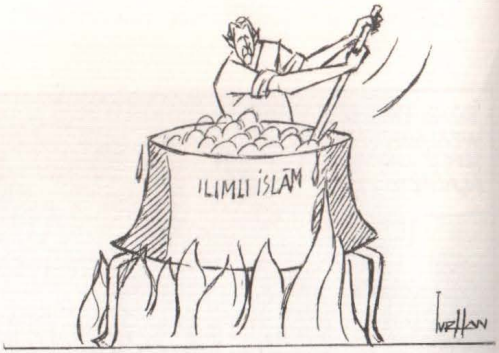

(Duvarda asılı fotoğraf, AKP Genel Başkanı ve Başbakan, Recep Tayyip Erdoğan.)

Salih Memecan, *Aktüel*, 22-28.3.2007, S. 89, s. 98

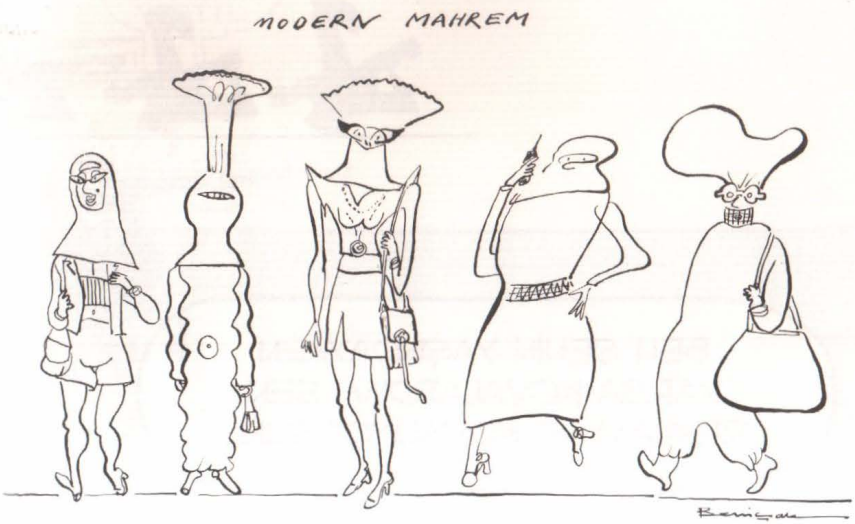

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 9.6.2007, s. 17

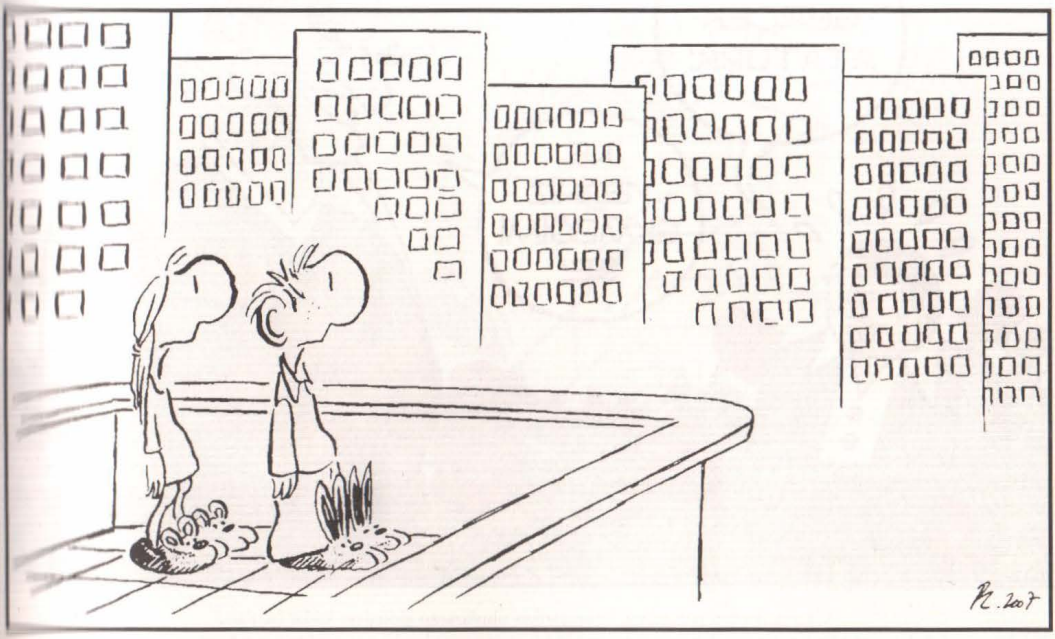

Piyâle Madra, *Radikal*, 28.1.2007, s. 2

Kâmil Masaracı, *Cumhuriyet*, 2.6.2007, s. 17

Gazetecilerden şarkıcılara, bankalardan uluslararası şirketlere kadar bazıları, cumhuriyetimizin kurucusu Atatürk'ü bir rant aracı olarak görmeye devam ediyor...

Umut Sarıkaya (Espri: Vedat Özdemiroğlu), *Uykusuz*, 14.11.2007, S. 11, s. 1

Murat Sayın
Cumhuriyet, 15.10.2007, s. 17

(Müzisyen Fazıl Say, bir Alman gazetesine verdiği söyleşide "Ortaçağ karanlığına teslim olmayacağız" dedi.)

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 27.12.2007, s. 3

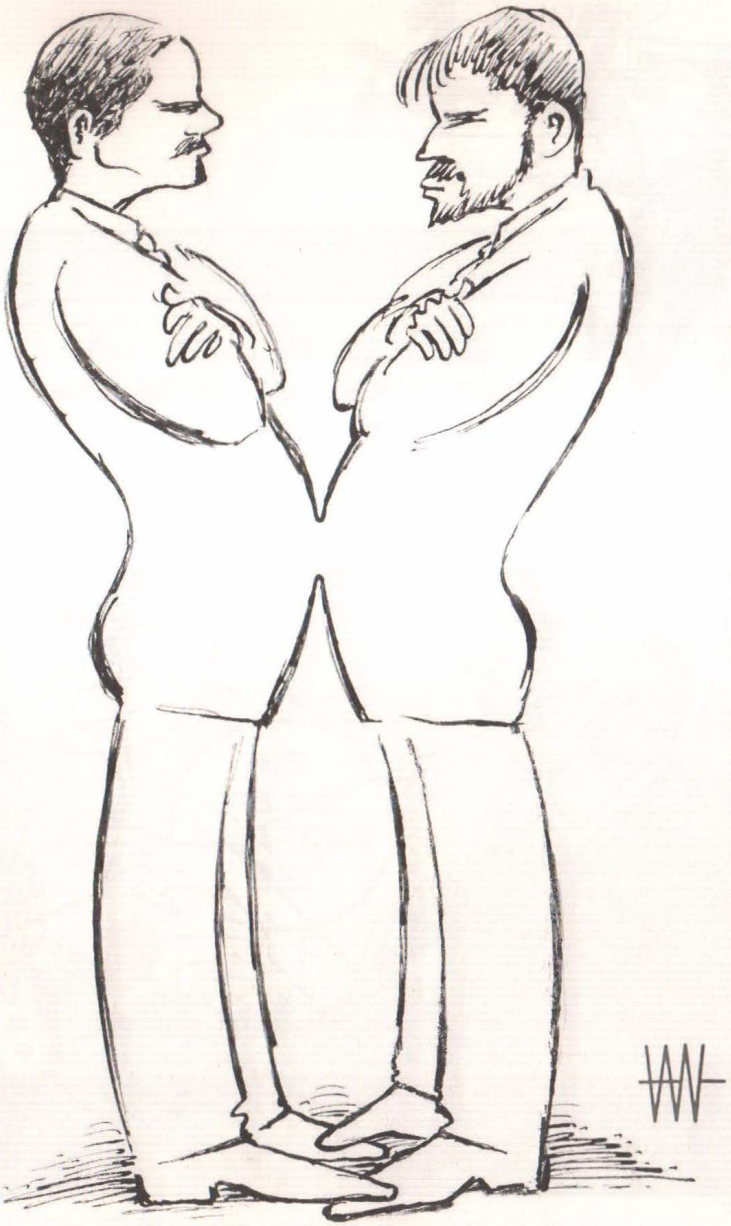

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 20.2.2007, s. 20

(Irak Başbakanı, Nuri El Maliki ile ABD.)

Tan Oral
Cumhuriyet, 18.10.2007, s. 20

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 31.10.2007, s. 17

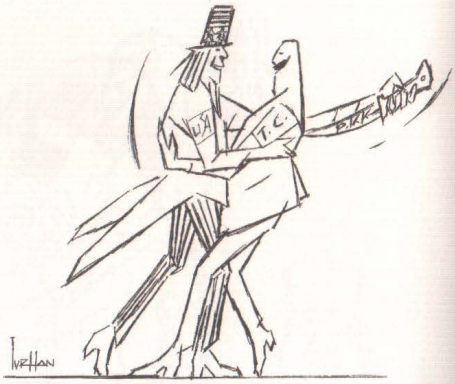

Dost görünen düşman.

Turhan Selçuk
Cumhuriyet, 20.6.2007, s. 3

"AKP'ye oy vermek, Siyonizm'e oy vermek demektir" (Erbakan Hoca).

(Saadet Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan.)

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 7.7.2007, s. 3

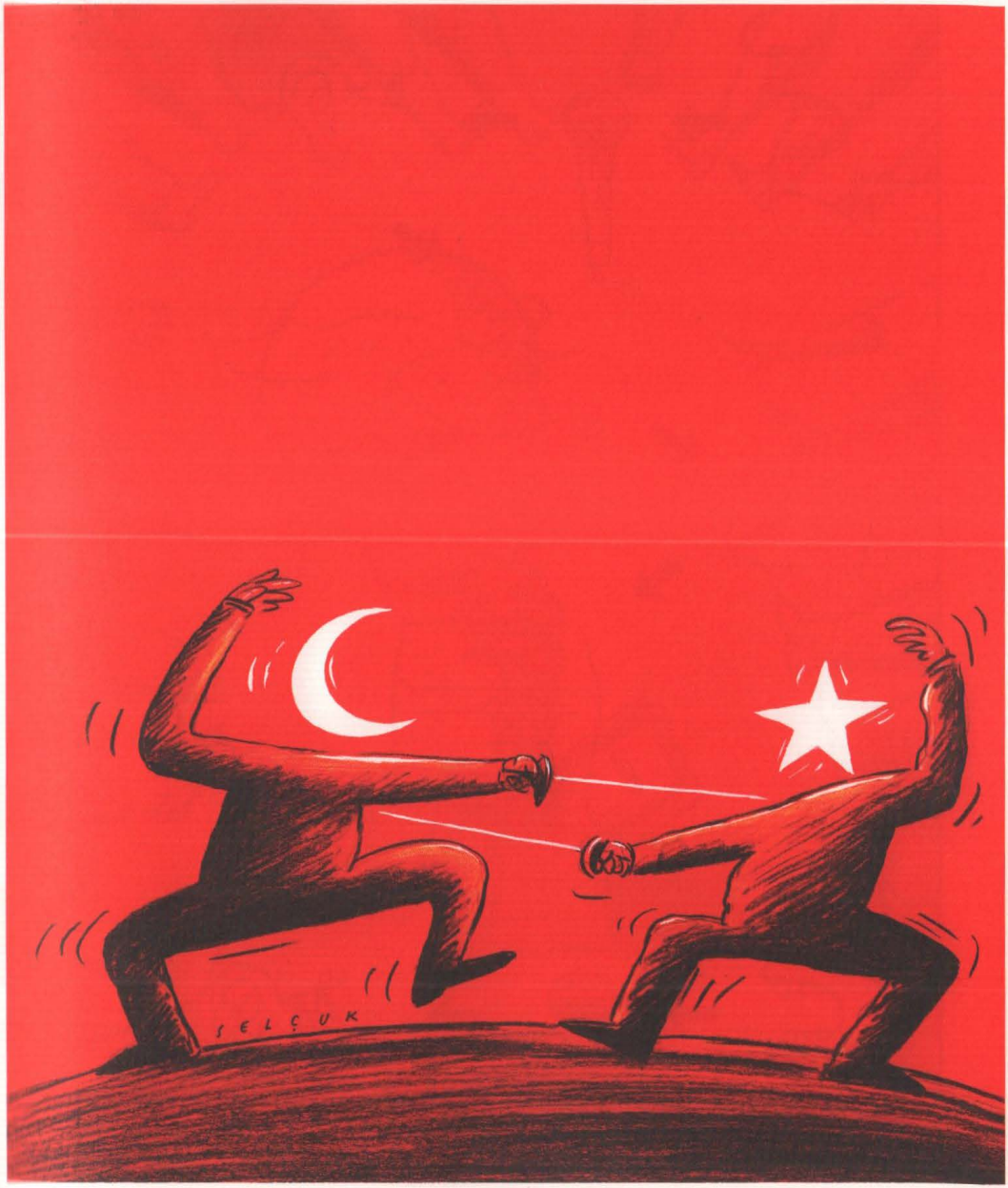

Selçuk Demirel, *Milliyet*, 2.5.2007, s. 1

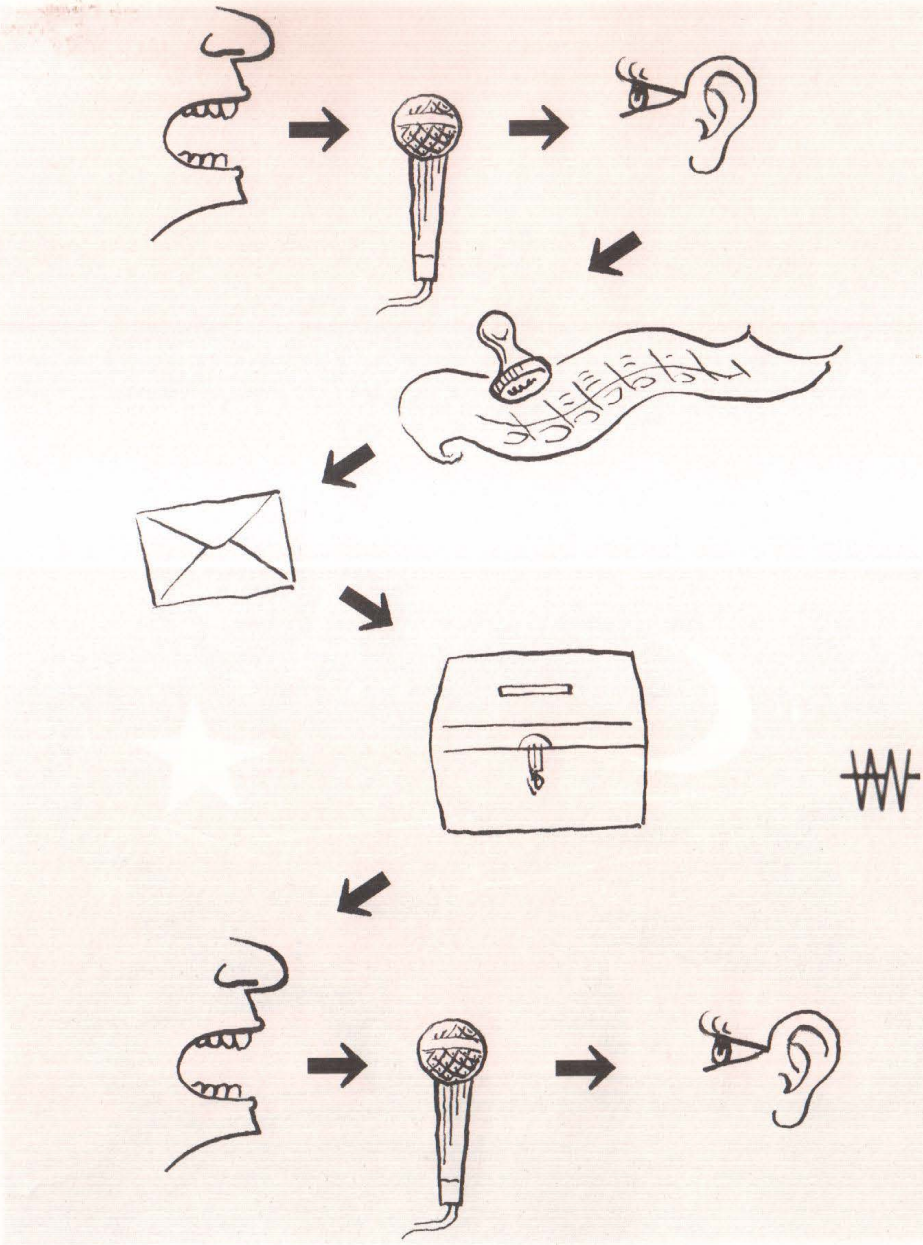

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 23.7.2007, s. 20

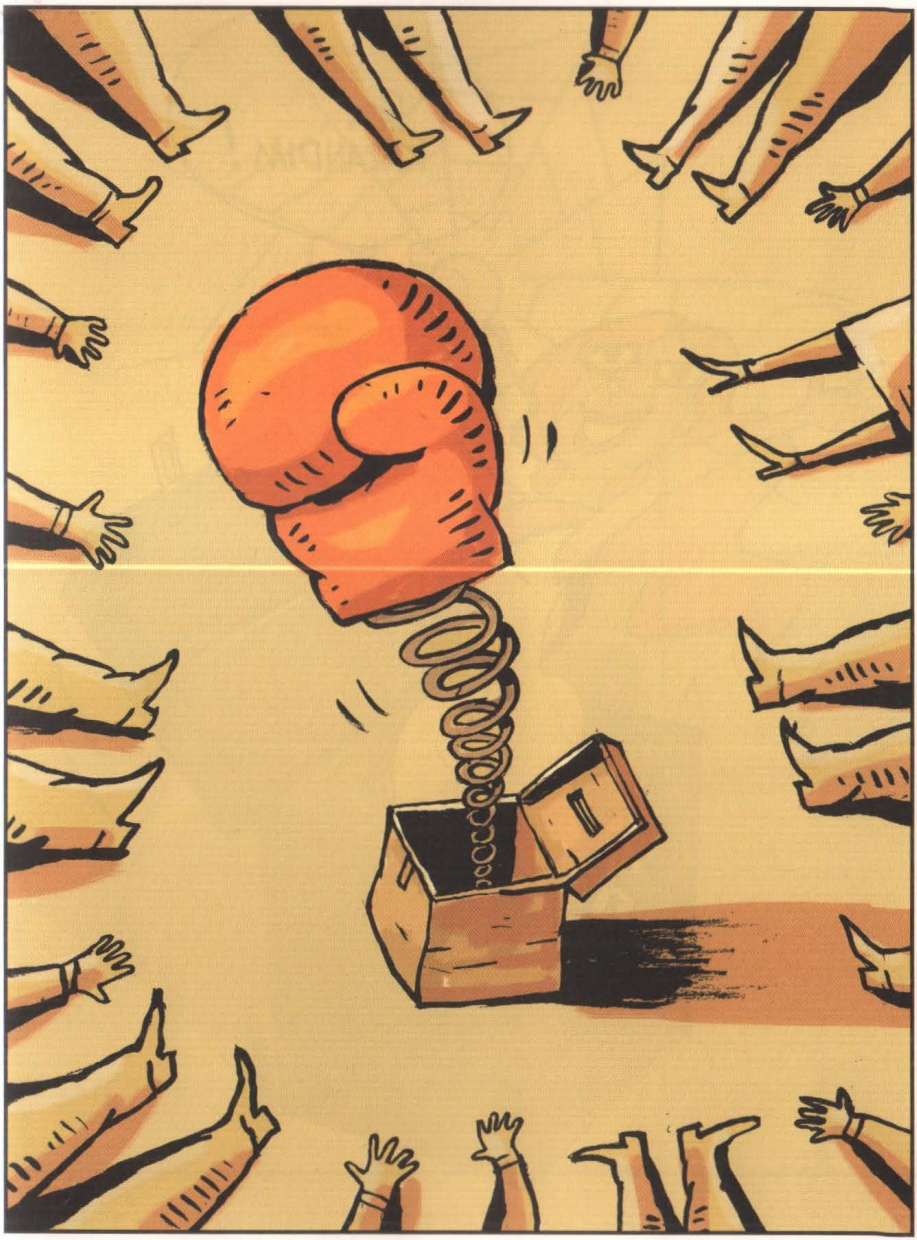

Osman Turhan, *Zaman*, 25.7.2007, s. 23

Haslet Soyöz, *Milliyet*, 22.07.2007, s. 1

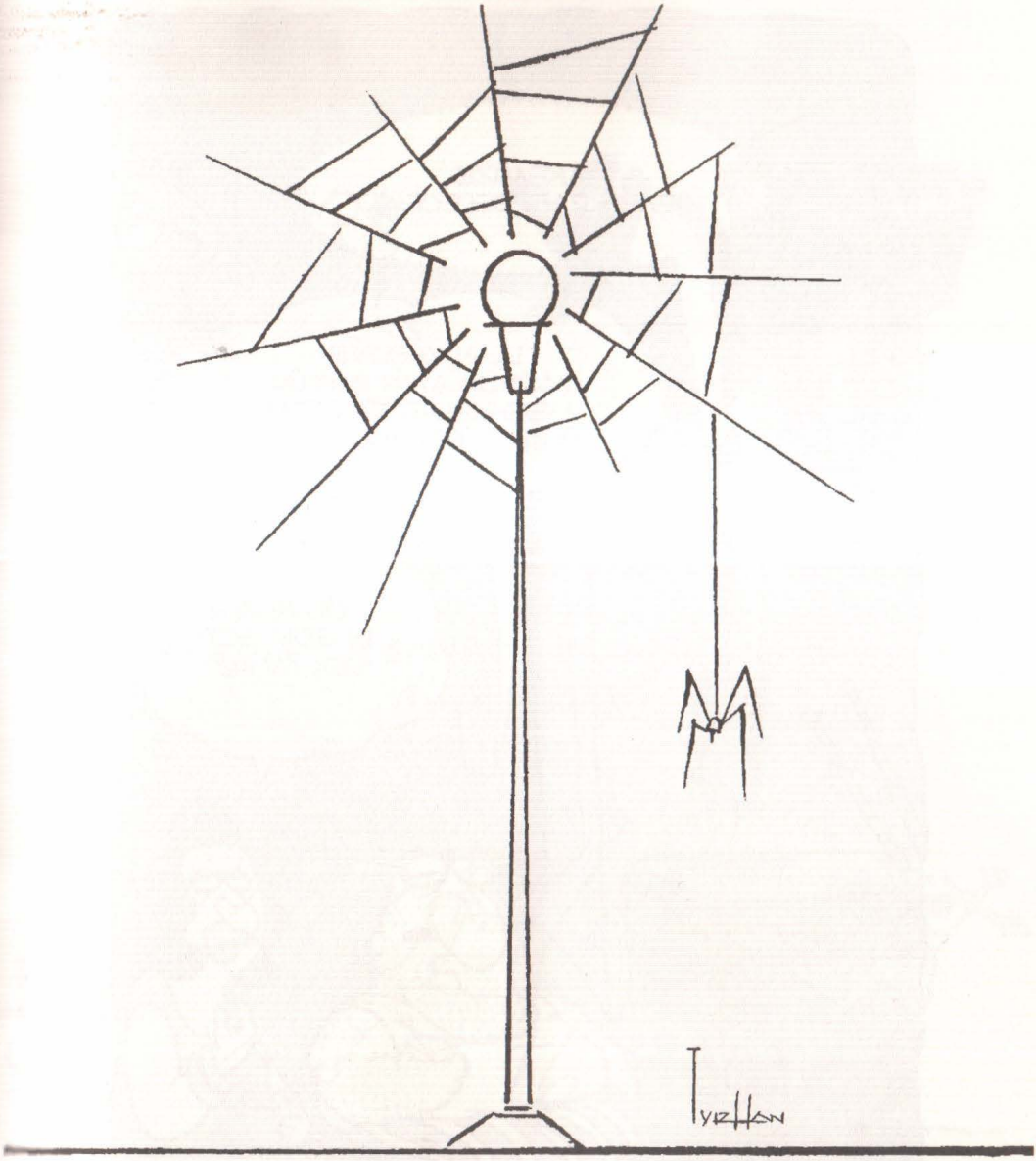

Karşı devrim kazandı.

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 31.7.2007, s. 3

Yiğit Özgür, *Milliyet Pazar*, 29.7.2007, s. 23

Sevinçcik.

Kâmil Masaracı, *Cumhuriyet*, 24.7.2007, s. 17

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 25.7.2007, s. 17

Uzlaşma.

Tan Oral
Cumhuriyet, 13.8.2007, s. 20

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 30.7.2007, s. 17

(AKP'nin cumhurbaşkanı adayı Abdullah Gül, Çankaya'nın yeni konuğu oldu.)

Haslet Soyöz, *Cumhuriyet*, 29.8.2007, s. 20

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 25.9.2007, s. 20

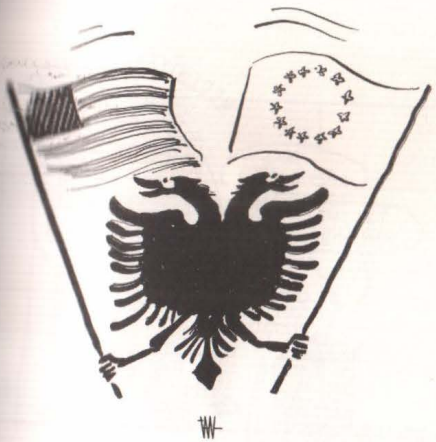

Kosova bağımsız.

Tan Oral
Cumhuriyet, 19.2.2008, s. 20

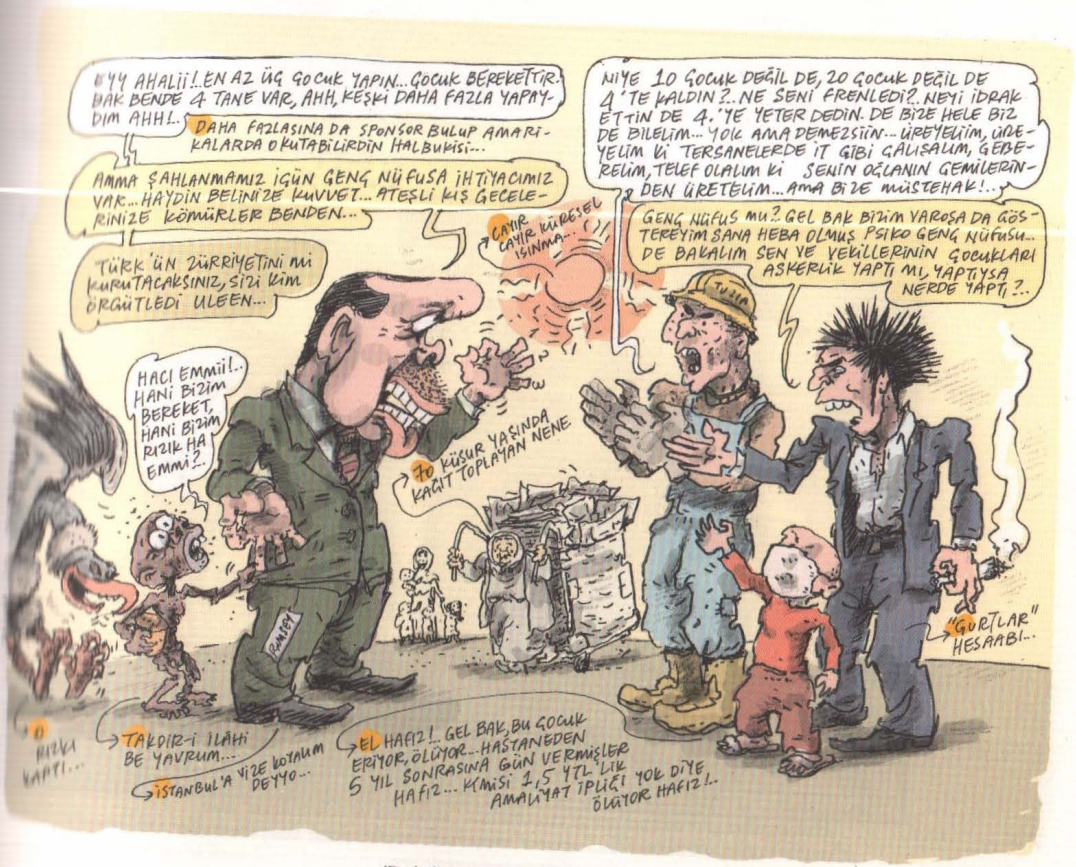

(Başbakan Recep Tayyip Erdoğan.)

Sönmez Karakurt, *Penguen*, 13.3.2008, s. S. 286, s. 3

Tan Oral
Cumhuriyet, 16.1.2008, s. 20

Hukukçulara göre anayasa gereği yargı önünde "sorumsuz ve dokunulmaz" olan [Cumhurbaşkanı Abdullah] Gül, oğluna "muvafakat" verdiği şirket faaliyetlerinden sorumlu tutulamayacak...

Musa Kart, *Cumhuriyet*, 29.4.2008, s. 5

Salih Memecan
Aktüel, 6-12.3.2008, S. 139, s. 98

Nuri Kurtcebe
Cumhuriyet, 17.1.2008, s. 12

Türkiye'de ortalama 80 bin iş kazası oluyor. Bu kazalar sonucu 1.600 işçi hayatını kaybediyor. Her 5 dakikaya bir iş kazası düşüyor ve her 6 saatte bir işçi kaza sonucu ölüyor.

Ersin Karabulut [Espri: Erdil Yaşaroğlu], *Penguen*, 2.3.2008, s. 2

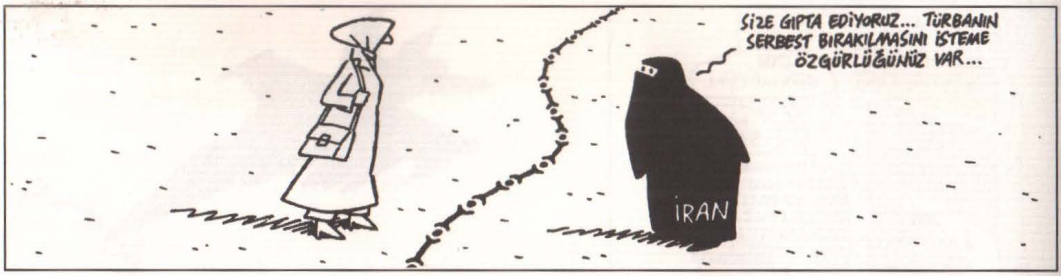

Semih Poroy, *Cumhuriyet*, 27.1.2008, s. 17

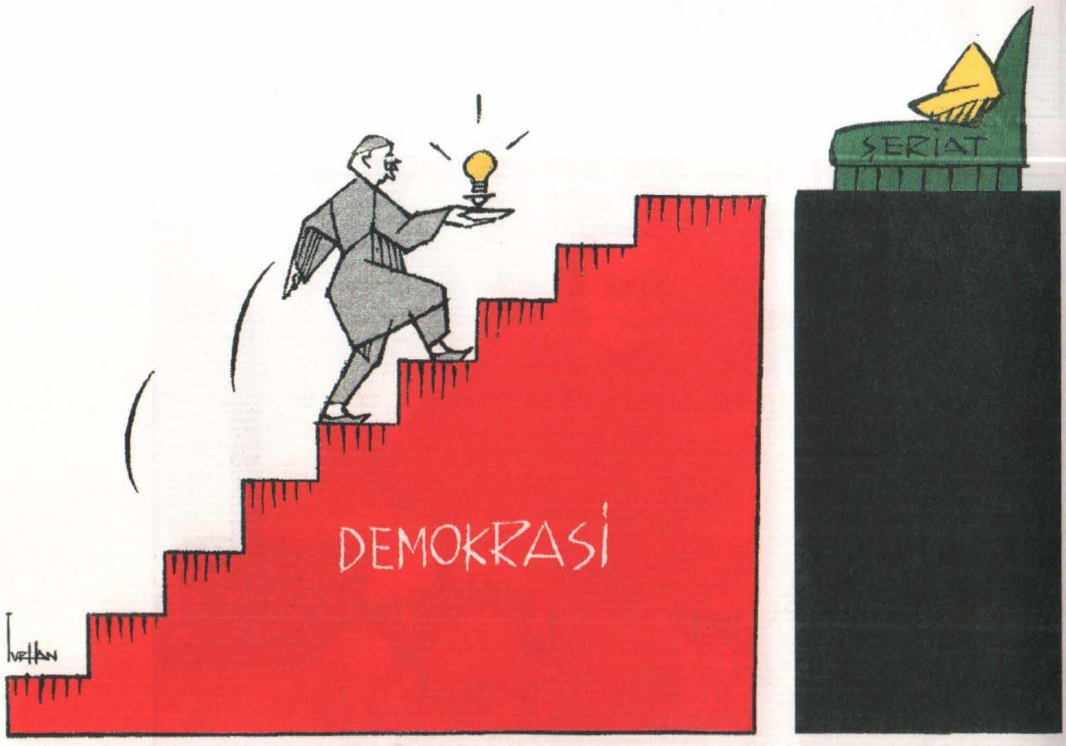

"Demokrasi amaç değil, araçtır" (AKP).

(Başbakan Recep Tayyip Erdoğan.)

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 18.3.2008, s. 1

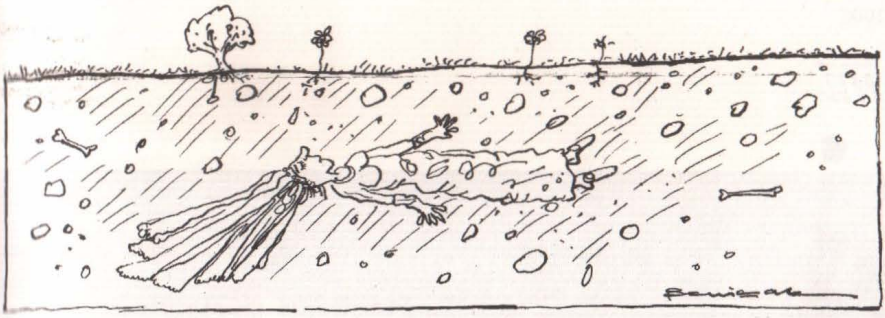

SANAT'IN ÖLÜMÜ

(Pippa Bacca adlı İtalyan sanatçı, "Barış gelini" projesi için Milano'dan yola çıktığı Doğu yolculuğu sırasında Gebze'de [Kocaeli] cinsel saldırıya uğradı ve öldürüldü.)

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 16.4.2008, s. 17

Osman Turhan, *Zaman*, 29.2.2008, s. 23

8961

2008

Kırk yıl geçti aradan...

Ohannes Şaşkal
Agos, 14.11.2008, S. 659, s. 4

(Soldan sağa: Ankara Büyükşehir Belediyesi başkan adayları Kemal Kılıçdaroğlu ile Melih Gökçek; CHP Milletvekili Canan Arıtman; Cumhurbaşkanı A. Gül; Başbakan R.T. Erdoğan ve Halk Partisi Genel Başkanı Dursun Güneş. Halk Partisi, önce Osmanlı İmparatorluğu'nu sonra tekke ve zaviyeleri yeniden açacağını söyledi.)

Cem Dinlenmiş
Penguen, 25.12.2008, S. 327, s. 2

BACANIZI TEMİZLEYEBİLİRİM BAYIM.
Ayda adam yürümesinin 40.YIL
Türk astronot geliyor
VUUUUU
GERİ SAYIM BAŞLIYOR: 4.Q'LÜK ŞEKER BAYRAMI... EN AZ 3 ÇOCUK DOĞURUN... 2 KOYUN GÜDEMEYENLER...
1929 HALT ETMİŞ
işten çıkarılanlar
OĞLUM ANANA KÜFRETTİLER TINMIYOSUN!
HAYIR! HAYIR! ERMENİ DEĞİL! MÜSLÜMAN! MÜSLÜMAN VE TÜRK!
THEHEHE!
ADALETİN KILICINI MASAYA KOYACAĞIZ KESECEĞİZ, ASACAĞIZ!
YA GAZETENİ KAPAT, YA YALAN YAZMA!
YIL ADETA 1959
DURSUN GÜNEŞ
YIL adeta M.Ö.12009
EEM

(Ergenekon, Türkiye'de askeri bir darbe zemini hazırlamak ve karmaşa yaratmak için çalışan silahlı bir örgüt olduğu ileri sürülüyor. Ergenekon'un başlangıcı, STK'ya değin götürülüyor ve Türkiye'nin gladyosu olarak tanımlanan kontrgerillanın kendisi olduğu ileri sürülüyor.)

Salih Memecan, *Aktüel*, 8-14.5.2008, S. 148, s. 98

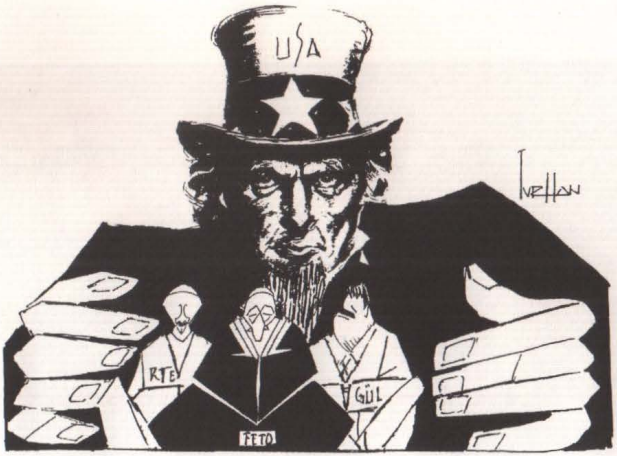

(Amerika, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan,
Nur Tarikatı liderlerinden Fethullah Gülen ve TC Cumhurbaşkanı Abdullah Gül.)

Turhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 4.6.2008, s. 3

Selçuk Demirel, *Milliyet*, 30.5.2008, s. 1

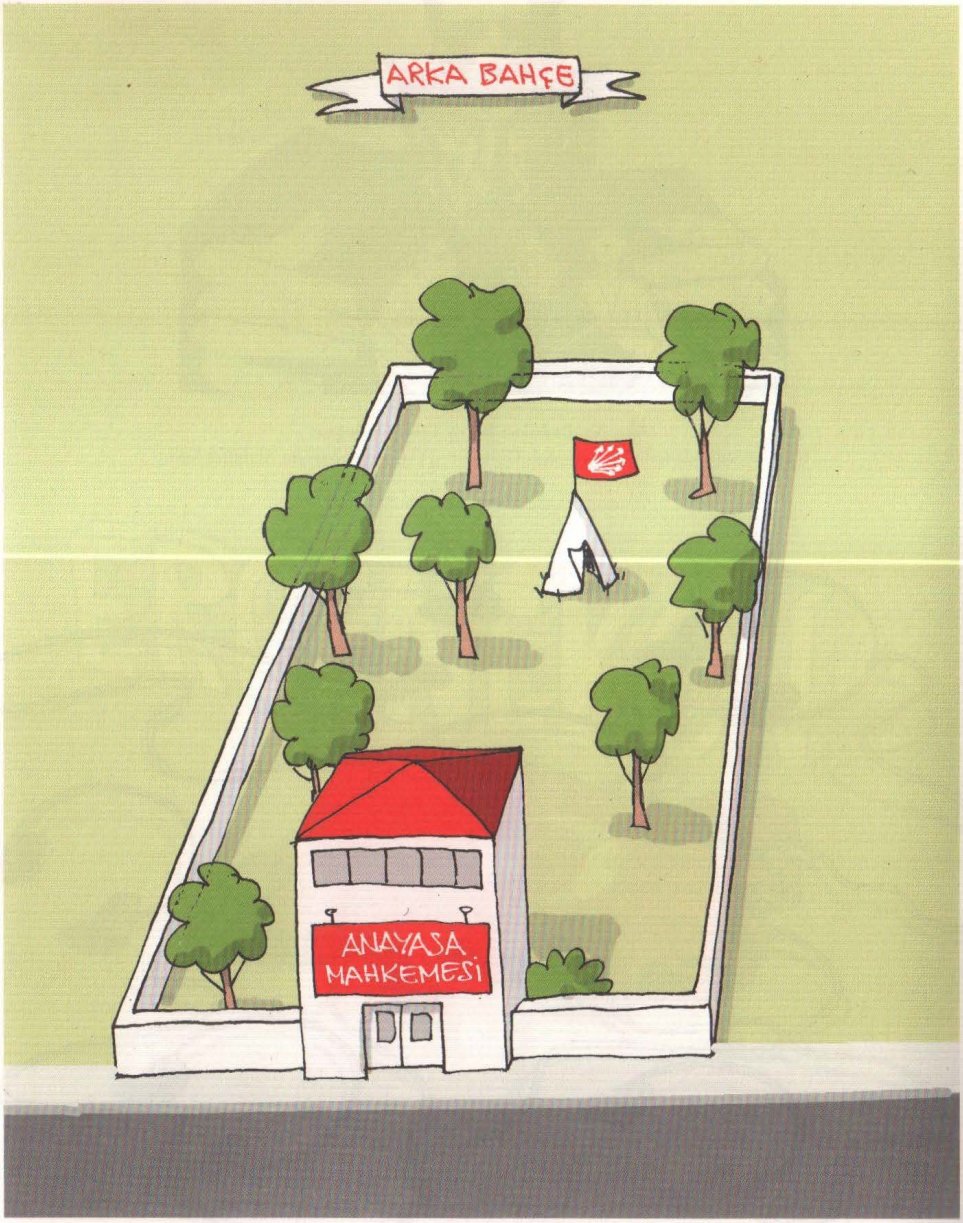

Salih Memecan, *Aktüel*, 10-16.4.2008, S. 144, s. 98

(Şarkıcı Bülent Ersoy.
Türk Ordusu'nun, Kuzey Irak'ta Kürtlere karşı düzenlediği operasyonu sürdürürken 24 Şubat Pazar akşamı, *Star TV*'nin "Popstar Alaturka" adlı yarışma programında seçici kurul üyelerinden Bülent Ersoy ile Ebru Gündeş'in Güneydoğu'da sürmekte olan savaş üzerine yaptıkları konuşma, giderek bir tartışmaya dönüştü. Bülent Ersoy, "Tamam vatan bölünmez, bilmem ne olmaz ama göz göre göre de bu çocukları bütün analar doğursun, toprağa versinler. Bu mu yani? [...] Başkalarının savaşı için[,] doğurduğum çocuğu toprağa verememe" sözleri üzerine Ebru Gündeş, Ersoy'u, "İnşallah Allah bana bir oğul nasip eder de anlı şanlı askere yollarım" diye yanıtladı. "Ondan sonra da ölüsünü eline alırsın" diyen Ersoy, sözlerini şöyle sürdürdü: "Normal şartlar altında bir savaş değil bu. Entrika var bu işin ucunda. [...] Neden buna köklü bir çözüm bulamıyoruz." Bu konuşmalardan dolayı "halkı askerlikten soğuttuğu" gerekçesiyle, Bülent Ersoy hakkında soruşturma açıldı. Mahkemeye geldiği gün Ersoy'un, basına verdiği demeç şöyleydi: "Bukalemun değilim, o gün ne söylemişsem arkasındayım. Ölüm değil çözüm istemek suçsa assınlar beni.")

Bahadır Boysal, *Leman*, 5.3.2008, S. 852, s. 1

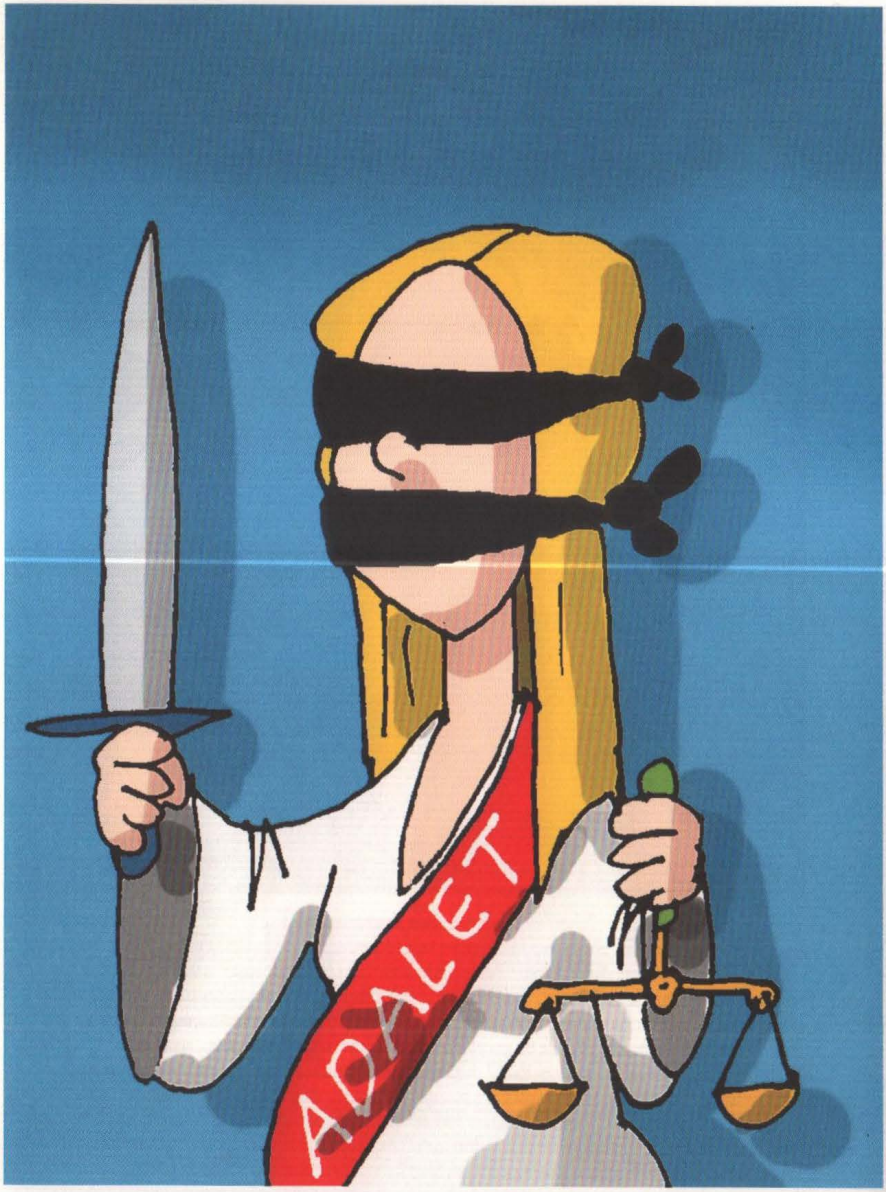

Adalet simgesi için bir değişiklik önerisi.

Salih Memecan, *Sabah*, 23.5.2008, s. 1

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 14.12.2008, s. 17

Latif Demirci, *Hürriyet Kelebek*, 3.7.2008, s. 1

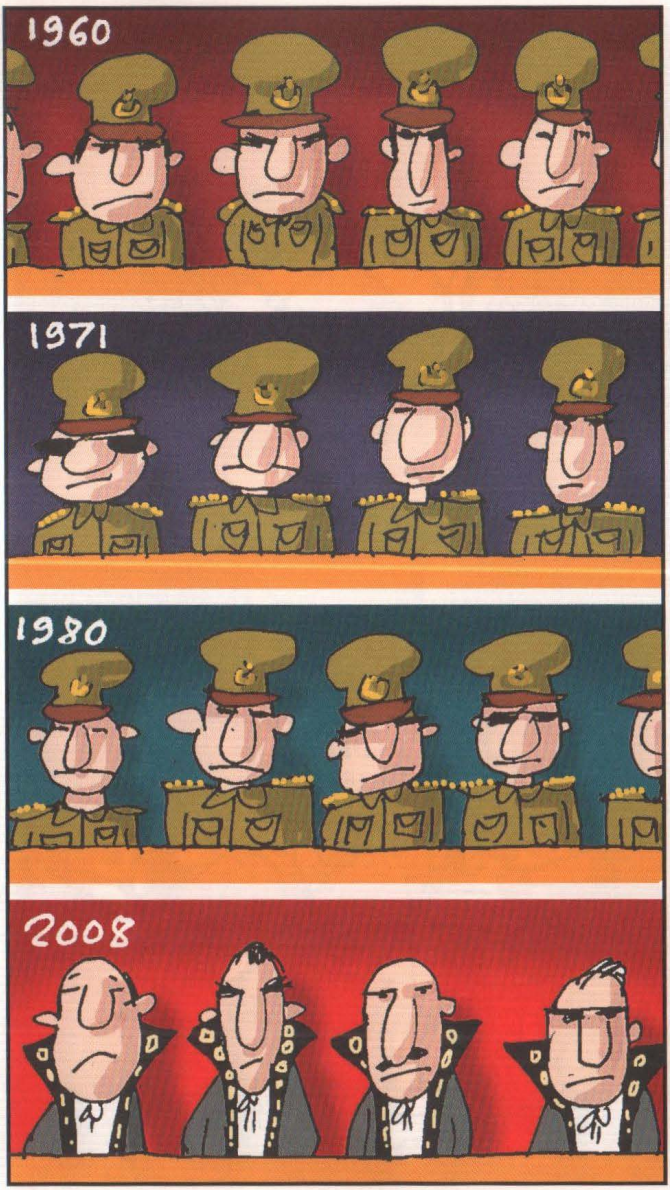

Siyasetimiz gelişir.

Salih Memecan, *Sabah*, 7.6.2008, s. 1

(Ergenekon sanıklarının verdiği bilgilerden yola çıkılarak Doğu ve Güneydoğu'da asit kuyularından çok sayıda insan kemiğine ulaşıldı.)

Haslet Soyöz, *Milliyet*, 17.10.2008, s. 1

Salih Memecan
Aktüel, 5-11.6.2008, S. 152, s. 98

(Almanya'da Türkler tarafından ihtiyacı olanlara yardım etmek amacıyla kurulan Deniz Feneri e.V. derneği, beş yılda 41 milyon avro toplamış. Bu paranın 18 bin avrosunun amaç dışı kullanıldığı Alman mahkemeleri tarafından saptanmış. Paraların, Türkiye'de bir partiye [AKP] ve özel bir televizyon kanalına [Kanal 7] gittiği iddialar arasında yer alıyor. 12 Eylül 1980 askeri darbesi öncesi son Başbakan Süleyman Demirel, sol-sağ savaşının en dehşetli günlerinde şöyle demişti: "Bana sağcılar cinayet işliyor dedirtemezsiniz.")

Behiç Ak, *Cumhuriyet*, 17.9.2008, s. 17

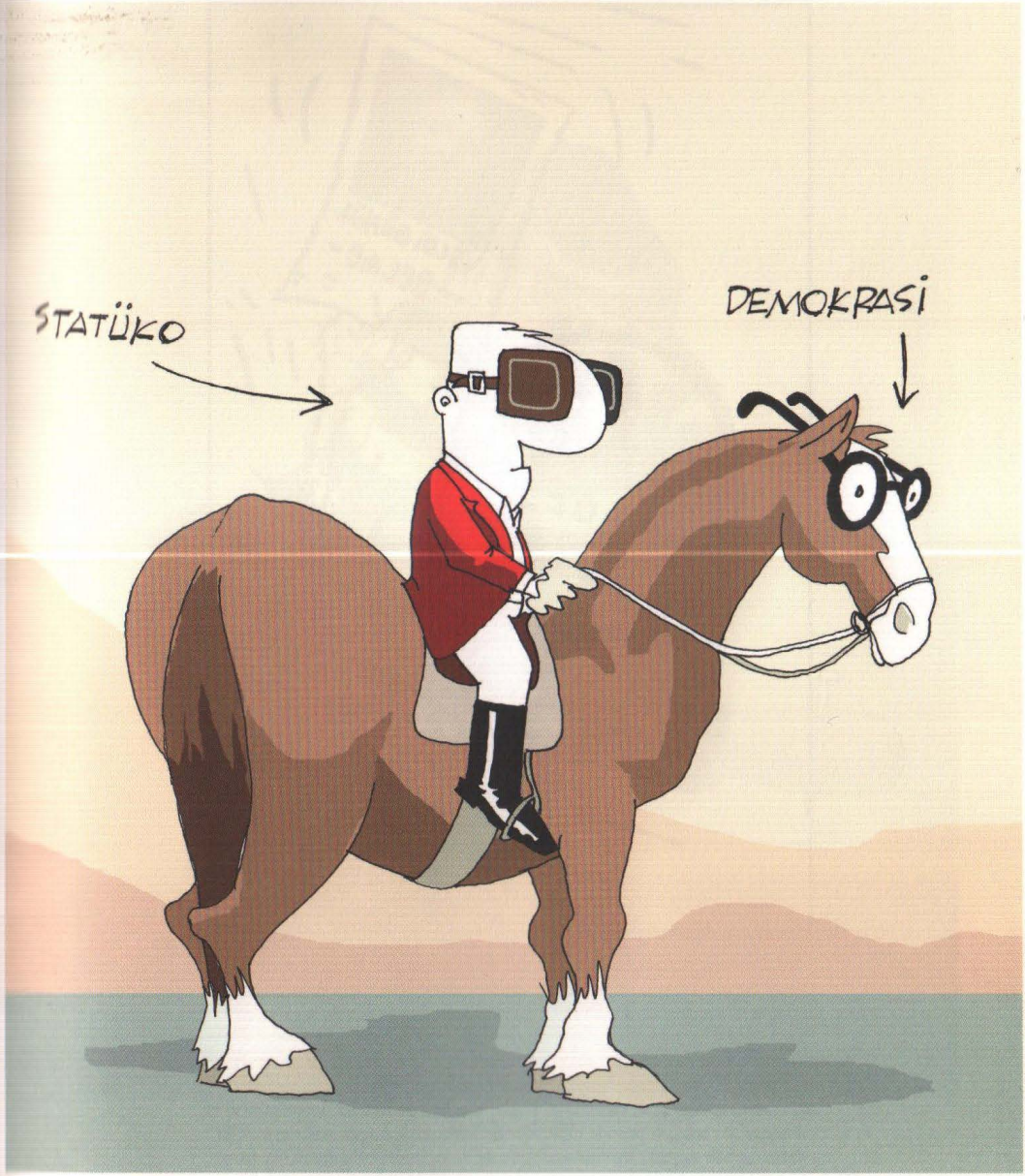

Haslet Soyöz, *Milliyet*, 15.8.2008, s. 16

(AB Savunma Bakanları toplantısı için Belçika'ya giden Milli Savunma Bakanı Vecdi Gönül, Türkiye Büyükelçiliği'nde düzenlenen Atatürk'ü anma töreninde yaptığı konuşmada: "Türkiye'de Batı'yı anlama ve reform çabaları Osmanlı döneminde de görüldü, fakat bunlar[ın] Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar ülkeyi kurtarmaya yetmedi"ğini söyledi. Atatürk'ün ulus yaratma çabaları içinde –Türkiye ile Yunanistan arasında– yapılan mübadelenin hiç akla gelmediğinden söz açarak sözlerini şöyle sürdürdü: "Bugün eğer Ege'de Rumlar devam etseydi ve Türkiye'nin pek çok yerinde Ermeniler devam etseydi, bugün acaba aynı milli devlet olabilir miydik? Bu mübadelelerin ne kadar önemli olduğunu size hangi kelimelerle anlatsam bilmiyorum, ama eski dengelere bakarsanız, bunun önemi çok açık ortaya çıkacaktır.")

Aret Gıcır, *Agos*, 14.11.2008, S. 659, s. 16

Dayakçı zabıtalar!

(Ankara'nın Keçiören Belediyesi zabıtalarınca içki sattığı gerekçesiyle dövüldüğü iddia edilen büfeciye hakaret ettiği ileri sürülen zabıta komiseri, yargılandığı davada beraat etti.)

Haslet Soyöz, *Milliyet*, 29.8.2008, s. 16

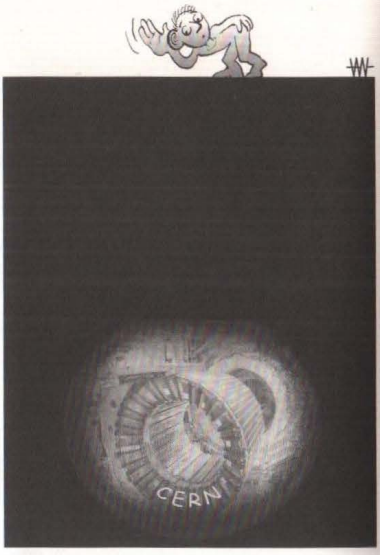

(CERN tarafından yapımı uzun yıllar süren, "Büyük Hadron Çarpıştırıcısı"yla yapılan deneyin ilk aşamaları başarıyla tamamlandı. AB ülkelerinin maddi katkılarıyla çalışmalarını sürdüren CERN, evrenin yaradılış sırlarını ortaya çıkarmayı amaçlıyor.)

Tan Oral, *Taraf*, 11.9.2008, s. 20

(Türkiye, 60. Uluslararası Frankfurt Kitap Fuarı'na ilk kez "Onur Konuğu / Guest of Honour 2008" olarak katıldı.)

Latif Demirci, *Hürriyet Pazar*, 19.10.2008, s. 4

Haslet Soyöz, *Milliyet*, 16.7.2008, s. 19

("Ekonomik kriz 53 borsadaki
50 bine yakın şirketin değerini sildi süpürdü.
18 trilyon dolar uçtu." [*Cumhuriyet*, 10.10.2008, s. 1])

Bahadır Boysal (Tuncay Akgün), *Leman*, 8.10.2008, S. 883, s. 1

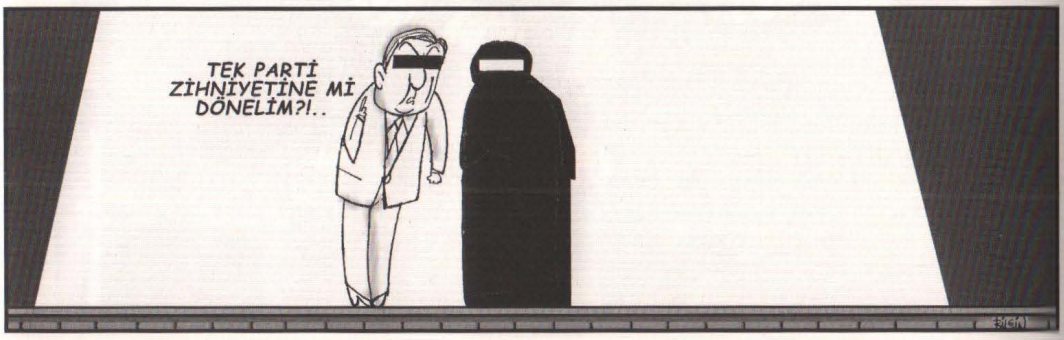

(CHP Genel Başkanı Deniz Baykal, partiye katılan çarşaflı kadınlara rozet taktı.)

Mustafa Bilgin, *Cumhuriyet*, 5.12.2008, s. 13

Rifat Mutlu, *Cumhuriyet Pazar Dergi*, 2.11.2008, S. 1180, s. 10

Tan Oral
Taraf, 14.10.2008, s. 20

(Hussein Obama, ABD Başkanı seçildi.)

Bahadır Baruter, *Penguen*, 13.11.2008, S. 321, s. 7

Milli Takım, Erivan'da sahaya çıkar.

(Ermenistan-Türkiye futbol karşılaşmasını izlemek ve ikili görüşmeler yapmak üzere Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ve eşi Hayrünnisa Gül, Ermenistan'a gitti.)

Salih Memecan, *Sabah*, 9.3.2008, s. 1

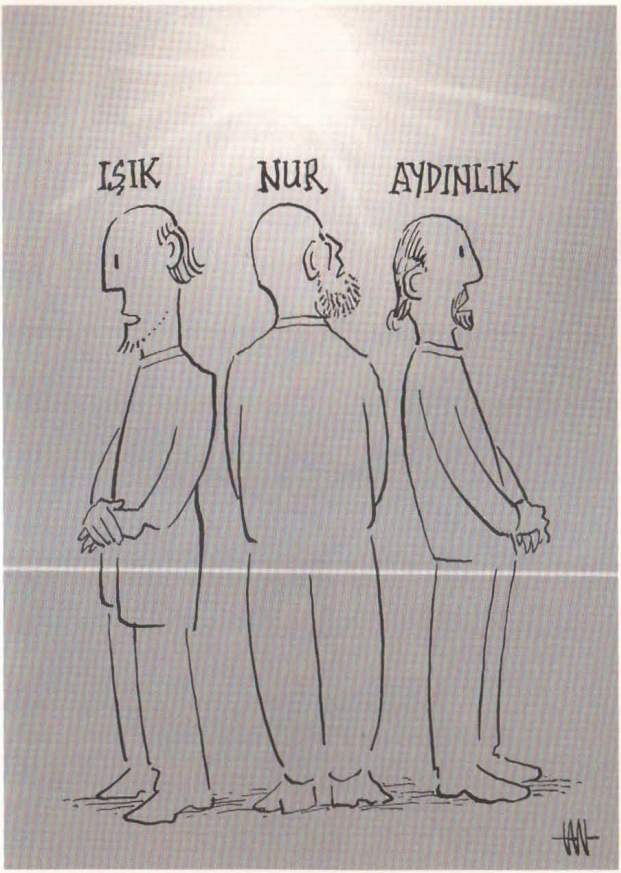

Tan Oral, *Taraf*, 5.8.2008, s. 20

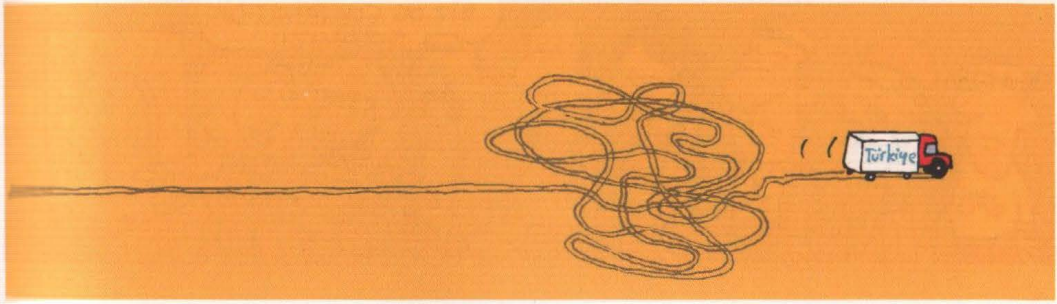

Salih Memecan, *Sabah*, 31.7.2008, s. 1

"Yazacak iki parmağım olsa yeter" (Fazıl Hüsnü Dağlarca).

Saygılarla.

("Türkçenin ses bayrağı" şair Fazıl Hüsnü Dağlarca, yeryüzüne veda etti.)

Tan Oral, *Taraf*, 21.10.2008, s. 20

Kuyruk uzun.

Salih Memecan, *Sabah*, 10.2.2008, s. 1

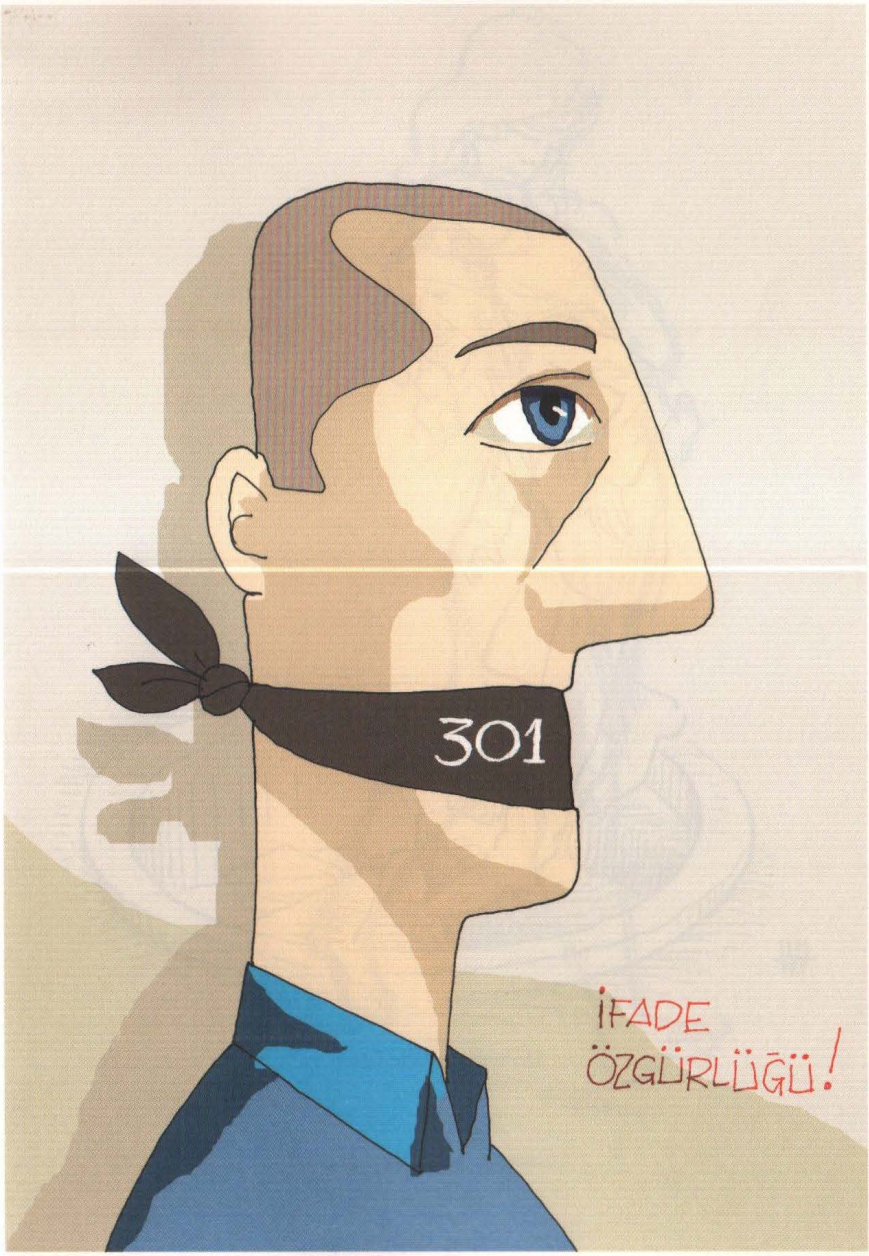

Haslet Soyöz, *Milliyet*, 22.4.2008, s. 16

Derin devlete doğru gidiş.

(Başbakan Recep Tayyip Erdoğan.)

Tan Oral, *Taraf*, 9.11.2008, s. 20

Korkusuz bir gelecek özlemiyle!..

Tan Oral, *Taraf*, 3.8.2008, s. 20

Karikatürcüler Sözlüğü

Bu bölümde, karikatürleri yayımlanan çizerlerin kısa yaşamöykülerine yer veriliyor. Karikatürcülere ilişkin "madde"lerin, ansiklopedik içerik ve biçim disiplininden uzak olmaları, özellikle benimsendi. Karikatürcülerin –olabildiğince– en gerekli özellikleri veya Türk karikatüründeki yerlerini belirleyen kısa metinler amaçlandı. Çünkü, bu kitap için fazlası gerekmiyordu. Birçok "madde"de, çizer hakkında verili bilgilerle yetinildi.

Biçim sanatlarıyla uğraşan sanatçıların "ansiklopedi" veya "sözlük"ler için sıralanması sorunludur. Çünkü "yapıt"larına attıkları "imza"larıyla tanınırlar; oysa onların da kısa, uzun isimleri vardır. Bu nedenle, burada "soyad"ı sıralaması yapılmadı. "Ad-soyad" biçiminde yazmayı ve bu seçime göre sıralama yeğlendi.

Yaşayan karikatürcülerin isimlerinin yanına açılan parantezlere, doğum tarihleri yazıldı. Bilinemeyen doğum-ölüm tarihlerine (?) işareti konuldu.

Özellikle *Gırgır* takımadalarında ortaklaşa karikatürler çizildi, çiziliyor. Espriyi veren ile çizgiyi çeken iki –bazen daha fazla– el, karikatürü imzalıyor. Bu türden çalışmalar –ilk kez– 1960 öncesi mizah basınında karşımıza çıkıyor. *Gırgır*'la birlikte bu çalışma biçimi yaygınlaştı ve dergiler, "esprici" kadrosu açtı. Ancak, "espri" bulmak sadece "esprici"ye özgü bir iş değildi. Dergi için çalışan herkes, karşılığında para alacağı "espri"ler bulabiliyordu.

Bu kitapta da "ortak karikatür"ler var. Onların bir bölümü "esprici", diğer bir bölümü ise karikatürcüdür. Ayrıca, sadece "espri"leriyle yer alan karikatürcüler de var. "Esprici"ler, şu isimlerden oluşuyor: Tuncay Akgün, Orhan Alev, Berkin Atayman, Erdal Belenlioğlu, Musa Gümüş, Serhat Gürpınar, Heike Paçacı, İlhan Önal, Vedat Özdemiroğlu, Suat Özkan, Mehmet Özkanoğlu, Yavuz Taran, Şükrü Yavuz, Süleyman Yıldız.

Kitapta yer alan karikatürcülerin sayısı, 159. Doğum ve/ya ölüm tarihlerine ulaşılamayan 8 isim şunlardan oluşuyor: İzgi Boysal, Erol, Melilâ Fuat, Soner Günday, Esin Özbek, Ahmet Rıfkı, Ali Rıza, Erdinç Suelkar.

Tan Oral, *Cumhuriyet*, 6.12.2006, s. 20

A

Abdullah Orhan (1950-?) Resim eğitimi aldı. Resim öğretmeni olarak görev yaptı. Karikatürcüler Derneği'nin etkinlikleri, karikatür yarışmaları ve sergiler için çalışmalar gerçekleştirdi.

Abidin Dino (1913-1994) Karikatürcü olarak tanınmayan, ressam. Çok erken yaşlarda siyasi karikatür çizme olanağı buldu. 1930'da dönemin toplumcu gazetelerinden olan *Hür Adam*'da Tek Parti karşıtı karikatürler yayımlayabildi. Daha çok resim ve yazılarıyla göründüğü halde, karikatürden kopmadı. *S.E.S.*, *Yeni S.E.S.*, *Akın*, *Yeni Adam*, *Servetifünun* > *Uyanış*, *Nuhun Gemisi* ve *Tan*'da çizdikleriyle benzersiz bir karikatür dünyası oluşturdu. Türkiye'de modern karikatürün ilk örneklerini onun verdiği söylenebilir.

Ahmet Erkanlı (1953) Resim eğitimini yarım bıraktı. 1979'da karikatür çizmeye başladı. Çeşitli dergi ve gazetelerde çalışmalarını yayımlama olanağı buldu. Ulusal sergilere; ulusal ve uluslararası karikatür yarışmalarına katıldı. Kişisel sergiler açtı. Karikatürlerinden dolayı birkaç kez yargılandı ve hapis cezası aldı.

Ahmet Rıfkı (?-?) Osmanlı döneminin son zıraat bakanlarından birinin oğlu. Osmanlı ordusunda mülâzım. Basında ilk kez, 1921'de *Tatlı-Sert*'te görünüyor. Varlığını gösterme olanağı bulduğu büyük sahnesi 1921'de *Aydede* oldu. Kurtuluş Savaşı ve Mustafa Kemal karşıtıydı. Refik Halit Karay'ın mizah dergisi *Aydede*'nin dünya görüşünü paylaşıyor, sarayı ve işgal güçlerini savunuyordu. Savaşı Anadolu kazanınca bir İtalyan zırhlısıyla kapağı Palermo'ya attı.

1923-1925 yıllarında İtalya'dan *Zümrüdüanka*'ya haftalık karikatür yolladı. Bu karikatürlerinde Ankara'ya eleştiri yöneltebiliyordu. Kahire'ye yerleşti ve çizgisiyle hayatını kazanmaya başladı. Mısır'a modern karikatürü onun götürdüğü söylenir. 1925'te Mısır'da olduğunun kanıtı, İpek Çalışlar'ın *Latife Hanım* (2006) adlı çalışmasının 445. sayfasında yer alıyor. Mısır'da, *Hayalü'l Zil* dergisinde Ağustos 1925'te yayımlandığı belirtilen karikatürde Ahmet Rıfkı, Latife Hanım'dan "boşanan Mustafa Kemal'i Batılı maskesini çıkartırken" gösteriyor.

Ali Rıza (?-?) Sanayi-i Nefise Mektebi (Güzel Sanatlar Akademisi'nin atası) öğrencisi olduğu *Tevhid-i Efkâr*'da (1923) yayımlanan bir karikatürüne not olarak düşülmüş. Gazetenin bu karikatürü izleyen sayılarındaki "imzasız" karikatürler de Ali Rıza'ya ait olabilir mi? Şüphelenmeye değer. 1920'lerde Ali Rıza isimli bir karikatürcüye rastlanamıyor.

Ali Ulvi Ersoy (1924-1998) Öğretmenlik eğitimi aldı. *Cumhuriyet*'e 1950'de girdi; yaşamının sonuna değin aynı gazetenin birinci sayfasında çizdi. Döneminin en önemli mizah dergilerinde çalışma olanağı buldu. Enis Batur, onun için kaleme aldığı bir denemede şöyle söylüyordu: "Ali Ulvi, her sabah: Gergin göz damarı, gırtlağımızda iri bir düğüm, sarsılarak umut besliyoruz hâlâ güzel insana, onun elinden."

Türkiye'de modern siyasi karikatürü kuran birkaç ustadan biridir. Popüler olandan daima uzak kaldı; imzasına varana değin kendini gizlemesini bildi. Muhteşem bir okuyucuydu. Top sakalını, küçük çenesini gizlemek için bıraktığını söylerdi.

Altan Erbulak (1929-1988) On parmağında bin marifet! Karikatürde, yazıda, sahnede, mikrofonda ve hayattaki yaratıcılıklarıyla muhteşem bir mizah adamı. 1950 Kuşağı'nın en özgün karikatürcülerinden. Erken usta. Karikatürlerine, "imza" olarak "kendiportresi"ni çizerdi. 1950'lerde *Vatan*'da günlük karikatür çizme olanağı buldu. Askerlik dönüşü *Yeni Sabah*'a girdi; günlük karikatür ve çizgili anlatılar çizdi. *Milliyet*'e geçen Abdi İpekçi'nin yeni kadrosunda yer aldı ve *Yeni Sabah*'ta başladığı "Cafer ile Hürmüz"ü geliştirerek sürdürdü. Spor sayfasına karikatürler, magazin eklerine mizahi metinler yazdı. *Milliyet*'in altın çağının yaratıcılarından oldu.

Gırgır, *Fırt* ve *Lak Lak*'ta karikatür ve çizgili anlatılar yayımladı. Melih Aşık, "Açık pencere"yi *Güneş*'ten *Milliyet*'e taşıdığında yaşamının aniden sonlandığı güne değin, o köşede siyasi karikatüre yeniden dönme olanağı buldu. Son çalıştığı mizah dergisi *Güm Güm* oldu.

Abidin Dino (Z. Güvemli)

Ahmet Rıfkı (İ. Hakkı)

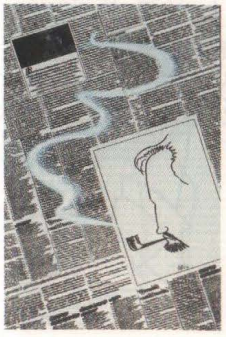

Ali Ulvi Ersoy (N. Abacı)

Atila Kanbir (Kendiportresi)

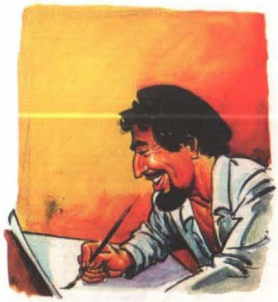

Bedri Koraman (Kendiportresi)

Behiç Ak (G. Kabakçıoğlu)

Alp Tamer Ulukılıç (1957) İlkokul öğretmenliği ve resim eğitimi aldı. 1976'dan başlayarak profesyonel olarak mizah dergilerine karikatür çizmeye başladı. Karikarür ve çizi roman çalışmalarını başlıca *Gırgır*, *Limon* ve *Leman*'da yayımladı. Uzun bir süredir mizah dergilerinden uzakta, esas işi olan ressamlığını sürdürüyor.

Aret Gıcır (1978) Fransa'da resim, resimleme ve çizgi roman eğitimi aldı. 1997-2000 yılları arasında *Agos*'ta "Azınlıkyan" başlıklı bant karikatürünü; daha sonra aynı gazetede siyasi karikatürler çizmeye başladı. Çalışmalarını İstanbul ve Erivan arasında sürdürüyor.

Atila Kanbir (1955) Resim eğitimi aldı. İlk karikatürü 1974'te, Ankara'da *Birleşen Öğretmen*'de yayımlandı. 1975'te Ankara'da Köy-Koop Genel Merkezi'nde basın yayın sekreterliği görevini üstlendi. Başta *Kırsal Gelişim* olmak üzere, –1980 öncesi Ankara'da– birçok demokratik kitle örgütünün süreli yayınlarında resimleme ve karikatür çizdi. 1982'den başlayarak *Cumhuriyet*'te, Yalçın Pekşen'in köşesinde vinyetler yaptı. 1985'te Hollanda'ya yerleşti. Karikatür ve resim çalışmalarını sürdürdü. 1993'te haftalık *Contrast* adlı dergide siyasi karikatürler çizdi. Amsterdam'da yaşıyor; resim ve karikatürle ilişkisini sürdürüyor.

Aziz Nesin (1915-1995) Mizah edebiyatının en önemli yazarlarında ve eylem adamı. Sabahattin Ali'yle birlikte yayımladığı haftalık yergi dergisi *Markopaşa*, Tek Parti döneminin son aylarında unutulmaz bir muhalefet örneği verdi. Daha sonra *Başdan* ve *Zübük*'ü yayımladı. 1969'da *Günaydın*'ın eki olarak verilen minik –ve güncel yanları olan– mizah seçkisi *Ustura*'yı hazırladı. Bir mizah yazarı olarak karikatürü ve karikatür çizmeyi de severerdi. Yayımladığı dergilerde az da olsa çizdiği örneklere rastlanabiliyor. Türk karikatür tarihini yazmak istiyordu.

B

Bahadır Baruter (1963) Resim eğitimi aldı. 1990'da *Pişmiş Kelle*'de profesyonel oldu. *Leman*'da on iki yıl çalıştı; Fatih Solmaz'la birlikte "Lombak" başlıklı sayfada ortak karikatürler yayımladı. *L-Manyak*'ı kurdu ve yönetti. Birkaç arkadaşıyla birlikte *Penguen*'in kuruluşuna katıldı. *Lombak*'ı kurdu. Cihangir Parkı'na, yapımını *Penguen*'nin üstlendiği Oğuz Aral heykelini gerçekleştirdi.

Bahadır Boysal (1976) Grafik tasarım ve resim eğitimi aldı. İlk çizgileri 1991'de, *Cıngar*'da yayımlandı. 1993'te üniversiteye başladığı yıl, İstanbul'da *Leman*'da çalışmaya başladı. *Leman*'da, karikatürler ve "Teori ve pratikte Bahadır Boysal" başlıklı sayfada çizgi anlatılar gerçekleştirdi. 2009'da, senaryosunu yazdığı –ve başrolünü Mine Kılıç'ın canlandırdığı– "Büşra" adlı çizgi romanı, Alper Çağlar tarafından filme alındı. Çalışmalarını halen, aynı dergide sürdürüyor.

Bayram Küçük (1937) Krafnodar'da doğdu. Rus göçmeni bir ailenin çocuğudur. Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, Bedri Rahmi Eyüboğlu Atölyesi'nden 1957'de mezun oldu. 1950'lerde mizah dergilerinde karikatürler yayımladı. Sergiler açtı. 1958'de Paris'e yerleşti ve yeniden resim eğitimi aldı. Bir ressam yaşamı sürdürdü. 1994'ten başlayarak fotoğrafla ilgilenmeye başladı. Sergiler açtı ve sekiz fotoğraf albümü yayımladı. 1973'te Fransa vatandaşı oldu. Paris'i, yeniden doğduğu kent olarak tanımlıyor.

Bedri Koraman (1928) Basında, yıllarca resimlemeci olarak çalıştı. Karikatürde kişiliğini 1960'larda oluşturmaya başladı. *Milliyet*'in ikinci sayfasında süren çalışmaları, Abdi İpekçi'nin önerisiyle birinci sayfaya taşındı ve renkli, büyük boyutlu, resimlemeci editoryal karikatürler çizmeye başladı.

Milliyet Magazin'in birinci sayfasında her pazar tam sayfa yayımladığı "çizgili anlatılar", basın için bir yenilik oluşturuyor. Top sakalını, çizgili anlatılarının –güzel kadınlarla kaynaşan– çapkın kahramanı olabilmek için bıraktı!

Behiç Ak (1956) Mimari eğitimi aldı. İlk karikatürleri –henüz lise öğrencisiyken– *Akbaba*'da 1970'lerin ilk yıllarında yayımlandı. Halen *Cumhuriyet*'te yayımlanmakta olan "Kim kime dum duma" başlıkla bant karikatürüne 1982'den başladı. Hikâye ve tiyatro için oyunlar; çocuklar için yazılı-resimli hikâyeler yazıp, çiziyor.

Belirli tip'lere bağlı olmaksızın kurulmuş olan "Kim kime dum duma", 12 Eylül'ün

Cafer Zorlu (Kendiportresi)

gölgesinde bastırılan yaşama dair ne varsa ele aldı. Doğru ve eleştirel söz'ü söylemenin güçlüğünü yendi ve karikatürümüzde yeni bir dönemin öncülüğünü yaptı. Karikatürümüze, içbükey bir katman getirdi. Eleştirel mizahı elden bırakmayan bir dünya kurmasını başardı.

Beysun Gökçin (1949) Mimari eğitimi aldı. 1978'de Uluslararası Nasreddin Hoca Karikatür Yarışması'nda Büyük Ödül'ü aldığı karikatürüyle, dikkatleri çekti. Aynı yıl *Cumhuriyet*'te resimleme ve karikatür çalışmalarını yayımlamaya başladı. 1985'te fotoğraf stüdyosu kurdu ve reklam fotoğrafçısı olarak hayatını kazanmaya başladı. Açık Radyo'da "Önüm arkam deniz, açık deniz" başlıklı bir proğram yapıyor.

Birol Bayram (1965) Grafik tasarım eğitimi aldı. Kitap ve defterlerinin arkalarına karikatür çizmekten bıkınca, çalışmalarını Oğuz Aral'a götürdü. Aral, "çizgilerinde bir hergelelik" buldu ve böylece basın yolu açıldı. *Sıfır, Gırgır, Avni, Fırfır, Dıgıl, Komik Solak* ve daha başkalarına karikatür ve çizgi romanlar çizdi. *Akşam*'da birinci sayfa karikatürcülüğü yaptı. Halen kendi atölyesinde, isteyenlere grafik tasarım, resimleme ve karikatür çalışmaları yapıyor.

Burhan Solukçu (1928-1979) Zonguldak'ın kömür ocaklarında –elektrikçi olarak– çalışmış bir emekçi. Hastalanınca Heybeliada Sanatoryumu'nun yolunu tutuyor. Orada büyük çilecilerden şair ve mizahçı Rıfat Ilgaz'la karşılaşıyor. Onun yönlendirmesiyle karikatüre tutunuyor ve ömrünü kömür'ün değil, çini'nin karasıyla sürdürüyor. Bu satırların naciz yazarı, 1983'de Rıfat Ilgaz'la –Nişantaş'ında, Villa Belkıs'ta oturan– Adam Yayınları'nda tanıştığında ona, Burhan Solukçu'dan söz açar; genç yaşta göçen karikatürcü üzerine konuşurlar. Daha sonra buluşup, yine konuşma sözü veren Ilgaz, ayrılırken şöyle der: "Burhan'ı seveni, ben de severim."

Bülent Arabacıoğlu (1950) Harita mühendisliği eğitimi aldı. İlk karikatürü 1971' de *Papağan*'da yayımlandı. 1970'lerde *Hürriyet* ve *Çarşaf*'ta çizme olanağı buldu. Reklam alanı için, canlandırma filmleri gerçekleştirdi. *Gırgır*'da (ve daha sonra *Dinazor*'da) kalabalık –panaromik– karikatürleriyle hayranlık uyandırdı. *Gırgır*'ın en çok sevilen çizgi romanlarından "En Kahraman Rıdvan"ı yarattı ve yıllarca yayımladı. Bir sanayi kuruluşunda grafik tasarımcı olarak çalışıyor.

Bülent (Hikmet) Şeren (1932-1979) Şan, tiyatro ve resim eğitimi aldı. 1949'da Trabzon'da *Halk* gazetesinde basın hayatına girdi. 1950'lerde karikatürleriyle basında görünmeye başladı. Mizah dergileri içinde daha çok *Akbaba*'da çalıştı. Karikatür ve çizgi roman alanlarında ürün verdi. 1963'te Cemal Nadir Güler'in ölümsüz tipi "Amcabey"in adıyla – tıpkı yarıcısının 1940'larda yaptığı gibi– mizah dergisi çıkardı. Birçok gazetede çizer ve yazar olarak çalışma olanağı buldu.

Bülent Şeren (Kendiportresi)

Bülent Arabacıoğlu (Kendiportresi)

C

Cafer Zorlu (1926) Basında, 1950'lerden başlayarak çizgileriyle görünmeye başladı. Benzersiz bir çizgi ve biçem oluşturdu. Zeki Beyner ile birlikte, *Akbaba*'nın simge isimlerinden biri oldu. Başlıca şu yayınlarda karikatür çizdi: *Akbaba, Milliyet, Hürriyet, Tercümün, Millî Gazete, Çivi.*

Cemal Nadir Güler (1902-1947) Babıâli'ye 1923 öncesi Bursa'dan katıldı. Çok erken yaşlarda ilgi duyduğu çizgi, onu hızla karikatüre sürükledi. 1926'da *Akşam*'ın baş-

Cemal Nadir (R.T. Burak)

Cemil Cem (R.T. Burak)

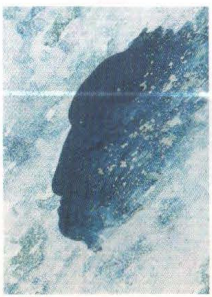

Cevat Şakir (N. Abacı)

Eflâtun Nuri (N. Abacı)

çizeri oldu. Gazetenin birinci sayfasından Türkiye'ye seslenme olanağı buldu. Cemal Nadir'in *Akşam*'a girişi ve birkaç yıl içinde ortaya koyduğu günlük yaratıcılık karşısında diğer gazeteler de bu yola girmek zorunda kaldı. Cemal Nadir, karikatürü resmin kör bağlarından kurtardı. Çalışmaları, güçlü bir iz bıraktı; yeni kuşak karikatürcülere örnek bir çizgi dünyası sunabildi. Yarattığı "Amcabey" tipiyle ülke çapında muhteşem bir ün ve sevgi kazandı. *Akşam*'da yazarlık yönünü gösterme olanağı buldu. Yazdığı tek sahne yapıtı *Yüz Karası* İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatrosu'nda sahnelendi.

Cemâl Arığ (1960) Mimari eğitimi aldı. İlk karikatürleri 1974'te İstanbul'da çeşitli mizah dergilerinde yayımlandı. Karikatürcüler Derneği'nin etkinliklerine, karikatür yarışmaları, sergi ve ortak albümlere katılıyor. Yıllarca haytını sürdürdüğü, mutfak ve banyo dekorasyonları işinden emekliye ayrıldı.

Cem Dinlenmiş (1985) Grafik eğitimi sürüyor. *Penguen*'de "Her şey olur" başlığı altında panaromik karikatürler çiziyor. Çizer, 1970 sonrası panaromik karikatür üzerine, –*Gırgır*'dan Bülen Arabacıoğlu, *Politika*'dan Tan Oral'dan sonra– yeni bir taş koyuyor.

Cemil Cem (1882-1950) Hukuk eğitimi aldı. Avrupa'da birçok başkentte dışişleri görevlisi olarak çalıştı. 1908'de, II. Meşrutiyet'in ilanıyla diplomatik dünyayı bıraktı; İstanbul'a döndü ve mizah dergisi *Kalem*'de yeni bir hayata başladı. Çalışmalarını, 1910'da kendi adını verdiği mizah dergisi *Cem*'de sürdürdü. 1920'lerde Sanayi-i Nefise Mektebi'nde müdür olarak görev yaptı; süsleme sanatları bölümünü kurdu.

Cumhuriyet döneminde –uzun yılların suskunluğunu bozarak– 1927'de *Cem*'i ikinci kez yayımladı. Siyasal iktidarla başı derde gerdi ve derginin ömrü 1928'de sonlandı. 1931'de *Tan*'da kısa süre görüldü ve artık ölümüne değin basında çizgilerine rastlanmadı. Tek Parti döneminde bir süre İstanbul Belediyesi meclis üyesi olarak görev yaptı.

Cem Kızıltuğ (1974) Grafik eğitimi aldı. 1997'de *Zaman*'a resimlemeci olarak girdi; siyasi karikatürler de çizmeye başladı. *Today's Zaman*'da, "Mr.DiploMat!" başlıklı bant karikatürlerini yayımladı. Kitaplar için gerçekleştirdiği resimlemeleri, Türk resimleme sanatının –olağanüstü ve büyüleyici– modern örneklerini oluşturuyor.

Cem Uygun (1968) Tam adı, Hasan Cem Uygun. Bitirmeden bıraktığı grafik ve resim eğitiminden sonra heykel okudu. 1986'da *Limon*'da başladığı çizgi çalışmalarını başlıca şu yayınlarda sürdürdü: *Dıgıl*, *Fırt*, *Leman*, *Gırgır*, *Hıbır* ve *Keskin Ustura*; *Güneş*, *Cumhuriyet* ve *Zaman*.

Cevat Şakir Kabaağaçlı / Halikarnas Balıkçısı (1886-1973) İngiltere'de yeni çağlar tarihi okudu. Basında yazar ve çizer olarak çalıştı. 1924'te asker kaçaklarına ilişkin bir hikâyesi nedeniyle İstiklal Mahkemesi'nde yargılanarak Bodrum'a üç yıl sürgüne mahkûm edildi. Bir buçuk yıl sonra cezası bağışlansa da Bodrum'u terk etmedi. Takma adı olan "Halikarnas Balıkçısı"nı, Bodrum'un Antik Çağ'daki adından aldı.

İlk karikatürleri *Güleryüz*'de (1921-1923) görülür. Daha sonra *Âyine* (1921-1923), *Akbaba* (1922-1924) ve *Zümrüdüanka*'da (1923-1925) karikatür çalışmalarını yayımladı. *İnci* (1919-1923), *Yeni İnci* ve *Resimli Ay* (1924-1928) gibi dergilerde kapaklar yaptı, resimlemeler çizdi.

Kurtuluş Savaşı sürerken yayımlanan ve kendi deyişiyle "büyük hayır"ı destekleyen *Güleryüz*'de –kurucu ve yayın yönetmeni Sedat Simavi'yle birlikte– muhteşem bir mizah savaşımı verdi. Savaş sonrası *Âyine*, *Akbaba* ve *Zümrüdüanka*'da hayata ilişkin çok çeşitli karikatürler yayımladı. Güçlü bir çizgi dünyası oluşturulabildi.

Cumhuriyet Türkiyesi'nin ilk dönem yöneticileri, Kurtuluş Savaşı sırasında gerçekleştirdiği çalışmaları bilebilselerdi onu, Bodrum'a sürgüne yollayacaklarına Babıâli Yokuşu'na –Sedat Simavi'yle birlikte– heykelini dikerlerdi.

D

Derya Sayın (1962) Grafik eğitimi aldı. İlk karikatürü 1980'lerde, *Güneş*'te yayımlandı. *Gırgır*'dan başlayarak birçok mizah dergisinde ve gazetede çizdi. Çalışmalarını halen *Leman*'da, yayımlıyor. *Gırgır*'ın verili olan dünyasının dışına çıkarak, kişisel bir çiz-

gi ve biçem kurdu. Siyasi bir karikatür oluşturmayı önemsedi; bu bağlamda çalışmalarına toplumcu dünya görüşü yön verdi. Kara mizahla arkadaşlığı sevdi. 2007'de yeniden döndüğü *Leman*'da, çizgi ve biçemini silbaştan yaptı.

Doğan Güneş (1964) Resim ve heykel eğitimi aldı. 1980'lerde *Gırgır*'la tanıştı; Oğuz Aral'ın öğrencisi oldu. Karikatürlerini *Gırgır, Limon, Leman* ve *Lağım*'da yayımladı. Halen, *Penguen*'de çiziyor. Kara mizahı arıyor.

E

Eflâtun Nuri Erkoç (1927-2008) Steinberg'den etkilenen 1950 Kuşağı'nın erken modernistlerinden. İnce çizgili, ince ruhlu bir minyatür ustası. Umut ile umutsuzluk arasında dönenen çaresiz hayatların tanığı. Gerçekçi ve romantik. Karikatürleri adeta bir rüya şiiri. İki ayrı çizgi ve biçemle oluşturduğu karikatürlerini iki ayrı "imza"yla noktalardı. Engin Ergönültaş onu, "o kadar uzun boylu değilse de (...) Bir çeşit Doktor Jekyll/Mr. Hyde" olarak tanımlıyor. Ferit Öngören ise, onun için söylenebilecek en güzel cümleyi kurmuştu: "Eflâtun imzasına kadar böyle ["ezilmiş"] bir insanın merhametine gömülmüştür."

Emre Senan (1954) Grafik tasarım eğitimi aldı. İlk karikatürü 1970'de *Ustura*'da yayımlandı. Canlandırma filmleri çekti. *Vatan, Demokrat* ve *Politika*'da karikatür, resimleme ve çizgi romanlar çizdi. Çizginin alaycı dilini seviyor. 1980'den başlayarak reklamcılıkla hayatını kazandı. Kültürel tasarım, resim ve canlandırma sineması alanlarında çalışmalarını sürdürüyor.

Emre Ulaş (1962) Grafik eğitimi aldı. 1985-1990 yıllarında Gelişim Yayınları'nın çıkardığı süreli yayınlarda resimleme, bant karikatür ve karikatürler çizdi. *Sabah* ve *Yeni Yüzyıl*'da çalışmalarını sürdürdü. 1990'da canlandırma sineması üzereni çalışmaya başladı. Salih Memecan'ın "Bizimcity"sini *ATV* (1993); Piyalê Madra'nın "Ademler ve Havalar"ını, *NTV* için canlandırdı (1998). *Radikal*'de 2000'den –başlayarak– çizgi serüveninin en verimli dönemini yaşadı: Bir yandan bant karikatürü "Cilalı taş devri", diğer taraftan "Babalar ve oğullar"ı (2005) çizdi. "Cilalı taş devri" günlük olarak yayımlanırken, bir yandan da *Haber Türk*'e canlandırma filmi olarak hazırlanıyordu. *Radikal*'den çıkartıldı ve –2008'de fark yaratabilen mizah dergisi– *Haftalık Yarı Resmi Gaste*'yi beş sayı yayımlayabildi.

Engin Ergönültaş (1951) Sosyoloji eğitimi aldı. İlk denemeleri –lise yıllarında–, *Hayat*'ın karikatür sayfasında yayımlandı. 1967'de, canlandırma filmleri yapım atölyesi Stüdyo Çizgi'de bir süre çalıştı. 1972'de *Gırgır*'a girdi. 1978'de birkaç arkadaşıyla *Mikrop*'u kurdu. 1975'de *Poltika*'da –Milliyetci Cephe faşizmine karşı etkileyici ve cesur– siyasi karikatürler çizdi. 1980 öncesi *Sanat Emeği*'nde karikatür ve arabesk müzik üzerine ilgi çekici incelemeler yayımladı.

Gırgır'da "Zalim Şevki ve Kelek Osman" başlıklı çizgi hikâyeleriyle büyük bir beğeni kazandı. 1980'lerde bir süre Fransa'da yaşadı ve *Metal Hurlant* ve *L'Echo des Savanes*'de kısa çizgi hikâyeler yayımladı. 1990-2001 yıllarında *Pişmiş Kelle*'yi yönetti ve çizdi. Son yıllarda sinemayla ilgileniyor.

Eray Özbek (1942) Mimari eğitimi aldı. İlk karikatürleri bir üniversite dergisinde yayımlandı; daha sonra 1962'de, *Zübük*'te göründü. Karikatüre yıllarca ara verdikten sonra, 1984'te döndü. *Karaltılar* adlı albümüyle sıra dışı ve güçlü bir karikatürcü görünür oldu. Yaşamını mimar olarak kazanıyor.

Ercan Akyol (1953) Grafik tasarım eğitimi aldı. İlk karikatürü 1970'de *Ustura*'da yayımlandı. Bir süre *Yeni Ortam* ve *Ayrıntılı Haber*'de vinyetler çizdi, sonra *Çarşaf*'a geçti. *Toplum, Özgür İnsan* ve *Çivi*'den sonra 1982'de *Güneş*'te "Açık pencere"de karikatürcü olarak serüvenine yeni bir sayfa açtı. 1988'de, aynı işi *Milliyet*'te yapmayı sürdürdü.

Modern karikatürün basında yer alan sınırlı çizerleri arasında kendine önemli bir yer açtı. 12 Eylül döneminde ve demokratikleşme sürecinde çizgi serüveninin en güzel ve en etkili ürünlerini verdi. Halen çalışmaların, "Açık pencere"de sürdürüyor.

Emre Ulaş (Kendiportresi)

Eray Özbek (Kendiportresi)

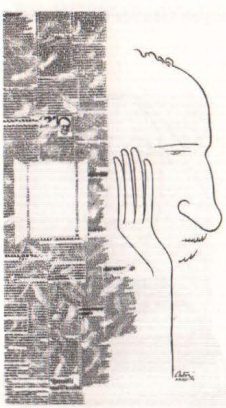
Ercan Akyol (N. Abacı)

Erdil Yaşaroğlu (E. Karabulut)

Ergün Gündüz (Kendiportresi)

Ertan Aydın (Güray Yalıncak)

Ercüment Kalmuk (1909-1971) Resim eğitimi aldı. 1930'lardan başlayarak basında –*Cumhuriyet* ve *Karikatür*'de– resimleme ve karikatürler çizdi. 1937'de *Yavrutürk*'te hazırladığı, "Çetin Kaptan'ın başından geçenler", erken dönem Türk çizgi romanı çalışmalarındandır. 1938'de, *Yeni Mecmua* için dönem için yenilik sayılan tarihi konuları içeren renkli resimleme kapaklar gerçekleştirdi.

Erdal Alay (1963) Grafik tasarım eğitimi aldı. 1970'lerde mizah dergilerinde karikatürleriyle görünmeye başladı. Önce Raşit Yakalı'nın yönettiği "Çarşaf karikatür okulu"na devam etti; sonra *Gırgır*'a gitti. Oğuz Aral, bir yıl editoryal karikatür konusunda onu eğitti. 1985'te, *Yeni Gündem*'de profesyonel oldu. 1987-1990 yılları arasında Gelişim Yayınları'nın –başta *Nokta* olmak üzere– birçok yayınında çalışmalarını yayımlama olanağı buldu. *Posta*'da (1995-2007) günlük siyasi karikatürler çizdi. Halen, yaşamını karikatür dışı işlerle kazanıyor.

Erdil Yaşaroğlu (1971) İlk karikatürü 1989'da *Güneş*'te yayımlandı. Aynı yıl, *Limon*'a girdi. Bu dergide bant karikatür, "Marlon"u ve "Komikaze" başlığı altında karikatürler yayımladı. 1990'da Cihat Hazerdağlı'nın "Plastip show"un yaratıcı kadrosunda çalıştı. 2002'de birkaç arkadaşıyla birlikte *Penguen*'in kurucuları arasında yer aldı.

Erdinç Suelkar (?-?) İlk karikatürü *Cumhuriyet*'te 1979'da yayımlandı. Bülent Ecevit'in 1981'de –siyasi yasaklı olduğu dönemde– yayımladığı *Arayış* dergisinde kısa bir süre karikatürleriyle göründü. 1979'da Turhan Selçuk'a yazdığı bir mektup, hakkında birkaç şey öğrenebilmemize yol açtı. İzi sürülemiyor.

Ergün Gündüz (1960) Resim eğitimi aldı. Karikatüre, 1976'da *Gırgır* ve *Fırt*'ta başladı ve 1989'a değin "efsane kadro"da yer aldı. 1980-1982 yılları arasında Bahreyn'de canlandırma sineması üzerine çalıştı. 1989-2001 yılları arasında birkaç arkadaşıyla birlikte kurduğu *Hıbır*'da –ve sonra *HBR Maymun*'da– karikatür ve çizgi romanlar çalışmalarını yayımlama olanağı buldu.

1990'larda *Rr*, *Joker* ve 1996'da, *Radikal*'de "Taksi hikâyeleri"ni yayımladı. 2000-2008 arasında *Hürriyet*'te resimlemeler gerçekleştirdi. 2001'de mizah dergisi serüvenini noktaladı. Grafik tasarım ajansı, Hayal>et C.A.W.S. kurdu. İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde "Drawing for Digital Media" dersleri veriyor. Ali Ulvi, onun için, "Dokuz beygir gücünde bir çizer" derdi. Halen, çizgi roman, resimleme ve grafik tasarımlar gerçekleştirerek hayatını sürdürüyor.

Erhan Yalvaç (1952) Grafik eğitimi aldı. İlk karikatürleri 1977'de haftalık siyasi dergi *Halkın Sesi*'nde yayımlandı. 12 Eylül 1980 sonrası reklam alanında tasarımcı olarak çalışmaya başladı. Bu alanla ilişkisi sürerken 1993-1994 yıllarında, günlük *Aydınlık*'ta birinci sayfa karikatürleri çizdi ve "Hakyemez Hakkı'nın maceraları" başlıklı çizgi romanını yayımladı. Kısa bir süreliğine *Cumhuriyet*'in radyo-tv proğram sayfası için çalışta; aylık kültür dergisi *Gösteri*'de edebi metinlere eşlik eden resimlemeler yayımladı. Halen storyboard çizerek yaşamını sürdürüyor.

Erol (?-?) 1931'de yayımlanan sosyalist eğilimli, –Abidin Dino'nun da çizgileriyle yer aldığı– *Hür Adam* ve 1938, 1939'da *S.E.S.* ve *Yeni S.E.S.* gazete ve dergilerde sınırlı da olsa karikatürlerine rastlanıyor. *S.E.S.*'te yazmış ve bugün yaşayan Rasih Nuri İleri bile "Erol" ismini anımsayamıyor.

Erol Özdemir (1948) İlkokul öğretmenliği eğitimi aldı. 1960'larda desenleri *Hisar*'da, karikatürleri ise *Son Havadis*, *Akbaba*, *Pardon*, *Papağan*'da yayımlandı. 1990'larda çalışmalarını *Karikatür*'de yayımladı. Çarşamba'da (Samsun), Yeşilırmak'ın kıyısında –bir emekli olarak– yaşamını sürdürüyor. Karikatür çizerek ömrünü uzatıyor.

Ersin Karabulut (1981) Karikatürleri ilk kez, 1997'de *Pişmiş Kelle*'de yayımlandı. *Gırgır* ve *Ördek*'ten sonra, –yüksek okul öğrenciliği sürerken– çizgi roman dergisi *Lombak*'ta ve *Leman*'da çalışmaya başladı. *Lombak*'ta "Yeraltı öyküleri"ni çizdi. Birkaç arkadaşıyla birlikte *Penguen*'in kuruluşuna katıldı. *Leman*'da başladığı –ve "hayat hakkında muhabbet ediyorum" diye tanımladığı"– "Sandık içi" başlıklı çizgili hikâyelerini *Penguen*'de sürdürüyor.

Ertan Aydın (1966) İletişim ve grafik eğitimi aldı. İlk karikatürü İzmir'de, *Yeni Asır*'ın mizah ekinde yayımlandı. İstanbul'a yerleşti ve bir süre *Cumhuriyet*'te çalıştı. Düzenli olarak *2000'e Doğru*, *Gündem* (1992), *Özgür Gündem* (1993), *Turkish Daily News*, *Evrensel* (1995-2000) ve *Birgün*'de (2005) karikatürlerini yayımlama olanağı buldu.

Özgür Gündem'de yayımlanan bir karikatüründen dolayı cezaevindeyken, *Evrensel*'de günlük karikatür çizmeye başladı. "Susurluk olayı" üzerine çizdiği bir karikatürden dolayı, mahkûm edildi. Yargıtay, bu kararı esastan bozdu. Bu karar ile "ordunun da eleştiri konusu olabileceği", ilk kez Yargıtay kararlarına girmiş oldu.

Kişisel çizgi ve biçemini oluşturabilmiş; siyasi karikatürde alışılmış kalıpların dışına çıkabilmiştir. Halen, grafik tasarım çalışmalarıyla hayatını kazanıyor.

Esin Özbek (?) Heykel eğitimi aldı. Şu yayınlarda çizgilerine rastlanıyor: *Milliyet Gazete Pazar* (1998) *Penguen* (2002), *Fermuar*.

Ferit Öngören (N. Abacı)

F

Ferit Öngören (1932-2010) 1950'lerde, eleştirel denemeleriyle edebiyat, karikatürleriyle çizgi dünyasında dikkat çekti. Az çizdi. "Bir kenti nesnelere indirgeyerek, yeni istiflere ulaşmak", çalışmalarının merkezini oluşturdu. Bu bağlamda, semt semt ve panoramik olarak İstanbul'u çizdi. Bu dizinin 26 parçalık "Haliç" bölümünü sergiledi ve albüm olarak yayımladı. Mizah ve karikatür tarihi üzerine yaptığı çalışmalarla bu alanda öncü oldu. Karikatürcüler Derneği'nin üç kurucusundan biridir.

Ferruh Doğan Akdilek (1932-2000) Türk karikatürünü modernleştiren 1950 Kuşağı'nın, en önemli üyelerinden. Yumuşak ve resimsel olandan, geometrik ve karikatürsel olan çizgilere yöneldi. *Vatan*, *Akşam*, *Dünya*, *Cumhuriyet*, *Akbaba*, *Tef*, *Ant*, *Yön*, *Bilim ve Sanat*, *Yarın* gibi süreli yayınlarda çalışmalarını yayımlama olanağı buldu.

Siyasi karikatürü yenileyen birkaç ustadan biri oldu. 1950 Kuşağı'nın kuramsal altyapısını oluşturmada onun da çok emeği geçti. 1956'da, *Asrileşen Köy* albümü toplattırıldı. Cemal Süreya onu, bir şair olarak gördüğünü söylerdi.

Ferruh Doğan (N. Abacı)

Fethi Gürcan Mermertaş (1966) Grafik eğitimi aldı. Karikatür çalışmalarına İzmir'de üniversite yıllarında başladı. 1990'da İstanbul'da *Güneş*'te; 1991'de *Binyıl*'da, karikatür çalışmalarını yayımlama olanağı buldu. 1993'te *Sabah*'a, grafiker ve resimlemeci olarak girdi. *ATV* için, haber grafikleri tasarladı. Emre Ulaş ile birlikte Salih Memecan'ın, "Bizimcity" başlıklı karikatürlerini *ATV* için canlandırdı. Halen, bu işi sürdürüyor; arada bir karikatür ve kendisi için çok kısa canlandırma filmleri yapıyor.

Feyhan Güver (1965) İstanbul Kız Lisesi'nde yatılı okuduktan sonra doğduğu köye, Evrencik'e (Kırklareli) döndü. Köyde karikatürle ilgilenmeye başladı. İlk karikatürü *Gırgır*'ın amatörler sayfasında yayımlandı (1989). Onu, *Çarşaf* ve *Limon* dergileri izledi. Çalışmalarını 1991'den başlayarak *Limon*'a, sonra *Leman*'da –köyden postalayarak– yayımlandı. 1993'te İstanbul'a yerleşti ve 2009'a değin çalışmalarını *Leman*'da sürdürdü. Ayrıca, *Pazartesi* (1995), *Yeni Binyıl* (2000-2001), *Kadın Britanya Express* (İngiltere, 2006-2007) karikatürler çizdi.

Kırsal kesim insanları üzerine çizdiği karikatürlerini, "Bayır Gülü"; mizahi yazılarını ise, "Feyhan sofrası" başlığı altında yayımladı. Uzun bir aradan sonra 2010'da yeniden *Leman*'a katıldı.

Fethi G. Mermertaş (N. Abacı)

G

Galip Tekin (1958) Resim eğitimi aldı. 1978'de *Gırgır*'da karikatüre başladı. *Gırgır*'daki ilk günlerinde, karikatürler için espri buluyordu; bir süre sonra çizgi roman hikâyeleri yazmaya başladı. *Gırgır*, *Fırt* ve *Lak Lak*'da karikatür, resimleme gibi çalışmalardan sonra, çizgi romana yöneldi. 1990'larda, çizgi roman dergisi *Dıgıl*'ı yönetti; *Hıbır*, *Limon*, *Leman*, *L-Manyak*, *Fırfır*'da çalışmalarını yayımlama olanağı buldu. Boğaziçi Üniversitesi'nde, "art of animasyon", Bilgi Üniversitesi'nde, "çizgi roman dersleri" verdi.

Gülay Batur (1960) Seramik eğitimi aldı. 1978'de, *Mikrop*'ta karikatür dünyasına

G. Kabakçıoğlu (Kendiportresi)

Gürbüz Doğan (N. Abacı)

Haslet Soyöz (Kendiportresi)

adımını attı. Daha sonra mizah dergileri *Gırgır*, *Fırt* ve *Hıbır*, *Pazartesi*, *Öküz* ve *Birgün* gazetesinde çalışmalarını yayımlama olanağı buldu.

Güngör Kabakçıoğlu (1933) Mimari eğitimi aldı. Karikatürümüzde çocuklara yönelik ilk sergiyi açtı. Mizah dergilerinde karikatür çizdi. 1950'lerde, çocuklar için ilk karikatür sergisini açtı. *Varlık*, *Dost* ve Dost Yayınları için birçok resimleme ve kapak tasarımı gerçekleştirdi. 1980'lerde *Tercüman*'da günlük karikatür; 1990'larda *Güneş*'te ve *Yeni Yüzyıl*'da "...Söz büyüğün" başlıklı bant karikatürler çizdi.

Gürbüz Doğan Ekşioğlu (1954) Grafik tasarım eğitimi aldı. İlk karikatürü 1977'de *Vatan*'da yayımlandı. Karikatür dünyasını bütünüyle ulusal ve uluslararası karikatür yarışmaları ve kişisel sergilerle oluşturdu. Tanıtım ve kültürel etkinlikler için resimleme ve afiş tasarımları gerçekleştirdi. *New Yorker* ve *Forbes* gibi dergiler için birçok kez kapak karikatürü çizdi.

Gürcan Gürsel (1959) Grafik tasarım eğitimi aldı. 1977'de *Çarşaf*'ta çalışmaya başladı. Daha sonra *Gırgır* ve *Fırt*'ta çizgilerini yayımlama olanağı buldu. *Fırt*'ta ve daha sonra *Fırfır*'da "Evrim teorisi" başlığı altında, tanınmış kişilerin portrelerini çizdi. 1988'de, özellikle çizgi roman çalışmaları yapmak için Belçika'ya yerleşti.

Gürcan Özkan (1963) 1972'de Bulgaristan'dan göçmen olarak Türkiye'ye yerleşmiş olan bir ailenin çocuğudur. 1975'te *Milliyet Çocuk*'ta çizgileriyle görünmeye başladı. 1979'dan başlayarak *Gırgır*, *Fırt* ve *Lak Lak*'ta uzun yıllar çalıştı. Daha sonra *Yeni Gündem*, *Limon*, *Hıbır* ve *Leman*'da kısa süreli olarak çalışmalarını yayımlama olanağı buldu.

H

Halim Büyükbulut (1931-1967) Askeri eğitimini bitirmeden ayrıldı ve karikatüre yöneldi. 1960 öncesi Ankara'da yetişmiş ender karikatürcülerden. Modern karikatürden etkilendi ve bu doğrultuda kendini oluşturmaya çalıştı. *Ulus*, *Yeni İstanbul*, *Cumhuriyet*, *Pazar Postası*, *Dolmuş*, *Taş*, *Taş-Karikatür*'de çizdi.

DP iktidarını eleştiren karikatürleri nedeniyle yargılandı ve hapis yattı. 1960 sonrası televizyon kameramanlığı için Almanya'ya gitti. Bu eğitimi sırasında karikatür çalışmalarını sürdürdü. Alman televizyonunda kameraman olarak çalışma olanağı buldu. 1965'te İstanbul'a yerleşti ve bir süre Yeşilçam'da kameramanlık yaptı. Ankara'ya, *TRT*'ye kameraman olarak döndü. Çok erken öldü.

Hasan Kaçan (1957) Karikatüre –1970'lerin ilk yıllarında– *Gırgır*'da başladı; aynı kurumun diğer yayınları olan *Fırt* ve *Şenola*'da çizme olanağı buldu. 1989'da birkaç arkadaşıyla birlikte *Hıbır*'ın kuruluşuna katıldı ve 1994'de değin çalışmalarını bu dergide sürdürdü. *Keskin Ustura* ve *Mizah Kültürü*'nü yayımladı.

"Eşşek Herif", "Cork", "Tarafsız Taraftar Eğri Bodik", "Buluş Bill" yarattığı unutulmaz tip'ler arasında yer aldı. Karikatür ve mizahi çizgili anlatılarında genel olarak halk kültüründen yararlandı. Halen, sinema ve televizyon dünyasıyla ilgileniyor.

Haslet Soyöz (1955) Resim ve grafik tasarım eğitimi aldı. Karikatüre 1974'de yöneldi. 1975'te *Politika*'ya girdi, karikatür ve "Aslan asker Co" adlı çizgi romanını çizdi. Peşi peşine *Vatan* ve *Demokrat*'tan sonra *Cumhuriyet*'e geçti ve bant karikatürü "Küçümen"i yayımlamaya başladı. 1982'de *Milliyet*'e geçti. Bant karikatürleri "Küçümen" ve "Artdrektör"ün yanı sıra bir de köşesi oldu. Karikatür serüveninde yeni bir dönem açtı; sert ve etkili bir muhalefetti bu. Son yıllarda resim çalışmalarına da ağırlık verdi; tarihi deniz vasıtalarını yansıtan yağlıboya yapıtlarıyla sergiler açtı.

Hatay Dumlupınar (1963) Tıp eğitimi aldı. İlk karikatürü 1977'de mizah dergisi *Zühtü*'de yayımlandı. 1980'lerde Ankara'da edebiyat, kültür, sanat ve işçi dergileri *Yarın*, *Bilim ve Sanat* ve *Gün*'de karikatür çalışmalarını yayımlama olanağı buldu. Zaman zaman *Cumhuriyet*'te göründü. İlk sergi ve albüm çalışmaları da bu döneme rastlar. İstanbul'da doktor olarak yaşamını kazanıyor.

Hulki Onaran (1906-?) 1920'lerden başlayarak *Aydede* ve *Akbaba*'da karikatürleriyle görünmeye başladı. 1927-1928'de, *Cem*'de ve –aylık Türkçü– *Hareket* gazetesinde

ırkçı karikatürler yayımladı. Özellikle 1960 öncesi, tarih ve edebiyat dergileri için resimlemeler çizdi.

Hüsamettin Hâşim (?-?) Osmanlı karikatürünün son kuşağından, özellikle kendini portre karikatürde göstermiş bir üyesidir. *Aydede* (1922), *Akbaba* (1922-1923) ve *Zümrüdüanka*'da (1923-1924) karşımıza çıkıyor.

Hüseyin Mumcu (1924-2002) Ramiz Gökçe'nin *Mizah* dergisinde, sadece kırsal kesim üzerinde çizgidiği karikatürlerle tanındı. *Kurun*'da siyasi günlük karikatürler çizdi. Köy, köylülük, ziraat dünyası ve sorunları üzerinde gezindi; büyük kente akışın tanıklığını yaptı. Milletin "efendi"leriyle, hiçbir çizer onun kadar ilgilenmedi.

İ

İhap Hulusi Görey (1898-1986) Almanya'da resim eğitimi aldı. Almanya'dan *Akbaba*'ya karikatürler yolladı ve Yusuf Ziya Ortaç, bu farklı biçemli karikatürleri hemen yayımladı. 1925'te İstanbul'a döndü ve atölyesini kurdu. Afiş alanında çalışmaya kararlıydı. Bir yandan da –*Akbaba*'ya sınırlı da olsa– resimsel karikatürler çiziyordu. Afiş, etiket ve Milli Piyango biletlerine yaptığı resimlemelerle Türkiye'ye grafik sanatını sevdirdi. "Yeni Rakı" için gerçekleştirdiği etiket, Tekel özelleştirilene değin kullanıldı. Yurtdışındaki önemli markalar için de afişler yaptı.

İhap Hulusi (R.T. Burak)

İlban Ertem (1950) İstanbul'da, –Almanya'ya çocuklar için– çizgi roman yapan bir çizgi ajansında çalışarak 1972'de profesyonel oldu. Sonra Almanya'ya gitti ve bir süre aynı çalışmaları orada gerçekleştirdi. Türkiye'ye döndü ve *Günaydın*'da çocuklar için çizgi roman hazırlığı sırasında aynı kurumda *Gırgır*'ı yayımlayan Oğuz Aral ile tanıştı. 1974'te, *Gırgır* ve *Fırt*'ta çalışmaya başladı.

Gırgır'ın 1989'da, sahip değiştirmesiyle birlikte Aral kardeşlerin yeni dergileri, *Dıgıl* ve *Fırt*'ta çizmeye başladı. Ayrıca *Milliyet, Gool Show, Rr, Joker* gibi yayınlarda da çizme olanağı buldu. 1995'te dergileri bıraktı ve hayatını Bodrum'da sürdürmeye başladı. Resim ve resimleme çalışmalarına döndü. Bir İstanbul romanını çizgi romana çevirmek üzere çalışmalarını –2008'den başlayarak– sürdürüyor.

İrvin Mandel (Kendiportresi)

İrvin Mandel (1956) Otelcilik eğitimi aldı. İlk karikatürleri 1976'da, üniversite yıllarında Montreux'de –teksir baskı– okul dergisinde yayımlandı. 1986'da bir yıl süreyle, haftalık *Şalom* gazetesinde siyasi karikatürler çizdi. Birkaç yıl ara verdikten sonra, 1992'den başlayarak, aynı gazetede bir bant karikatür çalışması olan "Mozotros ailesi"ni çiziyor. Kurduğu turizm şerketini yönetiyor.

İsmail Gülgeç (1948) İlk karikatürü *Papağan*'da yayımlandı. 1968-1969'da, İzmir'de *Yeni Asır*'da spor karikatürleri çizdi. 1970'lerde İzmir'de *Demokrat İzmir, Ege Ekspres* ve *Devir*'de çalıştı. 1975'te İstanbul'da, *Milliyet*'te başladı. *Milliyet*'in mizah sayfasında –Suavi Süalp'in metinlerini yazdığı– çizgi romanlar yayımladı. *Cumhuriyet*'te, bant karikatür çalışması "Hayvanlar"ı yarattı. Bu çalışmasında, ülkenin siyasal dünyasını –sevimli bir sertlikle– didikledi. Aynı gazetede "İnsanlar" başlığı altında karikatürler yayımladı. Yaşar Kemal'in *İnce Memed*'ini çizgi roman olarak çizdi; Hollanda, Almanya ve Türkiye'de *Milliyet Çocuk*'ta yayımlandı. Çocuklar için çizmeye özel bir ilgi duyuyor.

İzel Rozental (Kendiportresi)

İzel Rozental (1951) 1971'de karikatürleriyle basında görünmeye başladı. Türk Yahudi cemaatinin haftalık gazetesi *Şalom*'da –1991'den başlayarak– "Tünelin ucu" başlıklı köşesinde siyasi karikatürler çiziyor. 1996-2000 yılları arasında Avrupa ve ABD'de briç konulu bant karikatürleri yayımlandı. Önceleri yurtdışı yolculuklarını mizahi bir dille anlatarak başladığı yazarlık serüvenini, gündelik hayattan biriktirdiklerine yöneltti ve yeni bir mizah yazarı doğdu. Yazı araç ve gereçleri üreten bir sanayi kuruluşunun sahibi ve yöneticisi olarak hayatını sürdürüyor.

K

Kâmil Masaracı (1950) Orman mühendisliği okudu. 1970'lerde basında görünmeye başladı. 1980 sonrası İstanbul'a yerleşti ve Babıâli'de profesyonel olarak kari-

Kemal Aratan (Kendiportresi)

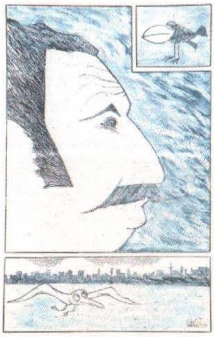

Kemal Gökhan (N. Abacı)

Kozma Togo (R.T. Burak)

katür çizmeye başladı. Birçok yayında gezindikten sonra *Cumhuriyet*'in bant karikatür sayfasına girdi. Masaracı, "Çizgilik"te, çok az konuşan, hatta tek sözcükle konuşan, konuşmadan konuşuyormuş gibi yapan –ince ve yalın çizgilerin kuşattığı– insanlar yaratıyor.

Masaracı, "gerçek"i soyutlayarak söz'ünü kuruyor. "Çizgilik"in "söz söyleme" biçimi, 12 Eylül'ün gölgesinde kuruldu. Bu bir biçem olarak anlatımın gövdesini oluşturdu. Baskılar kalktığı halde oluşan biçemden kopulmadı. Bu soyut eleştirel dünya, izleyicisiyle arasında güçlü bir bağ kurmayı başardı.

Kemal Aratan (1965) Grafik eğitimi gördü. Karikatüre çocuk yaşlarında başladı. 1970'lerde ilk karikatür sergisini açtı. *Gırgır, Limon, Leman* ve *Pişmiş Kelle*'de çalışmalarını yayımladı. 1975'te, Kısa Pantolon Karikatür Yarışması ile Uluslararası Nasreddin Hoca Karikatür Yarışmalarının kataloğlarında yayımlandı.

1985'te *Gırgır*'da "Ucube karikatürler" başlığı altında çalışmalarını yayımlama olanağı buldu. 1986'da *Gırgır*'dan ayrılıp, *Limon*'u kuran karikatürcüler arasında yer aldı. Daha sonra *Leman, Avni* ve *Pişmiş Kelle*'de çalıştı. Çizgi romana daha çok ilgi duydu; bu alanda sevilen, ilgi çeken çalışmalar gerçekleştirdi. Bilgi Üniversitesi'nde, Barış Pirhasan ile birlikte "Storyboarding and Scriptwriting" dersleri verdi. Halen *Leman*'da kapak karikatürleri ve "Gatana" başlığıyla –Tuncay Akgün'ün esprilerine– karikatürler çiziyor.

Kemal Gökhan Gürses (1964) Karikatürleriyle *Gırgır*'ın "Çiçeği burnunda karikatürcüler" köşesinde 1976'da görünmeye başladı. 1978'de *Mikrop*'ta profesyonel oldu. Daha sonra *Gırgır, Fırt, Atmaca* ve *Gençlik ve Toplum*'da çizgilerini yayımlama olanağı buldu. *Cumhuriyet*'e girdi, ve "Ağaç yaşken eğilir"i; ayrıca karikatür, resimleme ve çizgi romanlar çizdi (1984-1993). Bant karikatürü çalışması "Ağaç yaşken eğilir"de, 12 Eylül'ün gölgesinde uzanan karmaşık hayatın derin ve şiirsel bir eleştirisini yaptı.

Hürriyet'te "Zontellektüel Abdullah"ı yazıp-çizdi ve bu çizgi roman, –hikâyenin başrolünü de üstlenen– Mustafa Avkıran tarafından televizyon dizi filmi olarak çekildi.

Radikal'de "Şu benim 35 yaşım" ile "Kırkından sonra" başlıklı çizgi anlatılarını yayımladı. Aynı gazeteye, yarattığı gazeteci "Ayşegül" karakterininin serüvenlerini çizdi. Çizgi roman çalışmalarından biri olan "Histanbul"u bir sahne yapıtına dönüştürdü. Halen kurduğu reklam ajansı Mucizeler Dükkânı'nı yönetiyor.

Memet Fuat, bir gün Adam Yayınları'nda konuşurken onun için şöyle demişti: "Sadece bir çizer değil, aynı zamanda şair ve yazar."

Kemal Urgenç (1966) Makine mühendisliği eğitimi aldı. 1982'den başlayarak başlıca şu yayınlarda karikatür çizme olanağı buldu: *Yarın, Yeni Gündem, Sokak, Yeni Düşün, Birikim, Limon, Leman, Varlık, Homur, Radikal İki.* Uzun bir süredir *Cumhuriyet*'te, "Otobüs" başlığı altında bant karikatürler çiziyor. Rengin de kullanıldığı, sıradışı bir çizgi ve biçem oluşturdu; bu bağlamda özellikle *Radikal İki*'de çizdiği karikatürleriyle dikkat çekti.

Kozma Togo Teodoridis (1985-1964) Cumhuriyet dönemi Türk karikatürünün tek Rum asıllı karikatürcüsü. 1923 öncesinden başlayarak *Karagöz*'de "imza"sız karikatürleriyle göründü. Genellikle halk mizah dergisi veya gazetelerinde çizdi. Portre karikatürü konusunda özel bir yeteneği vardı. *Togo Yıllığı*'nı uzun yıllar yayımladı.

Köksal Çifçi (1952) Resim eğitimi aldı. İlk karikatürü 1975'te, *Çuval*'da basıldı. Daha sonra karikatürleri *Gırgır*'da yayımlandı (1975-1978). *Aydınlık* (1978-1980), *Yeni Asır* ve *Sabah*'ta (1983) günlük siyasi karikatürler çizdi. Daha sonra başlıca şu yayınlarda çalıştı: *Cumhuriyet, Güneş, Akşam, Evrensel, Nokta.*

Geleneksel ebru sanatına ilgi duydu (1985). Figürsel ebru çalışmalarını sürdürüyor; ayrıca, İstanbul'daki atölyesinde ebru eğitimi de veriyor. İlk çağlardan modern çağlara uzanan sanat olgusunu, birçok bakımdan ele alan makaleler yazıyor, kitaplar yayımlıyor.

L

Latif Demirci (1961) Seramik eğitimi aldı. Kariktür çalışmalarını, 1975'ten başlayarak *Gırgır*'da yayımladı. 1978'de Engin Ergönültaş'ın başı çektiği *Gırgır*'dan ilk ko-

puşa katıldı ve *Mikrop*'un kadrosunda yer aldı. Arkadaşlarıyla birlikte o da *Gırgır*'a, geri döndü. Epeyce sonra *Hıbır* (1989) için yeniden ve dönmemek üzere ayrıldı.

İlk gazete deneyimini, *Söz*'de yaşadı. *Nokta*'da Murat Belge'nin "Sadık Özben" olarak imzaladığı köşe yazılarını resimledi. Bu tanışma onu, haftalık *Yeni Gündem*'e götürdü. *HBR Maymun*'un kapandığı 2001'den sonra *Hürriyet*'e geçti. *Hürriyet*'te, birinci sayfa karikatürü dışında "Pres Bey" ile "Ev-li" adlı bant karikatürleri çiziyor. *Gırgır*'ın, Oğuz Aral tarafından belirlenmiş çizgi ve biçem anlayışını ilk zorlayan çizerlerden oldu.

Levent Gönenç (1968) Hukuk eğitimi aldı. Ankara'da yayımlanan haftalık *Turkish Daily News*'de günlük siyasi karikatürler çizdi, metinler için resimlemeler yaptı (1982-1990); *Hayvan*'da "Aile çay bahçesi" başlığı altında toplumsal karikatürler çizdi. Sinema dergisi *Beyaz Perde, Diyojen* ve *Kitap-lık*'ta karikatür ve resimlemeler çizdi. Halen, hukuk eğitimi veren bir üniversitede görev yapıyor.

Latif Demirci (Kendiportresi)

M

Mazhar Nazım Resmor (1901-1978) İstanbul ve Paris'te resim eğitimi aldı. *Âyine, Aydede, Zümrüdüanka, Kelebek, Karikatür, Şaka, Cumhuriyet* ve *Tan* gibi süreli yayınlarda –1921'den başlayarak– karikatürler çizdi. DGSA'de öğretim üyesi olarak çalıştı; vitray atölyesini kurdu ve ünlü Markiz Pastanesi'nin röprodüksiyon vitraylarını gerçekleştirdi. Ayrıca çalışmalarının yanı sıra çok uzun süre reklam ressamlığı yaptı.

Mehmet Ali Türkmen (1964) Grafik eğitimi aldı. İlk karikatürleri, 1980'lerde Adana'da yayımlandı. Yarışmalara ve sergilere katıldı. Neredeyse karikatürlerini kendisi için çizdi. Biriken çalışmalarını albümler aracılığıyla paylaştı. Kendine özgü, yalın bir çizgi ve biçem kurmayı başardı. Çizginin şiirle buluştuğu sıra dışı bir karikatür yarattı.

Tasarımcı olarak yaşamını sürdürüyor.

Levent Gönenç (Kendiportresi)

Mehmet Çağçağ (1959) Resim eğitimi aldı. 1981'den başlayarak *Gırgır* ve *Fırt*'ta çizmeye başladı. 1986'da *Limon*'un kurucuları arasında yer aldı. Daha sonra *Leman*'da (1992) çalışmalarını sürdürdü. Çizgilerini gecekondu mahallelerinde dolaştırdı. Kent, kentleşme ve cinsellik başat temalarını oluşturdu. "Apartman Canavarı Suphi", "Daral Timsah" ve "Kozalak" en tanınmış tip'lerini oluşturuyor. *Leman*'ın yanı sıra *Haber Türk*'te siyasi karikatürler çiziyor.

Mehmet Polat (1929-1981) Orduda astsubay olarak görev yaptı. İlk çizgileri 1960'larda, *Akbaba*'da yer aldı. *Akbaba*'nın sahibi ve başyazarı Yusuf Ziya Ortaç'ın ölümünden sonra birkaç arkadaşıyla birlikte *Papağan*'a girdi. 1970'lerde mesleğinden emekli oldu ve Web Ofset'e geçti. Oğuz-Tekin Aral'ın yönettiği *Gırgır, Fırt, Lak Lak*'ın ana kadrosunda yer aldı.

Mehmet Sönmez (1944-1998) 1970'de *Halkın Dostları*'nda görünmeye başladı. İlk dönem çalışmalarını vatani görevi sırasında "Asker" imzasıyla yayımladı. Cem Yayınları'nın "Arkadaş Kitapları" dizisi için resimlemeler gerçekleştirdi. *Cumhuriyet*'te resimleme ve karikatürler yayımlama olanağı buldu. 1980 öncesi Bodrum'a yerleşti. Çizgileriyle bu Ege kenti için kartpostallar yaparak, satarak hayatını sürdürdü. Çok erken öldü.

Mehmet Şüküroğlu (1959) Siyasal bilimler okudu. 1998'de *Diyojen*'de karikatürleriyle görünmeye başladı. Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin kurucuları arasında yer aldı; bu kuruluşun yayın organları olan *Stratejik Analiz* ve *www.haber3.com*'a yazı ve çizgileriyle katıldı.

Mehmet Tevlim (1962) Resim eğitimi aldı. İlk karikatürü 1978'de *Gırgır*'da yayımlandı. 1980'lerde *Gün, Yarın, Bilim ve Sanat, Dönemeç* ve *Öğretmen Dünyası*'nda karikatürlerini yayımlama olanağı buldu. 1995'ten başlayarak yaz aylarında Didim'de sokakta portre karikatürler çiziyor. Ankara'nın Sincan ilçesinde resim öğretmenliği yaparak yaşamını sürdürüyor.

Mehmet Çağçağ (Kendiportresi)

Melilâ Fuat (?-?) Yaşamı hakkında bilgi edinilemedi. 1930 ve 1940'larda *Cumhuriyet, Tan, Şaka* ve *Akbaba* gibi yayınlarda karikatürleriyle görülüyor. *Cumhuriyet*'in 1932 Güzellik Kraliçesi Yarışması'nı seçici kurul üyesi olduğu, –bu yarışmaya ilişkin

Metin Gökçe (G. Kabakçıoğlu)

Metin Üstündağ (Kendiportresi)

Mustafa Uykusuz (G. Kabakçıoğlu)

çizdiği bir resimlemeye düşülen nottan– anlaşılıyor. Cumhuriyet Türkiyesi'nin ilk dönem, –görülüp kaybolan– kadın karikatürcülerinden.

Memo Tembelçizer / Mehmet Hepçilingir (1972) İlk karikatürü 1989'da *Limon*'un amatörler köşesinde yayımlandı. 1990'da profesyonel olduğu *Pişmiş Kelle*'den başlayarak karikatür ve çizgi romanlarını yayımladığı başlıca dergiler şunlardır: *Gırgır, Hıbır, HBR Maymun, L-Manyak, Lombak*. Karikatür ve çizgi roman dışında resimleme ve heykel çalışmaları da yapıyor. Halen *Uykusuz*'da çiziyor.

Meral Simer (1948) Karikatürleriye 1970'den başlayarak görünmeye başladı. Çalışmaları, Karikatürcüler Derneği'nin sergi ve albümlerinde yer aldı. Yurtdışında yapılan karikatür yarışmalarına katıldı. Kendine özgü bir çizgi oluşturdu ve özellikle kadın duyarlığının öne çıktığı yapıtlarıyla ilgi uyandırdı. Stüdyo Çizgi'de reklam alanı için başlayan canlandırma sineması çalışmaları, *Bahar Nasıl Tamam Oldu* gibi özgün yaptılara da yöneldi (1972).

Meray Ülgen (1941) İlk karikatürleri, 1960'larda yayımlandı. Tan Oral ve Ergin Kolbek gibi 1960'larda, yeni bir karikatürün yollarını arayan çizerlerindendir. 1970'de canlandırma filmi *Bir Gün*'ü gerçekleştirdi. 1972'de Almanya'ya yerleşti. Çizgi çalışmalarını bırakmaksızın –Türkiye ve Almanya'da– tiyatro, sinema ve daha sonra televizyon çalışmaları da yaptı. *Takva*'da, "Şeyh" rolüyle dikkatleri çekti. Halen Berlin'de yaşıyor ve *Güney* dergisinde karikatürlerini yayımlıyor.

Mesut Yavuz (1948) 1960'lardan başlayarak basında çizgileriyle görünmeye başladı. 1970'de *Milliyet*'te girdi ve resimleme, portre gibi çalışmalar yaptı. 1972'de Abdi İpekçi ve Namık Sevik'in isteğiyle spor sayfasına geçti ve çizgisini bu alana yöneltti.

1982'de *Güneş*'e geçti. 1987'de *Milliyet*'e döndü ve –Abdi İpekçi'nin kadrosunun büyük ölçüde tasfiye edildiği– 2001'e değin *Milliyet*'te çalışmalarını sürdürdü. *Star*'da (2000-2003) ve *Sabah*'ta (2003-2005) çalıştı. Halen *MESS-Bizbize*'de karikatürlerini yayımlıyor ve bir televizyon kanalı için canlandırma filmleri hazırlıyor.

Metin Gökçe (1933) Karikatürleriyle 1950'lerde basında görünmeye başladı. *Hafta, Tef, 41 Buçuk, Dolmuş, Doğan Kardeş, Akbaba, Hayat, Son Posta, Tan, Akın* ve *Yeni İstanbul* gibi süreli yayınlarda karikatürler çizdi. Edebi bir grafik karikatür oluşturmak istedi. 1960'larda, ambalaj sektörüne hizmet veren bir basımevi kurdu ve 2003'e değin yaşamının ana uğraşı bu oldu.

Metin Üstündağ / Met-Üst (1965) 1970'lerde mizah dergilerinde görünmeye başladı. 1980'de *Çarşaf*'ta profesyonel oldu. Sonra mizah dergileri *Gırgır, Fırt, Limon, Nankör, Deli* ve *Leman*'da ve günlük gazeteler *Sabah, Hürriyet, Cumhuriyet, Evrensel* ve *Birgün*'de çalışmalarını yayımlama olanağı buldu.

Televizyon için, siyasi komedi proğramları olan, "Plastip show" ve "Ne haberler"in espri mantıklarını kurdu. Birkaç arkadaşıyla birlikte 2003'te, *Penguen* ile *Lombak* yayımlandı.

Met-Üst, karikatürlerinde kendine özgü bir çizgi ve yazı dünyası oluşturdu. "Pazar sevişgenleri" başlığı altında parça parça yayımlanan karikatürleri aynı isimle albüm olarak çıkardığında hakkında dava açıldı. Met-Üst, yoksulların ve tutunamayanların hayatlarını mizah ile savunuyor.

Mim (Mustafa) Uykusuz (1922-1983) Sabahattin Ali ile Aziz Nesin'ın çıkardığı *Markopaşa* ve süreği dergilerin sosyalist karikatürcüsü. Babıâli'de polis peşinde olduğu için "imza"sını "Mim", "Mimli", "T. Korkmaz", "H. Kaynar", vb. olarak kullandı. İşsiz kalma tehlikesini takma imzalar kullanarak bir ölçüde giderdi.

Sosyalist ağabeylerinden etkilendi, aydınlandı. Aziz Nesin'le sürecek uzun çalışma arkadaşlığı onu, ayrıcalıklı bir konuma getirdi. Karikatürlerinden dolayı birçok kez yargılandı.

Muhammet Şengöz (1964) Grafik eğitimi aldı. İlk karikatürü 1979'da *Gırgır*'da yayımlandı. Yaşamını sürdürdüğü İzmit'te, resim, grafik ve tahta oyma-baskı üzerine eğitim verdiği bir atölyeyi yönetiyor. Karikatürlerini yıllardır günlük *Özgür Kocaeli*'de

çiziyor. Oluşturduğu etkileyici çizgi, biçem ve mizahi yaklaşımıyla yaşayan en önemli birkaç Türk karikatürcüsünden biridir.

Murat Kürüz (1960) Seramik eğitimi aldı. 1985'ten başlayarak *Gırgır* ve *Fırt*'ta çizmeye başladı. *Gırgır*'dan ayrılıp *Limon*'u kuran birkaç karikatürcüden biriydi. Daha sonra *Avni*, *Dıgıl* ve *Otobüs* ve *Sabah*'ta karikatürler çizdi. 1994'ten başlayarak tiyatro, sinema ve televizyan alanlarına yöneldi.

Murat Sayın (1964) İngiliz dili ve edebiyatı eğitimi gördü. Üniversite yıllarında yaratıcı alanlara olan ilgisi resimleme, karikatür ve çizgi roman olarak kendini gösterdi. İlk karikatürü, *Gırgır*'da "Çiçeği burnunda karikatürcüler" köşesinde yayımlandı. Ankara'da grafik tasarımcı olarak çalışıyor ve 2003'ten başlayarak, *Cumhuriyet*'in "Ankara kulisi"nde siyasi karikatürler çiziyor.

Musa Kart (1954) 1970'lerde Ankara'da yayımlanan *7 Gün*'de çizgileriyle görünmeye başladı. 1975 sonrası İstanbul basınında çalışmaya başladı. *Milliyet* ve *Cumhuriyet*'te geçirdiği ilk yıllarda, resimleme ve portre karikatürü alanlarında işler de gerçekleştirdi. Giderek kendini gündelik politikaya yöneltti.

Önceleri çizgi ve biçem arayışları onu, birkaç yılda bir kendini yeniden oluşturmaya sürükledi. İnce, yalın ve yumuşak bir çizgiyle çıktığı serüvende, uzun bir kararsızlık süreci yaşadı. Sonunda resimlemeci bir karikatür dilini benimsedi. Bilgisayar yaygınlaşınca karikatürlerini sanal kâğıda çizmeye başladı. Karikatürlerinden dolayı birçok kez yargılandı.

Mustafa Bilgin (1980) İlk karikatürü 1982'de *Çarşaf*'ta çıktı. Birçok dergide karikatürleri yayımlandı. 1987'den başlayarak, canlandırma sinemasıyla da uğraşıyor. Halen *Cumhuriyet*'te "Hayatın epik tiyatrosu" başlığı altında karikatürler çiziyor.

Mustafa Eremektar / Mıstık (1930-2000) Çizgileriyle 1940'larda çocuk yayınlarında kendini gösterme olanağı buldu. Çizgi dünyasında hayvanların çok önemli bir yeri var. "Taş devri" başlığı altında çizdiği karikatürlerinde, insanoğlunun "dün-bugün" karşılaştırmasını yaptı. Yeryüzünden, gökyüzüne uzanan hikâyeleriyle, çocuklar için çok güzel bir çizgi roman dünyası kurmayı başardı.

Mustafa Kalemci (1964) ODTÜ'de istatistik, Viyana'da resim eğitimini yarım bıraktı. İlk karikatürü *Gırgır*'da 1976'da yayımlandı. Çalıştığı ilk profesyonel yayın *Güneş* oldu. *Özgür Gündem*'de (1990) bir yıl birinci sayfa karikatürü çizdi. *Hürriyet*'e grafiker olarak girdi, arada bir *Gazete Pazar*'da karikatür yayımladı. 1994'ten başlayarak grafik, tasarım ve sanat yönetmenliği alanlarında çalışarak yaşamını sürdürüyor.

Muvaffak İhsan Garan (1911-?) Türk edebiyatı eğitimini yarım bıraktı; yazı ve görsel sanatlara yöneldi. Basında en eski karikatürü *Türk Spor*'da (1929) görünüyor. Dekoratör, "afiş ressamlığı" (grafik tasarımcı), "basın ressamlığı", karikatürcü, gazetecilik ve gazete yazarlığı gibi alanlarda çalışmalar yaptı. İkisi tefrika olarak kalan, ikisi basılan dört roman; sahne ve radyofonik piyesler yazdı. Gazetelerde güzel sanatlar ve kültürel makaleler yayımladı.

Olimpiyat, *Karikatür*, *Akbaba*, *Şaka*'da çizgileri yer aldı. Gündeşlerinden farklı bir çizgi ve biçeme sahip; özellikle portre karikatürde sıra dışı bir dünya kurmayı başardı. Uzun yıllar Avrupa'nın çeşitli kentlerinde yaşadı. 1933-1937 yıllarını geçirdiği Fransa'da, Paris'te portre karikatürlerinden oluşan bir sergi açtı.

Münif Fehim Özarman (1899-1983) Çizgi ve rengin bütün alanlarında ürün verdi: Resimleme, resimli roman, karikatür ve resim yaşamı boyunca tek uğraşı oldu. Özellikle tarihi konuların büyük resimleme ustası olarak Babıâlî'ye hizmet etti. Karikatürleriyle sıkça görüldüğü dergiler *Âyine*, *Aydede*, *Kelebek*, *Akbaba*, *Karikatür* ve *Mizah* oldu.

"Eski şiirin medlulleri"nde, divan şiirinden seçtiği ünlü, önemli dizeler için görkemli resimlemeler gerçekleştirdi. İlk kez *Aydede*'de yayımlanan bu yapıtlara, birçok karikatürcü öykündü. *Şiir Bahçeleri* adıyla Sedat Simavi'nin yayımladığı albüm, hâlâ benzersizliğini sürdürüyor.

Mustafa Eremektar (N. Abacı)

Muvaffak İhsan (Kendiportresi)

Münif Fehim (R.T. Burak)

Necati Abacı (G. Kabakçıoğlu)

Nehar Tüblek (Kendiportresi)

Niyazi Yoltaş (Kendiportresi)

N

Necati Abacı (1958-2004) Grafik tasarım eğitimi aldı. 1970'lerde karikatürleriyle basında görünmeye başladı. Aynı süreçte *Çarşaf*'ta çalıştı. Portre karikatüre tutkuyla bağlıydı. Sevdiği, beğendiği sanat, kültür insanlarının portrelerini gerçekleştirmeye koyuldu. "Sanat insanları" ve "Sanat kadınları" dizisine, son yıllarında karikatürcüleri ve şairleri de ekledi. Bu portrelerde çizgi, mizah, grafik ve kolajın olanaklarını kullanarak olağanüstü büyülü yüzler yaratmasını bildi.

Necmi Rıza Ayça (1914-2001) Neredeyse sadece bir *Akbaba* karikatürcüsü olarak yaşadı. Yusuf Ziya Ortaç, *Akbaba*'da, esprici-çizer ilişkisini en rahat kurduğu karikatürcü oldu. 1960 sonrası *Pardon* ve *Papağan* gibi dergilerde de çizdi. Tarih, edebiyat ve magazin dergilerinde resimlemeler yaptı. Portre karikatürüne özel bir ilgi duydu. Çok uzun yıllar *Karikatür Yıllığı* ve *Yaz Albümü* adı altında süreli albümler yayımladı. Fransız ve Alman karikatüründen çok etkilendi. Kadın karikatürlerinde büyük bir ün kazandı.

Nehar Tüblek (1924-1995) En ağır siyasi sorunları bile neşeyle yansıtmasını bilen bir çizer. Yaşadığı dönemlerin en önemli mizah dergilerinde çizdi. *Akşam*'da nihai ustalığını biçimledi. *Akşam*'ın ikinci sayfasındaki Çetin Altan'ın, "Şeytanın gör dediği" başlığı altında –imzasız– yazdığı siyasi manilere "portre"ler yaptı. Daha sonraki yıllarda *Yeni Gazete, Hürriyet, Çarşaf, Günaydın* ve *Dünya*'da çalışmalarını yayımlama olanağı buldu. Siyasi karikatürümüzün "Neşe Burcu". Beşiktaşlı. Beşiktaş'ın tarihi çay bahçesinde Süleyman Saba ile tavla attıkça ömrü uzayan, İstanbul efendisi.

Nezih Danyal (1945) Karikatüre ilginin sınırlı olduğu 1960'ların genç çizer adaylarından. 1975'ten başlayarak, TİP'in haftalık dergisi *Yürüyüş*'te; 1980'lerde ise *Güneş*'te "Özel Beyler" başlıklı bant karikatür çalışmaları, basındaki en verimli iki dönemini yansıtıyor. Çizgi ve biçemde, geometrik bir estetik etrafında dönendi. Yaşamının önemli bir bölümünü grafik tasarımcı olarak geçirdi. 1994'ten başlayarak kendini eşi Deniz'le birlikte, kurduğu Karikatür Vakfı'na adadı. Düzenlediği yarışmalar, yayımladığı kitaplar, açtığı sergiler ve karikatür kurslarıyla Türk mizah kültürüne, –büyük ölçüde– katkıda bulundu.

Nihat Bali (1928-1991) İlk karikatürü 1952'de yayımlandı. Çocuk dergilerinde ve Ramiz Gökçe'nin *Mizah*'ında göründü. *Yeni Sabah*'ta "Küçük Vali" başlığıyla çizdiği bant karikatürü, dönemin İstanbul valisi ve belediye başkanlığı görevlerini birlikte sürdüren Prof.Dr. Fahrettin Kerim Gökay'ı canlandırıyordu. Daha sonra *Akşam*'da "Safi" ve "Bay Kartvizit" başlıklı bant karikatürleri yayımlandı. 1960'larda reklam alanı için, canlandırma filmleri gerçekleştirdi. Bu filmler, –hareket ve yönetim açısından– kendinden önceki örneklerin üstüne çıkmayı başarmış önemli çalışmalardı.

Niyazi Yoltaş (1932) İlk karikatürü –lise öğrencisiyken– 1947'de *Bıldırcın*'da, yayımlandı. Aynı yıl Cihat Arman'ın dergisi *Öz Fenerbahçeli*'de, spor karikatürleri çizdi ve mizah sayfası yaptı. Bu derginin yazarlarından olan Cem Atabeyoğlu'nun elinden tutup götürdüğü *Cumhuriyet*'te, Cemal Nadir Güler sonrasının ilk karikatürcü oldu. Bu gazetede sekiz ay birinci sayfada siyasi karikatür çizdikten sonra, ihmal ettiği okulu, liseye döndü. 1952-1977 yılları arasında başlıca şu yayınlarda çizme olanağı buldu. *Akbaba, Papağan, Gölge, 41 Buçuk, Çarşaf, Erkekçe, Kumbara, Milliyet Çocuk, Milliyet, Tercüman.* Eğitici ve kültürel –örneğin Mevlâna, Şeyh Sadi ve Cami'den– çizgi roman çalışmaları yaptı. Kültür Bakanlığı, 250 parçadan oluşan "Karagöz" koleksiyonunu satın aldı. Halen 1996'da yerleştiği İzmir'de –eşiyle birlikte– emeklilik yaşamını sürdürüyor.

Nuri Kurtcebe (1949) Resim eğitimi aldı. 1960'larda Yalçın Çetin'le –bir reklam ajansında– canlandırma sineması üzerine çalışırken Oğuz Aral'la tanıştı. *Gırgır*'ın çekirdek kadrosunda yer aldı. Bu dergide, "Uyduruk uzay hikâyeleri" başlıklı bilim-kurgu çizgi romanından sonra 1971'de "Gaddar Davut"u çizmeye başladı. 1986'da *Hürriyet*'te bant karikatür çalışması "Mokok"u yayımladı. 1990'dan sonra *Limon* ve *Dıgıl*'da bilim kurgu çizgi romanlar; 1978-1980 arası *Politika*'da; 1994-2009 arası ise *Cumhuriyet*'te "Sessiz sedasız" başlığı altında siyasi karikatürler yayımladı.

O

Ohannes Şaşkal (1959) Eczacılık eğitimi aldı. İlk karikatürü 1978'de *Cumhuriyet*'te yayımlandı. Daha sonra *Demokrat, Dünya, Yeni Güney, Edebiyat Cephesi, Oyun, Türkiye Yazıları, Sokak* gibi yayınlarda çizdi. Ümit Kartoğlu'yla birlikte –kartpostal, sergi ve albüm olmak üzere– birçok karikatür etkinliğini gerçekleştirdi. Ermeni cemaatinin haftalık gazetesi olan *Marmara*'dan sonra *Agos*'ta –2007'den başlayarak– siyasi karikatürler çiziyor. Karikatür üzerine düşünen metinler yazmayı seviyor. Eczacı olarak hayatını kazanıyor.

Oğuz Aral (1936-2004) 1950 Kuşağı karikatürcülerinin en kendine özgü çizgi ustalarından. Karikatür dışında, çizgili anlatılara ilgi duyduğu, çalıştığı bütün yayınlardan anlaşılır. Onun çizgili güldürü sanatındaki kaynağı Walt Disney'dir. Yuvarlak ve hareketli çizgilerin eğemenliğinde yaratılmış olan bu estetiğe, Türkiye'yi katmıştır. Bu sevimli ve sıcak çizgi dünyası, yerelliğin bütün olanaklarıyla benzersiz bir çizgi dünyasına dönüşmüştür.

Onun karikatürlerde oluşturduğu çizgi ve biçem, bozuşturulmuş (deformatif) çizgilerle yaratılmış "modern klasık" karikatürün dünya düzeyindeki en önemli örnekleri arasında sayılmalıdır.

Gırgır'la, 7'den 70'e herkesin anlayabileceği bir dergi kurmayı hedefledi. "Çiceği burnunda karikatürcüler" başlığı altında çocuk irilerini ve gençleri karikatüre davet etti. 1960'larda arkadaşlarıyla birlikte reklam alanı için canlandırma filmler yaptı. "Utanmaz Adam" ve "Avanak Avni" yarattığı tip'ler içinde en çok sevilenleri oldu.

Osman Turhan (1976) Resim eğitimi aldı. 1990'larda yüksek okul yıllarında Mersin'de yerel basında karikatürlerini yayımlamaya başladı. Askerde, "Asker ve ana" konulu bir karikatür sergisi açtı. Çocuk hikâyelerini resimlemeyi seviyor. 2004'den başlayarak *Zaman*'da siyasi karikatürler çiziyor.

Ö

Özcan Yaltı (1933-?) Mimari eğitimi aldı. Karikatüre 1963'de yöneldi. 1966-1967 yılları arasında bir üniversitede öğretim görevlisi olarak; Bayındırlık Bakanlığı'nda ise mimar olarak çalıştı. 1970 öncesi Almanya'ya gitti. Bonn'da mimarlık yaparken bir yandan da karikatürlerini ajanslar üzerinden –Avrupa'da– yayımladı. Çizgileri *Akbaba, Pardon, Yergi Dergi* ve *Cumhuriyet*'te yer aldı. Kitaplar için resimlemeler çizdi.

Yılların birikimi olduğu anlaşılan resim çalışmaları 2009'da Kadıköy'de bir sahafa düştü. Sahaf, bu resimleri satın alırken, yaratıcısının öldüğünü öğreniyor. Yaltı'nın adı, Mimarlar Odası'nın internet sitesinde "adresi işlemeyen" meslektaşlar listesinde yer alıyor.

P

Piyâle Madra (1954) Grafik eğitimi aldı. 1981'de Stockholm'de grafik çalışmaları yaptı. 1991'de *Milliyet*'te "Piknik" adlı bant karikatür çalışmasıyla görünmeye başladı. Daha sonra aynı çalışmasıyla uzun yıllar *Cumhuriyet*'te çalıştı. 1994-1998 arası *Yeni Yüzyıl*'da çizdiği "Ademler ve Havvalar" adlı bant karikatürünü *Radikal* gazetesinde sürdürüyor.

"Piknik", baskı altında yaşanan 1980'lerde doğmuştur. "Piknik" hayat-ölüm, okumayazma, baskı-özgürlük, gerçek-benzer gibi rengini döneminden de alan izlekler üzerinden kendini kurar. "Piknik", anlatıya sık sık "kare" düzlemlerin de dahil edildiği bir bant karikatürden çok, bir çizgi roman dizisi gibidir. "Piknik", *NTV* için canlandırma filmi olarak çekildi; yayın hakları, İspanyol Canal Metro tarafından satın alındı.

R

Ramiz Gökçe (1900-1953) Osmanlı döneminde karikatüre başladı. Kurtuluş Savaşı sırasında dönemin en önemli mizah dergilerinde çizdi. Anadolu muhalifi *Aydede*'de bile kişisel tutumunu korudu. Cemal Nadir ile birlikte özellikle Tek Parti dönemine

Ohannes Şaşkal (T. Oral)

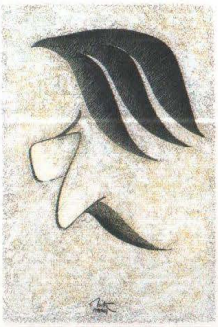

Oğuz Aral (N. Abacı)

Piyâle Madra (G. Kabakçıoğlu)

Ramiz Gökçe (R.T. Burak)

Ratip Tahir (Kendiportresi)

Revhat Aslan (Kendiportresi)

damgasını vurdu. Ustalığa erken ulaştı. Özellikle 1930 sonrası, çizgi ve biçeminde ciddi bir gelişme olmadı. Neredeyse kendisinden de ünlü "Tombul Teyze"yi yarattı. Haftalık *Mizah* dergisinin ilk döneminde, cumhuriyet değerlerini savundu. Demokrat Parti iktidara geldiğinde, *Mizah*, oklarını bu sefer CHP'ye çevirdi. DP'nin yayımladığı günlük gazete *Zafer*'in başçizeri oldu.

Ramize Erer (1963) Resim eğitimi aldı. İlk çalışmaları *Gırgır*'da yayımlandı; daha sonra kadroya girdi. 1989'da *Hıbır*'ı kuran kadroyla baba ocağından ayrıldı. *HBR Maymun* ve *Pazartesi*'de –kırsal kesimden kente göçmüş kadınları ele aldığı– "Bıyıksızlar", "Eşi Nadide" ve "Tüpçü" gibi tip'ler yarattı. Popüler mizah dergilerin dünyasından çıkıp, 1996'da *Radikal*'de çizmeye başladı. "Kötü kız" ve "Tehlikeli ilişkiler"de tip'lerini kentli kadınlardan seçmeye başladı.

Ratip Tahir Burak (1904-1977) Paris'te resim eğitimi aldı. Karikatüre, –deniz kaptanlığı eğitimi sırasında– 1920'lerde başladı. 1922'den 1960'a değin en önemli bütün mizah dergilerinde ve gazetelerde çizdi. Osmanlı'da geçen hikâyeleriyle Türk çizgi romanında bir öncü oldu. Tek Parti döneminde, karikatürcü olarak devrimin en ateşli savunucusuydu. Bir karikatüründen dolayı, on sekiz ay hapis yattı. 27 Mayıs 1960 askeri darbesinden sonra Kurucu Meclis üyesi, 1961'de ise CHP'den milletvekili seçildi.

Revhat Aslan (1983) Resim eğitimi aldı. 1989'dan başlayarak mizah basınında görülmeye başladı. *Hıbır, Gırgır, Leman, L-Manayak, Öküz, Pine, Meme, Meme(t)* ve *Esmer* gibi dergilerde resimleme, karikatür ve daha çok da çizgi romanlar çizdi. *Öküz*'de, "Yüz soruda hayatın anlamı" başlıklı tek sayfalık –yaşamöyküsel– çizgi anlatılar yayımladı. Reklam ajansları için story booard'lar çiziyor, televizyonla ilgileniyor.

Rifat Mutlu (1949) Tıp eğitimi aldı. 1976'da *Akbaba*'nın "Yusuf Ziya Ortaç Karikatür Yarışması"nda Birinci Mansiyon ödülünü kazanarak mizah dünyasına girdi. Çalışmalarını daha çok sergilerle sürdürdü. 2004'ten başlayarak karikatürlerini, "Birileri" başlığı altında önce *Cumhuriyet Ege*, 2007'den başlayarak *Cumhuriyet Hafta Sonu* ve *Cumhuriyet Pazar Dergi*'de yayımlıyor.

S

Sait Munzur (1959) Türk dili ve edebiyatı eğitimi aldı. 1973'den başlayarak *Gırgır*'da görünmeye başladı. Karikatür yarışmaları ve sergilerine katılarak çizgi dünyasını oluşturmaya çalıştı. 1983'te aylık mizah dergisi *Sıfır*'ı yayımladı. *Akbaba, Ulus, Yeni Halkçı, Barış, Zafer* ve *Milliyet* gibi gazetelerde karikatürleri yayımlandı. Çocuk kitapları için resimlemeler yaptı.

Salih Memecan (1952) Mimari eğitimi aldı. Karikatür çalışmalarına, 1970'lerde Ankara'da başladı. ABD'ye gitti. Uzun yıllar bu ülkede yaşamını sürdürdü ve karikatür çalışmalarını yayımlama olanağı buldu. 1980'lerin başlarında Türkiye'ye döndü. *Nokta*'nın resimleme, karikatür ve kapak tasarımlarını gerçekleştirdi. Daha sonra *Sabah*'ta, günlük karikatür ve bant karikatürü "Sizinkiler"i çizmeye başladı. *ATV*'de her akşam –gösterime giren– "Bizimcity" başlığı altında canlandırılmış karikatürler yayımlıyor. Bilgisayarda çizdiği karikatürlerinde, kişisel bir çizgi ve biçem oluşturmayı başardı.

Sami Caner (1951) İlkokul öğretmenliği ve grafik tasarım eğitimi aldı. İlk karikatürü *Ustura*'da yayımlandı; onu *Pardon* ve *Papağan* izledi. 1971'de *Yeni İstanbul*'da altı ay süren günlük çizme deneyimi yaşadı. 1982'den başlayarak *Cumhuriyet*'te grafiker olarak çalıştı; bu döneminde *Cumhuriyet*'te ve birçok ek yayında vinyet ve karikatür yayımladı. 1992'de bir basın çalışanı olarak emekli oldu. O zamandan beri gönlünce karikatür çizerek, İstanbul'da yaşıyor.

Sarkis Paçacı (1957) Seramik eğitimi aldı. *Gırgır, Mikrop* ve *Hıbır*'da karikatürlerini yayımladı (1975-1993). Birkaç arkadaşıyla birlikte, aylık çizgi roman dergisi *R²*'yi yayımladı. Naragatsi Çizgiroman Stüdyosu'nu yönetti (1992-1994). 1988'de bir süre yaşamını Avrupa'da sürdürdü. 1994'te açtığı Naragatsi Comics Shop Art Gallery ve Cafe'yi işleterek yaşamını sürdürüyor. Çok uzun bir aradan sonra, kardeşi Vartan Pa-

çacı'yla birlikte hazırladığı iki karikatür albümüyle yeniden yüzünü gösterdi.

Gırgır'ın klasik çizgi ve mizah anlayışının dışına çıkan, ilk çizerlerden oldu. Bir çizgi ve biçeme sığınıp orada gelişmeyi dışlayıp, sürekli yeni bir anlatım diline yönelmeyi önemsedi. Özellikle *Hıbır*'daki "Zarolar"da, "öteki"leri büyük bir cesaretle, adeta şiirsel bir dille çizdi. 2009'da kısa bir süre *Penguen*'de göründü. Halen haftalık gazete *Agos*'ta siyasi karikatürler çiziyor.

Savaş Dinçel (1942-2007) Tiyatro eğitimi aldı. İstanbul Şehir Tiyatroları'nda ve özel tiyatrolarda yıllarca çalıştı. Çeşitli eğitim kurumlarında oyunculuk üzerine dersler verdi. Sinema filmlerinde ve televizyon dizilerinde rol aldı. 1975-1976 yıllaranda *Politika*'da karikatür; 1978'de, *Özgür Toplum*'da karikatür ve "Hasan" başlıklı bant karikatürünü; 1980'lerde ise *Günaydın*'da Turgut Özal üzerine kurduğu "Tonton" başlıklı bant karikatürünü yayımlama olanağı buldu. Metnini Müjdat Gezen'in yazdığı *Çizgilerle Nâzım Hikmet*'i (1995) resimledi. Görev aldığı tiyatro yapıtlarının proğram dergilerinde yer alan yaşamöyküleri, "karikatür çizmeyi sever" notunu eklemekten pek hoşlanırdı.

Sedat Nuri İleri (1988-1942) Modern Türk karikatürünün Cemil Cem'le birlikte önde gelen karikatürcülerindendir. *Kalem* (1908), *Âti* > *İleri* (1922-1924), *Karikatür* (1936-1946) ve *Yeni Adam* (1934-1944), onun karikatür serüveninin en önemli duraklarını oluşturuyor. Her şeyden önce o bir ressamdı. En verimli dönemi Sedat Simavi'nin *Karikatür*'ünde geçirmiştir. Genellikle toplumsal konulara ilgi duymuş, karikatürlerine ana mekân olarak seçtiği İstanbul insanını, bütün çeşitliliğiyle sergilemiştir.

Sefa Sofuoğlu (1964) İngiliz dili ve edebiyatı eğitimi aldı. İlk karikatürü 1978'de *Çivi*'de yayımlandı. *Gırgır* ve *Çarşaf*'ın amatörlere ayrılan sayfalarında uzun süre karikatürleri yayımlandı. Adana'da arkadaşlarıyla birlikte yerel *Expres*, ulusal *Milliyet* ve *Sabah Güney* gazetelerinde mizah sayfaları gerçekleştirdi ve çizgilerini bu sayfalarda yayımladı. Ayrıca İstanbul basınıyla zaman zaman ilişki kurdu: Bu doğrultuda, karikatür ve çizgi romanlarını *Dıgıl, Avni, Fırfır, Holigan, Parazit, Küstah*'ta yayımlama olanağı buldu. Adana'da reklamcılık, halkla ilişkiler ve yayıncılık alanlarında çalışmalarını sürdürüyor.

Sefer Selvi (1964) Hayat mücadelesi nedeniyle, lise eğitimini yarım bırakmak zorunda kaldı. Sıvas'ta başladığı lise öğrenciliği sırasında *Gırgır*'a ilk karikatürünü yolladı. İstanbul'a yerleşti ve *Gırgır*'a gidip Oğuz Aral ile tanıştı; böylece "Çiçeği burnunda karikatürcüler" köşesinde görünmeye başladı. Bir süre sonra esprileri dergiye kapak olmaya başlayınca *Gırgır*'da maaşlı ana kadroya alındı. Daha sonra *Çarşaf, Avni, Dıgıl, Fırfır* ve *Leman*'da çalışmalarını sürdürdü. Kısa bir süre bir canlandırma stüdyosunda çalıştı. 2004'den başlayarak *Evrensel*'de günlük siyasi karikatürler çiziyor. Birçok kez karikatürlerinden dolayı yargılandı.

Selçuk Demirel (1954) Karikatürleriyle 1970'lerde Ankara'da görünmeye başladı. Yeraltı Maden-İş Sendikası'nın gazetesinde, genel olarak işçilerinin çalışma koşulları; özel olarak işçi sınıfının ulusal ve uluslararası düşmanları ve işbirlikçileri üzerinde gezinen sert karikatürler çizdi. Kimi kez gazeteyi baştan ayağa, elle yazıp-çizerek donattığı oldu. Paris öncesi çizgilerinin yer aldığı başlıca yayınlar arasında şunlar sıralanabilir: *Özgür İnsan, Yansıma, Barış, Demokrat, Politika, Cumhuriyet, Mimarlık, Emek.*

1978'de Paris'e yerleşti ve kısa bir zaman sonra başta *Le Monde* olmak üzere basında işlerini yayımlama olanağı buldu. Yarattığı "Mumuk" adlı tip üzerine çeşitli resimli hikâye kitapları, karikatür albümleri yayımladı. Paris'ten Türkiye'ye önceleri *Cumhuriyet*, sonraları *Yeni Yüzyıl, Le Monde Diplomatic Türkiye* ve *Milliyet*'te karikatürler çizdi. Uzun süre –edebiyat dergisi– *Kitap-lık* için kapak resimlemeleri gerçekleştirdi. Çalışmalarını Fransa'da sürdürüyor.

Selma Emiroğlu Aykan (1928) Müzik eğitimi aldı. İlk karikatürleri, –Cemal Nadir Güler tarafından– 1943'te *Amcabey*'de yayımlandı. Daha sonra *Akbaba, 41 Buçuk, Doğan Kardeş, Yeni İstanbul* gibi birçok dergi ve gazetede çalışmaları yer aldı. Bir kuşağın hâlâ anımsadığı "Kara kedi çetesi" başlıklı çizgi romanı –*Doğan Kardeş*'te yayımladı (1945).

1960'da –ilk deneyimi olan– *La Traviata* operasında başrolü üstlendi. 1963'te eşiy-

Sait Munzur (Kendiportresi)

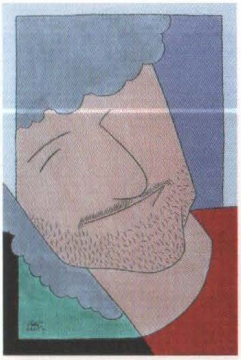

Salih Memecan (N. Abacı)

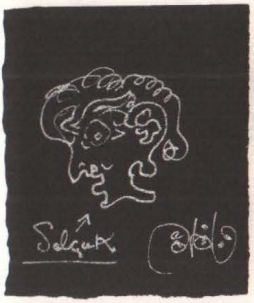

Selçuk Demirel (A. Dino)

Selma Emiroğlu (G. Kabakçıoğlu)

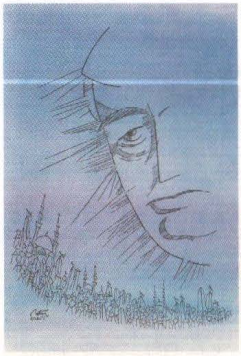

Semih Balcıoğlu (N. Abacı)

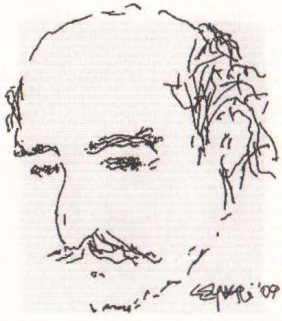

Seydali Gönel (Kendiportresi)

le birlikte, Almanya'ya yerleşti. Dramatik soprana olarak çalışmalarını Almanya'da sürdürdü. Bir ses rahatsızlığı nedeniyle, sahnelerden erken ayrılmak zorunda kaldı. Müzik birikimini, öğrenciler yetiştirerek paylaşmayı sürdürüyor.

Semih Balcıoğlu (1928-2006) Grafik eğitimi aldı. İlk karikatürü 1943'te *Akbaba*'da yayımlandı. Türk karikatürünü modern çizgiye ulaştıran 1950 Kuşağı'nın önemli üyelerindendir. Karikatürlerinin yer aldığı başlıca yayınlar şunlardır: *Akbaba, Karikatür, Taş, Çarşaf, Çivi, Akşam, Vatan, Dünya, Tercüman, Hürriyet, Yeni Yüzyıl, Sabah.* Karikatürcüler Derneği'nin kuruluşunu gerçekleştiren üç kurucu üyeden biri oldu.

Semih Poroy (1954) Hukuk eğitimini yarım bıraktı. İlk karikatürü 1975'te *Akbaba*'da yayımlandı. Karikatür, resimleme, bant karikatür ve çizgi roman çalışmalarını *Politika, Cumhuriyet, Vatan, Milliyet, Demokrat, Özgür İnsan, İktisat, Milliyet Sanat Dergisi, Milliyet Çocuk*'da yayımlama olanağı buldu. 1977'de mizah sayfası "Ciddiyet"le başlayan *Cumhuriyet* çizerliği, 1989'da başladığı bant karikatürü "Harbi"yle sürüyor. "Harbi"de, yarattığı tip'ler üzerinden gündelik yaşamı etkileyen sorunlar üzerine eleştiriler getiriyor.

Kültür, sanat ve edebiyat alanları için de –özellikle *Varlık*'ta– çizgi çalışmaları yapmayı seviyor. *Cumhuriyet Kitap* için gerçekleştirdiği "Feklavye" başlıkla karikatürleri önce dergide, sonra albüm olarak kültür dünyasında çok olumlu yankılar yarattı.

Serdar Günbilen (1962) Resim eğitimi aldı. Karikatürleriyle 1980'de *Çarşaf*'ta göründü. *Gırgır*'ın desteklediği "Hapisaneden sevgilerle" başlıklı sergiye katılan karikatürcülerdendi. 12 Eylül sonrasında İstanbul'da, askeri darbeye göndermeleri de olan üç boyutlu bir karikatür sergisi açtı. 1989-1990 yılları arasında *Güneş*'te; 2001-2007 yıllarında ise *Dünya*'da resimleme ve karikatürler çizdi.

Serkan Altuniğne (1977) 2002'de *Penguen*'de, "Aşk acısı" başlığı altında çizmeye başladı. *Lombak*'ta çizgi roman çalışmaları yayımlandı. Togan Gökbakar'ın yönettiği komedi filmi *Recep İvedik*'in (2008) senaryosunu, filmin başrolünü üstlenen Şahan Gökbakar'la birlikte yazdı. Halen karikatürlerini, *Penguen*'de yayımlıyor.

Seydali Gönel (1951) Türk tarihi eğitimi aldı. İlk karikatürü 1972'de Ankara'da günlük *Yenigün*'de yayımlandı. *Toplum, Olay, Kitle* gibi dergilerin yanı sıra demokratik kitle örgütlerinin yayınlarında da çizgilerini sergileme olanağı buldu. 1975'te İstanbul'a yerleşti. TSİP ve DİSK'in yayınları, öncelikle çalışma alanı oldu. *Cumhuriyet, Vatan, Politika* ve *Dünya* gazetelerinde karikatürlerini yayımladı. 12 Eylül'de, *Dünya*'da çıkan bir karikatürden dolayı gözaltına alındı.

12 Eylül 1980 sonrası karikatürden uzaklaştı; sektörel yayıncılık, raklamcılık ve fuarcılık alanlarında kurduğu şirketi yönetti, daha sonra işlerini tasfiye etti. Halen, Ece Ajandası'nın yöneticiliğini yapıyor.

Sezgin Burak (1935-1978) 1950'lerde karikatür ve resimlemeler yayımlamaya başladı. 1964'te bant karikatürü "Bizimkiler"i; 1967'de ise tarihi çizgi romanı "Tarkan"ı yarattı. Karikatüre 1975'te *Çarşaf*'la yeniden döndü. "Tarkan" çok büyük bir ilgi gördü; önce dergi olarak sonra filmler aracılığıyla izleyicilerini artırdı.

Sinan Bıçakçıoğlu (1933) İlk karikatürleri 1940'larda Ramiz Gökçe'nin *Mizah*'ında yayımlandı. 1950'lerin aykırı, yenilikçi çizeri. Steinberg'in büyüleyici çizgi dünyasından, yeni bir karikatür devşirmeye çalışan gençlerden biri. Bunu başardı. "Yazısız" çizgilerinde insana ve topluma dair sorunlarla didişti.

1960'larda Paris'e gitti ve yaşamını orada sürdürmeye başladı. Bir reklam ajansında grafik tasarımcı olarak çalıştı. Karikatürden uzaklaştı. Zaman zaman kendisi için de bir şeyler çizdiği, 1978'de İstanbul'da açtığı sergide görüldü. Bu sergi broşürüne Sezer Tansuğ'un yazdığı metnin başlığı şöyleydi: "Sinirli çizgiler."

Soner Günday (?) Mizah dergisi *Leman*'da karikatür ve çizgi romanlar çiziyor. Karikatür, çizgi roman ve mizahi yazılarını *Limon, Leman* ve *Dıgıl*'da yayımladı. *Kutsal Damacana-Kurt Adam*'ın senaryosunu Suat Özkan ve Kaan Ertem'le birlikte yazdı.

Sönmez Karakurt (1970) Ekonomi eğitimi aldı. İlk karikatürü 1985'te *Gırgır*'da yayımlandı. Oğuz Aral onu, Galip Tekin'in yönettiği *Avni*'ye teslim etti (1990). Gra-

fik tasarımcı, resimlemeci ve karikatürcü olarak çalıştığı başlıca yayınlar şöyle sıralanabilir: *Fırfır, Dıgıl, Sabah, Aktüel* (1994, 1999), *Posta, Radikal* (1995). 2006'dan bu yana, çalışmalarını *Penguen*'de sürdürüyor.

Suat Gönülay (1965) Resim eğitimini yarım bıraktı. İlk karikatürü 1978'de *Çivi*'de yayımlandı. Karikatürden çok çizgi romana ilgi duyduğu için, bu alanda çalışmalarını sürdürdü. *Lak Lak, Gırgır, Fırt, Limon* ve *Hıbır* gibi dergilerde karikatür ve çizgi roman çalışmalarını yayımlama olanağı buldu.

Suat Yalaz (1932) İlk karikatürleri 1948'de Kayseri'de, günlük *Erciyes Postası*'nda yayımlandı. Resim eğitimi aldı. Mizah dergilerinde karikatürün yanı sıra çizgili anlatılar da yaptı. Örneğin *Dolmuş*'ta çizdiği "Tarzan", bu çabalarından biriydi. 1950'lere değin dergi ve gazetelerde karikatürcü olarak varlığını sürdürdü.

1960'ların başında, metinlerini Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun yazdığı tarihi çizgi roman "Kaan"a çizmeye başladı. 1962'de ise, "Karaoğlan"ı yarattı. 1950 Kuşağı'yla yapılmış bir toplu söyleşide "(...) Ben meselâ ileride rejisör olacağım", der. Bu hedef, 1965'de "Karaoğlan"ı sinemaya aktararak başladı. 1971'de Paris'e yerleşti ve "Karaoğlan"ı orada "Kebir" adıyla yayımladı. 1980'lerde "Karaoğlan", yeniden ülkesine döndü. 1990'larda, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemine ilişkin yakın siyasi tarihten yola çıkan çizgi romanlara yöneldi.

Süreyya Aydın (1957) Basın-yayın eğitimi aldı. İlk karikatürü 1976'da stajyer olarak çalıştığı *Ankara Akspres*'te yayımlandı. 1978'de sosyal demokratların haftalık siyasi haber-kültür dergisi *Özgür Toplum, Toplumcu Düşün* ve *Kırsal Gelişim*'de çizdi. *Özgür Toplum*'da, Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya göçünü ele alan "Sertseyrek", mizahi bir çizgi roman denemesiydi.

1979'da Oslo'ya yerleşti; Norveçli bir kadınla evlendi. Aynı yıl göçmen sorunlarını ele alan *Immigranten > Samaro*'de karikatür çizmeye başladı ve –bu sık sık değilse de– hâlâ sürmektedir. Şimdi Tayland'da, oralı ikinci eşiyle bir köyde yaşayor. Norveç-Tayland-Türkiye üçgeninde yaşayan bir göçebe olduğu söylenebilir.

Ş

Şadi Dinççağ (1919-1983) İnşaat mühendisliği eğitimi aldı. Bir *Akbaba* karikatürcüsüdür. Basında aralıklarla görünebildi. 1970'lerde uluslararası karikatür yarışmalarında biçimlenen grafik karikatürden, etkilendi. *Akbaba*'da oluşturduğu geleneksel karikatürü bıraktı; yazısız, yalın ve zaman zaman kara mizahı yoklayan yeni bir karikatür dünyası kurmayı başardı.

Şevket Yalaz (1956) Karikatürleriyle 1970'lerde görünmeye başladı. Haftalık mizah dergileri *Gırgır* ve *Fırt*'ta karikatür çizdi, çizgi roman çalışmaları gerçekleştirdi. 1989'da *Gırgır*'dan, *Oğuz Aral* ile birlikte ayrılmak zorunda kaldı. 1998'de *Radikal*'de resimlemeler yapmaya başladı.

Şevki Çankaya (1920) Kıbrıs Türklerindendir. 1940'larde *Karikatür, Akbaba* ve *Şaka*'da çizdi. 1950'lerde *Hürriyet*'te "Karikatür sergisi" başlığı altında, bulvar karikatürleri ve çizgi romanlar çizdi. Yusuf Ziya Ortaç, onun için dergisinde ayırdığı tanıtım sayfasına yazdığı kısa metinde, "Şimdi o da Sururi gibi, Amerikada'dır" der. Bıraktığı izler, henüz görülemiyor.

T

Tan Oral (1937) Mimari eğitimi aldı. Uzun yıllar, kendisi için çizdi. Mayıs 1968 sarsıntısının Türkiye yansılarını, "Yürüyenler"de biçimledi. Bu çalışma, yeni bir karikatürün başlangıcını simgeliyordu. Modern karikatür, 1960'larda klasikleşmiş bir form kazanmıştı. Kişisel çizgi ve biçemlere karşın bir yinelenme söz konusuydu. Onun ileri sürdüğü çizgi dünyası, karikatürü, bu yinelemelerden kurtarma girişimidir. *Ant, Halkın Dostları* ve *Yansıma*'daki örnekler bunun sıra dışı izleridir. Canlandırma sineması alanında öncü çalışmalar gerçekleştirdi. Anadolu Üniversitesi'nde canlandırma sineması üzerine dersler

Semih Poroy (Kendiportresi)

S. Bıçakçıoğlu (G. Kabakçıoğlu)

Suat Yalaz (G. Kabakçıoğlu)

Tan Oral (N. Abacı)

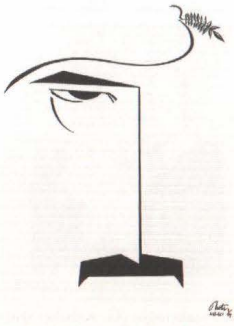

Turhan Selçuk (N. Abacı)

Yaşar Tonguç (N. Abacı)

verdi. Karikatürcüler Derneği'nin en parlak yıllarında birçok kez görev aldı.

Politika'da yayımladığı karikatürler ise siyasal içeriği, biçimsel farklılığı, kendi izleyicisini bulma doğrultusunda benzersiz bir örnek oluşturdu. 1977'de girdiği *Cumhuriyet*'te *Politika*'yla simgelenebilir olan çizgi dünyasını geliştirme olanağı buldu. 2007'den başlayarak *Taraf*'ta çiziyor.

Tuncay Urcan (1951) Lise eğitimi aldı. Karikatüre İzmir'de, 1970'lerde başladı. Karikatürcüler Derneği'nin etkinlikleri, karikatür yarışmaları ve sergilerine katıldı. İzmirli karikatürcü arkadaşlarıyla birlikte yerel basında mizah sayfaları gerçekleştirdi ve çizgilerini bu çerçevede yayımladı. Grafik tasarımcı olarak yaşamını kazanıyor.

Turgay Karadağ (1951) Biyoloji eğitimi aldı. 1969'de karikatür çalışmalarına başladı. Tek-İş, Tekges-İş, Genel-İş sendikalarının yayın organlarında çizdi (1978-1979). 1980'den sonra İstanbul'a yerleşti. Grafiker olarak yaşamını kazanırken, birçok dergi ve gazetede karikatür ve çizgi roman çalışmalarını yayımlama olanağı buldu. Nihayet, basında kadrolu olarak çalışmaya başladı: *Ateş* (1995-1999), *Damga* (2002-2003). 2004'ten bu yana karikatürlerini, *Referans*'ta yayımlıyor.

Çok özel, sıra dışı bir çizgi dünyası kurmayı başardı. Albümlerine koyduğu yaşamöykülerini şu cümleyle bitirir: "Karikatürün evrensel bir dil olduğuna inanıyor."

Turhan Selçuk (1922-2010) Önce sanat tarihi, sonra hukuk ve diş doktorluğu eğitimlerini terk etti ve karikatürcü olarak yaşamaya karar verdi. Cemal Nadir ile Ramiz Gökçe'nin çekilişinden sonra ortaya çıkan 1950 Kuşağı'nın en önemli çizerlerindendir.

Kardeşi İlhan Selçuk ile birlikte *41 Buçuk*, *Karikakatür*, *Taş-Karikatür*, *Dolmuş* dergilerini yayımladı. 1959'da "Abdülcanbaz" tipini yarattı; 40 yılı aşkın bir süre günlük gazetelerde tefrika edildi, albümleri yayımlandı ve birçok kez sahneye konuldu.

İlk döneminden başlayarak kendine özgü bir çizgi dünyası kurmayı başardı. 1950'lerde yumuşak ve yalın çizgileri farklılaştı; giderek geometrik bir estetik oluşturdu. Bu benzersiz ve çarpıcı karikatür dünyası, 1960'larda gelişti ve etki gücü arttı.

Karikatürcüler Derneği'nin kuruluşuna iki arkadaşıyla birlikte öncülük yaptı (1969). Karikatürleri, siyasal iktidarlar tarafından birçok kez cezalandırıldı; yayımladığı dergiler toplattırıldı.

Dünyanın en önemli karikatürcüleri arasında sayıldı.

U

Umut Sarıkaya (1980) Deniz bilimleri eğitimi aldı. Üniversite yıllarında öğrenciliğini sürdürürken bir yandan da mizah dergilerinde çalıştı. Okulunu bitirdiğinde bir süre mühendislik yaptı; sonra karikatürcü olarak yaşamaya karar verdi. 2007'den bu yana çizgilerini *Uykusuz*'da yayımlıyor.

Ü

Ümit Kartoğlu (1956) Tıp eğitimi aldı. 1976'dan başlayarak karikatürleriyle görünüyor. *Cumhuriyet*, *Demokrat* ve *Yeni Güney*'de karikatürleri yayımlandı. Karikatürlerini daha çok kişisel girişimleriyle kartpostal, takvim, sergi ve albümlerle sürdürmeyi yeğledi. Cenevre'de Dünya Sağlık Örgütü'nde "bilimsel danışman" olarak çalışıyor.

Ümit Öğmel (1946) Özel kuruluşlarda tiyatro eğitimi aldı ve bir süre tiyatro çalışmaları yaptı. İlk karikatürü 1960'larda *Doğan Kardeş*'te yayımlandı. Çizgileri 1970'lerde *Özgür İnsan*, *Yürüyüş*, *Vatan* ve *Cumhuriyet* gibi yayınlarda yer aldı.

Kitap kapağı tasarımlarına yönelik çalışmalar gerçekleştirdi. 12 Eylül 1980 sonrası, kendini çocuk kitabı resimlemelerine verdi. Bu çalışmalarıyla yurtdışına da taşan bir etkinlik alanı oluşturdu.

Y

Yalçın Çetin (1934-1977) İlk karikatürü 1947'de, *Doğan Kardeş*'te yayımlandı. Modern karikatürün temsilcisi 1950 Kuşağı'nın önemli üyelerinden biri oldu. Döneminin bir-

çok dergi ve gazetesinde resimleme, karikatür ve çizgi romanlar yayımladı. 1961'de Almanya'ya canlandırma sineması alanında çalışmak üzere gitti.

Birkaç yıl sonra döndüğünde, Karagöz estetiğinden yola çıkarak canlandırma sineması için yarattığı yeni biçemini, karikatür için de kullandı. Reklam dünyasına da canlandırma filmleri gerçekleştirdi. *Evliya Çelebi*, bu çalışmalar içinde özel bir yer tutmaktadır. Çizgideki yeni eğilimi 1960'larda gündeme gelen "sanatta ulusallık" tartışmalarının da bir parçası oldu.

Yaşar Tonguç (1932) 1952'den başlayarak basında görünmeye başladı. Bugün onu temsil eden çizgi ve biçemi, 1960'larda oluştu. *Yön*, *Soyut*, *Vatan*, *Çivi* ve *Diyojen*'de sergilediği karikatür, benzersizdir. Ali Ulvi Ersoy onun için, "Bizde yaşayan en büyük karikatürcü" derdi.

Türk canlandırma sinemasına çok emek verdi. Senaryosunu Sezer Tansuğ'un yazdığı *Amentü Gemisi Nasıl Yürüdü*, Tonguç'un canlandırma sinemamıza armağan ettiği önemli filmlerden biridir.

Yiğit Özgür (1977) Grafik eğitimi aldı. *Leman*, *L-Manyak* ve *Penguen*'de çalıştı. Birkaç arkadaşıyla birlikte 2000'de *Uykusuz*'u kurdu. *Milliyet Magazin* için her hafta bir karikatür; *Bilim Çocuk* için ise "Buket anlatıyor" başlıklı çalışmasını yayımladı (2002-2008). Çizgi, biçem ve tiplemeleriyle farklı bir mizahçı. Onda en dikkat çekici özellik, karikatürlerinde –*Penguen*'de başlayarak oluşturduğu– "konuşma balonu"nu kullanma biçimidir.

Yurdagün Göker (d.1935) Ekonomi, arkeoloji ve grafik tasarım eğitimi aldı. İlk karikatürü, 1951'de *Karakedi*'de yayımlandı. Çizgi serüveninde başlıca şu dergi ve gazetelerde çizdi: *Yelpaze*, *Tef*, *Gölge*, *Dolmuş*, *Taş*, *Akbaba*, *Düşünen Adam*; *Yenigün*, *Son Havadis*, *Yeni İstanbul ve Tasvir*, *Ortadoğu*, *Tercüman*, *Millî Gazete*, *Yeni Nesil*, *Türkiye Gazetesi* ve *Cumhuriyet*.

1965'te Almanya'ya gitti. 10 yıl kaldığı bu ülkede, karikatür, çizgi roman ve canlandırma sineması alanlarında çalıştı. 1975'te Babıâli'ye döndü. Halen serbest olarak çalışmalarını sürdürüyor.

Z

Zafer Temoçin (1965) Grafik tasarım eğitimi aldı. İlk karikatürü 1978'da *Gırgır*'da yayımlandı. Amatörlük bittiğinde ilk uzun mizah deneyimini *Gırgır*'da kazandı (1984-1986). Sonra başlıca şu yayınlarda çizme olanağı buldu: *Güneş* (1985), *Dolmuş* (1986), *Fırt* (1987-1989), *Günaydın* (1986-1987), *Hıbır* (1989), *Avni-Fırfır-Dıgıl* (1989-1995), *Nankör* (1991), *Öküz* (1996), *Dinazor* (1996-1997), *Yırtık Krampon* (2001), *Kirpi* (2003-2004).

1999'dan başlayarak "İğneli fıçı" başlığı altında, *Cumhuriyet*'te siyasi karikatürler yayımlıyor.

Zahir (Sıtkı) Güvemli (1913-2004) Türk edebiyatı eğitimi aldı. 1934'de, haftalık kültür dergisi *Yeni Adam*'da çizgileriyle görünmeye başladı. *Haber*, *Vakit* gazeteleri ile *Akbaba*, *Karikatür*, *Şaka* ve *Mizah* gibi dönemin önemli mizah dergilerinde karikatürler çizdi.

Edebiyat öğretmenliğinin yanı sıra hem yazarlık, hem de çizerlik yaparak dolu dolu bir sanat yaşamı sürdürdü. Karikatürde kendine üç önemli alan seçmişti: İstanbul, sanat-kültür dünyası ve portre karikatür. Özellikle portre karikatür alanında aşılması güç bir seviye yarattı.

Zeki Beyner (1936-2002) Tıpkı yaşamı gibi yoksulların, tutunamayanların yanında ve hep onları çizdi. 1955'de girdiği *Akbaba*'dan, derginin kapandığı 1977'ye değin çalıştı. Sonra uzun bir süre *Çarşaf*, *Çivi* ve *Bizim Gazete*'de karikatürlerini yayımlama olanağı buldu.

Akbaba'yla özdeşleşmiş birkaç karikatürcüden biriydi. Kendine özgü bir çizgi dünyası kurmayı başardı.

Yalçın Çetin (Kendiportresi)

Yiğit Özgür (E. Karabulut)

Zeki Beyner (N. Abacı)

Selma Emiroğlu Aykan'ın Turgut Çeviker'e 1988 yeni yıl kutlaması.

Kaynakça

"Kaynakça"larda genellikle kitap, ansiklopedi ve makaleler "tam künye" olarak verilir. Sıra süreli yayınlara gelince, onların "isim"leriyle yetinilir. Bazı yazarların, yayınların yanına parantez içinde "tarih"lerini de yazdığı olur. "Kaynakça"mız, bu bakımdan belki de bir ilki örnekliyor. Yararlandığımız bütün kaynakların "tam künye"lerini vermeyi istedik ve çok az eksiğiyle bu amaca ulaştığımız söylenebilir.

Aşağıda görüleceği gibi, Türkiye Cumhuriyet'inde yayımlanmış en önemli gazeteler tarandı. Yine de zamanımız yetmediği için bazı süreli yayınları tarayamadık. Söz konusu olan bu yayınların önemli bir bölümünde çizen karikatürcülerden bilgisayar kayıtlarını alma olanağımız oldu. Bilişim çağının olanaklarından yararlanarak *Zaman*'ın karikatürlerini, gazetenin internet sitesinden tümüyle indirdik; ancak bu gazetenin 2000 öncesini tarama olanağımız olmadı. İstanbul'da yayımlanan azınlık gazetelerinden *Şalom* ve *Agos*'u taramaya zaman ayıramadık, ancak Ohannes Şaşkal, İzel Rozental ve İrvin Mandel'in arşivlerinden yararlandık. İstanbul'da Rumca yayımlanan *Apoyevimatini*'nin sahibi ve yayın yönetmeni Mihail Vasiliadis'den, gazatede –tarihi boyunca– karikatüre hiç yer verilmediğini öğrendik.

Karikatürleri "tam künye" olarak vermeyi amaçladık.

- Gazeteler için örnek künye: "Yayının adı, Gün.Ay.Yıl, s(ayfa)."
- Dergiler için örnek künye: "Yayının adı, Gün.Ay.Yıl, S(ayı)., s(ayfa)."

Gırgır ve benzeri mizah dergilerinde "imza"sız bırakılmış kimi karikatürleri, o dergilerde çalışmış karikatürcülerden öğrenebildik. Yardımını aldığımız çizerler, karikarün "espri"cisini bile anımsayabildiler; kimileri ise sadece "çizgici"siyle kaldı.

Makaleler / Portre Karikatürler

Abacı, Necati, "Turhan Selçuk", *Güldiken*, Güz 1994, S. 5, Poster ek'i.

Ak, Behiç, "Yaşadığı toplumun bir tanığı", İrvin Mandel, *Mozotros Ailesi*, Gözlem Yay., 1. Basım, İst., 1994, s. 4-5

Alsaç, Üstün, "Yurdagün Göker", *Adam Sanat*, Mart 1993, S. 88, s. 49-57

Anonim, "Ressam Ercümend", *Yeni Mecmua*, 3.11.1939, S. 27, s. 26-27

Anonim, "Ateşböcekleri artık siyaset yapmıyacak-Siyasî espriye veda eden sanatkârlardan Celâl Şahin 'Suya sabuna dokunmamaya çalışacağız' diyor.", *Akşam*, 9.2.1958, s. 3

Anonim, "Mim Uykusuz", *Zübük*, 1962

Arabacıoğlu, Bülent, ["Kendiportresi"], *Hıbır*, 17.12.1992, S. 190, s. 13

Aratan, Kemal, "İstediği yere gidenler' başlıklı çizgi romandan bir kare: "Kendiportresi", *Leman*, 16.6.1992, S. 31, s. 6

Batur, Enis, "Ali Ulvi için küçük dikilitaş", *Cumhuriyet*, 23.7.1980, s. 7

Bedri Koraman, ["Kendiportresi"], *Milliyet*, 26.10.1985, s. 1

Burak, Ratip Tahir, "Münif Fehim, Cemil Cem, Kozma Togo, Ratip Tahir, Ramiz Gökçe, İhap Hulusi, Cemal Nadir['in portreleri]", *Kartal*, 11.7.1929, S. 4, s. 3-4

Cem, Cem, "Sedat Simavi", *Akbaba*, 25.1.1924, S. 15, s. 1

Çetin, Yalçın, "Suat Yalaz", *Akbaba*, 3.11.1960, S. 451, s. 9

Çetin, Yalçın, "Kendiportresi", *Akbaba*, 3.11.1960, S. 451, s. 9

Çeviker, Çeviker, "Türk karikatürünün yakın geçmişine özeleştirel bir bakış", *Varlık*, Ağustos 1990, S. 995, s. 12-13

Demirel, Selçuk, *Abidin Dino - Özel Koleksiyon*, YKY, 1. Bas., Aralık 2003

Güvemli, Zahir [Sıtkı], "Bize ayna tutanlar", *Aydabir*, 1954, S. 20, s. 15-18

Güvemli, Zahir [Sıtkı], "Abidin Dino", *Yeni Adam*, 9.9.1940, S. 299, s. 11

İ. Hakkı, ["Musavvirimiz Rıfkı Bey"], *Aydede*, 4.9.1922, S. 71, s. 4

Kabakçıoğlu, Güngör, *"Portreler"*, Barajans/GGK Yay., [1. Basım] Haziran 1994

Kabakçıoğlu, Güngör, *Karikatürcü Portreleri*, TC Kültür Bakanlığı Yay., [1. Basım] Ank., 2002

Kanat, Celâl A., "Ormanların korunması mı, yoksa Tunceli'nin cezalandırılması mı", *Gün*, Mayıs 1987, S. 27, s. 35

Karakurt, Ersin, "*Penguen* 3 yaşında" anısına derginin kadrosunu gösteren toplu portre tablosundan alınabilen "yüz"ler: "Yiğit Özgür, Erdil Yaşaroğlu, Selçuk Erdem, Umut Sarıkaya", *Penguen*, 13.10.2005, S. 160, s. 9-10

Kışlalı, Mehmet Ali, "Alpkaya'dan Tahinkaya'ya", *Radikal*, 15.11.2001, s. 7

Koraman, Bedri, "Kendiportresi", *Milliyet*, 26.10.1985, s. 1

[Ortaç, Yusuf Ziya], "Zeki Cemal Bâkiçelebioğlu", *Akbaba*, 1.11.1956, S. 242, s. 9

[Ortaç, Yusuf Ziya], "Şevki", *Akbaba*, 24.1.1947, S. 254, s. 13

Paçacı, Sarkis, "[Sarkis Paçacı]", *Gırgır*, 23.3.1986, S. 707, s. 2

Şeren, [Bülent Hikmet], *Akbaba*, 13.11.1958, S. 348, s. 14

Taraf, *Taraf*, "Özal Harp Dairesi: Türk Gladyosu", 27.12.2009, s. 11

Ural, Orhan, "Kendiportresi", *Akbaba*, 21.5.1937, S. 176

Yalıncak, Güray, "Ertan Aydın", *Evrensel*, 19.5.1996, s. 3

Yavuz, Mesut, "Kendiportresi", *Milliyet*, 12.5.1979, s. 16

Zorlu, Cafer, "Kendiportresi", *Akbaba*, 10.5.1967, S. 20

Kitaplar

Adam, *Ana Yazım Kılavuzu*, Adam Yay., 16. Bas., İst., Ağustos 2000

Ahmad, Feroz ve Bedia Turgay, *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971*, Bilgi Yay., 1. Bas., Ank., Temmuz 1976

Ahmad, Feroz (Türkçesi: Ahmet Fethi), *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, Hil Yay., 2. Bas., İst., Mart 1996

Akşin, Doç.Dr. Sina, *100 Soruda Jön Türkler ve İttihat ve Terakki*, Gerçek Yay., 1. Bas., İst., Mart 1980

Alpin, Hakan, *Çizgiroman Ansiklopedisi*, İnkılâp Kitabevi Yay., İst., 2006

Arif, Ahmed, *Hasretinden Pırangalar Eskittim*, Cem Yay., İst., 1971

Balabanlılar, Mürşit-Kandır, Şebnem-Söğüt, Mine-Erdinç, Cengiz-Balıkçıoğlu, Tuğba, *Türkiye'nin 75 yılı 1923-1998 Günü Gününe Cumhuriyet Tarihi*, Tempo Yay., İst., Ekim 1998

Balcıoğlu, Semih, *Cumhuriyet'in 75 Yılında Türk Karikatürü*, T. İş Bankası, Kültür Yay., İst., [1998]

Bali, Rıfat N., *Maziyi Eşelerken*, Dünya Kitapları, 1. Baskı, İst., Temmuz 2006

Barutçu, Faik Ahmet, *Siyasi Anılar (1939-1954)*, Milliyet Yay., İst., 1997

Bayrak, Orhan, *Türkiye'de Gazeteler ve Dergiler Sözlüğü (1831-1993)*, Küll Yay., 1. Bas., İst., Nisan 1994

[Bengü], Memet Fuat (Haz.), *A'dan Z'ye Nâzım Hikmet*, YKY, 1.Baskı, İst., Kasım 2002

Burak, Ratip Tahir, *Hapishane Hatıraları*, Güven Yay., İst., 1961

Çalışlar, İpek, *Latife Hanım*, Doğan Kitap, 9. Baskı, İst., Ağustos 2006

Cantek, Levent, *Türkiye'de Çizgi Roman*, İletişim Yay., 2. Basım, İst., 2002

Ersal, Hasan-Kuyaş, Ahmet-Oktay, Ahmet-Tunçay, Mete, *Cumhuriyet Ansiklopedisi / 1923-2000*, YKY, İst., Şubat 2005, C. 1

Çavdar, Tevfik, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)*, İmge Yay., 4. Bas., Ank., Eylül 2008

Çavdar, Tevfik, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950'den Günümüze)*, İmge Yay., 4. Bas., Ank., Eylül 2008

Çavdar, Tevfik, *İz Bırakan Gazeteler ve Gazeteciler-Babıâli'den Geriye Ne Kaldı?*, İmge Yay., 1. Bas., Ank., Temmuz 2007

Çetin, Yalçın, *Vatan Millet Sakarya*, Cem Yay., 1. Basım, İst., 1974
Çeviker, Turgut, *Gelişim Sürecinde Türk Karikatürü-I Tanzimat ve İstibdat Dönemi (1867-1908/1878-1908)*, Adam Yay., 1. Bas., İst., Eylül 1986
Çeviker, Turgut, *Gelişim Sürecinde Türk karikatürü-II Meşrutiyet Dönemi (1908-1918)*, Adam Yay., 1. Bas., İst., Temmuz 1986
Çeviker, Turgut, *Gelişim Sürecinde Türk karikatürü-III Kurtuluş Savaşı Dönemi (1918-1923)*, Adam Yay., 1. Bas., İst., Ekim 1991
Duman, Hasan (Haz.), *İst. Kütüphaneleri Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu 1828-1928, İslâm*, Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi İslâm Konferansı Teşkilâtı Yay., İst., 1986
Ergüven, Mehmet, *Alp Tamer Ulukılıç*, Bilim Sanat Galerisi Yay., İst., 1996
Esendemir, Kutlu (Haz.), *Yiğit Özgür, Haftalık*'ın eki, 19-25.7.2005, S. 119
Gökman, Muzaffer (Haz.:), *Sedat Simavi-Hayatı ve Eserleri*, Hürriyet Yay., 1. Bas., İst., 1970
Heper, Metin, *Türkiye Sözlüğü*, DoğuBatı Yay., 1. Baskı, Ank., Eylül 2006
Imbert, Paul (Çev.: A. Cemgil), *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yenileşme Hareketleri-Türkiye'nin Meseleleri*, Havass Yay., 1. Bas., Kasım 1981
Kayış, Yasin, *Demokrat Parti Döneminde Siyasi Karikatür*, Libra Yay., 1. Bas., Temmuz 2009
Koloğlu, Orhan, *Abdülhamid Gerçeği-Ne Kızıl Sultan Ne Ulu Hakan*, Gür Yay., 1. Bas., Şubat 1987
Lewis, Bernard (İngilizceden çev.: Prof.Dr. Metin Kıratlı), *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu-Türk Tarih kurumu Yay., IV. Dizi, Sayı 88, 8. Basım, Ank. 2004
Matran, Robert (Çev.: Server Tanilli), *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi II*, Adam Yay., 1. Bas., İst., Haziran 1999
Nebioğlu, Dr. Osman (Haz.), *Türkiye'de Kim Kimdir - "Yaşayan Tanınmış Kimseler Ansiklopedisi"*, Nebioğlu Yay., İst., 1961-1962
Nesin, Aziz (Genişleterek ve Güncelleştirerek Yayına Haz.: Turgut Çeviker), *Cumhuriyet Dönemi Türk Mizahı*, Adam Yay.('dan) 1. Basım, Ekim 2001
Özakman, Turgut, *1881-1938 - Atatürk, Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Kronolojisi*, Bilgi Yay., 1. Bas., Ank. Haziran 1999
Özsezgin, Kaya, *Türk Plastik Sanatçıları-Ansiklopedik Sözlük*, YKY, 1. Bas., İst., Aralık 1994
Öztürk, Selahattin-Hacısmailoğlu, Abdurrahman M.-Hızarcı, Muhammed, *Hakkı Tarık Us Kütüphanesi Kataloğu Süreli Yayınlar*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yay., İst., 2006
Peker in, Recep, *İnkılab Dersleri Notları*, Ank., 1936
Şakar, Yrd.Doç.Dr. Müjdat, *1982 Anayasası ve Önceki Anayasalar*, Beta, 1. Bas., İst., Temmuz 1989
Şentürk, Şennur (Haz.), *Cam Altında Yirmi Bin Fersah Geleneksel Halk Resim sanatından "Camaltı Resimleri"*, YKY, İst., Ekim 1997
Ramsaur, Jr., Ernest Edmondson (Çev.: Nuran Ülken), *Jön Türkler ve 1908 İhtilâli*, Sander Yay., İst., Haziran 1972
T.Z (Hamii ve mütercimi), *Nevsal-ı Milli-1330 [1914]*, Fırat, Asâr-ı Müfide Kütübhanesi, İst., 1916
Tanilli, Server (Haz.), *Türkiye'de Aydınlanma Hareketi Dünü, Bugünü, Sorunları /25-26 Nisan 1997 Strasbourg Sempozyumu-Server Tanilli'ye Saygı*, Adam Yay., 3. Basım, İst., Kasım 2000
Tanpınar, Prof. Ahmet Hamdi, *19 uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, 7. Basım, İst., 1988
Tanyeli, Halit-Topsakaloğlu, Adnan, *İzahlı Demokrat Parti Kronolojisi 1945-1950*, 1. Kitap, İst., 1958
Topuz, Hıfzı, *100 Soruda Başlangıcından Bugüne Türk Basını*, Gerçek Yay., (Yeniden yazılmış) 2. Bas., İst., 1996
Topuz, Hıfzı, *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, 1. Bas., Kasım 2003
YKY, *Cumhuriyet Ansiklopedisi 1923-2000*, C. 1-5, YKY, 5. Bas., İst., Şubat 2005

Albümler

[Akdilek], Ferruh Doğan, *Çizgili Dünya*, Ant Yay., 1. Bas., İst., Mayıs 1969
[Akdilek], Ferruh Doğan, *Sergi*, Cem Yay., [1. Bas.], İst., 1974
Akyol, Ercan, *Çiziyorum 2003*, Episilon Yay., 1. Bas.., İst., Mart 2004
Arığ, Cemal, *Taş Taş Üstüne*, Ar Yay., 1. Bas., İst., Nisan 1987
Balkenhol, Th[omas]., *Karikatürkei von 1946 bis 1981 Karikatürkiye*, Fuldaer Verlagsanstalt, 1. Auflage, Sept., 1981
Başlangıcından Bugüne Türk Karikatürü, Cem Yay., 1. Basım, İst., 1971
Berberyan, Nişan G. (Yay. Haz.: Turgut Çeviker), *Terakki Edelim Beyler*, Adam Yay., 1. Bas., İst., Kasım 1986
Cem, Cemil (Yay.Haz.: Turgut Çeviker), *Silâh ve Meşale*, Adam Yay., 1. Basım, İst., Ocak 1986
Çetin, Yalçın, *Vatan Millet Sakarya*, Cem Yay., 1. Basım, İst., 1974
Danyal, Nezih, *Devir*, Işık Yay., Ank., 1979
Demirci, Latif, *The Selamın Aleyküm*, İletişim Yay., 1. Bas., İst., 1985
Dumlupınar, Hatay, *"İdeoolojik"*, Yarın Yay., 1. Bas., Ank., Eylül 1985
[Ersoy], Ali Ulvi, *Karikatürler*, Karikatür Vakfı Yay., 1. Bas., Ankara, Mayıs 1996
[Gökçe], Ramiz, *Hacıağalar Albümü*, İst., 1946
Rozental, İzel, *Ne Olacak Bu Dünyanın Hali?*, Gözlem Yay., 1. Basım, İst., Şubat 2001

Kabakçıoğlu, Güngör, "Portreler", Barajans / GGK Yay., 1. Basım, İst., Haziran 1994
Kart, Musa, *Çizmeden Yukarı*, Cumhuriyet Kitapları, 1. Bas., İst., Ekim 2006
Kartoğlu, Ümit, *Zaman Zaman*, Karakare Yay., 1. Bas., Ank., Ağustos 1986
Kartoğlu, Ümit-Şaşkal Ohannes, *Le Chiendent-Quack Grass-Ayrık Otu*, Elele Migrations et Cultures de Turque Yay., 1. Bas., İst., 2007
Keten, Heten [Kaçan, Hasan], *Cork*, Joker Yay., 1. Bas., İst., Ekim 1991
Memecan, Salih, *Bizimcity-Sülü'nün İntikamı*, Mart Yay., 1. Bas., İst., Aralık 1995
XII. Medunarodni Salon Antiratne Karikature [Uluslararası Savaş Karşıtı Karikatür Sergisi], Ivanoviç, Goran (Yay.), Salon Antirante Karikature [Yay.], Sırbistan-Karadağ, 2003
Özbek, Eray, *Karaltılar : Silhouettes*, Karikatür Vakfı Yay., 1. Bas., Ankara, Nisan 1999
Poroy, Semih, *Feklavye*, Sel Yay., 1. Basım, Şubat 2008
Selçuk, Turhan, *Söz Çizginin*, Milliyet Yay., 1. Bas., İst., Ekim 1979
Selvi, Sefer, *Elem ve Istırap Karikatürleri*, Evrensel Yay., 1. Basım, İst., Mayıs 2006
Soyöz, Haslet, *Haslet*, [Kendi Yay.], 1. Bas., İst., 1996
Sönmez, Mehmet, *Nefti*, May Yay., 1. Bas., İst., 1978
Tüblek, Nehar, *Nehar Tüblek Albümü*, Dünya Yay., İst., Mart 1996
Türk Karikatüristleri 1962, Türkiye Gazeteciler Sendikaları Federasyonu, İst., [1963]
Türkmen, [Mehmet Ali], *Yani şey...*, İyi Şeyler Yay., 1. Bas., İst., Ocak 1991
Ural, Orhan, *Karikatür Mizah*, 9.4.1961, S. 1
Yavuz, Mesut, *MESS Karikatür Albümü / 1992-1998*, 1. Bas., İst., [1999]

Yazarın Arşivinden Kullanılan Özgün Portreler

Aydın, Süreyya, "Kendiportresi" (1978)
Gürses, Kemal Gökhan, "Kâmil Masaracı" [1990'lar]
Kanbir, Atila, "Kendiportresi" (1977)
Kartoğlu, Ümit, "Kendiportresi" (18.4.1979)
Munzur, Sait, "Kendiportresi" [1980 öncesi]
Poroy, Semih, "Kendiportresi" (1998)
Tüblek, Nehar, "Kendiportresi" [1950'ler]

Süreli Yayınlar

a) Mizah Dergileri

Açıkgöz (13.1.1940, S. 1; 3.2.1940, S. 4)
Adem Baba (25.7.1952, S. 1)
Agam (26.1.1948-29.3.1948, S. 1-7)
Ah Karakedi (10.4.1954-17.4.1954, S. 1-2)
Akbaba (7.12.1922-Ocak 1977)
Aksak Kurbağa (6.11.1998, S. 1)
Akşam Resimli [*mizahî*] *İlâve* (13.10.1928)
Alarm (18.5.2003-29.6.2003, S. 1-7)
Alay (26.11.1931, S. 1)
Alay (9.1.1947, S. 1; 6.2.1947, S. 5)
Alay (1.1.1953, S. 1)
Alibaba (25.11.1947-2.12.1947, S. 1-2; 16.12.1947, S. 4)
Ali Dayı (8.3.1948, S. 1; 28.6.1956-25.6.1956, S. 867-868)
Amcabey (5.12.1942-25.3.1944, S. 1-69)
Amcabey (23.10.1963-6.5.1964, S. 1-29)
Amcabey (1.9.1971, S. 1)
Amele (1.8.2000-Eylül 2000, S. 1-2)
AP 76 (Mayıs 1976, S. 1)
Arıza (18.5.2001-26.10.2001, S. 24)
Asuman (20.10.1951, S. 1/19)
Atmaca (*Ses* dergisin ek'i, 14.2.1981-31.10.1981, S. 1-34)
Avni (25.1.1989-21.5.1994, S. 1-235)
Aydede (2.1.1922-9.19.1922, S. 1-90)
Aydede (8.5.1948-1.10.1949, S. 1-125)
Âyine (18.8.1921-4.1.1923, S. 1-72)
Ayvaz (23.11.1938-26.11.1938, S. 273-274; 23.11.1938, S. 273; 17.12.1938, S. 280)
Baba (30.7-6.8.1993, S. 1)
Baba (25.12.1999, S. 11; 7; 14.7.2000, S. 28)
Balkabağı (15.4.1955, S. 1; 15.7.1955, S. 14)
Balyoz (8.9.1979-12.3.1980, S. 1-9)
Battal Gazi (31.8.1948, S. 36)
Bekri Mustafa (29.3.1947, S. 1)
Biber (17.9.1994, S. 1)
Bindokuzyüzseksendert (*Cumhuriyet*'in yılbaşı eki, 31.12.1983)
Bizim Balo (7.3.1959)
Bizim Deve (16.7.1952-10.9.1952, S. 1-9)
Bizim Karakedi (10.5.1952-7.6.1952, S. 1-5)
Bizim Şaka (2.10.1960, S. 4+4)
Balo (21.3.1963)
Bonbon (*Hürriyet*'in eki, 30.6.1972-23.6.1973, S. 1-52)
Bonbon-Ponpon (*Bulvar*'ın eki, 3. sayıdan başlayarak adı değişiyor, 15.2.1986-20.9.1987, S. 1-26)
Boşboğaz (22.9.1945, S. 1)
Cafcaf (Aralık 2008, S. 1)
Cem (15.12.1927-1928, S. 1-33)
Cıngar (16.11.1990-11.1.1991, S. 1-9)
Cıngar (Aralık 1997, S. 5)
Cins (*Yeni Günaydın*'ın eki, Tarihsiz. [S.1-2])
Curcuna (1980-81, S. 1-10)
Çağdaş Mizah (1.12.1975-1.11.1975, S. 1-2)
Çarşaf (17.12.1975-1992)
Çaylak (Haziran 1976-20.4-5.51978, S. 1-26/27)
Çaylak ([1991], S. 1)
Çene (*Yazın*'ın [Fransa] eki, Eylül-Mart 1986, S. 1-4)
Çete (5.1.1997-12.1.1997, S. 1-2)
Çizgili Pijama (*Star*'ın eki, 28.3.1999, S. 3)

Çivi (1/8.6.1978-1979, S. 93)
Çuval (1.3.1960, S. 4)
Çuval (Mayıs 1978-26.11.1977, S. 19)
Çuvaldız (*Bursa Hakimiyet*'in eki, 11.11.1984, S. 7; 9.11.1984, S. 11)
Dalga (*Hürriyet*'in ek'i, 4.2.1984-16.3.1985, S. 1-57)
Dalkavuk (15.5.1953-5.6.1953, S. 1-4)
Dalkavuk (12.11.[1960 sonrası], S. 1)
Deccal (22.6.1960-13.7.1960, S. 2-5)
Dede (2.11.1948, S. 1)
Deli (9.8.1991-13.10.1993, S. 1-116)
Deve (9.4.1952-21.5.1952, S. 1-7)
Deve ([1974], S. 1)
Dıgıl (4.5.1989-1996, S. 1-353)
Diken (30.10.1918, S. 1)
Diktatörler Karikatür Mecmuası, 10.12.1960, S. 5
Dinazor (31.3.1990, S. 1)
Dinazor (*Cumhuriyet*'in ek'i, 11.12.1996-23.7.1997, S. 1-33)
Dinazor (21.8.1997-22.4.1999, 1-91)
Diyojen (7.3.1998-18.4.1998, S. 1-7)
Dolmuş (5.1.1956-3.9.1958, S. 1-139)
Dolmuş (5.4.1986-29.3.1986, S. 1-11)
Dostun Sesi (Türkçe-Elence, 21.8.1948, S. 2)
Dubara (3.4.1954, S. 1)
Eşref (25.9.1947, S. 8)
Fermuar (15.9.2006-23.11.2007, S. 1-63)
Fasülye (26.1.1997-22.6.1997, S. 1-21)
Fesat (18.7.1997-Kasım 1997, S. 1-16)
Filit (30.9.1991, S. 2)
Fırça (1.8.1979-28.9.1979, S. 1-9)
Fırfır (5.12.1989-11.1.1993, S. 1-163)
Fırt (16.3.1976-24.9.1990, S. 1-759)
Fit (1.3.1990-Ekim 1990, S. 1-8)
Fos (25.2.1994, S. 1)
Gaste (23.4.2008-21.5.2008, S. 1-5)
Gecekondu (4.7.1952-15.8.1952, S. 1-7)
Geveze (1.2.1947, S. 1; 12.6.1947, S. 13-1; 24.7.1947, S. 13-7; 30.7.1947, S. 13-8; 6.8.1947, S. 13-9; 14.8.1947, S. 13-10; 20.8.1947, S. 13-11; 27.8.1947, S. 13-12; 5.9.1947, S. 13-13; 12.9.1947, S. 13-14; 26.9.1947, S. 13-16; 14.11.1947, S. 13-23; 21.11.1947, S. 13-24; 15.12.1947, S. 13-25; 22.12.1947, S. 14-26; 29.12.1947, S. 13-27; 5.1.1948, S. 13-28; 17.1.1948, S. 13-29; 27.1.1948, S. 13-30; 3.2.1948, S. 13-31; 12.2.1948, S. 13-32; 19.2.1948, S. 13-33; 4.3.1948, S. 13-35; 29.9.1948, S. 13/46; 27.4.1949, S. 13-52)
Gıcık (7.2.1948, S. 1)
Gıcık ([24.8.1980]-20.8.1989, S. 1-454)
Gırgır (Oğuz Aral dönemi: 1.7.1972-5.11.1989, S. 1-896); (Oğuz Aral'sız dönem-I: 12.11.1989-19.2.1999, S. 897-1382; 7-14.7.2000, S. 28 - 31.12.2004-7.1.2005, S. 1; 9-16.9.2005, S.: 37); (Oğuz Aral'sız dönem-II: 21-28.5.2008-24-31.12.2008, S. 1-41)
Gırgır Kara Kedi (Tarihsiz, 1960 sonrası.)
Gool Show (1.4.1994, S. 1)
Gölge (27.7.1957, S. 1 - 8.3.1958, S. 33)
Guguk (9.3.1947, S. 1)
Gül (22.4.1957-5.6.1957, S. 1-7)
Güleryüz (19.10.1960, S. 10)
Gülügülü (Aralık 1993, S. 1)
Gümbür (15.3.1994, S. 1)
Gümgüm (15.11.1985-6.1.1987, S. 1-59)
Hallo - Merhaba (Januar 1996-September/Oktober 1996, S. 1-2)
Hamsi (Ocak 1991-Mart 1992, S. 1-15)
Hayret (1.4.1950-15.4.1950, S. 1-3)
H.B.R Maymun (9.6.1994-6.10.2000, S. 1-330)
Hemşeri (1.5.1936, S. 46; 5.6.1936, S. 56; 26.6.1936, S. 62; 20.7.1936, S. 69; 17.8.1936, S. 77; 9.4.1937, S. 144; 31.5.1937, S. 159; 30.8.1937, S. 185; 13.2.1939, S. 337; 22.12.1939, S. 426; 10.5.1943, S. 779; 12.7.1943, S. 797; 8.5.1944, S. 883; 10.7.1944, S. 901; 2.4.1945, S. 977; 11.5.1945, S. 988; 2.7.1945, S.1003; 22.7.1945, S. 1035; 20.10.1947, S.1245; 15.5.1950, S. 1476; 10.2.1950, S.1515)
Hıbır (4.5.1989-1.7.1993, S. 1-218)
Hızır (21.10.1953-24.10.1953, S. 1-2)
Hobaaa (26.2.1999-5.3.1999, S. 1-2)
Hoca Nasreddin (Temmuz 1980, S. 1)
Holigam (16.11.2001, S. 1)
Homur (Eylül 2005)
Homur (*Evrensel*'in eki, 17.6.2000, S. 27; 1.7.2000, S. 29)
Horoz (5.11.1952-19.11.1952, S. 1-3)
Horoz (*Gölge Adam*'ın eki, [Tarihsiz], S. 1-12)
Hüüp! (8.2.2002, S. 1)
İdarei Maslahat (11.10.1952, S. 1)
İhtiyaç Molası (15.6.2001-Ekim 2001, S. 1-2)
İncili Çavuş (3.11.1944, S. 1)
İşçi-Mizah (Şubat 1990, S. 1; Ağustos 1990, S. 7)
Kahkaha ([1978], S. 1-2)
Kakalak (15.8.2004, S. 1)
Kaktüs (Mayıs 2002, S. 2)
Kalem (6.101927-1928-5.4.1928, S. 1-25)
Kalem (18.9.1930, S. 2)
Kantar (2004, S. 1-2)
Kap!Karakedi (16.4.1955, S. 1)
Karagöz (3.1.1923-26.1.1935, S. 1544-2803)
Karadavut (16 Nisan [Tarihsiz], S. 20)
Karakare (Şubat 1986-Ekim 1986, S. 1-7)
Karakedi (4.5.1979-21.3.1980, S. 1-46)
Karakedi (1979, S. 1-9, 11-16, 18-46)
Karanfil (*Demokrat Ege*'nin eki, [1983], S. 1-2)
Karikatür (1.1.1936-2.1.1947, S. 1-575)
Karikatür (15.10.1958-6.1.1959, S. 1-12)
Karikatür (Nisan 1993-Mart 2007, S. 1-121)

Karikatür Mecmuası (16.3.1960, S. 8)
Kartal (11.7.1929, S. 4; 29.7.1929, S. 9; 18.9.1930, S. 2)
Kartal (18.9.1930, S. 2)
Kedi (*Yeni Asır*'ın eki, 1989-25.2.1990, S. 1-27)
Kelaynak (Mayıs 1991-Temmuz/Ağustos 1991, S. 1-3)
Kelebek (1923-1924, S. 1-77)
Kelkâhya (12.9.1947, S. 1)
Keloğlan (20.8.1956, S. 1)
Keskin Ustura (16.9.1994-29.11.1997, S. 1-168)
40 Albar (19.11.1945-1.12.1945, S. 1-2)
41 Buçuk (6.9.1952-15-12.1952, S. 1-15)
Kirpi (20.7.1965- 31.8.1965, S. 2-8)
Kirpi (*Milliyet*'in ek'i, 8.6.2003-1.8.2004, S. 1-46)
Komik Solak (1999-2000)
Körkadı (17.3.1949, S. 100-3)
Körşeytan (8.5.1948, S. 1)
Köstebek ([1989], S. 1)
Külâh (17.6.1960-1.7.1960, S. 1-3; 29.7.1960; 5.8.1960, S. 7-8; 19.8.1960, S. 10)
Kütük (25.3.2004, S. 1)
Merhaba Körkadı (13.2.1947, S. 1)
Küstah (16.11.2005-6.7.2005, S. 1-34)
Kütük (Ocak 2005, S. 1)
Lağım (4.1.2002, S. 2)
Laklak (*Günaydın*'ın eki, [1980]-17.6.1984, S. 1-199)
Lala Paşa (25.5.1947, S. 1; 3.4.1948, S. 4-1)
Leman (19.5.1992-24.12.2008, S. 1-894)
Limon (14.3.1986-28.6.1999, S. 1-391)
Makara (16.1.1998-6.2.1998, S. 1-4)
Malûmpaşa (8.9.1947-11.10.1947, S. 1-6)
Manyak (Şubat 2003, S. 5)
Markopaşa (25.11.1946-16.10.1947, S. 1-24)
Maydanoz (*Ekonomik Takvim*'in eki, 15.11.1996)
Mazete (8.10.1988-5.8.1989, S. 1-43)
Medet (1950, S. 1-22)
Memiş Ağa (4.9.1949, S. 2)
Merhumpaşa (26.5.1947-1.11.1947, S. 1-4)
Mikrop (23.3.1978-28.12.1978, S. 1-41)
Mizah (12.7.1946-1948, S. 1-267)
Musibet (18-25.11.2000, S. 1)
Mustafa (10.10.1991, S. 1)
Nankör (10.5.1991-31.5.1991, S. 1-4)
Nasreddin Hoca (5.9.1927, S. 20)
Neşeli Bulvar (*Bulvar*'ın eki, 20.8.1983, S. 1)
Neşeli Ramazan (*Güneş*'in eki, Tarih ve sayı'sız.)
Nuhun Gemisi (2.11.1949-24.5.1950, S. 1-31)
Otobüs (*Sabah*'ın eki, 25.2.1987)
Panik (19.4.1996-Mayıs 1996, S. 1-7)
Papağan (23.4.1924, S. 1-16.6.1926, S. 1-136)
Papağan (5.12.1928, S. 38)
Papağan (1.11.1966, S. 114)
Papağan (3.10.1967, S. 1; 22.10.1968; 26.11.1968; 28.1.1969; 15.7.1969; 16.9.1969; 4.11.1969; 16.12.1969)
Parazit (7.7.1995, S. 11 -21.7.1995, S. 11-13; 1.9.1995, S. 19; 6.10.1995, S. 24)
Pardon (1964-27.5.1970, S. 1-300)
Penguen (25.9.2002-25.12.2008, S. 1-327)
Pîne / Zır Pîne (2-5.10.1999-2001, S. 1-35)
Pişmiş Kelle (2.3.1990-31.5.1996, S. 1-327; 7.7.2000, S. 27)
Sağlık Olsun (Nisan-Mayıs 2002, S. 1)
Saka (14.2.1941, S. 20)
Sanal Ördek (Ocak 1999-17.3.1999, S. 7; Ağustos 1999, S. 13)
Satır (6.12.1947, S. 1)
Sarıçizmeli Mehmeda (16.12.1948, S. 1)
Sıfır (Eylül 1983-Haziran 1984, S. 1-10)
Sinek (29.3.1997-12.4.1997, S. 1-3)
Sizin Kedi (2.8.1952-6.9.1952, S. 1-6)
Solak (17.12.1999-7.10.2000, S. 1-32)
Soytarı (Temmuz , S. 1)
Sıpagetti (15.11.1992, 22.11.1992, 29.11.1992)
Sivilce (Haziran 2007-Eylül 2007, S. 1-4)
Süper Gırgır (31 Mayıs-7 Haziran 2002, Yıl: 27-27 Haziran-3 Temmuz 2003, Yıl: 29
Şaka (4.10.1940-24.5.1949, S. 1-447)
Şebek (9.12.1996-14.7.1997, S. 1-32)
Şenola (2.5.1983-31-5.1983, [S. 1-23])
Şey (29.1.1954, S. 1)
Şeytan (1.2.1947, S. 1; 14.3.1947, S. 7)
Şaka (1940-1946, S. 1-300)
Şizofrengi (22.10.2008-8.1.2009, S. 1-12)
Taktak (30.7.2006-20.9.2006, S. 1-3)
Taş (18.10.1959-1.1.1959, S. 1-12)
Taşlıtarla (*Duvar*'ın eki - 27.10.1991, S. 1)
Taş-Karikatür (14.10.1959-22.7.1959, S. 13-41)
Tebessüm (1.10.1985-Mart-Nisan 1986, S. 1-6)
Tef (7.8.1954-1955, S. 1-52)
Tef (22.6.1960-14.12.1960, S. 1-26)
Tef-Yassıada Özel Sayısı (15.10.1960)
Testere (15.4.1977-[Haziran 1977], S. 1-3)
Tewlo! ([9.4.1992]-1.6.1992, S. 1-10)
Tırpan (Mart-Nisan 1993-1993, S. 13/14-17/18)
Timsah (1/15.2.2001-15-31.10.2001, S. 19)
Timsah (Ocak 2005, S. 1-6)
Tiren (6.12.2003-22.1.2004, S. 1-2+1-2)
Ustura (*Günaydın*'ın eki, [1969-1970], S. 1-83)
Uykusuz (5.9.2007-24.12.2008, S. 1-69)
Vah Karakedi (10.4.1954-17.4.1954, S. 1-2)
Vaziyet (*Cumhuriyet*'in yılbaşı eki. - 31.12.1986)
Yarasa (24.1.1952, S. 5)
Yedi-Sekiz Paşa (29.4.1949-20.5.1949, S. 1-4)
Yeni Babacan (11.8.1941, S. 627)
Yeni Babacan (29.1.1942, S. 1)
Yeni Çuval (Eylül/Ekim 1985-22.12.1976, S. 1-8)
Yergi Dergi (Ocak 1965-Mart 1965, S. 1-3)

Yeni Deve (1952)
Yeni Kalem (1927-1928, S. 1-25)
Yeni Karakedi (21.6.1952-26.7.1952, S. 1-6)
Yeni Kerem ile Aslı (30.10.1937, S. 1)
Yeni Köroğlu (28.10.1928-28.10.1928, S. 1-62; 1.2.1930-8.2.1930, S. 185/187; 16.8.1939, S. 1181; 16.10.1948-16.4.1949, S. 2138-2190)
Yeni Nasreddin Hoca (22.3.1940, S. 2)
Yeni Nasreddin Hoca (22.3.1943, S. 1/210)
Yeni Nasreddin Hoca (8.6.1956-15.6.1956, S. 21-22; 14.6.1958, S. 124)
Yeni Papağan (28.4.1949, S. 1)
Yırtık Krampon (22.8.2001-26.9.2001, S. 1-6)
Yuf Borusu (13.1.1951, S. 1)
Yumruk (1.4.1948, S. 1)
Zakkum (1951, S. 1)
Zombi (14.11.1952, S. 1)
Zübük (5.2.1962-26.11.1962, S. 1-43)
Zühtü (21.4.1977-1.9.1977, S. 1-20)
Zümrüdüanka (1923-1925, S. 1-224)

b) Haber-Siyaset-Kültür

Adam Sanat (Kasım 1988, S. 36)
Akis (15.5.1954-19.4.1958, S. 1-206)
Aktüel (11/17.7.1991-Mayıs 2006, S. 1-47)
Ant (3.1.1967-30.12.1969, S. 1-157)
Arayış (21.2.1981-1982, S.: 1-54)
ArtıHaber (20/26.12.1997-7-13.11.1999, S. 1-47)
Aydınlık (1921-1924, S. 1-21)
Başdan (9.8.1948-11.2.1949, S. 1-27)
Bilim ve Sanat (1981-1987, S. 1-84)
Büyük Doğu (1943-1944, S. 1-30; 1945-1948, S. 1-87; 1949-1951, S. 1-75; 1954, S. 1-10; 1954-1956, S. 1-35; 1959, S. 1-33)
Cumhuriyet 78'e Bakış (*Cumhuriyet*'in parasız eki, 1978)
Cumhuriyet-Ekonomi (*Cumhuriyet*'in parasız eki, 2.10.1978)
Cumhuriyet-Yazı Devrimi-Belgeler (*Cumhuriyet*'in parasız eki, 1.11.1978)
Cumhuriyet Dergi (*Cumhuriyet*'in parasız eki, 5.2.1979)
Cumhuriyet Dergi (*Cumhuriyet*'in parasız eki, 5.3.1979)
Cumhuriyet Dergi (*Cumhuriyet*'in parasız eki, 2.4.1979)
Cumhuriyet Dergi (*Cumhuriyet*'in parasız eki, 7.5.1979)
Cumhuriyet-19 Mayıs'ın 60. Yılında Gençlik Sorunları (*Cumhuriyet*'in parasız eki, 19.5.1979)
Cumhuriyet / Hiroşima'dan Dehşet Dengesi'ne SALT! (*Cumhuriyet*'in parasız eki, 15.6.1979)
Cumhuriyet Dergi (*Cumhuriyet*'in parasız eki, 2.7.1979)
Cumhuriyet Dergi (*Cumhuriyet*'in parasız eki, 4.6.1979)
Cumhuriyet Dergi (*Cumhuriyet*'in parasız eki, 6.8.1979)
Cumhuriyet-Bandung'dan Havana'ya Bağlantısızlar (*Cumhuriyet*'in parasız eki, 31.8.1979)
Cumhuriyet Dergi (*Cumhuriyet*'in parasız eki, 3.9.1979)
Cumhuriyet Dergi (*Cumhuriyet*'in parasız eki, 1.10.1979)
Cumhuriyet Dergi (*Cumhuriyet*'in parasız eki, 5.11.1979)
Cumhuriyet Dergi (*Cumhuriyet*'in parasız eki, 3.12.1979)
DİSK (Haziran 1973-Ekim 1979, S. 1-58)
Dönüşüm (22.4.1965-20.1.1967, S. 1-11)
Esmer (2005, S. 1-11)
Genel-İş Emek, 15.9.1979
Görüş (Temmuz 1988, S. 2)
Gösteri (Aralık 1980-Aralık/Ocak 1998, S. 1-202)
Güldiken (Yaz 1993-Güz 2003, S. 1-37)
Gün (Mart 1985-Ocak 1988, S. 1-35)
Halkın Dostları (1970-1972, S. 1-18)
Hayvan (14.2.2003-Aralık 2005, S. 1-48)
Hür Vatan (15.11.1947, S. 1)
2000'e Doğru (4-10.1.1987-21.3.1993, S. 12)
İktisadî Yürüyüş (7.12.1939-16.1.1944, S. 1-98)
İleri Yurt (1945-1946, S. 1-11)
Kırsal Gelişim (15.12.1975-3.4.1978, S. 16-23)
Kültür Haftası (15.1.1936-3.6.1936, S. 1-21)
Lâstik-İş (Aralık 1974, S. 76; Mayıs 1976, S. 93)
Milliyet Sanat Dergisi (29.9.1972-15.12.1990, S. 1-254, Sıra: 604)
Nokta (23/29.4.1982-Eylül 2008)
Olimpiyat (3.12.1932, S. 84)
Özgür İnsan (1972-1978, S. 1-54)
Özgür Toplum (20.2.1978-8.5.1978, S. 1-12)
Pazar Postası (1951-1954, S. 1-235)
Roportaj (Ağustos 1989)
8. Gün (1.3.1981-26.7.1981, S. 53-74)
S.E.S. (18.11.1938-16.12.1938, S. 1-5)
Siyaset (10.8.1951, S. 24)
Somut (Haftalık, 4.2.1983-17.1.1986, S. 27-66)
Sosyal Adalet (19.3.1963-Nisan 1964, S. 1-20)
Stratejik Analiz (2000)
Toplum (7.4.1972-22.6.1973-1974, S. 1-62)
Toplumcu Düşün (Haziran 1978-Eylül 1979, S. 1-9)
Vatan Cephesi (20.10.1948, S. 2)
Yankı (15/21.8.1977, S. 335; 13/19.4.1981, S. 524)
Yarın (1981-1989, S. 1-100)
7 Gün (10.4.1974, S. 83; 9.3.1976, S. 183; 20.7.1977, S. 254)
Yeditepe (15.8.1953, S. 43, s. 4; 1958, S. 156, s. 4)
Yeni a (Nisan 1972-Haziran 1974, S. 1-27)
Yeni Aktüel (Haziran 2006-25/31.12.2008, S. 1-181)
Yeni Adımlar (1973-1975, S. 1-25)
Yeni Başdan (30.6.1950, S. 27/1)
Yeni Edebiyat (5.10.1940-1.11.1941, S. 1- 25)
Yeni Gündem (On beş günlük, 1/15.5.1984-21.2.-9.3.1986, S. 1-41)
Yeni Gündem (Haftalık, 25/31.1.1987-3/9.1.1988, S. 47-96)
Yeni Harman (12.11.2002, S. 1; 22.12.2002, S. 6; 23.2.2003, S. 11; 23.3.2003, S. 15; 30.3.2003, S. 16; 13.4.2003, S. 18; 9.5.2003, S. 21; 25.10.2003, S. 42; 1.7.2005, S. 84; 1.11.2005, S. 88)
Yeni S.E.S. (7.6.1939-Eylül 1939, S. 1-4)

Yön (20.12.1961-1967, S. 1-222)
Yürüyüş (1.4.1975-24.6.1980, S. 1-272)
Yücel (Şubat 1935-Eylül-Kasım 1948, S. 1-143[144]/145; Ocak 1950-Ağustos 1950, S. 1-8)
Yüzyıl (10.2.1991-31.3.1991, S. 1-8)
Zemin (Ekim 1986-Temmuz 1987, S. 1-8)
Zincirli Hürriyet (5.2.1948, S. 1)

C) Gazeteler

Agos (26.1.2007, S. 565; 14.11.2008, S. 659)
Akın (1951-1964)
Akşam (1923-1982)
Anadolu'da Yeni Gün (1923-1924)
Âti > İleri (1923-1927)
Aydınlık (1.5.1993-22.4.1994)
Bâb-ı Âli'de Sabah (1965, 1971)
Barış (Ekim 1971-Eylül 1975)
Bayram Gazetesi (İst., 1951)
Bayram Gazetesi (İst., 6.6.1960)
Bir Gün (1.5.2004; 2.7.2004)
Cumhuriyet (1924-2008)
Dataline (1.1.1989-31.12.1990)
Demokrat (1.1.1980-12.9.1980)
Demokrat İzmit (1.1.2005-31.12.2005)
Devrim (21.10.1969-27.4.1971, S. 1-79)
Dünya (1952-31.12.2008)
Evrensel (1.1.1995-31.12.1996)
Gün (Nisan 1972-1975)
Gün (Mayıs 1993-1994)
Günaydın (1968-1990)
Güneş (19.2.1982-31.12.1998)
Hakimiyet-i Milliye-Ulus (1923-1971)
Hareket (1929-30, S. 1-49)
Hizmet (1952)
Hür Adam (1930-1931)
Hür Adam (24.4.1951, S. 67)
Hür Vatan (Şubat 1961 - Kasım 1962)
Hürriyet (1948-2008)
Inkılâp (1930-1931)
İkdam (1923-1928)
Marmara, 12.11.1996
Milliyet (1950-2008)
Milliyet Aktüel (6.4.1980-28.9.1980, S. 1(75)-25 (99)
Millî Gazete (4.6.1982)
Öncü (1960-1962)
Politika (1975-1979)
Radikal (1996-2008)
Referans (2004-31.12.2008)
Sabah (1.1.1985-31.12.2008)
Siyasi Halk Gazetesi (8.5.1957-31.10.1957, S. 1-175)
Son Havadis (1951; 1960-61, 1965, 1970-71, 1974)
Son Posta (1959-1960)
Son Telgraf (1951)
Stratejik Analız (Kasım 2000)
Şalom (1993; 15.12.1999; 16.2.2005; 21.6.2005)
Tan (1935-1957)
Tanin (1923-1924, 1961)
Taraf (16.11.2007-31.12.2008)
Tercüman (1955-1980)
Tercüman-ı Hakikat (1923-1926)
Tevhid-i Efkâr > Tasvir (1923-1928; 1940-42)
Türkiye (1972, 1974, 1979, 1986)
Turkish Daily News (10.2.1982-11.3.1987, S. 6738-4403)
Vakit > Kurun > Yeni Gazete (1923-1963)
Vatan (1923-1928)
Vatan (1941-1960 /15.5.1976-19.3.1978)
Yarın (1929-1931, S. 1-597)
Yeni Asır (1927-28)
Yeni Gazete (1947-1949)
Yeni Gazete (1.7.1964-26.10.1971)
Yeni Gün (1.5.1970-30.4.1971)
Yeni Günaydın (23.7.1991-17.3.1998)
Yeni Halkçı (1970-1981)
Yeni İstanbul (1.12.1949-31.12.960)
Yeni Ortam (1.3.1974-30.9.1975)
Yeni Sabah (6.5.1938-30.6.1964)
Yeni Yüzyıl (9.2.1995-11.6.1999)
Zafer (1951-1952, 1955)
Zaman (1995, 2000-2008)

Kısaltmalar

AB: Avrupa Topluluğu
ABD: Amerika Birleşik Devletleri
AET: Avrupa Topluluğu
AKM: Atatürk Kültür Merkezi
AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANASOL-D: Anavatan Partisi+Demokratik Sol Partisi+Demokrat Toplum Partisi'nin oluşturduğu koalisyon hükümeti.
ANAYOL: Anavatan Partisi+Doğruyol Partisi'nin oluşturduğu koalisyon hükümeti.
Ank.: Ankara
AP: Adalet Partisi
ASALA: Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia
Bas.: Basım
BP: Birlik Partisi
BBP: Büyük Birlik Partisi
BDP: Barış ve Demokrasi Partisi
BM: Birleşmiş Milletler
BOP: Büyük Ortadoğu Projesi
C: Cilt
CERN: Avrupa Nükleer Araştırma Merkezi
CGP: Cumhuriyetçi Güven Partisi
CHP: Cumhuriyet Halk Partisi
CIA: ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı
CKMP: Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
DGM: Devlet Güvenlik Mahkemeleri
DİE: Devlet İstatistik Enstitüsü
DİSK: Devrimci İşçi Sendikaları Birliği
DPT: Devlet Planlama Teşkilatı
DSP: Demokratik Sol Partisi
DT: Devlet Tiyatrosu
DTP: Demokrat Türkiye Partisi
DTP: Demokratik Toplum Partisi
DYP: Doğruyol Partisi
EOKA: Ethniki Organosis Kyprion Agoniston
FBI: Federal Bureau of Investigation
GKB: Genel Kurmay Başkanı / Başkanlığı
GP: Güven Partisi
HABİTAT: Second United Nations Conferance On Human Settlements
HADEP / DEP: Halkın Demokrasi Partisi
HAV.KUV.KOM.: Hava Kuvvetleri Komutanlığı
HİF: Hürriyet ve İtilaf Fırkası
GAP: Güneydoğu Anadolu Projesi
İLKSAN: İlkokul Öğretmenleri Sağlık ve Sosyal Yardım Sandığı
İSKİ: İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi
İST.: İstanbul
İHL: İmam Hatip Liseleri
İTF: İttihat ve Terakki Fırkası
JİTEM: Jandarma İstihbarat ve Terörle Mücadele Teşkilatı
KİT: Kamu İktisadi Teşekkülleri
MBK: Milli Birlik Komitesi
MC: Milliyetçi Cephe
MESS: Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası
MGK: Milli Güvenlik Kurulu
MHP: Milli Hareket Partisi
MP: Milli Piyango İdaresi
MİT: Milli İstihbarat Teşkilatı
MP: Millet Partisi
MSP: Milli Selamet Partisi
NATO: North Atlantic Treaty Organization

OECD: Avrupa Konseyi Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
ONU: Birleşmiş Milletler
ORG.: Orgeneral
ÖHD: Özel Harp Dairesi
ÖSS: Öğrenci Seçme Sınavı
PKK: Partiya Karkerên Kurdistan
PTT: Posta Telgraf Telefon İdaresi
REFAHYOL: Refah Partisi+Doğruyol Partisi'nin oluşturduğu koalisyon hükümeti.
RTE: Recep Tayyip Erdoğan.
RTÜK: Radya Televizyon Üst Kurulu
S.: Sayı
s.: Sayfa
SHP: Sosyal Demokrat Halkçı Parti
SODEP: Sosyal Demokrasi Partisi
SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SSK: Sosyal Sigortalar Kurumu
TBKP: Türkiye Birleşik Komünist Partisi
TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCF: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
TCK: Türk Ceza Kanunu
TİP: Türkiye İşçi Partisi
TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÖB-DER: Türkiye Öğretmenler Birliği Derneği
TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırmalar Kurumu
Türk-İş: Türkiye İşçi Sendikaları Federasyonu
WHO: Dünya Sağlık Örgütü
YHK: Yüksek Hakem Kurulu
YÖK: Yüksek Öğrenim Kurulu
YTP: (Ekrem Alican'ın) Yeni Türkiye Partisi
YTP: (İsmail Cem İpekçi'nin) Yeni Türkiye Partisi

İşaret:
>: Devamı

Dizin

• Çizerler –ve esprici'ler–, "Karikatürcüler sözlüğü"nde olduğu gibi "ad-soyad" sıralamasıyla verildi.

• Kitabın "Karikatürler" ve "Karikatürcüler sözlüğü" bölümlerinde yer bulan karikatürcüler, **bold** (kalın) olarak verildi.

• Süreli yayınlar, televizyon kanalları, internete ilişkin adresler ve yapıtlar *italik* (eğik) olarak verildi.

• Farklı zamanlarda yayımlanmış aynı adı taşıyan süreli yayınlar, ayrı ayrı verildi.

• Farklı zamanlarda ömür sürmüş ve aynı adı taşıyan siyasi partiler ayrı ayrı verildi.

• Karikatürcülerin "köşe" başlıkları, örneğin Kâmil Masaracı'nın bantkarikatürü "Çizgilik", Feyhan Güver'in çok kareli köşesi "Feyhan'ın sofrası" veya Semih Poroy'un tek kareli "Feklavyesi"; çizgi roman veya bantkarikatür tip'leri, örneğin "Abdülcanbaz", "En Kahraman Rıdvan", "Amcabey" veya "Avanak Avni" çift tırnak içinde verildi. Dizin'de, "Amcabey" ile –italik ve tırnaksız olarak– alt alta duran *Amcabey* ise bir mizah dergisi adını temsil ediyor.

• Bazı sözcükler şu biçimlerde verildi:
– müslüman/lık
– karikatür/cü
– cumhurbaşkan/ı/lığı
– gazeteci/lik
– kent/leşme
– çevir/i/men
– aydın/lanma

• Bazı sözcükleri ise yan yana getirdik:
– Kemalizm-Atatürkçülük
– çiftçi-tarım

• İnternet dahil, bütün iletişim kanalları "iletişim" sözcüğüyle tanımlandı.

• Dizinde kimi kurum veya kuruluşlar için "kısaltma" kullanıldı; örneğin DYP (Doğruyol Partisi) ve/ya DİSK (Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu). Kimileri için "kısaltma" kullanılmadı; örneğin Demokrat Parti, Demokrasi Partisi ve Demokratik Parti; çünkü üçünün de kısaltması DP'dir. Böyle durumlarda kurum veya kuruluşların adları açık olarak verildi.

A
Abalıoğlu, Nadir Nadi 522, 555
Abalıoğlu, Yunus Nadi 54
Abasıyanık, Sait Faik 168, 242
ABD Doları 204
Abidin Dino 118, 123, 156, 162, 165, 168-169, 170, 170, 171, 171, 215, 329, 632, 851, 856, 867
Abdullah Orhan 443, 849, 851
Abdülaziz 15, 35
"Abdülcanbaz" 40, 870
Abdülhamit II. 9, 15, 16, 17, 19, 35, 39, 40, 75, 196
Abdülillah 266
Abdülmecit 15
"Açık pencere" 855
Açık Radyo 853
açlık grevi 512
Adalet Partisi 25, 40, 311, 312, 326, 329, 331, 333, 334, 335, 338, 349, 361, 364, 380, 381, 384, 389, 395, 397, 411, 420, 425, 495, 544
Adalet ve Kalkınma Partisi 543, 688, 691, 706, 710, 711, 717, 730, 770, 783, 798, 800, 802, 807, 816, 822, 828
Adam Yayınları 853, 860
Adana 405, 430, 861, 867
"Ademler ve Havalar" 855, 865
Adriyatik denizi 19
af 130, 390, 563
Afganistan 104, 105, 452, 690, 693
Afrika 19, 145, 267, 313, 321, 326, 343, 509, 693
Agâh Efendi 16
Agos 28, 790, 824, 836, 852, 865, 867
ağa 261, 307, 317, 356, 410, 431
"Ağaç yaşken eğilir" 860
Ağaoğlu (Agayef), Ahmet 58, 115
Ağaoğlu (Agayef), Samet 252, 259, 301, 306
Ağar, Mehmet 610
Ağca, Mehmet Ali 780
ağaç 173
Ağır Ceza Mahkemesi 327
Ahmedinejad, Mahmud 751
Ahmet Erkanlı 667, 851
Ahmet et-Ticani 183
Ahmet Rıfkı 21, 63, 73, 849, 851
aile 135, 190, 213, 421, 470, 496, 497, 570, 617, 621, 623, 646, 686, 734, 745, 747, 757, 778, 779, 786, 850
"Aile çay bahçesi" 861
Akatça 267
Akbal, Oktay 169
Akbaba 21, 22, 23, 24, 25, 26, 34, 36, 37, 38, 45, 51, 52, 54, 55, 59, 60, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 75, 76, 78, 93, 104, 106, 107, 108, 109, 110, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 119, 120, 121, 122, 129, 130, 133, 134, 135, 137, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 153, 154-155, 156, 158, 160, 161, 162, 163, 186, 189, 191, 200, 228, 229, 232, 235, 236, 239, 240, 242, 244, 250, 263, 256, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 291, 293, 296, 297, 299, 301, 302, 303, 305, 306, 307, 310, 311, 316, 318, 319, 327, 328, 336, 337, 352, 363, 375, 394, 852, 853, 854, 859, 861, 862, 863, 863, 865, 866, 868, 869, 871
Akbay, Ertuğrul 28
Akdeniz 111, 198
Akın 851, 862
Akın, Azra 697
Akis 27, 246
Aktüel 685, 704, 766, 768, 795, 826, 828, 834, 869
Akşam 8, 21, 22, 24, 25, 104/I-III, 118, 119, 123, 125, 127, 128, 130, 131, 132-133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 145, 164, 165, 166, 167, 170, 171, 173, 174, 179, 183, 184, 185, 227, 234, 235, 240, 248, 308-309, 343, 344, 354, 356, 358, 360-361, 362, 853, 854, 857, 860, 863, 864, 864, 868
Akyol, Prof.Dr. Türkân 375
Aldıkaçtı, Prof.Dr. Orhan 448
Alevi/lik 160, 562, 596
alfabe 72, 129
Alican, Ekrem 331, 361
Ali Fuat Bey 20
Ali Rıza 58, 849, 851
Ali, Sabahattin 23, 216, 773, 852, 862
Ali Saip Bey 71
Ali Suavi 15
A. Scarselli 20
Ali Ulvi Ersoy 40, 42, 43, 215, 220, 230, 234, 251, 265, 266, 271, 289, 271, 289, 291, 292, 298, 312, 312, 314, 320, 321, 323, 327, 328, 333, 335, 339, 342, 344, 353, 357, 358, 363, 369, 373, 374, 376, 377, 378, 380, 381, 383, 385, 389, 390, 392, 392-393, 397, 399, 403, 420, 423, 426, 428, 432, 450, 452, 457, 460, 491, 493, 503, 509, 513, 514, 552, 559, 592, 593, 595, 599, 601, 603, 609, 614, 619, 623, 851, 856, 871
Allah-Tanrı 330, 334, 453, 551
Allende, Salvador 388
Almanya 19, 20, 33, 120, 133, 138, 161, 163, 180, 191, 321, 323, 433, 449, 506, 524, 576, 804, 834, 858, 859, 862, 863, 865, 868, 871
Alpkaya, Org. Emin 413
Alp Tamer Ulukılıç 498, 851
Altan, Ahmet 600
Altan, Çetin 383, 863
Altan Erbulak 219, 222, 224, 227, 236, 237, 265, 265, 295, 300, 475, 481, 487, 487, 851
6. Filo 344/x-344/XIII, 347, 469
Altıok, Metin 773
"6-7 Eylül olayları" 244, 416, 839
Amasya 166
"Amcabey" 27, 40, 45, 119, 121, 128, 132-133, 134, 137, 140, 141, 166, 170, 171, 173, 187, 190, 853, 854
Amcabey 22, 177, 182, 188, 868
Amentü Gemisi Nasıl Yürüdü 871
Amerika 19, 24, 27, 33, 50, 55, 86, 100, 125, 133, 194, 198, 203, 221, 232, 288, 320, 323, 326, 327, 332, 338, 343, 345, 347, 348, 351, 353, 356, 357, 358, 372, 376, 395, 409, 416, 432, 434, 452, 469, 494, 520-521, 546, 549, 556, 563, 564, 578, 579, 601, 652, 657, 675, 685, 690, 693, 695, 696, 698, 715, 716, 717, 720, 724, 736, 757, 760, 780, 792, 802, 807, 808, 815, 827, 842, 866
Anadolu 19, 21, 175, 254, 458, 652, 851, 866
Anadolu Ajansı 92
Anadolu'da Yeni Gün 21
Anadolu Üniversitesi (Eskişehir) 870
ANASOL-D hükümeti 602, 634, 638
ANAP 28, 455, 477, 483, 491, 512, 543, 560, 563, 609, 610, 627, 630, 634, 657, 680, 703
anayasa 16, 17, 25, 28, 196, 287, 302, 318, 335, 349, 357, 374, 380, 425, 448, 449, 455, 479, 480, 513, 516, 522, 543, 546, 556, 599, 610, 679, 818, 824
Anayasa Mahkemesi 390, 403, 496, 513, 601, 630, 633, 638, 662, 708, 828, 832
ANAYOL hükümeti 577
Anıtkabir 303
Anday, Melih Cevdet 169, 857
Ankara 69, 89, 94, 104, 138, 166, 197, 288, 304, 324, 348, 379, 383, 509, 561, 622, 732, 746, 837, 851, 852, 858, 861, 863, 866, 867, 868
Ankara Büyükşehir Belediyesi 824
Ankara Ekspres 869
Ankara Üniversitesi-DTCF 206
Anonim 37, 62, 71, 79, 81, 83, 84, 85, 86, 87, 88-89, 90, 94, 96, 98, 99, 102, 103, 105, 500, 548
Ant 25, 341, 343, 347, 350, 870,
antiemperyalizm 327, 344/x-344/XIII
antidemokratik kânunlar 208, 245, 248
Anonim 22
"Apartman Canavarı Suphi" 861
Apoyevimatini 873
Arafat, Yaser 457, 740
Aral, Cahit 485
Arman, Cihat 864
Arap dünyası 194, 196, 381
Arapça 20, 106, 122, 212
Aras, Tevfik Rüştü 107, 146, 200, 503
Arayış 443, 444, 855
Aret Gıcır 836, 852
Arıburnu, Tekin 384
Arıtman, Canan 824
Arif, Ahmed 24
A. Rigopulos 20
"Arka bahçe" 824, 855
Arnavutluk 19
Arseven, Celâl Esat 20
Arslan, Alparslan 738
"Artdrektör" 858
ASALA 399, 448, 543
Asi'den Mustafa Kemal'e Karikatürlerle Atatürk 9
askeri darbe 388
Askeri Tıbbiye Mektebi 17
"Asker" (bkz. Sönmez)
askerlik 825
"Aslan asker Co" 858
Aslan Nihat (bkz. Bekdik)
Aslan, Yusuf 363, 379
Aslıtürk, Gülay, 641
asri/lik-modern/lik 130, 213, 235, 536-537, 566, 568-569, 659, 687, 734, 780
Asrileşen Köy 24, 857
Asurca 267
Asya 92
Aşık, Melih 851
"Aşk acısı" 868
Aşkale (Erzurum) 177, 181, 623, 655
Atabey, Dr. Fahri 285, 301
Atabeyoğlu, Cem 864
Ataç, Nurullah 164

ataist 551
Atalay, Besim 124
Atatürk Barajı ve Hidroelektrik Santralı 458
Atatürk / Gazi Mustafa Kemal (Paşa) 9, 21, 36, 50, 52, 55, 59, 60, 81, 85, 92, 97, 129, 132, 136, 156, 183, 215, 230, 234, 244, 290, 293, 303, 337, 344/x-344/xiii, 356, 369, 373, 375, 438, 460, 492, 513, 517, 555, 695, 712-713, 774, 784, 831, 836, 843, 851
Atatürk heykelleri 183, 230
Atay, Falih Rıfkı 164, 228
Ateş 870
Âti > İleri 21, 22, 54, 867
Atila Kanbir 445, 852
Atina 741
Atmaca 860
ATV 855, 857, 866
at yarışları 463
"Avanak Avni" 43, 865
Avkıran, Mustafa 860
Avni 28, 550, 582, 853, 860, 862, 867, 869, 871
Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi 861
Avrupa 15, 50, 92, 93, 99, 114, 121, 124, 133, 141, 145, 166, 196, 198, 203, 288, 321, 543, 652, 854, 859, 863, 867
Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonu 483, 499
Avrupa malları 110
Avrupa Topluluğu (AB, AET, Ortak Pazar) 114, 120, 225, 288, 320, 428, 455, 488, 491, 508, 517, 555, 595, 600, 655, 687, 700, 702, 704, 709, 711, 718, 731, 733, 735, 739, 744, 749, 750, 786, 794, 816, 836, 838
Avusturya-Macaristen İmparatorluğu 19
"Ayastefanos Antlaşması" 16
Aybar, Mehmet Ali 330, 344, 361
Aydede 21, 22, 23, 209, 211, 851, 859, 861, 863, 866
aydın/lanma 17, 40, 220, 250, 297, 377, 378, 436, 445, 453, 464, 518, 641, 771
"Aydınlar Dilekçesi" 464
Aydınlık 28, 79, 579, 856, 860, 863
Aygün, Kemal 271, 285, 301, 306
Ayine, 21, 51, 52, 854,22, 53, 57, 863
Aykaç, Fazıl Ahmet 169
Ayrıntılı Haber 855
"Ayşegül" 860
Aytaç, Mehmet Turgut 353
Azerbeycan 503, 519
"Azınlıkyan" 852
Aziz Nesin 23, 222, 464, 602, 773, 852, 862, 863
Aziz, Rukhsana Begüm 717
Aziz, Şevket 717

B
"Babalar ve oğullar" 855
Babeuf, François-Noël 327
Babıâli (İstanbul) 853, 854, 862, 871
Babil Kulesi 692, 724
Bacca, Pippa 823
Bağdat 683
Bahadır Baruter 586, 596, 611, 697, 746, 753, 842, 852
Bahadır Boysal 611, 645, 653, 690, 829, 840, 852
Bahar Nasıl Tamam Oldu 862
Bahçeli, Devlet 680, 703
Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi 126
Balıkesir 6
Balkanlar 16, 18, 19
"Balkan Paktı" 164-165, 171
Balkan Savaşları (I, II) 19, 20
band-dessiné 40
Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu 634, 666
banker-bankalar-bankacılık 109, 445, 463, 593, 666, 816
Bank Kapital 634
Barış 25, 27, 866, 867
Barış Derneği Davası 480
"Barış Gönüllüsü" 504, 823
"Barış Güvercini" 70, 109, 145, 180, 368, 480, 493, 550, 566, 777, 790, 797, 857
"Barış Harekâtı" 288, 377, 393, 413
Barış ve Demokrasi Partisi 645
Baronyan, Hagop 16
Barutçu, Faik Ahmet 181
basın (matbuat) 16, 22, 27, 40, 71, 121, 123, 208, 211, 214, 228, 230, 233, 248, 249, 252, 254, 256/ix, 262, 268, 269, 271, 291, 296, 300, 305, 338, 374, 385, 425, 444, 452, 577, 604, 608, 700, 715, 718
baskı 40, 254, 262, 291, 436, 445, 452, 453, 486, 508, 647
Başar, Günseli 229
Başdan 216, 852
Baştürk, Abdulah 483, 495
Batı 851
Batı bloğu 50, 196
Batı Hıristiyan sentezi 493
Batılılaşma 15, 20, 35, 36, 544, 550, 791, 583
Batur, Enis 851
Batista, Fulgencio 266
Bayar, Celâl 41, 50, 140, 160, 192, 197, 205, 217, 230, 285, 301, 306, 320, 361, 373, 425, 457, 640
"Bayır Gülü" 857
Baykal, Deniz 683, 712, 764, 775, 840
"Bay Kartvizit" 864
bayrak 439, 651, 696
Bayram Küçük 235, 852
Bayram Gazetesi 225
Baysal, Gülizar 587
Beatnik 320, 336
Bedesten (bkz. Kapalı Çarşı)
Bedri Koraman 27, 40, 345, 347, 348, 349, 351, 353, 355, 357, 358, 364, 367, 371, 400-401, 414-415, 419, 422, 423, 426, 431, 432, 434, 435, 458, 466, 467, 477, 491, 519, 520-521, 564, 591, 603, 622, 627, 660, 662, 852
Behiç Ak 45, 449, 575, 578, 594, 598, 608, 623, 677, 685, 691, 692, 705, 715, 720, 728-729, 734, 739, 757, 760, 605, 613, 773, 779, 787, 792, 796, 801, 803, 807, 815, 816, 823, 831, 834, 852
Behiç Pek 28
Bekdik, Nihat Asım 128
Bele, Refet 50
Belçika 126, 836, 858
Ben Atatürkçü Değilim 555
Ben Deli miyim? 75
Bengü, Memet Fuat 860
Berberi 183
Bereketli Topraklar Üzerinde 360
Berkes, Doç. Niyazi 206, 628
Berkes, Mediha 206
Berkin Atayman 609, 849
Belge, Murat 861
Berlin (Almanya) 862
Berlin Duvarı (Almanya) 507
Berlin Film Şenliği, Altın Ayı Ödülü 312, 328
Bermuda Şeytan Üçgeni 418
Bernard, Dr. Christian 343
Beşikçi, İsmail ("Sarı Hoca") 528, 560
Beşiktaş 863
Beth İsrail Sinagogu 722
Beyatlı, Yahya Kemal 164, 216
"Beyaz Devrim" 195
Beyaz Perde 861
Beyaz Rusya 561
"Beyin Göçü" 378
"Beyin Kabinesi" 372, 375
Beysun Gökçin 427, 442, 852
Bezirci, Asım 773
Bıldırcın 864
"Bıyıksızlar" 866
Bilgiç, Sadettin 361
Bilgin, Dinç 641
bilgisayar 472, 592, 658, 671, 676, 734, 789, 863
Bilim ve Sanat 25, 27, 452, 468, 479, 858, 861
Bilim ve Çocuk 871
1968 (Bindokuzyüzaltmışsekiz) 343, 347, 353, 824
"1929 Dünya Bunalımı" 50, 122, 125, 134, 138
1950 Kuşağı 24, 851, 855, 857, 858, 865, 868, 869, 870
1940 Kuşağı 23
1923 Devrimi
Bin Ladin, Usame 658, 661, 690
1927 Komünist Tevkifatı 103
Binyıl 28, 857
1+1= 1 225
"Bir Bilen" 466
Bir, Çevik 622
1 Mayıs 102, 408, 412, 416, 442, 734, 839
Birdal, Akın 645
bireycilik 518, 556, 559, 565, 788, 789
Bir Gün 862
Birgün 720, 734, 740, 752, 856, 858, 862
Biriand, Aristide 120
Birikim 860
"Birileri" 866
I. Beş Yıllık Kalkınma Planı 134
I. Dünya Savaşı 19, 20, 21, 49, 50, 71, 863
Birleşen Öğretmen 852
Birleşmiş Milletler 219, 221, 601, 603, 760
Birol Bayram 661, 853
Birlik Partisi 361
Bizim Gazete 871
"Bizimkiler" 868
Bizim Köy 324
"Bizimcity" 855, 857, 866
Bleda, Mithat Şükrü 50
Blair, Tony 629
bobstil 190
Bodrum (Muğla) 854, 861
Boğaziçi Üniversitesi 857
Boğaz Köprüsü 350
Bolivya 340
Bolşevizm 152, 176
Bonn (Almanya) 865
Boran, Doç. Behice 206, 492

boraks 381
Boratav, Prof.Dr. Pertev Naili 206
borçlanma 99, 423
Bosna 603, 645
Boşboğaz ile Güllabi 20
Bozbeyli, Ferruh 361, 384
Bozok, Hüsamettin 169
Bölükbaşı, Flozof Rıza Tevfik 130
Bölükbaşı, Osman 331, 361
Brejnev, Leonid 403, 418
Bucak, Sedat 614
"Buket anlatıyor" 871
Bulgaristan 171, 216, 485, 858
"Buluş Bill" 858
Burhan Solukçu 267, 307, 853
burjuvazizi 79, 140
Bursa 853
"Bursa nutku" 320
Burun-Abdülhamit Karikatürleri Antolojisi 9
Bush, George H.W. 546
Bush, George W. 736, 760, 783, 792, 802
Butto, Zülfükâr Ali 407
Bükreş 225
Bülent Arabacıoğlu 28, 398, 496, 853, 854
Bülent Şeren 318, 853
bürokrasi-bürokrat 626
"Büşra" 852
Büyük Birlik Partisi 627
Büyük Doğu 208
"Büyük Hadron Çarpıştırıcısı" 838
"Büyük Ortadoğu Projesi" 730
Büyükseviç, Mehmet 335

C
Cadaloz 20
"Cafer ile Hürmüz" 851
Cafer Zorlu 41, 269, 296, 305, 310, 311, 316, 319, 328, 337, 352, 359, 363, 375, 394, 418, 427, 449, 853
Cami 864
Canal Metro (İspanya) 866
Cansever, Edip 857
Cantekin, Mehmet 353
Carter, Jimmi 416, 432
Cartoonists Rights Cesar Ödülü 732
Castro, Fidel 612
Cavit Bey (Maliye Nazırı) 248/VI, 408/XVII
Cazibe Hanım'in Gündüz Düşleri 570
Cebesoy, Ali Fuat 50
cehalet 299
Cem 19, 20, 21, 22, 101, 104, 105, 248/VI, 408/XVII, 854
Cemal Nadir Güler 8, 22, 23, 27, 37, 40, 43, 45, 69, 70, 77, 78, 91, 95, 104/I-III, 118, 119, 120, 121, 123, 125, 127, 128, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 145, 150, 151, 153, 154-155, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164-165, 166, 167, 170, 171, 173, 174, 177, 179, 182, 183, 184, 185, 187, 188, 189, 190, 191, 194, 198, 199, 201, 202, 853, 864, 866, 868, 870
Cemâl Arığ 497, 854
Cem Dinlenmiş 824-825, 854
Cem, İsmail 27, 698, 699
Cemal Nadir Güler Karikatür Albümü 163
Cemal Paşa 19, 20
Cemgil, Adnan 206
Cemil Cem 20, 21, 23, 39, 101, 104, 105, 248/VI, 408/XVII, 854, 867
Cem Kızıltuğ 733, 748, 784, 794, 797, 800, 854
Cem Uygun 560, 854
Cem Yayınları-Arkadaş Kitapları 861
canlandırma sineması 25, 855, 870, 871
Ceneve (İsviçre) 120, 870
Ceride-i Havadis 16
CERN 838
Cevat Şakir Kabaağaçlı (Halikarnas Balıkçısı) 21, 65, 854
ceza ve tutukevleri-hapisaneler 200, 305, 316, 320, 379, 382, 405, 512, 560, 563, 604, 609, 664, 668, 769, 773, 773, 780, 792
Che Guevera 340
Chirac, Jacques René 681
Chomsky, Noam 769
Churchill, William 16
CHP-MSP koalisyonu 27, 376
Cıngar 852
CIA 388
Ciampi, C.A. 780
Cihat Hazerdağlı 856
"Cilalı taş devri" 855
Cimcoz, Salâh 20
Cindoruk, Hüsamettin 450, 466, 499, 499
cinsellik 570, 579, 673
cinsiyet değiştirme 444
Cizre 492
Claiderman, Richard 604
Claire Bretécher 45
Clemenceau, Georges B., 71
Clinton, Bill 546, 579, 601, 667, 675
"Clozet" sergisi 362
Contrast 852
"Cork" 28, 43, 44
Cork 44, 858
Corrie, Rachel 662
Corman'ın atölyesi 863
Cotorelli, Carlo 680
Cumalı, Necati 328
"Cumartesi anneleri" 617, 648, 668
cumhurbaşkan/ı/lığı 50, 59, 60, 156, 158, 320, 324, 372, 376, 383, 383, 384, 388, 403, 425, 449, 464, 499, 500, 510, 516, 520, 546, 587, 594, 627, 662, 678, 780, 784, 797, 816, 817, 828, 842
Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası 94
Cumhuriyet 21, 22, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 40, 54, 124, 125, 126, 187, 189, 190, 194, 198, 199, 201, 202, 220, 230, 234, 251, 258, 266, 271, 289, 291, 292, 298, 312, 313, 320, 321, 323, 327, 328, 333, 335, 339, 342, 344, 353, 357, 358, 363, 369, 373, 374, 376, 377, 378, 380, 381, 383, 385, 389, 390, 392-393, 395, 396, 397, 399, 403, 406, 410, 412, 417, 420, 423, 425, 426, 427, 428, 432, 435, 436, 438, 442, 443, 444, 445, 447, 449, 450, 451, 452, 453, 457, 459, 460, 462, 465, 468, 469, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 478, 479, 481, 485, 491, 492, 493, 497, 499, 501, 503, 508, 509, 510, 512, 513, 514, 515, 518, 519, 525, 545, 549, 550, 551, 552, 554, 556, 558, 559, 560, 562, 565, 568-569, 570, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 580, 583, 584-585, 587, 590, 592, 593, 594, 595, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 606, 607, 608, 609, 614, 616, 618, 619, 620, 621, 623, 626, 628, 629, 630, 631, 634, 636, 641, 646, 648-649, 650, 652, 654, 655, 656, 657, 660, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 690, 691, 692, 695, 696, 700, 701, 702, 704, 705, 706, 710, 711, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 724, 725, 728-729, 730, 731, 732, 734, 735, 736, 738, 739, 740, 742, 745, 747, 749, 751, 753, 755, 756, 757, 758, 760, 764, 768, 769, 770, 773, 774, 776-777, 781, 783, 784, 786, 787, 788, 792, 793, 796, 797, 798, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 810, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 827, 831, 834, 838, 840, 843, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 867, 868, 870, 871
cumhuriyet, 8, 21, 24, 35, 37, 39, 49, 57, 58, 59, 63, 72, 82, 90, 108, 112, 121, 132, 139, 186, 187, 189, 190, 194, 198, 287, 356, 372, 477, 604, 622, 654, 659, 369, 396, 397, 420, 444, 447, 451, 455, 460, 460, 471, 492, 493, 637, 654, 784, 834, 836
Cumhuriyet Ansiklopedisi 160
Cumhuriyetciler (İspanya) 158
Cumhuriyet Ege 866
Cumhuriyet Hafta Sonu 866
Cumhuriyet Halk Fırkası (Partisi) 23, 39, 49, 50, 80, 118, 119, 141, 195, 196, 199, 205, 208, 210, 215, 217, 218, 227, 231, 243, 245, 255, 272, 287, 311, 312, 316, 331, 338, 349, 361, 364, 372, 380, 389, 390, 392, 396, 411, 419, 455, 495, 683, 698, 725, 761, 764, 775, 794, 800, 816, 824, 828, 840, 866,
Cumhuriyet Kitap 868
"Cumhuriyet mitingleri" 759, 798, 801
"Cumhuriyet'in 10. yılı" 130, 131
Cumhuriyet Pazar Dergi 802, 841, 866
Cumhuriyet Senatosu 384
Cumhuriyetçi Güven Partisi 379, 395
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi 311, 316, 349
"Cumhuriyetin 50. yılı" 376
cunta 528

Ç
Çağdaş Gazeteciler Derneği Ödülü 440
Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği 756
Çağlar, Behçet Kemal 139, 169
Çağlar, Alper 852
Çağlar, Cavit 587, 641
Çağlayangil, İhsan Sabri 345, 361
Çakıcı, Alaattin 641
Çakmak, Mareşal Fevzi 200
Çalışlar, İpek 851
Çalışma Bakanlığı 216
Çamlıbel, Faruk Nafiz 139, 169
Çankırı 166
Çarlık 706
çarşaf 222, 299, 318, 356, 398, 657, 725, 734, 840
Çarşaf 25, 28, 398, 734, 853, 855, 857, 858, 862, 863, 863, 864, 867, 868, 871
Çarşaf Karikatür Okulu 856
Çarşamba (Samsun) 856
Çatlı, Abdullah 614
Çaylak 17, 20
Çeçenistan 615
Çehov, Anton 227

"Çekiç Güç" 563, 572
Çekoslovakya 287, 344
Çelikkol, Ahmet 320
Çernobil 485
çeteler 63, 638
"Çetin Kaptan'ın başından geçenler" 856
Çetinkaya, (Kel) Ali 95
Çeviker, Turgut 12
çevir/i/men 327
çevre 313, 514, 516
Çıngıraklı Tatar 17
"Çiçeği burnunda karikatürcüler" 860, 863, 865, 867
çiftçi-tarım 103, 136, 143, 145, 148, 227, 287, 431, 549, 592, 704, 754
Çiller, Özer 641
Çiller, Tansu 579, 581, 583, 588, 589, 593, 595, 609, 610, 612, 614, 617, 619, 627, 629, 630, 634, 641
Çin Halk Cumhuriyeti 211, 347, 376, 402, 834
Çivi 405, 411, 418, 419, 420, 421, 427, 853, 855, 856, 867, 868, 869, 871
Çizgili Dünya 346
"Çizgilik" 860
Çizgilerle Nâzım Hikmet 867
çizgi roman 851, 852, 853, 854, 855, 856, 858, 860, 862, 863, 864, 865, 866, 868, 869
çoban 639
çocuk 37, 73, 127, 135, 221, 230, 250, 415, 418, 421, 472, 479, 506, 575, 593, 610, 630, 631, 646, 683, 740, 745, 778, 803, 819, 831, 847
çoğunluk baskısı 233
çok kültürlülük 760
"Çöl fırtınası" 549
Çörtük, Kâmran 587
Çuval 860

D

da Vinci, Leonardo 744
Dağlarca, Fazıl Hüsnü 844
Damga 870
Danışma Meclisi 441, 457
Danıştay 738, 769
Danimarka 773
Danyal, Deniz 864
"Daral Timsah" 861
darbeler 25, 32, 27, 335, 364, 595, 655, 683, 798, 804, 832
Darülfünun 133
Darwin, Charles 707
Dateline 507
Deccal 288, 304
Deli 28, 533, 565, 575, 862
Demirel, Murat 641
Demirel, Nazmiye 587
Demirel, Süleyman 10, 25, 27, 326, 329, 334, 335, 336, 338, 342, 345, 349, 361, 363, 364, 367, 369, 373, 380, 381, 395, 396, 413, 404, 420, 423, 425, 430, 431, 435, 436, 437, 443, 445, 466, 478, 495, 507, 545, 553, 572, 583, 587, 588, 594, 623, 627, 662, 784, 834
demokrasi-demokratikleşme 24, 33, 39, 176, 205, 210, 218, 233, 256, 270, 271, 287, 289, 294, 300, 311, 314, 318, 356, 395, 425, 433, 446, 453, 454, 468, 474, 480, 502, 508, 514, 524, 554, 574, 583, 591, 600, 607, 620, 622, 654, 667, 672, 682, 753, 765, 812, 814, 816, 822, 855
Demokrasi Partisi 586
Demokrat 28, 413, 429, 431, 433, 434, 436, 855, 858, 865, 867, 868, 870
Demokrat İzmit 754, 762, 766, 798, 859
Demokrat Parti (Demirkırat) 17, 23, 24, 25, 39, 40, 41, 192, 196, 197, 212, 217, 218, 225, 230, 236, 238, 243, 244, 245, 247, 255, 256/VII-256/VIX, 256/IX, 259, 263, 265, 270, 271, 287, 290, 300, 301, 303, 305, 306, 316, 317, 322, 333, 361, 425, 519, 544, 858, 866
Demokrat Toplum Partisi 602, 613, 823
Demokratik Parti 384
Demokratik Sol Parti 455, 467, 588, 630, 640, 657, 680, 698, 703, 779
"Deniz Feneri e.V. derneği yolsuzluğu" 834, 835
depolitizasyon 474, 518, 556, 559, 566, 611
deprem 167, 413, 650
"Derin Devlet" 543, 604, 636, 766, 770, 845
Derviş, Kemal 680, 687, 698, 699, 760
Derviş Mehmet 116
Derviş Vahdeti 19
Derya Sayın 551, 559, 565, 854
Devir 859
"Devlet Baba" 145, 671
DGSA 851, 852, 861
DGM 287, 403, 657
Devlet Planlama Müsteşarlığı 445
devlet/çilik 223, 303, 316, 319, 628, 651, 660, 689
"Devrim" otomobili 310
devrimler 85, 104/I-III, 108, 140, 142, 143, 166, 220, 226, 234, 248
Devrim Yazıları 327
devrimciler 357, 373, 402, 565, 575
Dıgıl 28, 547
Dicle, Hatip 586
Didim (Aydın) 861
Diken 20, 21
Diktatörler Karikatür Mecmuası 865
Dil Encümeni 124
din 250, 330, 348, 451, 452, 463, 525, 576, 626, 681, 687, 689, 690, 712, 722, 724, 747, 776-777, 792, 793
Dinazor 853, 871
Dinç, Hicabî 254
Dinçel, Savaş 402, 867
Dink, Hırant 790, 791
Dinlenmiş, Cem 828-829, 854
Dinazor 28
Dersim 160, 490
Dersim Ayaklanması 160
Dıgıl 547, 853, 854, 857, 862, 865, 867, 869, 871
Disney, Walt 865
DİSK 341, 355, 402, 483, 495, 868
Ditrih, Marlene 128
Divan-ı Harp 89
Diyanet İşleri Başkanlığı 562, 656, 723, 747
Diyarbakır 87, 577, 609, 661
Diyojen 14, 16, 17, 28, 632, 634, 639, 640, 642, 643, 861, 871
Dr.Jekyll-Mr.Hyde 855
doğa 490, 567, 589, 592, 665, 670, 683, 729, 774, 798, 803
Doğan Güneş 466, 467, 496, 746, 749, 854
Doğan Kardeş 862, 868, 870
Doğan, Orhan 586
Doğramacı, Prof.Dr. İhsan 463
Doğrultu 12
DYP 455, 507, 543, 553, 579, 588, 609, 617, 627, 630, 634, 657
Doğu Anadolu 22, 28, 245, 307, 526, 833
Doğu-Batı 705, 750, 779, 820, 836
dokunulmazlık 691
Dost 858
d'Ostoya 20
Dost Yayınları 858
IX. Uluslararası Tolentino Karikatür Yarışması, Cesare Marcorelli Ödülü 415
Dolmuş 24, 254, 255, 858, 862, 869, 870, 871
Donanma Komutanlığı Askeri Mahkemesi 200
doping 741
Dönemeç 861
Dönüşüm 320
DPT 443
Dr. Reşit Galip 133
DSP-MHP-ANAP hükümeti 680, 700
Dural, Nezih 413
Dursun, Turan 525
Duyar, Gürdal 392
Dünya 24, 25, 28, 228, 230, 318, 320, 322, 325, 440-441, 635, 651, 653, 654, 863, 865, 868
IMF 234, 423, 671, 680, 699
WHO 870
düşünce/yaratma/basın/özgürlüğü 17, 20, 208, 321, 327, 374, 407, 452, 453, 468, 497, 600, 647, 667, 735, 753, 769
Düşünen Adam 42, 448, 871
Düyun-u Umumiye İdaresi 36, 61, 114, 186
DYP-SHP hükümeti 511

E

Ebüzziya Tevfik 16
Ebüzziya, Velid 58
Ece Ajandası 868
Ece, Keriman Halis 126
Ecevit, Bülent 287, 288, 349, 361, 364, 380, 389, 390, 393, 409, 414-415, 419, 423, 426, 428, 437, 467, 495, 545, 588, 589, 630, 640, 660, 674, 679, 680, 698, 703, 779, 855
Ecevit, Rahşan 467, 499
ecnebi sermaye (bkz. yabancı sermaye)
ecnebi sinema (bkz. sinema)
Edebiyat Cephesi 865
Edip Hakkı Köseoğlu 22
edipler (bkz. yazarlar)
Edirne 19
"Edirne Antlaşması" 16
Eflâtun Nuri Erkoç 258, 260, 315, 855
Ege 861
Ege adaları 19
Ege Bölgesi, 756, 836
Ege Expres 859
Ege Üniversitesi Fikir ve Sanat Klübü 320
eğitim 83, 135, 136, 162, 171, 190, 406, 415, 459, 472, 513, 610, 631, 646, 687, 707, 723, 745, 754, 776
"Ekim 1917 Devrimi" 21
ekmek karnesi 179, 202
ekonomi 99, 101, 109, 114, 119, 120, 122, 135, 140, 204, 220, 256/VII-256/VIII, 259, 316, 319, 333, 335, 358, 423, 443, 444, 445, 446, 450, 462, 487, 494, 523, 525, 552,

570, 588, 593, 652, 666, 680, 693, 742, 743, 768, 840, 841
Expres 867
elekrik 145
Elizabet I. 43
El Kaide 452, 690, 693
El Maliki, Nuri 807
"Emanetçi" 467
Emek (Genel-İş) 424, 867
emeklilik 691
Emlak ve Eytam Bankası 96
emperyalizm 23, 313, 322, 332, 343, 353, 578, 673, 793
Emre Senan 407, 408, 415, 431, 436, 855
Emre Ulaş 28, 674, 725, 739, 776-777, 786, 801, 855, 857
Endonezya 211
enflasyon 196, 256/VII-256/VIII, 525, 775
Engin Ergönültaş 28, 581, 405, 855, 860
Engin Kolbek 862
"En Kahraman Rıdvan" 43, 853
Enver Paşa 17, 19, 20, 863
EOKA 416, 839
Eray Özbek 658, 659, 720, 855
Erbakan, Necmettin 351, 361, 390, 392, 395, 455, 495, 582, 588, 589, 606, 617, 619, 622, 627, 630, 633, 691, 808
Erberk, Neşe 460
Ercan Akyol 28, 453, 454, 476, 480, 501, 502, 506, 508, 511, 514, 516, 522, 523, 524, 550, 556, 577, 589, 597, 600, 612, 615, 628, 637, 638, 709, 737, 770, 779, 780, 855
Erciyes Postası 869
Ercüment Kalmuk 125, 126, 855
Erdal Alay 502, 633, 645, 856
Erdal Belenlioğlu 482, 519, 689, 849
Erdil Yaşaroğlu 697, 746, 821, 856
Erdinç Suelkar 444, 849, 856
Erdoğan, Burak 793
Erdoğan, Duran 353
Erdoğan, Emine 688, 717
Erdoğan, Recep Tayyip 688, 704, 706, 710, 717, 719, 724, 730, 732, 736, 744, 746, 752, 754, 768, 774, 783, 792, 801, 802, 819, 819, 821, 822, 824, 828, 845
Erdost, İlhan 445
Erdost, Muzaffer 445
Erez, İsmail 399
"Ergenekon Destanı" 399
Ergenekon örgütü 738, 794, 795, 770, 826, 831, 833, 839
Ergenekon, Yılmaz 399
Ergün Gündüz 439, 482, 483, 495, 507, 566, 856
Erhan Yalvaç 413, 856
Erhat, Azra 206
Erim, Nihat 214, 351, 372, 373, 376
Erivan (Ermenistan) 842, 852
Erkekçe 864
Erkin, Feridun Cemâl 325
Erksan, Metin 328
Ermeni/ler 16, 20, 49, 76, 86, 331, 399, 460, 461, 543, 564, 564, 608, 675, 707, 749, 804, 805, 830, 836, 867
Ermenistan 511, 527, 561, 749, 842
"1915 Ermeni Soykırımı" tasarısı 675, 681, 749, 805
Erol Özdemir 634, 856
Erozan, Celâl Sahir 124
Ersin Karabulut 821, 856, 871
Ersoy, Bülent 444, 829
Ertan Aydın 605, 613, 752, 856
Ertan, Semra 449
Ertegün, Münir 198
Ertuğrul, Muhsin 128
Eryavuz, Topçu İhsan 23, 105
"Erzincan depremi" 166
Esin Özbek 849, 857
Eskişehir Özel Tip Cezaevi 512
"Eski şiirin medlülleri" 863
Esmer 778, 866
esnaf 40, 137, 148, 328, 428, 637, 779
Es Said, Nuri 266
Estonya 561
eşcinsellik 84, 444
Eşek 20
"Eşi Nadide" 866
"Eşşek Herif" 858
Etibank 634
Etice 267
ev-konut 459, 469, 497, 659, 669
"Ev-li" 861
Evkaf 101
Evkaf Bakanlığı 79
Evliya Çelebi 871
Evren, Org. Kenan 32, 33, 437, 449, 479, 482, 499, 500, 510, 517, 598, 797
Evrencik (Kırklareli) 857
Evrensel 605, 613, 785, 856, 857, 860, 862
Eyfel Kulesi 36
Eyüboğlu, Bedri Rahmi 852
Eyüboğlu, Sabahattin 327

F

fabrika 120, 137, 140, 147, 150, 313, 433, 736
faili meçhul cinayetler 570, 592, 634, 831, 833
"Fak-Fuk-Fon" 481
Fatih Solmaz 852
faşizm 12, 23, 79, 158, 298, 348, 364, 370, 373, 377, 396, 397, 400, 407, 414, 415, 417, 420, 424, 435, 436, 440, 796, 804, 816, 837
FP 543, 633, 657, 688
FBI 323
feminizm 457, 508, 601
Fenerbahçe 142
Ferdinand, Veliaht Franz 19
Ferit Öngören 9, 12, 261, 317, 377, 855, 857
Fermuar 857
Ferruh Doğan Akdilek 24, 25, 40, 43, 235, 242, 256, 262, 263, 294, 300, 318, 320, 322, 325, 340, 341, 343, 344, 346, 386-387, 397, 402, 404, 409, 418, 436, 468, 490, 536, 635, 651, 653, 654, 857
Fethi Gürcan Mermertaş 557, 857
fast food 610
Feyhan Güver 704, 857
"Feyhan sofrası" 857
Feyzioğlu, Turhan 361, 395
Fırfır 28, 853, 857, 858, 867, 869
Fırt 25, 28, 851, 854, 856, 857, 858, 859, 860, 862, 869, 871
Filistin 138, 146, 211, 352, 457, 503, 523, 695, 740, 784
Filistin Kurtuluş Örgütü 352
"Feklavye" 868
"Formula 1" 76
Franco, Francisco 158
Fransa 19, 27, 55, 100, 120, 158, 327, 343, 563, 681, 852, 855, 863
Fransızca 20
Fransız Devrimi 15, 19
Friç, Villa 128
Friedman, Milton 444, 450
fokstrot dansı 170
Forbes 858
futbol 127, 342, 550, 629

G

"Gaddar Davut" 865
Gagarin, Yuri 311
Galata Kulesi 93
Galata Köprüsü 235
Galatasaray Lisesi 648
G. Ali (bkz. Balcıoğlu)
Gali, Butros 603
Galip Tekin 28, 857, 869
Garanti Antlaşması 377
Garbo, Greta 128
"Gatana" 860
Gavroş 20
gayr-i müslimler 181
gazeteci/lik 249, 251, 305, 385, 577, 763
"Gazi Mahallesi olayları" 596
Gebze 823
gecekondu 260, 323, 470, 621, 638
gençlik 8, 128, 138, 148, 344, 349, 364, 402, 432, 468, 479, 503, 509, 515, 518, 547, 550, 551, 556, 559, 566, 567, 611, 620, 643, 673, 690, 723, 727, 792
Gençlik ve Toplum 860
Genel-İş Sendikası 870
geleneksel 659, 687, 734, 860
Gelişim Yayınları 855, 856
George, Lloyd 78
Gerçeklere Gözlem 415
gericilik-yobazlık (bkz. irtica)
Geveze 203, 208
Gezen, Müjdat 867
Gezmiş, Deniz 363, 379, 740
Girgir 25, 27, 28, 31, 33, 43, 45, 411, 430, 430, 437, 439, 475, 482, 483, 494, 495, 496, 849, 851, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 871
Gigo 20
giyim-kuşam 141, 171, 174, 178, 222, 232, 248, 299, 362, 451, 468, 693, 714
Gladyo 416, 615, 839
"Glasnost ve perestroika" 529
Gool Show 859
Gorbaçov, Mihail 491, 503, 519
Gorki, Maksim 227
Göğceli, Yaşar Kemal 246, 247, 773, 859
Gökay, Prof.Dr. Fahrettin Kerim 306, 864
Gökbakan, Şahan 868
Gökbakan, Togan 868
Gökçek, Melih 824
Gökçen, Sabiha 151
Göknel, Ergun 580
Göktepe, Metin 604
Gölge 864, 871
Gönül, Vecdi 836
Gösteri 448, 856
grev 147, 257, 529
grev ve lokavt yasağı 522

Guillermo Mordillo 45
"Güç Birliği" 262, 263
Güçlü, Necdet 353
Gül, Abdullah 704, 706, 717, 817, 820, 824, 842
Gülay Batur 740, 857
Gül, Hayrünnisa 842
Güldiken 773
Gülek, Kasım 231, 255
Gülen, Fethullah 268, 603, 608, 725, 635, 635, 640, 689, 757, 827
Güleryüz 21, 854
"Güliver" 219
gülmek 31, 33
Güm Güm 851
Gümüşpala, Ragıp 296, 312
Gün 25, 43, 45, 486, 490, 492, 493, 495, 497, 858, 861
Günaltay, Şemsettin 217, 227
Günaydın > *Yeni Günaydın* 25, 28, 43, 517, 592, 852, 859, 863, 867, 871
Gündem 856
Gündeş, Ebru 829
Gündüz, Aka 169
Güneş 28, 453, 454, 466, 467, 480, 517, 525, 851, 854, 855, 856, 857, 858, 860, 862, 864, 868, 871
Güneş, Dursun 824
Güney 862
Güney, Yılmaz 405
Güneydoğu Anadolu 499, 585, 605, 776, 829, 833
GAP 442, 457
"Güneydoğu Raporu" 603
Güngör Kabakçıoğlu 446, 852, 858, 862, 863, 864, 865, 868, 869
Güntekin, Reşat Nuri 124, 169
Günyol, Vedat 327
Güray Yalıncak 856
güreş 359
Gürbüz Doğan Ekşioğlu 639, 858
Gürcan Gürsel 475, 858
Gürcan Özkan 699, 858
Gürcistan 561
Gürler, Org. Faruk 384
Gürpınar, Hüseyin Rahmi 75, 147
Gürsel, Cemâl 294, 297, 298, 310
Güven Partisi 361
Güzel İstanbul heykeli 392,
güzellik kraliçesi yarışmaları 124, 126, 229, 697, 460, 861
güzel sanatlar 166, 187

H

Haber 871
Haber Türk 861
HABİTAT 612
"Hacıağa" 202
Hacıağalar Albümü 202
Hacıbektaş, 753
Haçlı Seferleri 753
Hafta 862
Haftalık Yarı Resmi Gaste 855
Hakimiyet-i Milliye 21, 121
hakim teminatı 271
"Hakyemez Hakkı'nın maceraları" 856
Halife Abdülmecit Efendi 74
Halifelik 74
Halid, Leylâ 352
Halim Büyükbulut 24, 257, 264, 256/VII-256/VIII, 256/IX, 264, 858
Halit Naci 20
Halk (Trabzon) 853
Halkın Dostları 368, 370, 861, 870
Halk Partisi 824
halk-köylü-vatandaş 23, 40, 63, 66, 143, 162, 165, 175, 190, 215, 231, 235, 246, 248/IV-248/VI, 252, 256, 297, 303, 317, 323, 334, 408/XVII, 415, 422, 342, 349, 384, 420, 421, 422, 442, 438, 459, 474, 477, 490, 507, 523, 525, 558, 559, 581, 584-585, 607, 630, 654, 658, 694, 775, 776, 814, 816, 819, 825, 831
Halkevleri 141, 170
Halkın Dostları 25, 355, 368, 370
Halkın Sesi 413
halkoylaması (referandum) 449, 495
Hande 20, 21
"Hançerli Hanım" 31
Hançerli Hikâye-i Garibe 31
"Hapisaneden sevgilerle" 868
Hareket 111
Hareket Ordusu 19
"Harbi" 868
"Harp İlahı" 114, 122, 156, 522
Harp Okulu Komutanlığı Askeri Mahkemesi 200
Hart, Prof. C.W.M 323
"Hasan" 867
Hasan Fehmi 19
Hasan Kaçan 28, 44, 439, 507, 858
Hasan Rasim Us 22
Haslet Soyöz 27, 28, 415, 416, 429, 433, 434, 581, 588, 589, 597, 599, 615, 629, 630, 681, 772, 775, 812, 817, 833, 835, 837, 839, 845, 858
"Hasta Adam" 19, 398
hat levhası 134
haşhaş 335
"Hatay Antlaşması" 165
Hatay Devleti 158
Hatay Dumlupınar 495, 858
Hayal, 16, 17, 22
Hayalü'l Zil 851
Hayat 862
"Hayatın epik tiyatrosu" 863
Hayatın Kılıfı-1993 579
hayat kadınları 513
"Hayk Mamber" 43
Hayvan 861
hayvanlar 771, 773
"Hayvanlar" 859
HBR-Maymun 604,
Heike Paçacı 526, 527, 564, 849
Heybeliada (İstanbul) 853
heykel 183, 187, 230, 280, 592, 680
Hıbır 28, 507, 519, 526, 527, 564, 566, 571, 854, 856, 857, 858, 862, 866, 867, 869, 871
H.B.R. Maymun 856, 861, 862, 866
Hisar 856
Hıristiyanlık 494, 510, 820
Hırvatistan 613
"Histanbul" 860
Hitler, Adolf 9, 266, 292
Hizbullah 629, 660, 722
Holigan 867
Hollanda 852, 859
Homur 860
hoşgörü, 753
"Hoş Memo" 40
hukuk-adalet 295, 756, 767, 821, 830, 832
Hulki Onaran 22, 111, 858
Humeyni, Ruhullah 423, 432
hurafeler 82
Hür Adam 118, 122, 123, 851
Hürriyet 25, 28, 228, 352, 422, 438, 463, 475, 479, 502, 668, 669, 671, 675, 782, 791, 853, 856, 860, 861, 862, 863, 865, 868, 869
Hürriyet Gazete Pazar 863
Hürriyet Kelebek 795, 831
hürriyet-özgürlük 17, 65, 267, 291, 295, 296, 300, 322, 395, 425, 525, 440-441, 452, 497, 575, 600, 647, 822
Hürriyet Partisi 243
Hürriyet Pazar 838
Hürriyet Yeni Yıl İlavesi 677
Hürriyet ve İtilaf Fırkası (Partisi) 19, 49, 211
Hüsamettin Hâşim 75, 859
Hüseyin Mumcu 215, 859
Hüseyin, Saddam 507, 523, 531, 715, 792
Hz. Ali 562, 753
Hz. İsa 744
Hz. Muhammed 773

I

Ilgaz, Rıfat 773, 853
Ilgaz, Turhan 33
Ilımlı İslam Cumhuriyeti 749
Irak 65, 322, 527, 549, 562, 563, 707, 715, 716, 720, 724, 781, 807, 825
Irak-ABD savaşları 549, 562, 566, 641, 736, 751, 753
Irgat, Cahit Saffet 169
ırkçılık 320, 322, 326, 451, 468, 576, 793, 796
"Islahat Fermanı" 15
Işık, Ayhan 166
Işıklar, Fehmi 483
ışkırlak 85

İ

İcho 608
idamlar 304, 379
"İğneli fıçı" 871
İhap Hulusi Görey 106, 859
İkdam 21, 22
İkibine Doğru 28, 856
II. Dünya Savaşı 50, 159, 179, 191, 198, 202, 203, 234, 305, 321
200 Yıldır Neden Bocalıyoruz? 628
II. Meşrutiyet 17, 20, 22, 49, 211, 295, 854
İkiz Kuleler 685
iklim 313, 592, 683, 774, 798, 801
İlban Ertem 28, 430, 859
İleri, Celâl Nuri 58
İleri, Tevfik 227, 234, 259, 306
iletişim 16, 136, 236, 342, 435, 570, 575, 578, 580, 581, 635, 641, 657, 660, 668, 671, 676, 677, 692, 694, 725, 726, 757, 786, 789, 827
İletişim Yayınları 27
İlhan Önal 430, 849
İLKSAN 580
İlköğretim Okulları 264
İlerici Jön Türkler Birliği 224
ilerleme 37, 40, 515
İmam Hatip Liseleri 724, 732

İmmigrante > Samaro 869
İnan, Hüseyin 379
İnce Memed 246
İnebolu (Kastamonu) 85
İnci 854
İngiliz Lirası 109
İngiltere-İngiliz/ce 19, 20, 33, 55, 65, 78, 84, 87, 93, 100, 104, 109, 111, 120, 191, 225, 444, 563, 597, 629, 724, 786, 854, 863, 867
inkılaplar (bkz. devrimler)
İnkılap Mahkemesi 302
"İnsanlar" 859
İnönü, Erdal 499, 507, 545, 588
İnönü, İsmet (Paşa) 50, 60, 62, 66, 80, 92, 104, 118, 123, 125, 198, 243, 265, 296, 300, 308, 309, 312, 315, 316, 318, 322, 324, 325, 331, 340, 344, 348, 356, 361, 373, 383, 423
insan hakları 258, 263, 300, 326, 377, 594, 625, 654, 663, 738
İnsan Hakları Cemiyeti 200
İnsan Hakları Derneği 645
İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 15, 200, 498, 514
internet (bkz. iletişim)
İpekçi, Abdi 27, 425, 780, 851, 852, 862
İran 105, 117, 251, 423, 527, 720, 783, 822
irtica 40, 115, 141, 226, 234, 297, 298, 356, 622, 695, 712
İrvin Mandel 579, 859, 873
İSKİ 580
İslam/cılık 20, 33, 268, 423, 455, 626, 661, 691, 722, 724, 773, 779, 802, 820
İslam devleti 326, 629
İslamcı terör 722
İsmail Gülgeç 27, 451, 462, 486, 525, 859
İspanya 158, 579
İsrail 381, 457, 503, 523, 667, 695, 784, 807
İstanbul 16
İstanbul, 15, 17, 19, 21, 37, 52, 79, 93, 97, 103, 124, 152, 163, 175, 181, 229, 235, 241, 244, 251, 254, 260, 288, 344/x, 346, 350, 355, 362, 392, 396, 407, 412, 469, 503, 509, 519, 566, 596, 604, 608, 652, 666, 705, 722, 760, 762, 791, 852, 854, 855, 856, 858, 859, 859, 860, 861, 864, 868, 870, 873
İstanbul Belediyesi 23, 68, 127, 187
İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları 854, 867
İstanbul Bilgi Üniversitesi 856, 860
İstanbul Efendisi 863
İstanbul Kız Lisesi 857
İstanbul Üniversitesi 133, 189, 193, 233, 509
İstibdat dönemi 295
İstiklal 168
"İstiklal Madalyası" 77
İstiklal Mahkemeleri 73, 95, 854
"İstiklal Marşı" 222
İsveç 120, 760, 764, 796
İtilaf Devletleri 19
İş Bankası 94
iş kanunu 216, 691
işçi sınıfı 23, 103, 121, 137, 147, 207, 208, 216, 257, 261, 264, 313, 315, 317, 323, 321, 341, 355, 405, 406, 408, 410, 412, 421, 422, 424, 428, 429, 431, 432, 433, 439, 440, 443, 444, 447, 475, 483, 485, 486, 487, 497, 503, 522, 555, 557, 561, 575, 576, 589, 684, 734, 736, 739, 755, 789, 819, 821
İşçi Partisi 796
İşçi ve Çiftçi Fırkası 23, 123, 637, 637
İşgal Orduları 53
işkence 377, 481, 484, 495, 605, 632
İşverenler Sendikası 475
İtalya 19, 55, 100, 104, 109, 125, 229, 780, 851
İttihat-ı Osmani gizli örgütü 17
İttihat ve Terakki Fırkası-Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti (Partisi) 17, 19, 20, 49, 95, 211, 248/VI, 408/XVII
İzel Rozental 608, 644, 655, 663, 744, 773, 859, 873
İzgi Boysal 703, 849
İzmir 49, 66, 103, 163, 205, 248/VI, 288, 408/XVII, 475, 856, 857, 859, 864, 870
İzzet Ziya Turnagöl 20

J
jakobenlik 50
Japonya 86
Jeune Turces (Jöntürkler) 15, 17, 220
Jirinovski, Vladimir 545
Johnson, Lydon Baines 322, 338
Joker 856, 859
Jöntürk basını 17
Julien'in atölyesi 863

K
Kabacalı, Alpay 12
Kadıköy (İstanbul) 865
Kadın Britanya Expres (İngiltere) 857
kadınlar 72, 79, 91, 110, 119, 124, 140, 151, 175, 182, 232, 247, 299, 325, 326, 356, 375, 418, 449, 457, 460, 462, 471, 472, 502, 504, 508, 509, 512, 513, 547, 558, 574, 601, 623, 686, 687, 704, 737, 784, 785, 795, 803, 847
kadın-erkek ilişkileri 28, 84, 91, 693, 753, 578, 622, 693, 785
Kadınlar Birliği 79, 299
Kafkas Cephesi 863
kağnı 229, 235
Kahire (Mısır) 851
"Kahramanmaraş katliamı" 839
kahvehane 153, 831
Kalafat, Emin 253, 306
Kalem 17, 20, 21, 22, 854, 867
Kamboçya 379
Kâmil Masaracı 27, 508, 512, 551, 556, 559, 565, 630, 655, 660, 667, 669, 804, 815, 859, 860
Kâmil Paşa 19
kamusal alan 763
Kanada 553
"Kanlı Pazar" 344/x-344/XIII, 347
"Kaan" 869
Kaan Ertem 869
"Kânun Kuvvetinde Kararname" 546
Kapalı Çarşı (İstanbul) 159
Kapital 841
kardeşlik 295
kapitalizm-sömürü 152, 344, 350, 353, 397, 400, 428, 802, 840
kapitülasyon 322
Karabağ 539
Karabekir, Kâzım (Paşa) 70, 206
karaborsa 190, 202, 247
"Karadeniz Gemisi" 94
Karadeniz 227, 485
Karagöz 18, 20, 21, 33, 37, 62, 79, 81, 83, 85, 86, 87, 89, 90, 92, 93, 94, 98, 99, 100, 102, 103, 860
Karagöz-Hacivat 17, 22, 33, 35, 36, 37, 128, 137, 167, 170, 4478, 764, 864, 871
Kara Kare 28
Karakedi 871
"Kara kedi çetesi" 868
Karaltılar 658, 659, 855
Karan, Taci, 224
"Karaoğlan" 869
Karaosmaanoğlu, Yakup Kadri 124
Karaosmanoğlu, Fevzi Lütfi 75, 243
Karay, Refik Halit 20, 21, 130, 851
Karayalçın, Murat 556, 557, 588, 589
Karikaturkei von 1946 bis 1981 12
karikatür/cü 31, 33, 35, 36, 39, 40, 43, 45, 249, 318, 535, 536, 700, 773, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 858, 861, 867
Karikatür 22, 24, 42, 146, 152, 157, 158, 159, 173, 176, 180, 181, 259, 593, 601, 624, 667, 856, 863, 863, 867, 868, 869, 870, 871
Karikatür Albümü 39
Karikatürcüler Derneği 12, 27, 851, 854, 857, 862, 868, 870, 870
Karikatürk 12
karikatürkiye 12
"Karikatür sergisi" 869
Karikatür Vakfı 864
Karikatür Yıllığı 863
Kart, Musa 517, 600, 634, 681, 722, 724, 732, 768, 793, 798, 820, 600, 681, 746, 849, 863
Kasap, Teodor 16, 17, 22
Kavakçı, Merve 657
Kavalalı Mehmet Ali Paşa 16
Kaynar, H. (bkz. Uykusuz)
Kayseri 166, 265, 320, 325, 342
Kaz Dağı 756
Keçiören Belediyesi 837
Kelebek 21, 22, 57, 74, 861, 863
Kemal Aratan 28, 548, 694, 726, 727, 769, 860,
Kemal Gökhan Gürses 28, 476, 479, 501, 503, 509, 515, 518, 550, 556, 566, 584-585, 860
Kemal Urgenç 647, 860
Kemalizm-Atatürkçülük 22, 23, 25, 40, 95, 142, 157, 187, 192, 476, 492
Kemal, Orhan 360
Kennedy, John 323
kent/leşme 127, 162, 201, 213, 260, 288, 333, 547, 639, 658, 670, 674, 705, 728, 751, 803, 807
Kenya 621
Keskin Ustura 854, 855, 858
Kıbrıs 111, 196, 244, 288, 298, 327, 335, 338, 393, 413, 546, 560, 595, 639, 677, 707, 786
Kılıçdaroğlu, Kemal 824
Kırdar, Lütfi 285, 306
Kırım Savaşı 15
41 Buçuk 24, 862, 864, 868, 870
40 Ambar Sahaf 12
"Kırkından sonra" 860
Kırsal Gelişim 852, 869
Kısa Pantalon Karikatür Yarışması 860
Kırşehir 230

Kışlalı, Mehmet Ali 476
"Kızıl Elma" 768
"Kızıl Elma Cumhuriyeti" 58
kibrit 184
"Kim kime dum duma" 852
kimlik 756, 758
KİT 487, 736
Kitap-lık 861, 868
kitap 106, 122, 135, 402, 407
Kitle 868
Kirpi 871
KGB 706
Kharazan 20
Kocadağ, Hüseyin 614
Koç Holding 604
Koç, Vehbi 483
Kolağası Resneli Niyazi Bey 17
komando 349
Komer, Robert 332, 348
"Komik-i şehir" 185
"Komikaze" 856
Komik Solak 853
komünizm-komünist 23, 103, 115, 193, 208, 211, 220, 224, 226, 244, 250, 298, 347, 425, 498, 518, 640, 704, 796
kontrgerilla 416, 508, 524
Konya 270
Koper, Macit 570
Koraltan, Refik 192, 230, 253, 259, 285, 301, 306
Kore Savaşı 195, 219
Korkmaz, T. (bkz. Uykusuz)
Korutürk, Fahri 369, 383, 413
Kosigin, Aleksey 331, 419
Kosova 819
"Kozalak" 861
Kozanoğlu, Abdullah Ziya 869
Kozlu (Zonguldak) 207
Kozma Toğo 22, 92, 93, 100, 228, 860
Köksal Çiftçi 592, 860
Köprülü, Fuat 192, 230, 253, 306
"Kötü kız" 866
Köy Enstitüleri 264
"Köy-Kent" 419, 639, 658, 659, 674
Köy-Koop 852
Köy-Koop Ödülü 422
köylü (bkz. halk-köylü-vatandaş)
Kraliçe Süreyya 251
Krokodil 43
Kubilay, Mustafa Fehmi ("Devrim Şehidi") 116, 592, 624
"Kudüs Gecesi" 622
kukla 39 167,
Kumbara 864
kurban 582
"Kurtlar Vadisi" 776
Kurtuluş Savaşı-Milli Mücadele 20, 21, 22, 37, 49, 50, 73, 130, 144, 851, 854, 866,
Kurucu Meclis 40, 300, 866
Kurun 859
Kuruşçev, Nikita 250
Kutlu, Haydar 498
Kutsal Damacana-Kurt Adam 869
Kuvay-ı Milliye 21
Kuveyt 520
Küba 288, 340, 612
Küçüka, Necip Ali 95
"Küçük Amerika" 24
"Küçük Vali" 864
Küçük, Veli 738, 770
Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kânunu 479
"Küçümen" 27, 858
kültür 307, 838
Kültür Haftası 147
Kültür Sarayı (AKM) 335, 354
küresel iklim 313, 592, 774, 798
küreselleşme 552, 653, 680, 689, 768, 779, 781
Kürt/ler-Kürdistan 22, 24, 28, 87, 89, 117, 160, 288, 307, 323, 526, 527, 560, 572, 573, 578, 585, 600, 605, 653, 707, 724, 749, 752, 778, 825
Küstah 867

L

Ladin, Usame Ben 690
Lağım 855
laiklik 473, 622, 633, 656, 667, 702, 753, 753
Lak Lak 851, 857, 858, 861, 869
La Moneda (Şili Başkanlık Sarayı) 388
Latif Demirci 28, 45, 464, 470, 571, 668, 669, 671, 782, 791, 831, 838, 860, 861
Latife Hanım 851
Latin alfabesi 49, 72, 104/I-III, 113, 122
La Traviata 868
L'Echo des Savanes 855
Le Monde 568
Le Monde Diplomatic Türkiye 868
Leman 28, 29, 586, 596, 609, 610, 611, 614, 645, 653, 689, 690, 694, 698, 699, 703, 704, 715, 726, 727, 769, 799, 829, 840, 645, 851, 852, 854, 855, 856, 857, 858, 860, 861, 862, 866, 867, 869, 871
L-Manyak 852, 857, 862, 866, 871
Le Monde 867
Lenin, Vladimir İliç 403
Letaif-i Asar 20
Letonya 561
Levanten 16
Levent Gönenç 494, 861
liberalizm 28, 204, 220, 222, 223, 319, 409, 426, 436, 444, 460, 552, 684, 834, 841
Lila 20
Limon 28, 498, 500, 548, 550, 555, 560, 566, 851, 852, 855, 856, 857, 858, 860, 861, 862, 865, 869
Lintas 142
linyit 381
Litvanya 561
"Lockheed yolsuzluğu" 413
lokavt 313
Lombak 856, 862, 862, 868
Londra 15
Lorel-Hardi 170
Lozan Antlaşması 53, 62, 78, 100
Lunaçarski, Anatoli V. 33
Lumumba, Patrice 313
Luns, Joseph 463

M

Mad 27, 43
Maden, Perihan 769
Maden-İş Sendikası 867
madenler 381, 756
"Madımak Oteli katliamı" 544, 576, 624
mafya 614, 638, 641, 776
Magic Box 500
Mağden, Perihan 769
Mağmul 15
mahalle 626, 751
"Mahalle baskısı" 775, 807
Mahmut II. 15, 16
Mahmut Şevket Paşa 19
Makal, Mahmut 324
Makarios 377
Makedonya 17
makyaj 175
Malûm 20
Malümpaşa 203
Malta 491
Mandela, Nelson 525
"Maraş katliamı" 416
Markopaşa 22, 23, 24, 28, 203, 207, 216, 852, 862
"Marlon" 856
Marmara 610, 865
Marmara Bölgesi 650
Markiz Pastanesi 861
Màrquez, Gabriel García 580
"Marshal planı" 203, 221
Marx, Karl 25, 31, 509, 840, 841
Matbuat Kânununları (bkz. basın yasaları)
Mazhar Nazım Resmor 22, 172, 175, 861
Meclis-i Mebusan 51
McDonald, Ramsey 111
Medeni Kânun 49, 79, 129, 248
Medet 221, 222
Medunarodni Salon Antirante Karikatüre Yarışması [Albümü] 720
Medunarodni Salon Antirante Karikatüre Yarışması Altın Plaket ödülü 720
Meğu 15
Mehmet Ali Paşa 15
Mehmet Ali Türkmen 567, 861
Mehmet Baha 20
Mehmet Çağçağ 28, 550, 694, 698, 703, 769, 799, 861
Mehetoğlu, Battal 353
Mehmet Özkanoğlu 699, 849
Mehmet Polat 299, 304, 861
Mehmet Reşat V.
Mehmet Sönmez 355, 861
Mehmet Şüküroğlu 642, 673, 861
Mehmet Tevlim 493, 861
Mehmet Vahidettin VI. 19, 20, 49, 51, 87
Melbourne (Avustralya) 485
Melen, Ferit 376
Melilâ Fuat 124, 849, 861
Memet Fuat (bkz. Bengü)
Memo Tembelçizer 746, 862
Meme > Meme(t) 866
memur 40, 73, 178, 240, 263, 303, 328, 352, 597, 626, 637, 743, 789
Menderes, Adnan 38, 192, 205, 227, 230, 238, 245, 248, 253, 255, 259, 280, 285, 292, 301, 304, 306, 385, 423, 519, 630
Menemen (İzmir) 116
Menteşe, Halil 50, 248/VI, 408/XVII
Meral Simer 414, 862
Meray Ülgen 362, 862
Meriç nehri 19
Merkez Bankası 109
Mersin 223
MESS 42, 426, 862
MESS Kısa Bilgi Bülteni 629, 862
Mesut Yavuz 629, 862
metafizik 556, 559

Metal Hurlan 855
Metin Gökçe 250, 862
Metin Üstündağ 566, 702, 723, 746, 862,
Mevlâna 775, 864
mezarlıklar 187
Mc Donald's 610
Mısır 15, 16, 239, 408
Mıstık (bkz. Eremektar)
Migros Türk 260
Mikrop 25, 855, 857, 860, 861, 867
"Miki Maus" 31, 170
Milano 791
Militan 408
Millet Mektepleri 113, 122
Millet Partisi 315
Millet Partisi 331, 361
Millî Gazete 449, 853
Milli Birlik Komitesi 196, 294, 297, 298, 310, 384
Milli Eğitim Bakanlığı 222, 227, 264, 754, 778
Milli Güvenlik Kurulu 287, 437, 442, 476, 455, 586, 622, 631, 679
Milli Korunma Kânunu 173
Milli Mücadele (bkz. Kurtuluş Savaşı)
Milli Nizam Partisi 351, 361
Milli Piyango 463, 478
Milli Selamet Kânunu 233
Milli Selamet Partisi 372, 389, 390, 392, 395, 495
milli sermaye (bkz. ulusal sermaye)
Milliyet 24, 25, 27, 28, 58, 243, 247, 250, 258, 260, 289, 260, 290, 294, 295, 297, 299, 302, 304, 305, 307, 308, 310, 311, 314, 318, 320, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 338, 340, 342, 343, 344, 344/x-344/XIII, 345, 347, 348, 349, 351, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 364, 367, 371, 400-401, 414-415, 419, 421, 422, 423, 425, 426, 431, 432, 434, 435, 448, 458, 463, 468, 473, 476, 477, 481, 487, 488-489, 491, 499, 501, 502, 504-505, 506, 508, 510, 514, 516, 519, 520, 522, 523, 524, 546, 549, 550, 553, 555, 556, 561, 562, 563, 564, 577, 578, 581, 588, 589, 591, 597, 599, 600, 603, 604, 612, 615, 621, 622, 627, 628, 629, 630, 635, 638, 660, 662, 680, 689, 715, 737, 770, 772, 775, 779, 780, 781, 793, 809, 812, 827, 833, 835, 837, 839, 845, 851, 852, 853, 855, 858, 859, 862, 863, 864, 865, 866, 868,
Milliyet Çocuk 858, 859, 864, 868
Milliyet Gazete Pazar 857
Milliyet Magazin 852, 871
Milliyet Pazar 814, 782
Milliyet Sanat Dergisi 7, 279, 390, 391, 535, 637, 868
Milliyetçi Cephe (I.-II.) 25, 287, 395, 402, 855
Milliyetçi Hareket Partisi 333, 361, 395, 430, 495, 543, 614, 657, 680, 800, 816
milliyetçilik 19, 22, 36, 796, 816
Miloseviç, Slobodan 652
Mim (bkz. Uykusuz)
Mimarlar Odası 865
Mimarlık 867
Mimli (bkz. Uykusuz)
mimari 45, 201, 659, 858
Miss World 665
Missouri zırhlısı 198
MİT 216, 610
Mithat Paşa 15, 17
Mizah 22, 23, 24, 39, 197, 199, 204, 205, 206, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 217, 225, 226, 859, 863, 866, 868, 871
Mizah Kültürü 858
moda 174, 182, 190, 232, 325, 550, 693, 803
"Mokok" 865
Mondoros Mütarekesi 20
Monto Kristo 128
Montreux (İsviçre) 859
Montreux Boğazlar Sözleşmesi 146, 165, 198
Monomakh Taç 706
Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı 566
Moskova (SSCB) 225, 309
"Mozortos ailesi" 859
Mölln (Almanya) 544
"Mr.DiploMat!" 854
Mucizeler Dükkânı 860
Muğlalı, Org. Mustafa 24
muhalefet-muhalif 121, 130, 196, 208, 256/VII-256/VIII, 272, 682, 764, 866
Muhammet Şengöz 754, 762, 798, 862
muhbir/lik 371
Mumcu, Uğur 577
"Mumuk" 868
Murat V. 15
Murat Kürüz 547, 862
Murat Sayın 805, 863
Musa Gümüş 849
musavat (bkz. eşitlik)
Musevi 631
Musul (Irak) 93, 720
Mustafa Bilgin 593, 840, 863
Mustafa Eremektar 234, 248, 862, 863
Mustafa Kalemci 525, 863
Mustafa Reşit Paşa 15
Mustafa (Mim) Uykusuz 23, 203, 207, 208, 211, 216, 221, 262, 862, 871
Mussolini, Benito 50, 125, 266, 292
Muvaffak İhsan Garan 127, 863
mübadele-göçmen-mülteci 64, 77, 107, 144, 288, 321, 333, 584-585
Müftüoğlu, İsmail 397
Münif Fehim Özarman 22, 53, 56-57, 60, 74, 84, 863
Münih (Almanya) 381
Mürsel Paşa 87
Müslüman Kardeşler 239
Müslüman/lık 93, 344/x-344/XIII, 452, 690, 724
müstehcen 376
Mütareke 20, 21
Müttefik Devletler 20
müzik 136, 459, 567, 601, 804

N

Namık Kemal 15, 50
namus-töre 547, 737
Nankör 551, 559, 862, 871
Napoli 229
Naragatsi Comics Shop Art Gallery 867
Naragatsi Çizgiroman Stüdyosu 867
Narin, Halit 483
Nasreddin Hoca 581
Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi 170
nasyonalizm 401
NATO 196, 219, 338, 416, 420, 479
Nâzım Hikmet (bkz. Ran)
Nazım Paşa 19
Nazi Almanyası 24, 138, 163, 180, 777
Nekregu ile Pişekâr 20
Necati Abacı 624, 851, 854, 855, 857, 860, 862, 865, 867, 868, 870, 871
Necmi Rıza Ayça 147, 148, 149, 239, 244, 250, 268, 297, 301, 302, 863
"Ne haberler" 862
Nehar Tüblek 40, 271, 307, 308-309, 438, 343, 344, 352, 461, 463, 474, 479, 502, 517, 570, 864
Neve Şalom Sinagogu 722
New York 393, 685
New Yorker 858
Nezih Danyal 406, 479, 497, 863
Nihat Bali 225, 864
Nixon, Richard 341, 351, 357, 358, 376
Nişan G. Berberyan 22
Nişantaşı (İstanbul) 152, 853
Niyazi Yoltaş 229, 864
Nobel Edebiyat Ödülü 771
Noel Baba 26, 211
Nokta 25, 27, 28, 502, 856, 860, 861, 866
Norveç 869
NTV 855, 866
Nuhun Gemisi 851
Nur Tarikatı 258, 268, 635, 689, 756, 827
Nuri Kurtcebe 28, 671, 687, 719, 731, 821, 864
nüfus sayımı 98
nükleer enerji 469

O

Obama, B. Hussein 842
OECD 196
Oğuz Aral 27, 31, 43, 45, 341, 411, 494, 582, 675, 852, 853, 854, 856, 859, 861, 864, 865, 867, 869
Ohannes Şaşkal 610, 790, 824, 865, 873
okuma seferberliği 122
Okyar, Fethi 80, 115, 116
Olağanüstü Hal Bölge Valiliği 499
Olay 868
oligarşi 415
Olimpiyat 127, 863
"15-16 Haziran olayları" 339, 355
12 Eylül askeri darbesi 27, 32, 287, 288, 445, 446, 455, 476, 480, 500, 510, 511, 517, 543, 556, 560, 598, 640, 707, 797, 834, 852, 855, 856, 860, 868, 871
12 Mart askeri darbesi 25, 27, 40, 43, 287, 288, 364, 367, 376, 403, 509, 546, 556, 565, 832
10 Kasım 156
19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı 138
ONU 221
"Onuncu yıl marşı" 131, 136, 139, 611, 643
Ordu 227, 780
Orhan Alev 566, 849
Orhan Kemal Roman Ödülü 383
ormanlar 173, 567
Orta Asya 644, 869
Ortaç, Yusuf Ziya 169, 859, 861, 863, 869
ortaçağ 805
ortadirek 415, 459, 461, 474, 571
Ortadoğu 33, 546, 730, 736, 802, 871
Ortadoğu Devlet Terörü 528, 560
ODTÜ 348, 863
"Ortanın solu" 50, 338
Oruç, Arif 123
Osmanlıca 106, 137, 250

Osmanlı Karikatüründe Balkan Sorunu 9
Osmanlı İmparatorluğu-Osmanlı Devleti 15, 16, 17, 19, 20, 22, 31, 33, 35, 36, 49, 57, 61, 74, 112, 134, 141, 142, 168, 186, 198, 457, 461, 473, 720, 781, 824, 836, 866, 869
Osmanlı Hürriyet Cemiyeti 17
Osmanlı-Rus Savaşı 16
Osman Turhan 741, 750, 759, 761, 763, 765, 767, 781, 789, 811, 823, 865
Oslo (Norveç) 869
otokrasi 33, 620
"Otobüs" 860
Otobüs 862
otomobil 643
30 Ağustos Zafer Bayramı 129, 132
"31 Mart olayı" 19, 268
"33 Kurşun" 24
Oyun 865
Ozansoy, Gavsi 168

Ö
Öcalan, Abdullah 653
öğrenci/ler 148, 171, 190, 230, 298, 402, 434, 444, 451, 472, 482, 687, 723, 745
öğretmen 325
Öğretmen Dünyası 861
Ökmen, Nedim 306
Öktem, İmran 348
Öküz 858, 866, 871
"Ölüm orucu"-"Açlık grevi" 512
Ömer Hayyam 128
Önder, Cevat 333
Öner, Kenan 200
Öncü 25
Ördek 856
örgütlenme 669
"Örtülü ödenek" 609
öteki 642, 663, 788, 816
Özal, Ahmet 516
Özal, Turgut 28, 443, 444, 445, 450, 455, 460, 461, 477, 491, 493, 494, 499, 501, 507, 510, 512, 516, 517, 520, 545, 546, 548, 564, 571, 707, 867
Özbilgin, Yücel 770
Özcan, Komik-i Şehir Naşit 185
Özcan Yaltı 336, 865
Öz Fenerbahçeli 864
"Özel Beyler" 864
Özel Harp Dairesi 416, 839
özel sektör 317, 431
özelleştirme 578, 581, 638, 692, 736, 81
Özgünay, Florinalı Nâzım 126
Özgür Gündem 856, 857, 863
Özgür İnsan 25, 364, 371, 380, 382, 387, 414, 855, 867, 868, 870
Özgür Kocaeli 862
Özgür, Taylan 353
Özgür Toplum 867, 869
Özkan, Hüsamettin 680, 698, 699
Özmen, Süleyman 353
öztürkçe 137

P
Pahatrekas 20
Pakistan İslam Cumhuriyeti 688, 717
Palermo (İtalya) 851
Pamuk, Orhan 772, 773
Pan İslavizm 19
Papa 510
Papa II. Johannes Paulus 780
Papa XVI. Benedictus 510, 753
Papağan 22, 84, 91, 95, 97, 853, 856, 861, 863, 864, 867
Parazit 867
Pardayanlar 128
Pardon 856, 864, 865, 867
Paris (Fransa) 15, 27, 224, 327, 382, 852, 861, 863, 863, 866, 867, 868, 869
Paris Komünü 21
Parsadan, Selçuk 641
pasifizm 693
"Pazar sevişgenleri" 862
Pazartesi 857, 858, 866
Pazar Postası 223, 858
Peker, Recep 50, 199, 204, 205, 688, 706, 724
Pekşen, Yalçın 852
Penguen 30, 697, 702, 723, 746, 749, 753, 819, 821, 824, 842, 852, 854, 855, 856, 857, 862, 867, 868, 869, 871
Penik, Artin 448
Perinçek, Doğu 764, 796
Perón, Eva 266
Petrol 857
petrol 332
"Piknik" 865
Pilavoğlu, Kemal 183
Pinoche, Gen. Augusto 388
Pine 866
Pirhasan, Barış 860
Pir Sultan Abdal Şenliği 576
Piyâle Madra 27, 28, 45, 468, 497, 580, 602, 610, 751, 803, 855, 865
PKK 573, 653, 661, 808
Pişmiş Kelle 28, 581, 852, 855, 856, 860, 862
"Plastip show" 862
Polatkan, Hasan 230, 259, 285, 301, 519
Polis Kânunu 208
Polis Teşkilatı 256, 347, 349, 378, 428, 429, 432, 482, 504, 571, 605, 614, 661, 664
Politika 27, 381, 384, 388, 392, 393, 396, 397, 400-401, 402, 404, 405, 407, 408, 408/XIV-408/XVI, 409, 854, 855, 858, 864, 867, 868, 870
Polonya 510
"Popstar alaturka" 829
popüler 43, 45
Posta 856, 869
posta hizmetleri (bkz. iletişim)
Prens Charles 621
Prenses Diana 621
"Pres Bey" 861
prezervatif 579
"Profesör Nimbüs" 40
Prof. Orlov 133
Prof. Torikyan 331
provokatör 551, 67
PTT 578, 726,
Punch 33, 35
"Punch and Judy" 33
Putin, Vladimir 706

R
Radikal 28, 620, 633, 645, 673, 674, 693, 712, 725, 739, 751, 776-777, 785, 786, 801, 803, 855, 856, 860, 865, 866, 869
Radikal İki 615, 647, 860
radikalizm 401
radyo 136, 249, 677
Radyo Televizyon Yüksek Kurulu 677, 778, 778
ramazan 93, 137, 263
Rambrant 259
Ramiz Gökçe 22, 23, 24, 34, 36, 39, 51, 52, 54, 55, 57, 59, 60, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 72, 76, 82, 93, 104, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 119, 121, 122, 129, 130, 133, 135, 137, 138, 141, 144, 145, 146, 156, 157, 158, 172, 173, 176, 178, 180, 181, 192, 193, 197, 199, 202, 204, 205, 206, 210, 211, 212, 213, 214, 217, 226, 231, 864, 866, 868, 870
Ramize Erer 28, 620, 673, 693, 785, 866
Ran, Nâzım Hikmet 23, 112, 200, 224, 225, 575, 773
Raşit Yakalı 856
Ratip Tahir Burak 17, 22, 24, 40, 78, 79, 80, 97, 120, 124, 223, 233, 239, 240, 245, 248, 248/IV-248/V, 249, 252, 853, 854, 859, 860, 863, 865, 866
Recep İvedik 868
Red Kit 450
refah 65, 252, 346
Refah Partisi 456, 543, 582, 588, 630, 633
REFAHYOL hükümeti 582, 606, 612, 617, 622, 627, 629
Referans 739, 771, 870
reformlar 381
reklam 121, 125, 427, 772, 762, 871
Renda, Abdülhalik 99
Resimli Ay 112, 854
Redleb 20
Resne Dağları 17
Revhat Aslan 778, 866
Rey, Cemal Reşit 139
Rifat Mutlu 841, 866
roman 43
Romanya 171
Röportaj 511
Rr 856, 859
Rum 16, 49, 86, 107, 196, 244, 393, 608, 860, 873
Rum Ulusal Muhafız Teşkilatı 393
Rumeli 17, 19, 144
Rusya-SSCB 16, 19, 33, 84, 112, 125, 134, 191, 193, 198, 203, 219, 225, 227, 235, 250, 288, 311, 325, 338, 344, 353, 416, 419, 452, 485, 509, 510, 519, 561, 615, 690, 699, 706, 852
Rushdie, Salman 33
rüşvet-yolsuzluk-soygun 68, 105, 248/IV-248/V, 352, 381, 387, 413, 476, 581, 587, 592, 597, 606, 609, 641, 646, 666, 768, 793, 820, 834

S
S.E.S. 156, 162, 165, 851, 856
saadet 65
SP 703, 808
Saba, Süleyman 863
Sabah 28, 666, 712, 725, 743, 752, 754, 830, 832, 842, 843, 844, 855, 857, 860, 862, 866, 867, 868, 869
Sabah (Güney) 867
Sabancı, Sakıp 467

Sadabad Paktı 165
Sadak, Necmeddin 228
Sadık Özben 861
Sadrazam Âli Paşa 15
Safa, Peyami 164, 169, 298
"Safi" 864
"Safran 1" 761
Saffet Paşa 16
Sagay, Esat 122
Sağlar, Fikri 634
Sait Halim Paşa 19
Sait Munzur 640, 734, 867, 867
Said-i Nursi 268, 326, 635
Saka, Hasan 204
Sakarya 732
Salih Memecan 27, 685, 704, 712-713, 743, 744, 752, 754, 766, 768, 795, 802, 821, 826, 828, 830, 832, 834, 842, 843, 844, 855, 857, 866
Sami Caner 457, 866
Sampson, Nikos 393
Samsun 166
Sanayi-i Nefise Mektebi 851, 854, 863
Sanat Emeği 855
sanat/çı 165, 174, 185, 307, 392, 753, 823
sanayi 125, 138, 310, 313
Sanayi-i Nefise Mektebi 21, 22, 58
Sancar, Org. Semih 413
"Sandık içi" 856
sansür 25, 71, 75, 248, 254, 269, 328, 435, 792, 407, 452, 476, 536, 647, 660
Saraçoğlu, Şükrü 176, 181, 189
Sargın, Nihat 498
Sarkis Paçacı 28, 519, 526, 527, 564, 867
Sarper, Selim 173
Saul Steinberg 24, 868
Savaş, Atalay 353
savaş-barış 40, 159, 176, 179, 424, 504-505, 561, 565, 603, 641, 690, 720, 797, 821
Say, Fazıl 805
Saydam, Refik 161, 173
Sayısal Loto 625
seçimler 34, 217, 300, 330, 386-387, 390, 800, 810, 811, 812, 813, 815
Sedat, Enver 408
Sedat Nuri İleri 17, 20, 152, 159, 867
Sedat Simavi 21, 228, 863
Sefa Sofuoğlu 472, 867
Seferberlik Tetkik Kurulu 416, 839
Sefer Selvi 645, 785, 867
Rhee, Syngman 266
Selanik 17, 19, 244
Semih Balcıoğlu 227, 230, 263, 264, 372, 382, 425, 579, 617, 621, 625, 626, 638, 868
Semih Poroy 448, 648-649, 668, 718, 776-777, 787, 868, 869
senatör 411
sendika/cı 475, 483, 522, 608
Serbest Cumhuriyet Fırkası 23, 50, 115, 116
Serbesti 19
Serhat Gürpınar 496, 849
Selçuk Demirel 45, 424, 436, 809, 827, 867
Selçuk, İlhan 24, 870
Selim III. 15
Selma Emiroğlu Aykan 232, 868, 871
Serdar Günbilen 484, 868
Serkan Altuniğne 746, 868
Sertel, Sabiha 193
Sertel, Zekeriya 200
"Sertseyrek" 869
Servetifünun > Uyanış 851
"Sessiz sedasız" 865
Sevik, Namık 862
Seydali Gönel 27, 428, 440-441, 868
Seyit Rıza 160
Sezar 266, 292
Sezer, A. Necdet 630, 646, 647, 662, 678, 679
Sezgin Burak 258, 868
Stüdyo Çizgi 855, 862
Sıfır 28, 853, 866
sıkıyönetim-örfii dare 19, 266, 427
sınıf 22, 132, 148, 208, 312
Sırp/b/istan 19, 645, 652
Sıvas 166, 342, 363, 576, 867
Sıvasspor-Kayserispor maçı 342
SSK 264
silahlanma 690, 778
Sinan Bıçakçıoğlu 236, 868
sinema 194, 237, 328, 394, 405, 843
Sincan (Ankara) 861
sivil iteatsizlik 756, 769
Sivrihisar (Eskişehir) 94, 181, 655
siyaset/çi (politika/cı) 33, 34, 36, 153, 180, 215, 250, 257, 293, 308-309, 310, 316, 317, 324, 330, 335, 337, 341, 345, 357, 358, 361, 384, 389, 396, 398, 399, 404, 410, 411, 427, 432, 442, 454, 457, 474, 478, 481, 506, 508, 552, 581, 592, 599, 600, 603, 641, 654, 682, 710, 792, 833, 841
Siyasetle Uğraşan Memurların Tasfiyesi Kânun Tasarısı" 240
Siyasi Anılar (1939-1954) 181
Siyasi Halk Gazetesi 24, 252, 253
Siyonizm 808
Soğuk Savaş 196
Sokak 860
sol/cu-sağ/cı//ileri/ci-geri/ci 36, 187, 298, 302, 331, 336, 344, 418, 420, 421, 430, 432, 434, 435, 509, 515, 563, 631, 687, 700, 712, 725, 739, 796, 806, 808, 834
Sol Yayınları 445
Solingen 544
Soner Günday 609, 849, 869
Son Havadis 856, 871
Son Posta 862
Son Telgraf 75
"Son yemek" 744
Sosyal Adalet 329
SHP 455, 490, 507, 553, 588
sosyalizm 40, 324, 388, 509, 575
soykırım 804, 835
Soysal, İlhami 338
Soysal, Mümtaz 638
Soyut 871
Sökmen, Tayfun 158
Sönmez Karakurt 819, 869
"...Söz büyüğün" 858
spor 127, 166, 342, 359, 381, 485, 501, 550, 629, 741, 842
Spor Toto 328, 463
Stalin, Josef 125, 235, 491, 509
Star TV 825
STK 737, 750
Stratejik Analiz 673, 861
"Struma faciası" 163
Suat Gönülay 555, 869
Suat Özkan 586, 596, 869
Suat Yalaz 240, 245, 869
Suidi Arabistan 598
suikastler 19, 92, 216, 324, 399, 409, 412, 425, 525, 645, 770, 780
"Sulh Güvercini" (bkz. Barış Güvercini"
"Sulh Perisi" 57, 114, 156, 232, 326, 502, 604, 628, 695, 714
Sunay, Cevdet 372, 376, 384
Sungurbey, Prof. İsmet 787
Sungurlu, Oltan 512
Sunniler 692
Suriye 527, 720
Sururi Gümen 869
"Susurluk olayı" 582, 585, 610, 613, 614, 615, 619, 621, 857
Susuz Yaz 328
Süalp, Suavi 859
Sükan, Dr. Faruk 338, 344, 361
"Süleyman Bey" 31
Süleymaniye 65
Süleymannâme 334
Süleymanoğlu, Naim 485, 501
Süleyman Yıldız 475, 483, 849
Sümerbank 138
Sümerce 267
süpermarket 472
Süpermen 778
"Sürekli aydınlık için 1 dakika karanlık" 619
Süreyya Aydın 422, 869
Süreyya Paşa Fabrika 147
sürgün 307

Ş

Şadi Dinççağ 235, 303, 421, 869
Şair Evlenmesi 16
"Şahmeran" 31
Şah Rıza Pehlevi 251, 423
Şahinkaya, Org. Tahsin 476
Şaka 22, 166, 167, 172, 175, 861, 863, 869, 871
Şalom 28, 579, 608, 644, 655, 663, 744, 859
Şanlıurfa 614
Şarlo (Charlie Chaplin) 128, 170
Şenola 858
Şer'iye Encümeni 79
Şer'iye Mahkemeleri 79
şeriat 19, 54, 115, 116, 220, 248, 790, 621, 822
Şevket Yalaz 411, 437, 582, 869
Şevki Çankaya 186, 189, 200, 869
şeyh 307, 681
Şeyh Sadi 864
Şeyh Sait Ayaklanması 49, 80, 87, 89
Şeyhülislam, 51
Şırnak 573
Şiir Bahçeleri 863
Şiiler 692
"Şiir Kralı" 126
Şinasi, İbrahim 16
Şişli atölyesi 863
Şövalye, Moris 128
"Şu benim 35 yaşım" 860
Şükrü Yavuz 548, 555, 849

T

Tağmaç, Org. Memduh 367
Tahran 416
Taif (Suudi Arabistan) 17
Takrir-i Sükûn Kânunu 49, 80, 89, 90, 123

"Taksi hikâyeleri" 856
Taksim Meydanı (İstanbul) 412, 344/x-344/xiii
Taksim Stadyumu (İstanbul) 127
Takva 862
Takvim-i Vekâyi 16
Talat Paşa 19, 20
Talu, Naim 366
Tan 23, 168, 169, 193, 245, 250, 261, 851, 854, 861, 862
Tanin 21, 25, 58, 313
Tan Oral 7, 12, 27, 32, 43, 45, 279, 350, 368, 370, 380, 388, 395, 396, 400-401, 406, 407, 408, 408/xiv-408/xvi, 409, 412, 417, 435, 438, 442, 444, 445, 447, 452, 453, 457, 459, 460, 465, 468, 469, 471, 472, 473, 474, 478, 481, 485, 492, 499, 503, 507, 509, 510, 512, 515, 518, 535, 545, 549, 552, 554, 558, 560, 562, 565, 568-569, 570, 572, 573, 574, 576, 578, 580, 583, 590, 592, 594, 598, 602, 604, 606, 607, 616, 618, 619, 620, 621, 626, 628, 629, 631, 636, 641, 643, 646, 650, 652, 654, 656, 657, 660, 663, 664, 665, 666, 667, 670, 672, 676, 677, 679, 680, 682, 683, 684, 688, 693, 695, 696, 704, 710, 711, 714, 716, 721, 725, 731, 735, 736, 738, 740, 742, 745, 747, 751, 755, 756, 758, 760, 764, 769, 774, 779, 783, 788, 796, 806, 807, 810, 816, 818, 819, 820, 838, 841, 843, 844, 845, 846, 847, 850, 854, 862, 865, 870
Tanpınar, Ahmet Hamdi 16
Tansuğ, Sezer 869, 871
Tanzimat 16, 17, 23, 50
"Tanzimat Fermanı-Gülhane Hatt-ı Hümayunu" 15
Taraf 804, 807, 809, 838, 841, 843, 844, 846, 847, 870
"Tarafsız taraftar Eğri Bodik" 858
Tarhan, Abdülhak Hâmid 112, 126
Tarhan, Mehmet 769
Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanlığı 490
"Tarkan" 868
"Tarzan" 869
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu 666
"Tasfiye hareketi" 112, 168
Tasvir 871
Tasvir-i Efkâr 16, 58
Taş 24, 261, 858, 868, 871
"Taş devri" 863
Taş Taş Üstüne 497
Taş-Karikatür 24, 262, 263, 858, 870
Tatlı-Sert 851
Tayfur, Ferdi 585
Taylan, Muhittin 384
Tayland 869
TBMM / Meclis 16, 17, 19, 49, 62, 69, 71, 73, 74, 109, 136, 177, 206, 248, 312, 330, 339, 361, 384, 437, 464, 476, 487, 544, 586, 606, 641, 657, 692, 703, 708, 783, 815
Tedbirler Kânunu 363
Tef 25, 282, 284, 294, 299, 300, 862, 871
"Tehlikeli ilişkiler" 866
Tekges-İş Sendikası 870
Tek-İş Sendikası 870
Tek Parti dönemi 21, 22, 23, 24, 39, 40, 49, 211, 805, 851, 852, 854, 866
tekel 487
Tekin Aral 28, 861
Tekstil Sanayicileri Sendikası 483
televizyon 350, 358, 390, 407, 421, 439, 459, 468, 516, 562, 578, 581, 669, 677
Temel Hak ve Özgürlükler Kânunu Tasarısı 339
Tempo 661
teokrasi 401, 620
Terakki 16
Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası 23, 49, 50, 70, 95
Tercüman 25, 28, 359, 372, 425, 446, 853, 858, 864, 868, 871
Tercüman-ı Ahval 16
Tercüman-ı Hakikat 21
terörizm-şiddet 76, 80, 399, 402, 412, 422, 429, 430, 432, 434, 435, 448, 449, 452, 461, 504, 505, 522, 525, 544, 545, 554, 571, 584-585, 586, 596, 604 605, 610, 645, 685, 690, 693, 695, 722, 758, 770, 790, 791, 823
Terörle Mücadele Kânunu taslağı 511, 613, 548, 554, 585, 604, 752, 773, 780
Tersane Konferansı 16
Tevhid-i Efkâr 21, 22, 54, 58, 71, 851
Tezcan, Müşerref 439
The Selamın Aleyküm 470
Théo 22
Tıflî Efendi 31
"Ticaniye Tarikatı" 183, 230
ticaret 125, 183, 399
ticaret-siyaset 399
Time 476, 501
Timisi, Mustafa 361
T. Korkmaz (bkz. Uykusuz)
Today's Zaman 854
Togo Yıllığı 860
Tokat 166
Tolstoy, Lev 227
"Tombul Teyze" 39, 40, 866
Tonguç, Yaşar 12, 267, 282, 299, 334, 338, 420, 538, 871
"Tonton" 867
Topçu İhsan Eryavuz 105
Toplum 25, 365, 376, 379, 384, 388, 855, 868
toplumculuk 565, 568-569
Toplumsal Düşün 869
toplumsal hareketler 315, 317, 337, 343, 347, 350, 355, 396, 406, 412, 442, 459, 475, 478, 492, 509, 512, 515, 518, 559, 561, 565, 570, 573, 597, 602, 740, 766, 801
Toprak Mahsülleri Vergisi 50
toprak reformu 349
Topuz, Hıfzı 857
Tözüm, İrfan 570
Trablusgarp 19
Trabzon 853
Truman Yardım Projesi 23, 203
Truman, Harry S. 202
Tunagil, Daniş 399
Tuncay Akgün 614, 690, 726, 727, 840, 849, 860
Tuncay Urcan 424, 870
Tunceli 160
Tunç, Mustafa Şekip 164
Turancılık 322
Turgay Karadağ 601, 771, 870
Turgut, Mehmet 335
Turhan Selçuk 24, 27, 40, 209, 218, 220, 221, 225, 229, 232, 238, 241, 243, 246, 247, 250, 254, 255, 258, 259, 260, 280, 290, 299, 305, 306, 310, 311, 313, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 338, 340, 342, 343, 344, 344/x-344/xiii, 348, 354, 356, 357, 360, 360-361, 362, 376, 379, 384, 388, 395, 396, 410, 425, 448, 463, 473, 488-489, 499, 504-505, 506, 510, 523, 524, 525, 546, 549, 550, 553, 555, 561, 562, 563, 578, 581, 604, 612, 635, 680, 682, 683, 684, 686, 687, 689, 690, 691, 692, 695, 700, 701, 702, 705, 706, 706, 711, 714, 715, 717, 719, 724, 725, 730, 736, 738, 739, 745, 749, 753, 757, 774, 781, 783, 784, 792, 793, 797, 802, 805, 808, 813, 822, 827, 855, 870
turizm 685
Turkish Daily News 494, 856, 861
TÜBİTAK 730
"Tünelin ucu" 859
"Tüpçü" 866
türban 463, 471, 502, 509, 574, 657, 687, 688, 721, 734, 761, 784, 785, 795, 803, 816, 821, 822
Türk/ler 20, 23, 24, 136, 326, 643, 685, 859
Türk-Afganistan Dostluk Antlaşması 104
Türk-Alman dostluğu 449
Türk-Alman Saldırmazlık Antlaşması 172
Türk-Amerikan Dostluk Konseyi 622
Türkeş, Alpaslan 349, 361, 395, 400, 430, 435
TCK (141-142, 159, 163 vd.) 208, 327, 340, 390, 403, 498, 513, 518, 548, 748, 787
Türkçülük 20
Türk demokrasisi 289, 446, 672
TDK 240
Türkçe-Türk dili 16, 20, 73, 113, 124, 137, 142, 240, 250, 267, 513, 731, 844
Türk edebiyatı 112, 147, 164, 168, 267, 360, 405, 772
Türk-Fransız Dostluk Antlaşması 125
Türk-Fransız Kültür Antlaşması 327
Türk, Hikmet Sami 7880
Türk-İngiliz Dostluk Antlaşması 104, 165
Türk İslam sentezi 477, 493
Türk-İş 475
Türk-İtalya Dostluk Antlaşması 104
TBKP 482, 502, 518
Türkiye 9, 21, 22, 24, 25, 27, 31, 35, 36, 37, 40, 43, 45, 49, 50, 54, 60, 61, 62, 68, 71, 81, 86, 92, 94, 98, 99, 104/i-iii, 107, 112, 114, 120, 121, 122, 124, 129, 130, 131, 132-133, 138, 139, 140, 141, 143, 146, 148, 151, 157, 158, 160, 161, 163, 167, 171, 172, 179, 180, 183, 186, 191, 198, 191, 195, 196, 199, 200, 209, 219, 222, 247, 251, 265, 287, 288, 300, 303, 308-309, 318, 320, 321, 325, 332, 334, 338, 344/x-344/xiii, 347, 348, 358, 362, 375, 384, 393, 402, 416, 425, 434, 439, 455, 458, 464, 476, 485, 488, 494, 497, 501, 506, 514, 543, 546, 553, 555, 559, 570, 586, 588, 599, 617, 621, 625, 637, 644, 648, 651, 653, 662, 673, 675, 679, 680, 681, 696, 703, 704, 707, 708, 709, 714, 723, 725, 731, 736, 744, 749, 750, 752, 759, 773, 780, 786, 791, 796, 797, 801, 802, 808, 809, 816, 821, 827, 834, 836, 838, 839, 842, 842, 851, 854, 858, 859, 859,

860, 861, 865, 866, 868, 869, 873
Türkiye Gazetesi 871
Türkiye Sosyalist İşçi Partisi 868
Türkler-Türklük 16, 36, 93, 107, 138, 139, 144, 225, 225, 232, 321, 461, 555, 598, 643, 685, 716, 739, 744, 804, 834
Türk Lirası 109, 150, 181, 204, 455, 742
Türklüğe hakaret 111, 791
Türk milliyetçiliği 22,
Türk Mukavemet Teşkilatı 416
Türk müziği 136
Türk Ocağı 79
Türk resmi 863
Türk Silahlı Kuvvetleri 35, 37, 40, 51, 117, 148, 151, 160, 166, 227, 279, 289, 291, 294, 297, 300, 308-309, 341, 367, 403, 404, 416, 427, 432, 437, 438, 454, 500, 563, 591, 613, 622, 629, 637, 661, 682, 716, 717, 767, 769, 781, 783, 798, 816, 829, 833
Türk Spor 863
Türk-Sovyet Kültür Antlaşması 327
Türkiye Gazeteciler Cemiyeti gazetecilik ödülleri 269, 359, 375, 488, 628, 732
Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu 363
Türkiye İşçi Partisi 27, 330, 492, 498, 863
Türkiye Komünist Partisi 498
Türkiye-SSCB Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşması 191, 193
Türkiye Yazıları 424, 865
Türkmenler 692

U
"Ucube karikatürler" 860
uhuvvet (bkz. kardeşlik)
Ukrayna 561
Ulus 21, 24, 245, 248, 248/IV-248/V, 249, 256/VII-256/VIII, 257, 258, 260, 264, 264, 858, 866
Ulusal Faşist Partisi (İtalya) 50
Ulusal Takım 805
ulusal sermaye 181
Uluslararası Akşehir Nasreddin Hoca Karikatür Yarışması ödülleri 391, 422
Uluslararası Atatürk Barış Ödülü 479, 517
Uluslararası Bordighera Mizah Şenliği Altın Palmiye ödülü 382
Uluslararası Frankfurt Kitap Fuarı 838
Uluslararası Nasreddin Hoca Karikatür Yarışması 860
Uluslararası Nasreddin Hoca Karikatür Yarışması [Albümü] 406
Uluslararası Akşehir Nasreddin Hoca Şenliği Karikatürleri [Albümü] 422
Ulusu, Bülent 450
Umut Sarıkaya 804, 870
Unakıtan, Abdullah 768
Unakıtan, Kemal 768
Kemal Urgenç 647, 860
Us, Gonca 614
Usman, Mâzhar Osman 126
Ustinov, Peter 33
Ustura 362, 852, 855, 866
"Utanmaz Adam" 43, 45, 865
Ustura 362
"Uyduruk uzay hikâyeleri" 864
uygarlık-medeniyet 82, 83, 93, 425, 695, 753, 753, 820
Uygurca 267
Uykusuz 804, 862, 870
uyuşturucu 566, 727
uzay 311, 330, 372

Ü
"Üçüncü dünya" 353
üfürükçü 82
Ümit Oğmel 414, 870
Ümit Kartoğlu 579, 865, 870
üniversite 40, 133, 189, 291, 299, 300, 374, 451, 463, 482, 821
Üniversite Denetleme Kurulu 287
üniversite profesörlerine politika yasağı 233
Ürgüplü, Suat Hayri 376
ütopya 815

V
Vakâyi-i Mısriye 16
Vakâyi-i Tıbbiye 16
Vakit > *Kurun* > *Yeni Gazete* 21, 22, 82, 174, 871
Van 24, 526
Varlık 324, 858, 860, 868
vergiler 23, 101, 177, 181, 623, 655, 743
varoşlar 782
Varşova Paktı 287
Vartan Paçacı 867
Vasiliadis, Mihail 873
Vatan 10, 12, 21, 24, 172, 219, 222, 224, 227, 236, 237, 413, 415, 416, 851, 855, 858, 868, 870, 871
"Vatan cephesi" 263
vatan hainliği 23, 562, 594
Vatan Millet Sakarya 391
Vatikan 446, 780
Vedat Özdemiroğlu 804
Venizelos, Elefterios 125
verem 203
vicdani red 769
Vietnam 343, 395
Viyana 399, 720
Vladivostok 353
Volkischer Beobachter 170
vurgun/cu 173

W
Walesa, Lech 510
Washington 198
Web Ofset 861
Wilde, Oscar 31
"World Tribunal on Iraq-İrak Dünya Mahkemesi" 759
www.haber3.com 861

Y
yabancı sermaye 120, 150, 220, 239, 332, 580
Yabancı Sermaye Kânunu 239
Yağmurdereli, Eşber 625
Yahudi-Musevi 24, 138, 146, 154-155, 163, 181, 190, 457, 575, 579, 608, 644, 663, 722
Yalçın Çetin 38, 270, 272, 291, 293, 303, 313, 347, 390, 391, 864, 871
Yalçın, Hüseyin Cahit 54, 58
yangınlar 201
Yankı 25, 27, 425
Yanlışlıklar Komedyası 33
Yansıma 25, 867, 870
Yalçın, Sergen 629
Yalman, Ahmet Emin 58, 228
yargı 40, 483, 484
yargılanan karikatürler 75, 256/VII-256/VIII, 318
yargısız infaz 571
Yargıtay 332, 613, 633, 732
Yarın 27, 123, 442, 445, 536, 858, 860, 861
yasaklar 793, 798, 795
Yassıada Duruşmaları 290, 306
Yaşar Kemal (bkz. Göğceli)
Yavrutürk 856
"Yavuz-Havuz davası" 23, 105
Yavuz Taran 849
Yaz Albümü 863
yazarlar 174, 452, 525
Yazıcıoğlu, Muhsin 627
Yazısız Çizgiler 372
"7 Eylül kararları" 204
7 Gün 25, 863
Yeditepe 307
Yelpaze 871
yeme-içme 102, 118, 153, 178, 179, 216, 241, 427, 428, 431, 472, 481, 485, 487, 547, 550, 552, 571, 578, 580, 589, 610, 658, 675, 686, 691, 692, 727, 728, 728-729, 744, 745, 750, 751, 753, 771, 774, 779, 795
Yeni a 377
Yeni Adam 140, 851, 867, 871
Yeni Asır 856, 859, 860
Yenibahçe (İstanbul) 127
Yenibinyıl (2000) 660, 680
Yeni Binyıl 857
yeni-eski 22, 35, 36, 37, 513
Yeniçeri 749
Yeniçeri Ocağı 15
Yeni Düşün 860
Yeni Gazete 863
Yenigün 27, 868, 871
Yeni Günaydın 570, 592
Yeni Gündem 27, 28, 32, 33, 464, 856, 858, 860, 861
Yeni Güney 865, 870
Yeni Halkçı 25
Yeni İnci 854
Yeni İstanbul 24, 218, 220, 221, 225, 229, 232, 238, 241, 858, 862, 867, 868, 871
Yeni Köroğlu 105
Yeni Nesil 871
"Yeni Nizam" 176
Yeni Osmanlılar 15
Yeni Ortam 388
Yeni Pantürkizm 506
Yeni Sabah 24, 176, 178, 180, 192, 193, 233, 239, 265, 283, 284, 295, 300, 752, 851, 864
Yeni S.E.S. 851, 856
Yeni Sevr 749
Yeni Türkiye Partisi 311, 316, 331, 361, 698, 699
Yeni Yüzyıl 28, 602, 610, 617, 621, 625, 626, 638, 858, 865, 868
"Yeraltı öyküleri" 856
Yergi Dergi 865
"Yerli Malları Haftası" 110
"Yerli Sanayi Sergisi" 138
Yesari, Mahmut 169
"Yeşil Barış-Greenpeace" 553, 588
Yeşilçam (İstanbul) 858
Yeşilhisar (Kayseri) 265

Yeşilırmak 856
Yeşiller Partisi 553
Yetkin, Dr. Çetin 318
Yıldız Sarayı 19
Yılmaz, Mesut 556, 557, 595, 602, 648, 671, 588, 589, 609, 610, 627, 630, 634, 641, 680, 703
Yırtık Krampon 871
Yiğit, Korkmaz 641
Yiğit Özgür 746, 814, 871
"24 Ocak Kararları" 443, 455
"28 Şubat/e-muhtıra" 622, 799
27 Mayıs askeri darbesi 25, 38, 40, 279, 287, 288, 289, 290, 294, 302, 303, 306, 308-309, 324, 374, 400, 415, 442, 480, 544, 546, 556, 831, 442, 866
yoksulluk 40, 312, 346, 481, 502, 550, 575, 621, 669, 704, 819
You Tube 834
YÖK 463
Yön 25, 40, 280, 314, 315, 317, 319, 321, 334, 338, 340, 341, 871
Yugoslavya 171, 613, 644
Yunanistan 107, 111, 125, 171, 196, 203, 211, 244, 298, 393, 409, 428, 749, 836
Yurdagün Göker 786, 871
Yusuf Ziya Ortaç Karikatür Yarışması 866
Yüce Divan 105, 634
Yücel 166
Yücel, Can
Yücel, Hasan Ali 190
Yüksek Hakem Kurulu 447
Yüksek Öğretim Kurulu 462
"Yürüyenler" 870
Yürüyüş 395, 406, 863, 870
150'likler 130
Yüz Karası 854
141-142, 159, 163. Maddeler (bkz. TCK)
"Yüz soruda hayatın anlamı" 866
Yüzyıl 557

Z

Zafer 24, 231, 866, 866
Zafer Temoçin 587, 656, 678, 871
Zahir Güvemli 140, 147, 851, 871
"Zalim Şevki ve Kelek Osman" 43, 855
Zaman 733, 741, 748, 750, 759, 761, 763, 765, 767, 781, 784, 789, 794, 797, 800, 811, 823, 854, 865
"Zarolar" 867
Zedung, Mao 347, 376, 402
Zeki Beyner 327, 871
Zeki Cemâl Bâkiçelebioğlu 22
Zemin 484
zengin-kapitalist-komprador 67, 78, 207, 216, 250, 258, 261, 264, 280, 298, 312, 313, 315, 346, 356, 377, 381, 410, 430, 431, 434, 437, 440-441,475, 481, 483, 487, 494, 502, 506, 522, 558, 575, 637, 669
zeybek dansı170
Zeylan 117
Zır Ali 95
"Zihni Sinir" 43
Zincir Bend Adam 71
Ziya Gökalp 58
Ziya Paşa 15
Zonguldak 207, 561, 853
"Zontellektüel Abdullah" 860
Zorlu, Fatin Rüştü 259, 306, 519
Zurna 20
Zübük 852, 855
Zühtü 858
Zümrüdüanka 21, 22, 57, 63, 69, 70, 72, 73, 77, 78, 851, 854, 859, 861

Turgut Çeviker

1950'de Çarşamba'da (Samsun) doğdu. Türk dili ve edebiyatı eğitimi aldı. 1972-1978 arasında Yeşilçam'da yönetmen yardımcısı olarak çalıştı. Lise yıllarında ilgi duyduğu karikatür sanatı üzerine 1977'den başlayarak yazı ve söyleşiler yayımlamaya başladı. *Cumhuriyet*, *Vatan*, *Demokrat*, *Doğrultu*, *Gösteri*, *Milliyet Sanat*, *Türkiye Yazıları*, *Yarın*, *Varlık*, *Güldiken* gibi yayınlarda karikatür üzerine yazdı. 1980'lerde Türk karikatür tarihine yöneldi ve 1867-1923 arasını, on üç kitaptan oluşan bir dizi kitap olarak yayımladı.

1993'te İris Yayıncılık ve Filmcilik'i kurdu. Önemli yapıtlardan yoksun olan "mizah kültürü" alanının kapısını, telif ve çeviri bir dizi yapıtla araladı. Sinema için ilk adımı olan, *Türk Canlandırma Sineması Tarihi*'ni (1995) çekti. *Güldiken* (1993-2006), *Posta Kutusu* (2003-2004) ile *Yemek ve Kültür* dergilerini yönetti (2003).

Başlıca kitapları: *Gelişim Sürecinde Türk Karikatürü* (1986-1991), *İbret Albümü - 1908* (1991), *Çarşamba Kitabı* (1992), *Hayal* (1995), *Karikatür Üzerine Yazılar* (1997), *Türk Edebiyatında Futbol* (2002).

Cumhuriyet tarihi hiç böyle anlatılmamıştı. Bilimle anlatıldı, şiirle anlatıldı, romanla, tiyatro oyunuyla, sinemayla, belgeselle, müzikle anlatıldı... Ama karikatür sahne almamıştı hiç. Halbuki, karikatür bu sürece başından itibaren tanıklık etti; kendi ısırgan diliyle.

Bu 85 yıl içinde yaşanan olaylar kadar, karikatürün bu olayları ele alış biçimi de Cumhuriyet tarihinin nasıl oluştuğunu, her dönemin siyasi atmosferini ve zihniyet dünyasını gösteriyor. Karikatürün eleştirel dozundaki düşüklük, demokrasinin dozundaki düşüklüğü de yansıtıyor. Karikatürlere Murat Belge ve Ahmet Kuyaş'ın metinleri eşlik ediyor.

Bu üç ciltlik kitap, gençler için, Cumhuriyet'in serüvenini öğrenme yolunda çok zevkli bir adım. Bu serüvene aşina olanlar için bilgilerine yeni boyutlar katacak bir çalışma. Siyasiler için boy ölçülerini çıkaracakları bir ibret vesikası. Tarihçiler için de dört başı mamur bir referans kaynağı. Karikatürcüler için ise boy aynası.

Şu anda en eğlenceli Türkiye Tarihi kitabını elinizde tutmaktasınız.

NTV yayınları

ISBN 978-605-5813-87-1